अखिल ज्ञान

संकलन/लेखन
लेखनाथ न्यौपाने

प्रकाशक:
अनेरास्ववियु (क्रान्तिकारी) केन्द्रीय समिति
प्रकाशन विभाग

कृति : अखिल ज्ञान
संकलन/लेखन : लेखनाथ न्यौपाने
प्रकाशक : अनेरास्ववियु (क्रान्तिकारी)
केन्द्रीय समिति, प्रकाशन विभाग

मिति : १५ असार, २०६२
संस्करण : पहिलो
पृष्ठसंख्या : १४+१६२
प्रति : २०,००० (बीस हजार)
मूल्यः रू. ५०/-

AKHIL GYAN

by Lekhanath Neupane

समर्पण !

रगत बगाएर दुनियाँ बदल्ने समरका यात्रीहरु
छैठौं ब्रिगेड कमिसार कमरेड विशाल
दोस्रो ब्रिगेड कमाण्डर कमरेड जीत
संगठनका केन्द्रीय सदस्य वैकुण्ठ पोखेल
छात्रा विभागकी सदस्य उर्मिला अधिकारी
लगायत सबै-सबै शहीदहरुप्रति ।

□□□□

प्रकाशकीय

पुस्तकको नामबाट नै यसको उपयोगिता, महत्त्व र आवश्यकताबारे बोध हुन्छ । यस पुस्तकमा समग्र विषयलाई छोटो-छरितो ढंगले सरलतापूर्वक प्रस्तुत गरिएको छ। सही र थुप्रै व्यावहारिक सूचनाहरू मात्रै होइन, वर्गसंघर्षभित्र विचार निर्माणको प्रश्न, योजना निर्माणको छलफल एवं कार्यान्वयनका भीषण मोर्चाहरू यसमा समेटिएको छ । हाम्रो सन्दर्भमा यसखालको पुस्तक नितान्त नयाँ हो ।

जीवनका हरेक क्षेत्रमा काम गर्ने मानिसहरूलाई यो पुस्तक सहयोगी बन्नसक्छ। विद्यार्थी, शिक्षक, पत्रकार, इतिहासकार, पार्टी कार्यकर्ता, जनसेना, मजदुर, किसानका निम्ति यो पठनीय मात्र होइन, संग्रहणीय पनि छ । यो सानो पुस्तकमा विश्वकम्युनिस्ट आन्दोलनको झलकदेखि ने.क.पा.को इतिहास, जनमुक्ति सेनाका कार्वाहीहरू एवं नयाँ जनसत्ताको निर्माण, नेपाली विद्यार्थी आन्दोलनको व्याख्यात्मक इतिहासलगायत विभिन्न मोर्चा एवं जनवर्गीय संगठनहरूको इतिहासको सामान्य झलक, विभिन्न व्यक्तित्वहरूका पढ्नै पर्ने पुस्तकहरू, त्यस्ता व्यक्तित्वका जीवनीसहित अन्य ज्ञानबर्द्धक विषयहरू समेट्ने प्रयास गरिएको छ ।

नेपालको विद्यार्थी आन्दोलनमा अग्रणी भूमिका निर्वाह गर्दै आएको हाम्रो संगठन अखिल नेपाल राष्ट्रिय स्वतन्त्र विद्यार्थी युनियन (क्रान्तिकारी) का अध्यक्ष लेखनाथ न्यौपानेले असाध्यै व्यस्त र अव्यस्थित जीवनका बीचमा यति व्यवस्थित पुस्तक तयार पारेर प्रशंसनीय काम गर्नुभएको छ। यसअघि जेल बसाइको अनुभूतिलाई समेटेर लेख्नुभएको र हाम्रो संगठनले दुई वर्षअघि प्रकाशित गरेको किताब प्रतिबन्धित कलम पाठकका लागि निकै प्रिय बनेको छ । र, गत साल मात्र उहाँको शैक्षिक हड्ताल नामक पुस्तिका संगठनले नै प्रकाशित गरेको थियो ।

अथक परिश्रमका साथ तयार पारिएको अखिल ज्ञान नामक पुस्तक प्रकाशन गर्न पाएकोमा हामी अध्यक्ष न्यौपानेप्रति अनुगृहित भएका छौं । र, यस्ता सिर्जनात्मक प्रकाशनहरू गर्दै जाने प्रतिबद्धता पनि राख्न चाहन्छौं । पुस्तकको गुणवत्तामा बृद्धि गर्नका लागि पाठकबाट आएका हरेक सुझावको हामी सहर्ष स्वागत गर्दछौं ।

१५ असार २०६२

अनेरास्ववियु (क्रान्तिकारी)
केन्द्रीय समिति, प्रकाशन विभाग

भूमिका

विद्यार्थी नेता लेखनाथ न्यौपानेद्वारा संकलित र लिखित अखिल ज्ञान नामक पुस्तक एक उपयोगी अध्ययन सामग्रीका रूपमा तयार भएको छ। ऐतिहासिक घटनाक्रमहरूको तथ्य संग्रह गरिएको यस खालको पुस्तकको आवश्यकता र अपेक्षा हुँदै आएको थियो। यस सन्दर्भमा यस पुस्तकको उपयोगिता र महत्त्व स्वतःस्पष्ट छ ।

अखिल ज्ञान विभिन्न आन्दोलनहरू जसले समाज रुपान्तरणमा महत्त्वपूर्ण भूमिका खेलिरहेका हुन्छन्, विशेष गरेर विद्यार्थी आन्दोलनदेखि कम्युनिस्ट आन्दोलनसम्म वा क्रान्तिकारी वर्गसंघर्षका ऐतिहासिक एवं वस्तुगत तथ्य र कतिपय अन्य विज्ञान वा व्यावहारिक तथ्यहरूको संकलन हो । किनकि, यो पुस्तक वर्गसंघर्ष वा घटनाक्रममा आधारित रहेर तयार भएको छ। त्यसकारण इतिहासमा जनसमुदायको भूमिकालाई तथ्यमूलक ज्ञान दिने प्रयत्न यसले गरेको छ । यस अर्थमा यो पुस्तक सामान्य ज्ञानका रूपमा देखिने कतिपय पुस्तकभन्दा भिन्न, विकसित र मौलिक विशेषताको समेत छ ।

मार्क्सवाद-लेनिनवाद-माओवाद र प्रचण्डपथको ज्ञानसिद्धान्त, अनुभवबाट अनुभव र विचारबाट विचारको क्रममा घुम्ने कुनै न कुनै रूपको मनोगतवादका विरुद्ध तथ्यहरूका आधारमा सत्य पत्ता लगाउने र विचार संश्लेषण गरेर त्यसलाई तथ्यमा बुझ्ने विधिमा आधारित रहेको छ। यसकारण तथ्यहरू जानकारी वा स्रोत मात्र होइनन् बरु विचार निर्माण गर्ने र विकसित गर्ने आधार पनि हुन् । उपरोक्त वैज्ञानिक मान्यताको

दृष्टिबाट हेर्दा यो पुस्तकमा अन्तर्निहित तथ्यहरू नेपाली वर्गसंघर्षको विचारका प्रारम्भिक धारणा बनाउन र त्यसलाई आत्मसात् एवं विकसित गर्न आधारको भूमिका खेल्नेछन् ।

यो पुस्तक अखिल ज्ञानले सामान्य पाठकहरूका लागि ज्ञान संग्रहको र विद्वान पाठकहरूको लागि सन्दर्भ सामग्रीको भूमिका खेल्नेछ । जोसुकैको लागि पनि ज्ञानको गहिराइसम्म पुग्नुपूर्व यो पुस्तक निकै सहयोगी हुनेछ । अखिल ज्ञान पुस्तक तयार गरेर लेखनाथ न्यौपानेले क्रान्तिकारी आन्दोलनमा सहभागीलाई मात्र होइन, अपितु सबै पाठकहरूका लागि ठूलो सहयोग पुऱ्याउनु भएको छ ।

२ असार २०६२

कृष्णबहादुर महरा
प्रवक्ता, ने.क.पा.(माओवादी)

मेरो भन्नु

अवसरवादले सत्य बोल्दैन

राजनीतिक इतिहास घटनाहरूको थुप्रो मात्र होइन र साथै इतिहासका ती घटनाहरू एउटा टापुजस्तै स्वतन्त्र र एक्लो पनि कदापि हुन सक्दैनन् । इतिहासका सबै त्यस्ता घटनाहरूमा एकसँग अर्कोको सम्बन्ध अविभाज्य रहन्छ, जसरी सिक्रीका गोटीहरू एकअर्कासँग जोडिएका हुन्छन् । यसरी नै व्यक्ति र उसभित्रको प्रवृत्ति, विचार र विचार निर्माणको नेतृत्व गर्ने व्यक्ति पनि एक आपसमा सम्बन्धित हुन्छन् । व्यक्तिलाई प्रवृत्तिसँग छुट्याउने र व्यक्तिलाई चोख्याउने एवं विचारबाट त्यसको नेतृत्वलाई अलग्याउने र योगदानलाई खुम्च्याउने दुवै प्रकारका अराजकताहरू नेपाली वर्गसंघर्षमा देखिन थालेका छन् । त्यसकारण राजनीतिक इतिहासभित्र समेटिएका विभिन्न वैचारिक प्रवृत्ति (क्रान्तिकारी र गैरक्रान्तिकारी) हरू र यस्ता प्रवृत्तिहरूले समाज रुपान्तरणमा पार्ने सकारात्मक एवं नकारात्मक प्रभावहरू एवं यी प्रवृत्ति बोक्ने प्रतिनिधि पात्र (क्रान्तिकारी र अवसरवादी)हरूलाई यो पुस्ताले पढ्नै पर्छ, चिन्नै पर्छ र ठीक-ठीक मूल्यांकन गर्न सक्ने हुनैपर्छ । यसो गर्नका लागि राजनीतिक इतिहास, जसलाई हामी वर्गसंघर्षको इतिहास पनि भन्न सक्छौं, का घटनाहरूलाई सिर्फ घटनाहरूको थुप्रो मात्र देख्ने एवं घटनाहरूको अविछिन्न र अन्योन्याश्रित सम्बन्धलाई अलग-अलग गरेर हेर्ने र बुझ्ने काम भयो भने हामी ठीक ठाउँमा पुग्न सक्दैनौं फलतः आन्दोलनले पनि ठीक दिशा पक्रन सक्दैन । द्वन्द्ववादी बाटोबाट हामी चिप्ल्यौं भने हरेक वस्तु, घटना र व्यक्तिलाई एक दुईमा विभाजन गरेर बुझ्ने प्रक्रिया बिर्सन्छौं । अनि पार्टी, युद्ध र नेतृत्वलाई शुद्ध आदर्शवादी कोणबाट बुझ्ने भूल गर्न पुग्छौं । त्यसकारण इतिहासका सबै श्रृंखलाबद्ध कडीहरूलाई जरूर पल्टाउनै पर्छ, अनिवार्य रूपले अध्ययन गर्नैपर्छ र आधारभूत रूपमा जान्ने हुनैपर्छ । यदि इतिहासका सबै पाना र पंक्तिहरू पल्टाउने, अध्ययन गर्ने र जान्ने कोसिस गरिएन भने युद्धमा दृढतापूर्वक लाग्ने तागत पैदा हुन सक्दैन ।

बेइमानहरूले इतिहासका घटनाहरू, त्यसमा आफ्नो संलग्नता र त्यसले दिएको परिणाम सोह्रै आना लुकाउने गर्छन् । यसरी लुकाउने प्रवृत्ति अवसरवाद हो । अवसरवादले कहिल्यै पनि ठीक अथवा तथ्य र सत्य बोल्दैन । उसले हजार फूलबुट्टा भर्दै सारतः अवसरवाद नै बोल्छ । तर इमानदार क्रान्तिकारीहरूले यसो गर्नु पटक्कै हुन्न । त्यसै भएर इमानदार क्रान्तिकारीहरूले हिजोका वा आजका सबै घटनाहरू, त्यसमा आफ्नो सहभागिता (अवसरवादको पनि) र त्यसले व्यवहारतः दिएको परिणाम (दुवै) जस्ताको तस्तै जनतासामु राख्ने हिम्मत गर्छन् । ठीक परिणामको पुँजीकृत गर्छन् भने गलत परिणामबाट पाठ सिक्दै नयाँ प्रतिबद्धतासहित अर्को नयाँ अग्रयात्राको सुरुवात गर्छन् । यसरी हेर्दा पनि इतिहास पल्टाउनै पर्छ, घटनाहरू केलाउनै पर्छ र फेरि पनि इतिहास जान्नै पर्छ । अनि मात्र क्रान्तिकारी र गैरक्रान्तिकारीलाई एउटै तुलोमा राखेर जोख्ने भूलबाट हामीहरू बच्न सक्छौं । यसरी मात्र हामीले भविष्यको बाटो सुस्पष्ट देख्न पनि सक्नेछौं ।

यतिबेला नेपाली वर्गयुद्ध अन्तिम र निर्णायक चरणबाट गुज्रिरहेको छ । ठीक-ठीक योजनासहितको यसको नेतृत्व, नयाँ विचार 'प्रचण्डपथ' को विकास र क्रान्तिकारी मुख्यालयको सुसंचालन अध्यक्ष कमरेड प्रचण्डबाट भइरहेको छ । यसैको विश्वासको आधारमा क्रान्तिकारी फौजले यस चरणलाई सफल बनाउँदै साम्यवादी सुन्दर समाजसम्म पुग्ने स्पष्ट दृष्टिक्षितिज देख्दैछ । उसलाई व्यक्तिगत पद, प्रतिष्ठा र प्रचारको कुनै भोकतिर्खा छैन र रातदिन, पेटमा पटुका कसेर रगत-पसिना बगाउँदैछ । हरेक दिन २०औं योद्धाहरू ढल्दै

छन् । ढल्ने पंक्तिमा नयाँ ढंगबाट हजारौं पंक्तिबद्ध छन् । तर अवसरवाद यो सौन्दर्यशास्त्रलाई तिघ्रे, अनपढ र बन्दुके देख्दैछ । दुःख, कष्ट र बलिदानलाई प्रधान पक्ष नबनाई विवेकसंगत ज्ञानको आधारमा अगाडि बढ्नु पर्छ भनेर अर्ति-उपदेश दिने, जतिबेला बलिदानको आवश्यकता पर्छ, त्यतिबेला अनावश्यक बलिदान भन्दै शहीदहरूलाई होच्याउने काम मात्रै गर्दैन, अवसरवाद डरले विसर्जनको बाटो खोज्न थाल्छ । अहिले अवसरवादले आ-आफ्नो जिम्मेवारीको आर्क छोड्दै, दुश्मनलाई हतियार दिँदै नयाँ विचार र आन्दोलनविरुद्ध प्रयोग गर्ने अवसर दिइरहेछ । सहयोद्धा मोर्चामा ढल्दा आँशु झर्दैन उसको, व्याटल हार्दा मन खुम्चिन्न उसको, युद्ध सामग्रीको अभावमा आत्मा छट्पटिदैन उसको । उल्टो व्याटल हार्दा वा फर्कनु पर्दा मुसुक्क हास्ने गर्छ, योद्धा ढल्दा चुड्की मार्ने गर्छ र प्रचण्डपथ असफल भयो भन्दै ढोलक पिट्न थाल्छ । पद-प्रतिष्ठाकै चौघेरोमा रमाउने यो प्रवृत्ति हिजोका समाजवादी सत्तामा प्रतिक्रान्ति बहुमतले गरेको कुतर्क गर्दै क्रान्तिकारी विचार, नेतृत्व र कार्यक्रमप्रति वैरभाव राख्दै असफलताको तिर्खाइमा गल्ली-गल्ली डुलिरहेछ । अस्ति २०४८ सालपछि मात्र विचार निर्माण सुरु भएको मिथक कुरो राख्नेहरू, हिजो प्रचण्डपथ केही पनि होइन भनेर स्खलित हुनेहरू आज यसको असफलताको निम्ति तेलको धूप किन हाल्दैछन् ? खर्बदार अखिल ज्ञान तथ्यसहित भन्छ, प्रचण्डपथको जग पञ्चायतकालको अन्तिम दुई वर्षदेखि नै खनिन थालिएको थियो । अखिल ज्ञान नतिजासहित भन्छ, प्रचण्डपथ २१औं शताब्दीको नयाँ विशिष्ट विचार हो, सार्वभौम चरित्र ग्रहण गर्ने दिशातिर गतिवान् छ । अखिल ज्ञान तथ्यबाट सत्य खोज्ने विधिसहित भन्छ, प्रचण्डपथको रक्षा, प्रयोग र विकासबिना नयाँ युगको नयाँ क्रान्ति हुनै सक्दैन । त्यसैले म अखिल ज्ञान क्रान्तिकारी आन्दोलन सिध्याउन रचिने सबै षड्यन्त्रकारी प्रवृत्ति (भित्री र बाहिरी)हरूको बर्खिलापमा मशाल झोस्ने विवेकले नेतृत्व गरेको आवेग आपूर्तिको एउटा कडी ठान्दछु ।

वर्गसंग्राम अगाडि बढ्दै जाँदा हजारौं हजार नयाँ कार्यकर्ताहरूको भर्ती अभियान चलिरहेको छ । यो क्रम अझै अगाडि लैजानुपर्ने आवश्यकता छ । तर यसले केही समस्याहरू पनि जन्माइदिएको छ । पार्टी सानो हुँदा दुनियाँले नटेरेको र नपत्याएको पीडा, दुई लाइनसंघर्षका तिक्ततापूर्ण घुम्तीहरू, गुण्डाहरूले खेदेर चिमोटी-चिमोटी मार्ने अवस्था, दुश्मनले चलाएका ठूला-ठूला नरसंहारकारी अप्रेशनहरूका कहाली लाग्दा चित्र आदि-आदि पार गर्दै आएको कार्यकर्ताको पंक्ति आन्दोलनभित्र पातलो हुँदैछ । त्यो तप्का, जसले उपरोक्त सबै घटनाहरू पचाउँदै आयो, मध्येका एकाध व्यक्तिहरू पलायन भए होलान तर ठूलो हिस्साको शहादत भयो भने बाँकी अधिकांश नीति निर्माणको तहमा पुगिराखेको छ। जनतासँग प्रत्यक्ष सम्बन्ध राख्ने कमिटी भनेको इलाका र जिल्ला हुने गर्दोरहेछ । यसले दिनदिनै जनसम्पर्कमा रहेर काम गर्नु पर्छ तर जनतासँगै प्रत्यक्ष जोडिएको यो तप्का इमान्दार र लडाकु त छ साथै विचारमा काँचो, व्यवहारमा ठाडो र अभिव्यक्तिमा रुखो पनि छ। यो पंक्तिलाई विचारमा परिपक्व, व्यवहारमा शालीन र अभिव्यक्तिमा विनम्रमा बदल्नका लागि उसलाई नयाँ ढंगबाट प्रशिक्षित गर्नुपर्ने देखिन्छ । यो कामको लागि अखिल ज्ञान एउटा सहयोगी सामग्री बन्ने आशा र भरोशा मैले राखेको छु। इमानदार र लडाकु पंक्तिलाई परिपक्व बनाउन सकियो भने चमत्कार जन्मने दिन म त्यति टाढा देख्दिन, किनभने क.स्टालिनले भनेजस्तै संसारमा भएका सारा बहुमूल्य पुँजीमा सबभन्दा बहुमूल्य र निर्णायक पुँजी भनेको जनता र कार्यकर्ता हुन् ।

हाम्रो संगठन अनेरास्ववियु (क्रान्तिकारी) को जीवनमा इतिहास प्रकाशन गर्ने धेरै योजना बनाइयो तर मूर्ततातिर गएन । कतिपय सन्दर्भमा जिम्मा पनि बाँडियो तर योजना योजनामै सीमित रहन बाध्य भयो, यसले जीवन पाएन । पूर्व अध्यक्ष देव गुरुङ दाइले लेख्नु भएको मुख्य वैचारिक पक्ष समेटिएको इतिहास प्रकाशन गर्ने एक पटक योजना पनि बनेको मलाई थाहा छ तर किन पुस्तक निकालिएन, त्यो भने थाहा छैन । देशभरिबाट यस्तै अध्ययन सामग्रीको माग असाध्यै बढिरहेको थियो र अद्यावधि छँदैछ । तर विविध बाध्यताले मूर्ततातिर हामी जान सकिरहेका थिएनौं । यसै प्रसंगमा पूर्वी पहाडी जिल्लाको इलाकामा काम गर्ने मित्र युवराज भण्डारीले केन्द्रीय कार्यालयको नाममा असाध्यै मर्मभेदी एउटा पत्र भनौं या माग फाराम पठाउनु भयो । यो सामाग्रीले मलाई निकै छोयो र उद्वेलित पनि बनायो । मनमा दुईचार दिन कुरो खेलाउँदै गर्दा म यो निचोडमा पुगें कि अब ढिला भएछ, यो ढिलाइमा अरु ढिलाइ गर्नु यो हैसियतको मान्छेको लागि अपराध ठहरिने छ भन्ने ठानेर अखिल ज्ञानको आकार- क्षेत्र र प्रकाशनको योजनासहित सामग्री संकलनको मूर्त पहल सुरु गरें । यो सन्दर्भ २०६० सालको आधा-आधितिरको हो ।

आधारभूत ज्ञान संग्रह, सन्दर्भ सामग्री वा इतिहासका खास-खास कडीहरू जे भने पनि क्रान्तिकारी विचार र नेतृत्व, वस्तुवादी योजना र योजना कार्यान्वयनमा जाँदा बग्ने रगतका छिर्काहरू यसभित्र समेटिनुपर्छ

भन्ने हिसाबले काम त थालियो तर असाध्यै गाह्रो हुँदोरहेछ । देख्दा र रूपमा छाम्दा सामान्य नै हो जस्तो लाग्ने तर जब तथ्य, तथ्यांक र सत्यतातिर लम्कनु पर्छ त्यतिबेला अप्ठ्यारो भन्ने चिजको अर्थ राम्रोसँग महसुस हुनेरहेछ । ढुक्कसँग ठूलो पुस्तकालयमा बसेर सामग्री खोज्दै, पढ्दै र टिप्दै गर्नुपर्ने प्रकृतिको काम अथवा स्रोत व्यक्तिहरूले जहाँ बोलाउँछन् त्यही पुगेर भेट्नु पर्ने प्रकृतिको यो कार्य वर्गयुद्ध र यसमा आफ्नो जिम्मेवारी, दुश्मनको चलखेल एवं कैयौं साथीहरूको हत्या र बेपत्ता आदिले यो प्रवृत्तिको कामलाई रोजरोज तगारो हाल्ने गर्दोरहेछ । एकातिर सन्दर्भ सामग्रीहरू पर्याप्त नपाइने र अर्कोतिर पाइएका र आवश्यक भएका सबै पुस्तकहरू बोकेर हिड्न पनि नसकिने । पिठ्यूमा बोकिएको झोलालाई नै घर वा डेरा अथवा पुस्तकालय सबै बनाउनु पर्ने बाध्यता वर्गसंग्रामका सबै सिपाहीहरूको हो । त्यही पनि कहिले पूरै झोला फालेर हिड्नु पर्ने बाध्यता त कहिले राखेको ठाउँमा पानी पस्ने, धमिराले खाने अवस्था । कहिले आफू पूर्व भइने सामग्री पश्चिम, कहिले सामग्री पाइने समय पटक्कै ननिस्कने आदि-इत्यादि समस्याले खुबै लपेट्यो । सबैभन्दा चर्को समस्या त तथ्यहरूलाई अझै विश्वासिलो र सत्य ठहऱ्याउनका लागि विविध तथ्यांकहरूलाई भिडाएर रुजु गर्न खोज्दा सबै सामग्री एकै ठाउँमा नहुँदा मिल्दै नमिल्ने रहेछ । यिनै उकाली, ओराली र घुम्तीका बावजुद लगभग १ वर्ष ८ महिनापछि तथ्यांकका हिसाबले खेस्राकै रूपमा भए पनि पुस्तक तयार भयो । यसभित्र समेटिएका सबै मितिहरू, घटनाहरू र तथ्यहरू सत्य नै हुन् भन्ने ढिपी मैले गर्दिन । उद्देश्य त सत्य समावेश गर्ने नै हो तर यस्तो काममा एकै पटकको प्रयास पुग्दो नहुनेरहेछ । त्यसकारण सबै आदरणीय पाठकहरूले सत्यका निम्ति तथ्यहरू राखिदिनु हुन र रचनात्मक सहयोग, सुझाव र आलोचना समेत हार्दिकतापूर्वक राखिदिनु हुनका निम्ति सबैमा विनम्रतापूर्वक अनुरोध गर्दछु । ताकि अर्को पटकलाई यस्तै गल्ती हुन नपाओस् । विज्ञ पाठकहरूबाट आउने सबै रचनात्मक आलोचनाको हृदय खोलेर स्वागत गर्ने संस्कृति जनयुद्धले हामीलाई सिकाएको छ ।

अखिल ज्ञान तयार पार्ने क्रममा धेरै अग्रज कमरेडहरू, सहयोद्धा मित्रहरू र शुभेच्छुक साथीहरूको महत्त्वपूर्ण सहयोग प्राप्त भयो । कसैले लिखित रूपमा, कसैले मौखिक रुपमा, कसैले फोनद्वारा त कसैले पुस्तक वा सन्दर्भ सामग्री उपलब्ध गराएर वा सन्दर्भसामग्री पाइने ठाउँ र दिशा बताइदिएर सहयोगको हात बढाउनु भयो । उहाँहरू सबैमा रातो सलाम अर्पण गर्दछु । कतिले दिनु भएका पुस्तकहरू फिर्ता गर्न सकेको छैन, कतिपय हराएका पनि छन् उहाँहरूसामु आलोचित हुँदै वाचा पूरा गर्ने प्रतिबद्धता पनि दोहोऱ्याउँछु । तर कतिपय फौजी कार्वाहीहरू, जबस र मोर्चाको संगठनात्मक इतिहास, जनसरकारको गठन र नामावली एवं शिक्षा नीति र झण्डाहरू हजार कोसिस गर्दा पनि प्राप्त नभएर समावेश गर्न सक्दै सकिन । यसप्रति पनि म आलोचित हुनुपर्छ । पुस्तक प्रकाशनको लागि हौसला दिनु हुने श्रद्धेय पार्टी अध्यक्ष कमरेड प्रचण्डमा रक्तिम सलाम चढाउँछु । साथै असाध्यै चापको बीचबाट छोटो तर गहकिलो भूमिका लेखिदिनु हुने श्रद्धेय पार्टी प्रवक्ता कमरेड कृष्णबहादुर महराप्रति पनि रक्तिम सलाम चढाउँछु । शुद्धाशुद्धी हेरेर सहयोग पुऱ्याउनु हुने पार्टी केन्द्रीय प्रकाशन विभागका सेक्रेटरी कमरेड कमलप्रसाद, कम्प्यूटर टाइपसेटिङ गरेर सहयोग गर्नुहुने मित्र नीमबहादुर बुढाथोकी, सीता पौडेल र प्रेसका वर्गहितैषी मजदुरहरूलाई पनि रातो सलामसहित धन्यवाद दिन चाहन्छु । १.८ वर्षको अघिल्लो ६ महिनाको अवधिमा सामग्रीहरू केन्द्रित गर्ने, लेखिएका सामग्रीहरूको साफी गर्ने र योजना पूरा गर्नका लागि हौसला दिने एवं सहयोग गर्ने प्रिय जीवनसाथी उर्मिला अधिकारी (समीक्षा), जसले पुस्तक बाहिर आएको देख्नै पाउनु भएन, उहाँप्रति विशेष वर्गसलाम अर्पण गर्दछु । यो पुस्तक प्रकाशन गर्ने जुन सिर्जनात्मक योजना हाम्रो संगठन अनेरास्ववियु (क्रान्तिकारी) केन्द्रीय समिति प्रकाशन विभागले बनायो, संगठनप्रति आभार व्यक्त गर्दै केन्द्रीय समितिलगायतका सबै सहयोद्धा कमरेडहरूमा रातो अभिवादन गर्न चाहन्छु । अस्तु ।

५ असार, ०६२

लेखनाथ न्यौपाने

lekhnathneupane@yahoo.com

prem_sudha123@rediffmail.com

विषय-सूची

अन्तर्राष्ट्रिय गीत

शब्द : यु.जे.प्योत्तर
संगीत : पी.टी.जेटर

उठ जाग ए भोका नाङ्गा जाग संसारका दुःखी
सुन्दर संसार रचना गर्न न्यायको लागि गर्जी
बाँध्ने छैन परम्पराको साङ्लोले जाग ए श्रमिक हो
नयाँ जगमा पृथ्वी उठ्ने छ र संसार हाम्रो हुनेछ

यो अन्तिम युद्ध हो आ-आफ्नो ठाउँमा डटौं
अब मानिसको अन्तर्राष्ट्रिय जाति हुनेछ ।

तिनको अदालतबाट शासित हुन हामी चाहन्नौं
तिनको क्रिपालाई कुल्चदै बरु सबै भई सल्लाह गरौं
लुटाहबाट आफ्नो धन खोस्न शोषणबाट मुक्त हुन
आफ्नो कर्तव्य आफैले निर्णय गरी पूरा गर्न

यो अन्तिम युद्ध हो आ-आफ्नो ठाउँमा डटौं
अब मानिसको अन्तर्राष्ट्रिय जाति हुनेछ ।

ज्यामी खेताला एक भई आऊ श्रमिकहरूको संघमा
धर्ती हामी श्रमिकहरूको हो, होइन जालीफ्रेली काँतरको
मोटाए कैयौं हाम्रो रगत मासुले तर ती हत्यारा
कुनै विहान नष्ट हुनेछ र उज्यालो रहिरहने छ

यो अन्तिम युद्ध हो आ-आफ्नो ठाउँमा डटौं
अब मानिसको अन्तर्राष्ट्रिय जाति हुनेछ ।

विश्वकम्युनिस्ट आन्दोलन

१. कुन देशमा कहिले कम्युनिस्ट पार्टी स्थापना भयो ?

नेपाल	- नेपाल कम्युनिस्ट पार्टी (२२ अप्रिल १९४९- भारतमा)
भारत	- हिन्दुस्तान कम्युनिस्ट ग्रुप (१७ अक्टोबर १९२०-रूसमा)
	- भारतीय कम्युनिस्ट पार्टी (सन् १९२८)
भियतनाम	- भियतनामी कम्युनिस्ट पार्टी (१९२०)
मंगोलिया	- मंगोलियन कम्युनिस्ट पार्टी (१९२०)
चीन	- चिनियाँ कम्युनिस्ट पार्टी (सन् १९२१)
जापान	- जापानीज कम्युनिस्ट पार्टी (१९२२)
फिलिपिन्स	- फिलिपिन्स कम्युनिस्ट पार्टी (१९२४)
इण्डोनेशिया	- इण्डोनेशियन कम्युनिस्ट पार्टी (१९२१)

युगोस्लाभिया - युगोस्लाभ कम्युनिस्ट पार्टी (१९१९)
बुल्गेरिया - बुल्गेरियन कम्युनिस्ट पार्टी (१९१९)
हंगेरी - हंगेरियन कम्युनिस्ट पार्टी (१९१८)
रूस* - रसियन सामाजिक जनवादी मजदुर पार्टी (१८९८)
- १९१२ मा यसको पछाडि कोष्ठमा बोल्सेविक लेख्न थालियो
इटली - इटालियन कम्युनिस्ट पार्टी (१९२१)
वर्मा - वर्मिज कम्युनिस्ट पार्टी (१९४३)
पेरू - पेरूभियन कम्युनिस्ट पार्टी (१९२८)
सिंगापुर - साउथ सिज कम्युनिस्ट पार्टी (१९२८)
- यसलाई १९३० मा मलाया कम्युनिस्ट पार्टी भनियो ।
कोरिया - कोरियन वर्कर्स पार्टी (१९२५)
इराक - इराकी कम्युनिस्ट पार्टी (१९३४)
जर्मन - जर्मन कम्युनिस्ट पार्टी (१९१८)

* सातौं महाधिवेशन (6 March 1918) मा पार्टीको नाम रसियन कम्युनिस्ट पार्टी (बोल्सेभिक) राखियो ।

२. कम्युनिस्ट अन्तर्राष्ट्रिय संगठन

(क) प्रथम अन्तर्राष्ट्रिय

- १८ सेप्टेम्बर १८६४ मा सेन्ट मार्टिन हल, लण्डनमा अन्तर्राष्ट्रिय श्रमिकहरूको संघ (International Working Men's Association) गठन भयो । यो नै अन्तर्राष्ट्रिय सर्वहारावर्गको पहिलो अन्तर्राष्ट्रिय संगठन हो । पछि यसको नाम मजदुर मैत्री समाज राखियो ।
- सेप्टेम्बर १८६६ मा जेनेभामा प्रथम अन्तर्राष्ट्रियको प्रथम महाधिवेशन सम्पन्न भयो । यसमा विभिन्न देशका ६० जना प्रतिनिधिहरूको उपस्थिति थियो ।
- सेप्टेम्बर १९६७ मा लोजानमा प्रथम अन्तर्राष्ट्रियको दोस्रो महाधिवेशन सम्पन्न भयो । यस महाधिवेशनभन्दा अगाडि मार्क्सद्वारा लेखिएको पुँजी प्रकाशित भएको थियो ।
- सेप्टेम्बर १९६८ मा ब्रसेल्समा प्रथम अन्तर्राष्ट्रियको तेस्रो महाधिवेशन सम्पन्न भयो । यस महाधिवेशनमा वाकुनिन पनि सक्रिय थिए र उनले मार्क्सलाई 'तिमी महान् हौ र म तिम्रो शिष्य हुँ' भन्ने पत्र लेखेका थिए । त्यसपछि उनलाई जारशाहीद्वारा पक्राउ गरियो र आत्मसमर्पण गरे ।
- सेप्टेम्बर १८६९ मा ब्रसेल्समा प्रथम अन्तर्राष्ट्रियको चौथो महाधिवेशन सम्पन्न भयो । यसमा विभिन्न देशका ७८ जना प्रतिनिधि सहभागी थिए ।
- सेप्टेम्बर १८७२ मा हेगमा पेरिस कम्युनको हारपछि प्रथम अन्तर्राष्ट्रियको पाँचौं महाधिवेशन सम्पन्न भयो । यसमा विभिन्न देशका ६१ जना प्रतिनिधि सहभागी थिए ।
- ८ सेप्टेम्बर १८७८ मा प्रथम अन्तर्राष्ट्रियको छैठौं महाधिवेशन भयो र यसैमा फूट पनि भयो ।

(ख) द्वितीय अन्तर्राष्ट्रिय

- जुलाई १८८९ मा पेरिसमा कमरेड एंगेल्सको नेतृत्वमा द्वितीय अन्तर्राष्ट्रियको स्थापना एवं प्रथम महाधिवेशन सम्पन्न भयो । यसमा २० देशका ३९१ प्रतिनिधिहरू सहभागी थिए ।
- सन् १८९१ ब्रसेल्समा द्वितीय अन्तर्राष्ट्रियको दोस्रो महाधिवेशन सम्पन्न भयो । यसले ८ घण्टे कामको माग पुनः उठाउने निर्णय गऱ्यो ।
- सन् १८९३ मा द्वितीय अन्तर्राष्ट्रियको तेस्रो महाधिवेशन सम्पन्न भयो ।
- सन् १९०० मा पेरिसमा द्वितीय अन्तर्राष्ट्रियको पाँचौं महाधिवेशन सम्पन्न भयो । यसमा जर्मनीकी प्रसिद्ध कम्युनिस्ट नेतृ रोजा लग्जेम्बर्गको उपस्थिति थियो र क्रान्तिकारी विचारद्वारा नेतृत्व गरिएको थियो ।

(ग) तृतीय अन्तर्राष्ट्रिय

- सन् ४-८ मार्च १९१९ मा मस्कोमा तृतीय अन्तर्राष्ट्रियको गठन एवं प्रथम महाधिवेशन सम्पन्न भयो । यसै महाधिवेशनले कम्युनिस्ट अन्तर्राष्ट्रिय नामाकरण गऱ्यो । यसमा ११ वटा कम्युनिस्ट पार्टी, ५ वटा

सोसलिस्ट पार्टीहरू प्रतिनिधिको रूपमा र मतदान अधिकार नभएका १० देशका पार्टीहरू पर्यवेक्षकको रूपमा सहभागी थिए ।

- ० सन् १९२० मा तृतीय कम्युनिस्ट अन्तर्राष्ट्रियको दोस्रो महाधिवेशन सम्पन्न भयो । यसले आफ्नो विधान बनायो ।
- ० सन् १९२२ मा तृतीय कम्युनिस्ट अन्तर्राष्ट्रियको चौथो महाधिवेशन सम्पन्न भयो । यसमा कमरेड लेनिनले 'रूसी क्रान्तिको पाँच वर्ष र विश्वक्रान्तिको सम्भावना' नामक दस्तावेज प्रस्तुत गर्नुभयो ।
- ० सन् १९२४ मा कमरेड लेनिनको मृत्युपछि तृतीय कम्युनिस्ट अन्तर्राष्ट्रियको पाँचौं महाधिवेशन सम्पन्न भयो । यसले ट्राटस्कीपन्थीको गलत नीतिको व्यापक भण्डाफोर गऱ्यो ।
- ० सन् १९२८ मा तृतीय कम्युनिस्ट अन्तर्राष्ट्रियको छैठौं महाधिवेशन सम्पन्न भयो । यसमा ट्राटस्कीले आफू महाधिवेशनमा प्रवेश पाउनु पर्ने मागको निवेदन दिएका थिए । तर उक्त निवेदन अस्वीकृत भयो ।
- ० सन् १९३५ मा तृतीय कम्युनिस्ट अन्तर्राष्ट्रियको सातौं महाधिवेशन सम्पन्न भयो । यसमा ६५ वटा कम्युनिस्ट पार्टीका ५१० प्रतिनिधि सहभागी थिए र यसले फासिज्म र युद्धको विरोध गर्ने नीति पारित गऱ्यो ।
- ० जुलाई १९४३ मा दोस्रो विश्वयुद्ध चल्दै गर्दा तृतीय कम्युनिस्ट अन्तर्राष्ट्रियको विघटन भयो ।

३. रिम (RIM)

क्रान्तिकारी अन्तर्राष्ट्रियतावादी आन्दोलन Rivolutionary Internationalist Movement (RIM)

- ० सन् १९८० को वसन्तमा १३ देशका पार्टी र संगठनहरूको प्रथम अन्तर्राष्ट्रिय सम्मेलनले केन्द्रविहीन अन्तर्राष्ट्रिय कम्युनिस्ट आन्दोलनलाई संगठित गर्ने बाटो कोऱ्यो ।
- ० सन् १९८४ मा सम्पन्न दोस्रो अन्तर्राष्ट्रिय सम्मेलनले यसको मूर्त पहल गऱ्यो । जसले सच्चा कम्युनिस्ट क्रान्तिकारीहरूबीचको एकताको वैचारिक आधारको रूपमा घोषणा-पत्र पारित गऱ्यो र अन्तर्राष्ट्रिय संगठनको रूपमा "क्रान्तिकारी अन्तर्राष्ट्रियतावादी आन्दोलन"को गठन गऱ्यो ।
- ० रिमले १९९३ अघि मार्क्सवाद-लेनिनवाद-माओविचारधारा भन्ने पदावली प्रयोग गर्थ्यो भने त्यसपछि मार्क्सवाद-लेनिनवाद-माओवादको पक्षमा आफूलाई दृढतापूर्वक उभ्यायो ।

रिमका सदस्य संगठनहरू

१. सिलोन कम्युनिस्ट पार्टी (माओवादी) श्रीलंका
२. अफगानिस्तान कम्युनिस्ट पार्टी
३. बंगलादेश कम्युनिस्ट पार्टी (मार्क्सवादी-लेनिनवादी)
४. भारतीय कम्युनिस्ट पार्टी (मा.ले.) (नक्सलवाडी)
५. इरान कम्युनिस्ट पार्टी (मार्क्सवाद-लेनिनवादी-माओवादी)
६. नेपाल कम्युनिस्ट पार्टी (माओवादी)
७. तुर्की कम्युनिस्ट पार्टी (मार्क्सवादी-लेनिनवादी) TKP (ML), टर्की
८. पेरू कम्युनिस्ट पार्टी (साइनिङपाथ)
९. माओवादी कम्युनिस्ट केन्द्र (MCC) भारत
१०. माओवादी कम्युनिस्ट पार्टी, इटली
११. ट्युनिशिया मार्क्सवादी-लेनिनवादी कम्युनिस्ट संगठन
१२. पूर्व बंगला सर्वहारा पार्टी, बंगलादेश
१३. कोलम्बिया क्रान्तिकारी कम्युनिस्ट ग्रुप
१४. क्रान्तिकारी कम्युनिस्ट पार्टी, अमेरिका

रिमको घोषणा-पत्र निम्न भाषाहरूमा प्रकाशित भएको थियो-

अरबी	फ्रान्सेली	बंगाली	जर्मन
चाइनिज	गुजराती	क्रिओल	हिन्दी
डेनिश	इटावली	अंग्रेजी	जापानी
फारसी	कुर्दिश	नेपाली	मलयालम

पंजाबी	स्पेनिश	तमिल	तुर्की

४. हिजोका समाजवादी मुलुकहरू

रूस	चेकोस्लोभाकिया	चीन	हंगेरी
मंगोलिया	पोल्याण्ड	क्यूवा	पूर्वी जर्मनी
कोरिया	बुल्गेरिया	युगोस्लाभिया	रूमानिया
भियतनाम	अल्बानिया	कम्बोडिया	लाओस

५ कम्पोसा (CCOMPOSA)

Coordination Committee of Maoist Parties and Organazations of South Asia.(CCOMPOSA)

दक्षिण एशियाका माओवादी पार्टी र संगठनहरूको समन्वय समितिका सदस्य पार्टीहरू

१. पी.बी.एस.पी.(सी.सी.), बंगलादेश
२. पी.बी.एस.पी. (एम.पी.के.), बंगलादेश
३. सी.पी.ई.बी. (रेड फ्ल्याग), बंगलादेश
४. बी.एस.डी.(एम.एल.), बंगलादेश
५. सी.पी.सी.(माओवादी), श्रीलंका
६. एम.सी.सी.आई., (भारत)
७. सी.पी.आई.(एम.एल.) (पी.डब्लु), भारत
८. सी.पी.आई. (एम.एल.) (नक्सलवाडी), भारत
९. आर.सी.सी.आई.(एम.एल.एम.), भारत
१०. ने.क.पा. (माओवादी), नेपाल ।

नेपाल कम्युनिस्ट पार्टीको इतिहास

(क) स्थापना

- o स्थापना मिति: १० वैशाख २००६ (22 Apr 1949) श्यामबजार कलकत्ता, पश्चिम बंगाल, भारत ।
- o संस्थापकहरू: महासचिव पुष्पलाल श्रेष्ठ, सदस्यहरू- नरबहादुर कर्माचार्य, नारायणविलाश जोशी र निरञ्जन गोविन्द वैद्य ।

(ख) पहिलो महाधिवेशन

- o पार्टी जन्मेको ५ वर्षपछि १७ माघ, २०१० (30 Jan 1954) पाटन-काठमाडौंमा प्रथम महाधिवेशन सम्पन्न भयो । यो महाधिवेशन भूमिगत रूपमा भएको थियो ।
- o निर्वाचित केन्द्रीय समिति: महासचिव– मनमोहन अधिकारी, राजनीतिक ब्यूरो सदस्यहरू– पुष्पलाल श्रेष्ठ, शम्भुराम श्रेष्ठ, डी.पी.अधिकारी, शैलेन्द्रकुमार उपाध्याय, सदस्यहरू– केशरजंग रायमाझी, कमर शाह, कृष्णराज वर्मा, हिक्मतसिंह भण्डारी, गोपाल प्रसाईं, धनुषचन्द्र गौतम र केदार उपाध्याय ।

(ग) दोस्रो महाधिवेशन

- o १५-२५ जेठ, २०१४ (May 28-Jun 6, 1957) मा सम्पन्न ।
- o महासचिव- केशरजंग रायमाझी । सदस्यहरू- पुष्पलाल श्रेष्ठ, तुलसीलाल अमात्य, डी.पी.अधिकारी, कमर शाह, शम्भुराम श्रेष्ठ, हिक्मतसिंह भण्डारी, कृष्णराज वर्मा, मोहनविक्रम सिंह, अरविन्द्र रिमाल, पी.एन.राणा, पी.बी.मल्ल, कमलराज रेग्मी, केदारप्रसाद उपाध्याय, कृष्णलाल श्रेष्ठ, कृष्णप्रसाद शर्मा अधिकारी र मधु सिंह ।

(घ) तेस्रो महाधिवेशन

- ० १५ वैशाख, २०१९ (Apr 1962) अन्तरजोन समन्वय समितिको आयोजनामा तेस्रो महाधिवेशन सम्पन्न ।
- ० महासचिव- तुलसीलाल अमात्य, सदस्यहरू– पुष्पलाल श्रेष्ठ, मनमोहन अधिकारी, हिक्मतसिंह भण्डारी, कृष्णराज वर्मा, मोहनविक्रम सिंह, कमलराज रेग्मी, भरतमोहन अधिकारी, पुष्पप्रताप राणा, निर्मल लामा, भरतराज जोशी, जयगोविन्द शाह, कमल कोइराला ।
- ० यस महाधिवेशनले केशरजंग रायमाझी, शम्भुराम श्रेष्ठ, कमर शाह, डी.पी.अधिकारी, पी.बी.मल्ललाई पार्टीबाट निस्कासन गरेको थियो ।
- ० यस महाधिवेशनले ५१ जनाको राष्ट्रिय परिषद् पनि गठन गरेको थियो ।

(ङ) चौथो महाधिवेशन

- ० ३० भाद्र, २०३१ (Sep 1974) मा श्रीकृष्ण धर्मशाला बनारस, भारतमा सम्पन्न भएको ।
- ० महासचिव- मोहनविक्रम सिंह, राजनीतिक ब्यूरो सदस्यहरू- निर्मल लामा, जयगोविन्द शाह, वैकल्पिक राजनीतिक ब्यूरो सदस्यहरू- भक्तबहादुर श्रेष्ठ र खम्बासिंह कुँवर, सदस्यहरू- मोहन वैद्य, ऋषि देवकोटा (आजाद), सूर्यनाथ यादव, खुविराम आचार्य, चित्रबहादुर के.सी., गंगाधर घिमिरे र भारध्वज ।
- ० वि.सं. २०३५ सालमा मोहनविक्रम सिंह हटेर निर्मल लामा महासचिव बनेका ।
- ० वि.सं. २०३६ सालमा निर्मल लामाको ठाउँमा भक्तबहादुर श्रेष्ठ महासचिव बनेका ।
- ० वि.सं. २०४० सालमा भक्तबहादुर श्रेष्ठ जेल परेपछि चित्रबहादुर के.सी. कार्यवाहक महासचिव बनेका ।
- ० चौथो महाधिवेशनभन्दा अगाडि पुष्पलालद्वारा गोरखपुर सम्मेलनमार्फत्, केन्द्रीय न्यूक्लियसमार्फत र झापा विद्रोहमार्फत युवा क्रान्तिकारीहरूले पार्टी पुनर्गठन गर्न खोजिएका प्रयत्नहरू महत्त्वपूर्ण हुँदाहुँदै पनि मूर्तता पाउन भने सकेनन् ।

(च) पाँचौं महाधिवेशन

- ० वि.सं. २०४१ मंसिरमा अयोध्या, भारतमा पाँचौं महाधिवेशन सम्पन्न भएको थियो ।
- ० महामन्त्री-मोहन वैद्य (किरण), सदस्यहरू- चित्रबहादुर के.सी., रामसिंह श्रीस, भैरव रेग्मी, गोविन्दसिंह थापा, पुष्पकमल दाहाल, खम्बासिंह कुँवर, वाचस्पति देवकोटा, सी.पी.गजुरेल, देव गुरुङ, ईश्वरी दाहाल, विष्णु पोखरेल र भक्तबहादुर श्रेष्ठ (पछि थप गरिएको)
- ० मोहनविक्रम सिंहलाई ६ महिनाको लागि पार्टी सदस्यताबाटै निष्काशनको कार्वाही गरिएको । तत्पश्चात् फूट २०४२ सालमा भएको ।
- ० पार्टीमा फूट : ने.क.पा.(मशाल) संस्थापन पक्ष
- ० ने.क.पा.(मसाल) निस्काशित गुट

वर्गसंघर्षको खाका

पाँचौं महाधिवेशनपछि (पंचायतकालको अन्त्यतिर) कमरेड प्रचण्डद्वारा तयार पारिएको ग्रामीण वर्गसंघर्षको खाका यसप्रकार छ-

१. सर्वप्रथम पार्टीभित्र आम रूपमा नयाँ कार्यदिशाबारे व्याख्या, छलफल, बहस र त्यसको स्पिरिट सम्पूर्ण पार्टी सदस्यहरूलाई बुझाउनु पर्दछ । सम्बन्धित विषयमा जबसम्म सम्पूर्ण पार्टीको समान सोचाइ बन्दैन, तबसम्म त्यसलाई लागू गर्न कठिन पर्दछ ।
   पार्टीका नेतृत्वदायी अझ त्यसमा पनि किसान मोर्चामा काम गर्ने नेतृत्वदायी सम्पूर्ण कमरेडहरूमा व्यापक र विस्तृत छलफल चलाई पार्टी कार्यदिशाबारे एउटै सोचाई (सबैपक्षमा) निर्माण गर्नुपर्दछ ।
२. अहिले तत्काल राष्ट्रव्यापी किसान आन्दोलन उठान गर्न सम्भव छैन । त्यसकारण खासखास जिल्लाहरूमा स्थानीय आधारमा त्यसप्रकारको किसानआन्दोलन उठाउन प्रयत्न गर्नुपर्दछ ।
   - ☐ जुन जिल्लामा हामीले कामको थालनी गर्ने हो, त्यहाँ हामीले तत्काल निम्नलिखित कार्यहरू पूरा गर्न जोड लगाउनु पर्दछ ।

- ☐ पार्टी जिल्ला कमिटीको बैठक बसी किसान आन्दोलनको सम्भाव्यता अध्ययन गर्नका लागि ठोस निर्णयहरू गर्ने । विभिन्न एरियामा गई किसान समस्याको अध्ययन गर्ने । पार्टी कमिटीहरूलाई कक्षा, छलफल आदिद्वारा नयाँ कार्यदिशाको स्पिरिट बुझाउने ।
- ☐ किसान संघको जिल्ला कमिटीलाई गठन-पुनर्गठन गरी त्यसमा सक्रिय र सक्षम सदस्यहरू राखी फ्र्याक्सनमार्फत् पार्टी नीति र निर्णयहरू लैजाने ।
- ☐ किसान संघको एरिया, गाउँ कमिटी आदिको गठन-पुनर्गठन गर्ने र उनीहरूलाई एरिया स्तरमा भेला गरेर व्यापक रूपमा तालिम दिने र सक्रिय पार्ने ।
- ☐ सम्भव भएसम्म किसान संघलाई विस्तार गर्ने ।
- ☐ सबै मोर्चालाई किसान आन्दोलनको पक्षमा सामाञ्जस्य कायम गरी काम गराउने हिसाबले तयार पार्न तालिम दिने ।

३. विभिन्न ठाउँबाट आएका किसान समस्या र त्यससँग सम्बन्धित तथ्यहरूका आधारमा विश्लेषण गरी संघर्षको स्वरूप र नीति निश्चित गर्ने । त्यो विश्लेषणबाट जिल्लाव्यापी, वैधानिक किसान आन्दोलनको आवश्यकता र सम्भावना पनि देखापर्न सक्छ वा जिल्लाका खासखास भेगमा छुट्टाछुट्टै प्रकारका वर्गसंघर्षको सम्भावना हुन्छ । यो पनि हुन सक्छ कि कुनै जिल्लामा ती दुवै सम्भावना मौजुद होऊन् । यी सबै कुराको निष्कर्ष निकाली आवश्यक निर्णय पार्टी जिल्ला कमिटीले लिनु पर्दछ र फ्र्याक्सनमार्फत् किसान जिल्ला कमिटीमा निर्णय गराई व्यवहारमा उतार्न पूरा शक्ति लगाउनु पर्दछ ।

४. यसरी किसान समस्याको व्यावहारिक र वस्तुवादी योजना बनिसकेपछि त्यसलाई लागू गर्न, सम्बन्धित जिल्लामा अन्य राजनैतिक तत्त्वहरू को-को छन् ? को-कोसँग कार्यगत एकताको सम्भावना छ, छैन निधो गरी जिल्ला कमिटीले सम्भव भएसम्म माथिल्ला कमिटीको सल्लाह लिँदै त्यसका लागि पहलकदमी गर्नुपर्दछ । कार्यगत एकताको सम्भावना नभए वा प्रयत्न गर्दा पनि सम्भव नभए आफ्नै किसिमले वर्गसंघर्ष वा वैधानिक किसान आन्दोलन जुन जिल्लामा जे सम्भव छ, सुरु गर्नुपर्दछ ।

५. त्यसो गर्दा पार्टीले जिल्ला र एरिया स्तरमा अझ सम्भव र आवश्यक भए सेलसम्म उक्त कार्यका लागि खुला र गुप्त काम गर्न कार्यकर्ता चयन गर्नुपर्दछ ।

६. किसान आन्दोलन वैधानिक तवरले उठ्ने सम्भावना भएमा किसान सभा गर्ने, वैधानिक तवरले प्रतिनिधिहरू छनौट गर्ने, मागपत्र तयार पार्ने, हस्ताक्षर अभियान चलाउने, प्रशासन (जिल्ला र केन्द्र)मा समेत आवश्यकताअनुसार डेलिगेसन जाने, माग पेश गर्ने, अल्टिमेटम दिने, माग पूरा नभएमा आमसभा, जुलुस आदिद्वारा किसान आन्दोलनलाई चर्काउदै लगी त्यसलाई राजनीतिकरण गर्ने ।

७. त्यो दौरानमा सरकारी हस्तक्षेप हुने कुरा निश्चित हुन्छ । त्यसका लागि स्थानीय जाली-फटाहा, शोषक, सामन्त, गुण्डा, जासुस आदिको लगत लिने (गोप्य तरिकाले पार्टी जिल्लाले मात्र) त्यसप्रकारको लडाकु शक्ति तयार पारी ठीक मौकामा आवश्यक कार्यवाही गर्ने । क्रमशः किसान आन्दोलनलाई लडाकु रूप दिन प्रयत्न गर्ने ।

८. त्यस सिलसिलामा सम्भव भएसम्म अन्य जनवर्गलाई पनि आफ्नै मागका आधारमा आन्दोलित पार्न प्रयत्न गर्ने वा किसान आन्दोलनमा समर्थन र सहयोग जुटाउने कुरामा जोड लगाउने ।

९. कार्यगत एकताको हकमा उनीहरूले धोखा दिन सक्ने कुरामा सतर्क रहने र त्यस्तो स्थिति आएमा भण्डाफोर गरी जनताको बीचमा नङ्ग्याउन जोड लगाउने ।

- ☐ विरोधीहरूले धोखा दिन सक्ने कुरामा सतर्क रहँदै उनीहरूसँगका सबै सल्लाह र निर्णयहरूलाई लिखित राख्ने र शंका लागेका सानातिना कुरामा पनि लिखित निर्णय लिन प्रयत्न गर्ने ।
- ☐ हाम्रो तर्फबाट एकभन्दा बढी साथी विरोधीसँग कुरा गर्न गएमा पहिले नै सबै विषयमा सल्लाह गरी स्पष्ट हुने प्रयत्न गर्ने र छलफलमा गएपछि मतभेद नदेखाउने ।

१०. यी सबै कामहरू घोषित संगठनात्मक प्रक्रियाअन्तर्गत नै पूरा गर्नुपर्दछ । त्यसका लागि पार्टी केन्द्रले आवश्यक निर्णय लिई किसान एवं अन्य सबै मोर्चाहरूमा फ्र्याक्सनमार्फत् पुऱ्याउनु पर्दछ । त्यसैगरी जिल्लास्तरमा नै अहिले आन्दोलन संचालन हुने भएकाले पार्टी जिल्ला कमिटी र क्षेत्रीय ब्यूरो यसका लागि विशेष सक्रिय र चनाखो रहनु पर्छ । सबै कामहरू जिल्ला कमिटीमा निर्णय गराएर नै किसान मोर्चामा लैजानु पर्दछ । यसमा हुने गडबडीले भोलि समस्या उत्पन्न हुन सक्छ ।

० वि.सं. २०४६ सालमा ने.क.पा.(मशाल)को महामन्त्री पुष्पकमल दाहाल (प्रचण्ड) बन्नु भयो ।

(च) एकता महाधिवेशन

एकतामा सहभागी पार्टीहरू

१. नेपाल कम्युनिस्ट पार्टी (मशाल)
२. नेपाल कम्युनिस्ट पार्टी (चौथो महाधिवेशन)
३. सर्वहारा श्रमिक संगठन
४. नेपाल कम्युनिस्ट पार्टी (जनमुखी) क्षेत्रीय स्तरमा ।
५. केही महिना पछाडि ने.क.पा.(मसाल)बाट विद्रोह गरी विद्रोही मसाल गठन गरी एकतामा सामेल ।

- ४ मंसिर २०४८ मा सम्पन्न एकता महाधिवेशनले पार्टीको नाम नेपाल कम्युनिस्ट पार्टी (एकता केन्द्र) राख्यो ।
- निर्वाचित महामन्त्री- क. प्रचण्ड (पुष्पकमल दाहाल) सदस्यहरू- मोहन वैद्य, निर्मल लामा, रामबहादुर थापा, नारायणकाजी श्रेष्ठ, पोष्टबहादुर बोगटी, गिरिराजमणि पोखरेल, नारायणप्रसाद शर्मा, दिलबहादुर श्रेष्ठ, देव गुरुङ, बाबुराम भट्टराई, सी.पी.गजुरेल, हरिबोल गजुरेल, शशि शेरचन, साध्यबहादुर भण्डारी, रूपलाल विश्वकर्मा, रामवृक्ष यादव, विश्वनाथ शाह, मेघराज ज्ञवाली, वासुदेव गौतम, यानप्रसाद गौतम, राम कार्की, विनबहादुर कुँवर, चित्रबहादुर आले, तारामान स्वाँर, हरिभक्त कँडेल र अनल ।
- सल्लाहकार बोर्ड- अध्यक्ष-नरबहादुर कर्माचार्य, सचिव-भक्तबहादुर श्रेष्ठ र सदस्यहरू देवेन्द्रलाल श्रेष्ठ (काइला बा), आहुती, खम्बासिंह कुँवर (काजी साहव), दण्डपाणि न्यौपाने, ईश्वरी दाहाल र शक्ति लम्साल ।

राष्ट्रिय एकता महाधिवेशनमा पारित दस्तावेजका शीर्षकहरू

१. माओवादबारे
   - दर्शनको क्षेत्र
   - राजनीतिक अर्थशास्त्रको क्षेत्र
   - वैज्ञानिक समाजवादको क्षेत्र
२. न्यूनतम कार्यक्रमसम्बन्धी राजनीतिक प्रस्ताव
   - राजनीतिक कार्यक्रम
   - आर्थिक कार्यक्रम
   - सामाजिक कार्यक्रम
   - विदेश नीतिसम्बन्धी कार्यक्रम
३. राजनीतिक कार्यदिशा एवं क्रान्तिका तीन साधनको महत्त्व
   - पार्टीबारे ।
   - क्रान्तिकारी संयुक्त मोर्चाको निर्माणबारे ।
   - सशस्त्र मोर्चाको स्वरुप र त्यसका लागि आधार तयार पार्ने काम ।
४. आन्दोलनको तत्कालीन विशिष्ट कार्यक्रम
   - देशभक्त र जनतान्त्रिक आन्दोलन ।
   - शहरिया संघर्ष ।
   - ग्रामीण वर्गसंघर्ष ।
   - प्रतिरोधात्मक संघर्ष ।
५. पार्टीको तत्कालीन कार्यक्रमको योजना
   - सैद्धान्तिक एवं राजनैतिक तयारी ।
   - संगठनात्मक तयारी ।
   - संघर्षसम्बन्धी तयारी ।
   - भौतिक तयारी ।

केन्द्रीय समितिको दोस्रो बैठकमा प्रस्तुत एवं पारित राजनैतिक तथा संगठनात्मक पक्षबारे प्रस्ताव

१. संघर्षसम्बन्धी कामहरू
- ☐ ग्रामीण वर्गसंघर्ष ।
- ☐ प्रतिरोधात्मक संघर्ष ।
- ☐ तत्कालीन वैधानिक संघर्ष ।
- ☐ प्रचारात्मक संघर्ष ।

प्रथम विस्तारित बैठकमा महामन्त्री कमरेड प्रचण्डद्वारा प्रस्तुत एवं पारित संगठनात्मक समस्याबारे प्रस्ताव

१. पार्टीमा उत्पन्न संगठनात्मक समस्याको पृष्ठभूमि ।
२. जनवादी केन्द्रीयता र अन्तरसंघर्षको समस्या ।
३. चार तयारी र ग्रामीण वर्गसंघर्षको विकासको समस्या ।
४. पार्टी नेतृत्वको सीमा, समस्या र कमजोरीहरू ।
५. पार्टीमा उत्पन्न समस्याका वास्तविक कारणहरू ।
- ☐ अल्पमतमा देखिएको विसर्जनवादी प्रवृत्ति ।
- ☐ नेतृत्वसम्बन्धी प्रश्न ।
- ☐ पार्टी बाहिरका व्यक्तिहरूप्रतिको विश्वास ।
- ☐ गुटबन्दीको समस्या ।

६. समस्या समाधानका उपायहरू ।

वि.सं. २०५१ मा पार्टीको प्रथम राष्ट्रिय सम्मेलनद्वारा पारित अन्तरसंघर्षको विकास प्रक्रिया नामक राजनीतिक प्रतिवेदन

१. एकता केन्द्रको गठनदेखि राष्ट्रिय एकता महाधिवेशनसम्म ।
२. महाधिवेशनदेखि के.स.को तेस्रो बैठकसम्म ।
३. तेस्रो बैठकदेखि के.स.को पहिलो विस्तारित बैठकसम्म ।
४. के.स.को पहिलो विस्तारित बैठकदेखि प्रथम राष्ट्रिय सम्मेलनसम्म ।
५ अन्तरसंघर्षका अनुभवहरूको निचोड र त्यसका उपलब्धि, कमजोरी र शिक्षाहरू
६. अन्तरसंघर्षको सार, उपलब्धिहरू, समस्याहरू, कमजोरीहरू, निष्कर्ष ।
७. कामको भावी योजनाबारे रुपरेखा
   ☐ नारा - *"जनयुद्धको तयारीलाई मेरुदण्डमा राखी कामका सबै शाखाहरूलाई व्यवस्थित गरौं !"*
   यसअनुसार पहिलो चरणमा-
   (क) सैद्धान्तिक एवं राजनैतिक भण्डाफोरलाई व्यवस्थित गर्ने ।
   (ख) केही अत्यावश्यक विषयमा कमभन्दा कम समयमा केन्द्रले अध्ययन- अनुसन्धान गर्ने ।
   (ग) संगठनात्मक सुदृढीकरण र अनुशासनको न्यूनतम रूपमा पुनर्स्थापना गर्ने ।
   (घ) वैधानिक संघर्षलाई पार्टीको निश्चित न्यूनतम शक्तिका आधारमा निरन्तरता दिने ।
   (ङ) शक्ति केन्द्रीकरणका प्रधान र सहायक क्षेत्रको निर्धारण गर्ने ।
   (च) ग्रामीण वर्गसंघर्षको विकास र विस्तारको प्रक्रियालाई व्यवस्थित गर्ने ।
८. नेपालमा जातीय (Nationality) नीतिसम्बन्धी प्रस्ताव। क.संग्रामद्वारा प्रस्तुत र सम्मेलनले पारित गरेको ।

वि.सं. २०५१ श्रावणमा सम्पन्न पार्टी केन्द्रको दोस्रो विस्तारित बैठकमा पारित *"वर्तमान परिस्थिति र आगामी संसदीय निर्वाचन"* सम्बन्धी प्रस्ताव ।

१. वर्तमान परिस्थितिबारे
२. संसदीय व्यवस्थाबारे केही सैद्धान्तिक प्रश्नहरू
३. आगामी संसदीय निर्वाचनबारे ।

वि.सं. २०५१ मा सम्पन्न ने.क.पा.(माओवादी) को केन्द्रीय समितिको तेस्रो विस्तारित बैठकमा महामन्त्री कमरेड प्रचण्डद्वारा प्रस्तुत एवं पारित *"वर्तमान परिस्थिति र पार्टीको आगामी कार्यभार"* नामक प्रतिवेदन ।

१. अन्तर्राष्ट्रिय परिस्थितिबारे
२. देशभित्र नयाँ परिस्थिति र नयाँ चुनौती

३. संगठन र संघर्षसम्बन्धी कामको मूल्यांकन
४. आगामी कामबारे ।
- ☐ पार्टी संगठनका सम्बन्धमा ।
- ☐ मोर्चा संगठनका सम्बन्धमा ।
- ☐ मञ्चका सम्बन्धमा ।
- ☐ प्रकाशन सम्बन्धमा ।
- ☐ कार्यकर्ता सम्बन्धमा ।
- ☐ अन्तर्राष्ट्रिय सम्बन्धका बारेमा ।

५. संघर्षका बारेमा ।

नेपाली नयाँ जनवादी क्रान्तिको राजनैतिक एवं फौजी कार्यदिशा (पार्टी केन्द्रको तेस्रो विस्तारित बैठकमा पारित)

१. ऐतिहासिक पृष्ठभूमि ।
२. नेपाली कम्युनिस्ट आन्दोलन र सशस्त्र संघर्षको प्रश्न ।
३. नेपाली सशस्त्र संघर्षको स्वरुप, निशाना र प्रेरक शक्ति ।
- ☐ स्वरुप, निशाना, प्रेरक शक्ति (सर्वहारावर्ग, खेत मजदुर, मध्यम किसान वर्ग, धनी किसान वर्ग, निम्नपुँजीपति वर्ग, राष्ट्रिय पुँजीपति वर्ग)

४. नेपाली सशस्त्र संघर्षको रणनीति एवं कार्यनीतिको समस्या
५ सशस्त्र संघर्ष प्रारम्भ गर्नेबारे केही महत्त्वपूर्ण प्रश्नहरू
६. नेपाली जनयुद्धका सामान्य चरणहरू

(क) रणनैतिक चरण
- ☐ पहिलो चरण- रणनैतिक रक्षा ।
- ☐ दोस्रो चरण-रणनैतिक शक्ति सन्तुलन ।
- ☐ तेस्रो चरण-रणनैतिक प्रत्याक्रमण ।

(ख) कार्यनीतिक चरणहरू
- ☐ पहिलो चरण- छापामार युद्ध प्रारम्भ गर्ने न्यूनतम व्यावहारिक र संगठनात्मक तयारी एवं कामलाई योजनाबद्ध अभियानका रूपमा पूरा गर्ने ।
- ☐ दोसो चरण- छापामार युद्धको प्रारम्भको चरण ।
- ☐ तेस्रो चरण- छापामार इलाकाहरू कायम गर्न छापामार युद्धको विकास गर्ने ।
- ☐ चौथो चरण- छापामारइलाकालाई आधारइलाकामा बदल्ने ।

७. सशस्त्र संघर्षको प्रारम्भिक संगठनात्मक स्वरुपबारे ।
८. पार्टीको नाम संशोधनबारे (एकता केन्द्रको ठाउँमा पार्टीको नाम नेपाल कम्युनिस्ट पार्टी (माओवादी) बनाइयो ।

जनयुद्धको ऐतिहासिक पहलका लागि गरिएका सैद्धान्तिक प्रतिबद्धताहरू

१. हाम्रो यो योजना क्रान्तिकारी हिंसासम्बन्धी मार्क्सवाद-लेनिनवाद-माओवादका शिक्षामा आधारित हुनेछ । हाम्रो देशको विशिष्टताअनुसार “गाउँबाट शहर घेर्ने रणनीतिमा आधारित दीर्घकालीन जनयुद्ध” का रुपमा अघि बढ्ने यसप्रक्रियाको पहलकदमीको योजना र अपराजय मार्क्सवादी सैन्य सिद्धान्तका रुपमा जनयुद्धको सिद्धान्तप्रति अविचल रहने प्रतिज्ञा गर्दछ ।
२. जनयुद्धको थालनीको हाम्रो यो योजना, “राज्यसत्ता बाहेक अरु सबै भ्रम हो” भन्ने प्रमुख उद्देश्य हो भन्ने कुरामा दृढ रही यस प्रश्नमा देखापर्ने अर्थवाद, सुधारवाद, अराजकतावादलगायतका सबै प्रकारका विचलनवादी चिन्तन र प्रवृत्तिका विरुद्ध निरन्तर संघर्ष गर्न पार्टी आफ्नो कटिबद्धता जाहेर गर्दछ ।
३. हाम्रो यो योजना सामन्तवाद र साम्राज्यवादलाई ध्वंस गरी नयाँ जनवादी क्रान्ति पूरा गर्ने, त्यसको लगत्तै समाजवादी क्रान्तिमा अघि बढ्ने तथा सर्वहारावर्गको अधिनायकत्वअन्तर्गत क्रान्ति जारी राख्ने सिद्धान्तका आधारमा सांस्कृतिक क्रान्तिहरू चलाउँदै मानवजातिकै स्वर्णिम भविष्य-साम्यवादको स्थापनासम्म जाने

उद्देश्यमा आधारित हुनेछ । एकपटक हतियार उठाएपछि त्यसलाई अन्तसम्म लैजाने दृढताबिना सशस्त्र संघर्षको थालनी गर्नु सर्वहारावर्ग एवं आम जनताप्रति अपराध हुने कुरामा हामी दृढ छौं । यो संघर्ष जनताको स्थितिमा आंशिक सुधार गर्ने, प्रतिक्रियावादी वर्गलाई दबाव दिई सामान्य सम्झौतामा टुंग्याउने साधन बन्न कदापि दिइने छैन । यसरी हाम्रो सशस्त्र संघर्ष सबै प्रकारका निम्नपुँजीवादी, संकीर्ण राष्ट्रवादी, धार्मिक, साम्प्रदायिक एवं जातिवादी विभ्रमबाट सम्पूर्ण रुपले मुक्त रहनेछ ।

४. हाम्रो यो योजना सर्वहारा अन्तर्राष्ट्रितावादको महान् भावनामा आधारित रहनेछ । नेपाली क्रान्ति, सर्वहारा विश्वक्रान्तिको अभिन्न अंग हो र यसले विश्वक्रान्तिको सेवा गर्नेछ । हाम्रो पार्टी यस सन्दर्भमा मार्क्सवाद-लेनिनवाद-माओवादको निर्देशनमा विश्वक्रान्ति अघि बढाउन तथा नयाँ अन्तर्राष्ट्रिय निर्माणको दिशामा अघि बढिरहेको “क्रान्तिकारी अन्तर्राष्ट्रियतावादी आन्दोलन (रिम) जसको हाम्रो पार्टी पनि सदस्य छ , को विकासमा अझ बढी सहयोग पुर्‍याउने कुरालाई गम्भीरतापूर्वक लिन्छ ।

५. हाम्रो यो योजना, नयाँ जनवादी क्रान्तिकालमा सर्वहारावर्गको पार्टीको नेतृत्वमा क्रान्तिकारी संयुक्त मोर्चा र क्रान्तिकारी सेना निर्माणको सैद्धान्तिक मान्यतामा आधारित रहनेछ। अन्तर्विरोधको नियमको सार्वभौमिकताअनुसार पार्टी भित्री संघर्षलाई द्वन्द्वात्मक ढंगले ग्रहण गर्नु, त्यसलाई संचालन गर्नु र पार्टीलाई त्यसरी सजीव राखी हर क्षेत्रमा त्यसको नेतृत्व स्थापित गर्नु, पूरा हृदयले जनताको सेवा गर्न जनतासँग घनिष्ठ सम्बन्ध कायम राख्ने जनदिशाको सिद्धान्तमा अविचल रहने कुरामा पार्टी कटिबद्ध छ ।

६. हाम्रो यो योजना, सर्वहारावर्गको पार्टीको स्वतन्त्र आत्मनिर्णयको अधिकारको मान्यताअनुसार बन्ने छ । पार्टीको नेतृत्वमा सामन्तवाद र साम्राज्यवादविरोधी सबै तह र तप्काका जनसमूदायलाई संयुक्त पारी सशस्त्र संघर्ष संचालन गरिनेछ। कृषि क्रान्तिलाई मेरुदण्ड मानी हाम्रो सशस्त्र संघर्ष श्रमजीवी जनसमुदाय मुख्यत: गरिब-किसानहरूमाथि भर परेर चल्नेछ। कहिल्यै र कुनै पनि हालतमा पार्टी कुनै देशी एवं विदेशी प्रतिक्रियावादी गुटहरूको दबाव, धम्की र प्रलोभनमा पर्ने छैन ।

७. युद्धका आफ्नै नियमअनुसार त्यो सरल रेखामा होइन, जटिल बक्ररेखामा अघि बढ्ने छ । लेनिनको “क्रान्ति आफैले आफ्नो विकास क्रममा सधैं नै असाधारण जटिल परिस्थितिको सिर्जना गर्दछ” भन्ने कुराको महत्त्वलाई आत्मसात् गरेर जानु अनिवार्य छ। जीत र हारको उपलब्धि र क्षतिका चक्रहरू पार गरेर नै जनयुद्ध विजयी बन्ने छ। खराब कुरालाई असल कुरामा रुपान्तरण गर्ने अन्तर्विरोधको नियमलाई ठीक ढंगले पक्डेर नै हामीले जनयुद्धको नेतृत्व गर्न सक्नेछौं ।

ऐतिहासिक जनयुद्धको पहिलो योजना (२०५२ असारमा सम्पन्न पार्टी केन्द्रीय समितिको बैठकमा पारित प्रस्ताव)

१. भूमिका ।
२. जनयुद्धको ऐतिहासिक पहलका लागि हाम्रा सैद्धान्तिक प्रतिबद्धताहरू
३. योजनाबारे ।
४. लक्ष्यहरू ।

(क) प्रथम उपचरण- जनयुद्धको ऐतिहासिक पहलका निम्ति तयारी

- ☐ वैचारिक तयारी ।
- ☐ संगठनात्मक तयारी (पार्टी, नेतृत्व सम्बन्धमा, संयुक्त मोर्चा सम्बन्धमा, सेना निर्माण सम्बन्धमा, जबस सम्बन्धमा) ।
- ☐ संघर्ष सम्बन्धी काम ।

(अ) संघर्षका स्वरुपहरू

९(i) संघर्षका अवैधानिक रूपहरू- (प्रचारात्मक कार्वाही, सेबोटेज, गुरिल्ला युद्ध, वर्गदुश्मन खतम गर्ने कार्वाही)

कार्यान्वयनका हिसाबले प्राथमिकता क्रम

- ☐ मुख्य इलाका (गुरिल्ला युद्ध, सेबोटेज, वर्गदुश्मन खतम, प्रचारात्मक कार्वाही)
- ☐ सहायक इलाका (सेबोटेज, गुरिल्ला युद्ध, प्रचारात्मक कार्वाही, वर्गदुश्मन खतम)
- ☐ प्रचारइलाका (प्रचारात्मक कार्वाही, सेबोटेज, गुरिल्ला युद्ध, वर्गदुश्मन खतम)

दलका हिसाबले प्राथमिकता क्रम

☐ लडाकु दल (गुरिल्ला युद्ध, सेबोटेज, प्रचारात्मक कार्वाही, वर्गदुश्मन खतम)
☐ सुरक्षा दल (सेबोटेज, प्रचारात्मक कार्वाही, गुरिल्ला युद्ध, वर्गदुश्मन खतम)
☐ स्वयंसेवक दल (प्रचारात्मक कार्वाही, सामान्य सेबोटेज, सरल प्रकारका गुरिल्ला कार्वाही) ।

९ii) संघर्षका वैधानिक रूपहरू

(ख) द्वितीय उपचरण- जनयुद्धको थालनी

☐ जनयुद्धको थालनी गर्ने काम पार्टीको पुरानो प्रक्रियाबाट नयाँ प्रक्रियामा क्रमश: विकासका रूपमा नभएर एक ठूलो धक्का र फड्कोको रूपमा हुनेछ ।
☐ यो थालनीका सम्पूर्ण कार्वाहीहरू सामन्त, नोकरशाह र दलालपुँजीपति वर्गका विरुद्ध केन्द्रित एवं परिलक्षित हुनेछ ।
☐ जनयुद्धको यो थालनी निश्चित नीतिमा एकै दिन देशका सबै क्षेत्रमा योजना मुताबिक निर्धारित प्रतिनिधि कार्वाही हुनेछन् ।
☐ थालनीकै दिन "जनयुद्धको बाटोमा अघि बढौं !"भन्ने मूल नारासहितको एक ऐतिहासिक पर्चा देशव्यापी रूपमा वितरण गरिनेछ र जनयुद्धको भाव झल्कने एक पोष्टर पनि देशभरि टाँसिने छ ।
☐ समग्र पक्षमाथि विचार गरी थालनीको निश्चित मिति र दिन केन्द्रीय कार्यालयले निर्धारण गर्नेछ ।
☐ थालनीको दिन संघर्षका रूपहरूमा गुरिल्ला, सेबोटेज र प्रचारात्मक कार्वाहीलाई मात्रै प्रयोगमा ल्याइने छ ।

(ग) तृतीय उपचरण- जनयुद्धको थालनीको निरन्तरता

☐ मुख्य, सहायक र प्रचारात्मक सबै इलाकाहरूमा सबै प्रकारका दलहरूका निम्ति तयारीकै क्रममा मूर्तीकृत गरिएका संघर्षका कार्यक्रमहरूलाई कार्यान्वयन गरिनेछ ।
☐ यो उपचरण थालनीको विस्तारको रूपमा हुनेछ ।
☐ निरन्तरताको यो प्रक्रिया निश्चित अवधिका लागि मात्र हुनेछ । सो पश्चात् थालनीका सम्पूर्ण क्रियाकलाप र त्यसका परिणामको मूल्यांकन गरी केन्द्रले नयाँ योजना तय गरी कार्यान्वयनमा ल्याउने छ ।

जनयुद्धको ऐतिहासिक पहलसम्बन्धी सिंहावलोकन तथा पार्टीको आगामी रणनीतिबारे (जनयुद्धको पहलपछि बसेको पार्टी पोलिटब्यूरोको बैठकमा पारित प्रस्ताव)

- जनयुद्धको विकासमा दोस्रो योजना
  मुख्य नारा - *"योजनाबद्ध ढंगले छापामार युद्धको विकास गरौं !"*
  १. लक्ष्यहरू- (छापामार युद्धका पक्षमा व्यापक जनपरिचालन गर्ने, योजनाबद्ध रूपले हतियार कब्जा गर्ने)
  २. पश्चिम, मध्य र पूर्वाञ्चल क्षेत्रका निश्चित इलाकाहरूलाई छापामारइलाकामा बदल्न पार्टीका सम्पूर्ण क्रियाकलापहरूलाई केन्द्रित गर्ने ।
  ३. तयारीका कामहरू
  (क) वैचारिक तयारी
  - पी.बी.मा पारित प्रस्ताव र अन्य निर्णयहरूको संक्षिप्त व्याख्यासहित परिपत्रद्वारा पूरा पार्टीमा जानकारी गराउने ।
  - सबै क्षेत्रका प्रमुख कार्यकर्ताहरूलाई प्रशिक्षणको व्यवस्था मिलाउने ।
  - पार्टीको नामबाट घटनाहरूको समाचारमूलक समसामयिक बुलेटिन प्रकाशन गर्ने । त्यसको पहिलो अंकमा ऐतिहासिक पहलको क्रममा शहीद बन्न पुग्नु भएका साथीहरूको जीवनी र घटना परिवेश दिने ।
  - ऐतिहासिक पहल र त्योसँग सम्बन्धित विचारधारात्मक र राजनैतिक प्रश्नलाई प्रस्ट पार्ने उद्देश्यले मशाल र माओवादी प्रकाशन गर्ने ।
  - वैधानिक पत्रपत्रिकामा व्यवस्थित प्रचार गर्ने ।

- ० स्थानीय र केन्द्रीय रूपमा समेत वैधानिक एवं अवैधानिक तरिकाबाट पार्टी लाइनको जनतामा प्रचार गर्ने साना-ठूला सभा, घरघरमा प्रचार, पर्चा, पोष्टर, वालिङ आदिजस्ता कार्यक्रमको संचालन गर्ने ।
- ० पार्टीको पक्षमा जनमत तयारीको लागि सम्भव भएसम्म वैधानिक संस्था र स्वतन्त्र व्यक्तिहरूको परिचालनमा ध्यान दिने ।

(ख) संगठनात्मक तयारी

(ग) प्राविधिक तयारी

(घ) संघर्षसम्बन्धी तयारी

- ० मुख्य इलाका (गुरिल्ला कार्वाही- विशेष साधन कब्जा गर्ने उद्देश्यले आवश्यक कार्वाही गर्ने, सेबोटेज- वर्गीय रूपले मुख्य दुश्मन छुट्याएर त्यसका साथै बदनाम सरकारी आर्थिक प्रतिष्ठानका विरुद्ध कार्वाही गर्ने, प्रचार- जनतामा टीमबद्ध अन्य प्रकारका प्रचार गर्ने,वर्गदुश्मनविरुद्ध कार्वाही- राज्यआतंक मच्चाउने र क्रान्तिकारीहरूको हत्या गर्ने कार्यमा संलग्न प्रमुख र बदनाम वर्गदुश्मन तथा गुण्डादलका नाइकेहरूमाथि कार्वाही गर्ने तर स्थानीय सानातिना फटाहहरूमाथि कार्वाही केन्द्रित नगर्ने)
- ० सहायक इलाका (गुरिल्ला कार्वाही- मुख्य इलाकामा दुश्मनको शक्ति केन्द्रित हुनबाट रोक्न तथा दुश्मनका विरुद्ध लालआतंक खडा गर्ने उद्देश्यले आवश्यक कार्वाही गर्ने र स्थानीय प्रमुख वर्गदुश्मनहरूको विशेष साधन कब्जा गर्ने, सेबोटेज- मुख्य वर्गदुश्मन एवं सरकारी आर्थिक प्रतिष्ठानका विरुद्ध सेबोटेज गर्ने, प्रचार- मुख्य इलाकामा जस्तै, कुख्यात वर्गदुश्मन र गुण्डादलका नाइकेलाई सजाय दिने)
- ० प्रचारइलाका (गुरिल्ला-मुख्य र सहायक इलाकाहरूमा दुश्मनलाई केन्द्रित हुनबाट रोक्ने उद्देश्यले संवेदनशील स्थानमा प्रभावकारी ढंगले धक्का दिने, सेबोटेज- नोकरशाह र दलालपुँजीपति एवं सरकारी आर्थिक लूटहरूमाथि केन्द्रित हुने, प्रचार- सामान्य प्रचारात्मक कार्वाही गर्ने, वर्गदुश्मन विरुद्ध कार्वाही- दुश्मनतिर सक्रिय रहेका कुख्यात तथा गुण्डादलका नाइकेलाई सजाय दिने)

पूरक प्रस्ताव (०५३ असारमा बसेको पार्टी केन्द्रीय समितिको बैठकमा प्रस्तुत एवं पारित “जनयुद्धको ऐतिहासिक पहलसम्बन्धी सिंहावलोकन र आगामी रणनीति” नामक प्रस्ताव ।

१. भूमिका
२. ऐतिहासिक पहलको मूल्यांकन
३. केही उपलब्धिहरू, सीमा र कमजोरीहरू, मूल्यांकनको निचोड
४. केही जरुरी सैद्धान्तिक एवं राजनैतिक प्रश्न-
   - ☐ मालेमा र जनयुद्धलाई बुझ्ने समस्या ।
   - ☐ अन्तर्विरोधको पहिचान र संचालनको समस्या ।
   - ☐ निम्नपुँजीवादी अराजकता र सर्वहारा अनुशासनको समस्या ।
   - ☐ आत्मसमर्पणवाद, अकर्मण्यतावाद र दुस्साहसवादका विरुद्ध संघर्षको समस्या (आत्मसमर्पणवादका विरुद्ध संघर्ष गर, दुस्साहसवादको खतराप्रति सतर्क बन)
   - ☐ केन्द्रीकरण र विकेन्द्रिकरण, आक्रमण र रक्षा, संश्लेषण र विश्लेषणलाई बुझ्ने समस्या (केन्द्रीकरणमा जोड देऊ, विकेन्द्रिकरणमा ध्यान देऊ, आक्रमणलाई जोड देऊ, रक्षालाई ध्यान देऊ, संश्लेषणलाई जोड देऊ, विश्लेषणलाई ध्यान देऊ) ।

जनयुद्धको कार्यदिशादेखि प्रत्याक्रमणसम्मका मुख्य मोडहरू

१. दक्षिपन्थी विसर्जनवादसँगको लडाईं

- ० वि.सं.२०४८ सालमा सम्पन्न एकता महाधिवेशनले क्रान्तिकारी राजनैतिक कार्यदिशा (जनयुद्धको कार्यदिशा) पारित गऱ्यो । यस कार्यदिशालाई व्यवहारमा उतार्नका लागि निर्मल लामा र रूपलाल विश्वकर्माले प्रत्यक्ष व्यवधान खडा गरी सुधारवादी र विसर्जनवादी बाटो समात्न पुगे ।
- ० विसर्जनवादी गुटले बेइमानीपूर्ण ढंगबाट पार्टी बाहिरका गलत तत्त्वहरूसँग साँठगाँठ गरी पार्टीका गोपनीयता भंग गर्दै खुलेआम गुटबन्दी र षड्यन्त्र गर्दै कार्यदिशा कार्यान्वयनको प्रक्रियालाई असम्भव बनाउने कोसिस गरे ।

- ० एकता महाधिवेशनले तय गरेको क्रान्तिकारी कार्यदिशालाई कार्यरूप दिनका लागि महामन्त्री कमरेड प्रचण्डको नेतृत्वमा विसर्जनवादसँग ती वर्षसम्म कठोर संघर्ष चलाएपछि त्यो गुटलाई पार्टीबाट निस्काशन गर्न ने.क.पा.(एकता केन्द्र) सफल भयो । साथै क्रान्तिकारी कार्यदिशालाई कार्यरूप दिने बाटो स्पष्ट गऱ्यो ।
- ० पार्टी केन्द्रीय समितिको तेस्रो विस्तारित बैठक (०५१) ले सम्झौता र गुटवादको गन्ध दिने पार्टी नामका पछाडि रहेको 'एकता केन्द्र' हटाई सो ठाउँमा नयाँ पार्टी बनाउने हिम्मतका साथ 'माओवादी' राखेर पार्टीको नाम नेपाल कम्युनिस्ट पार्टी (माओवादी) बनायो ।

२. जनयुद्धको थालनी

२०५२ साल फागुन १ गते थालनी गरिएको महान् जनयुद्धको मुख्य नारा निम्नानुसार थियो- *"विद्रोह गर्नु जनताको अधिकार हो !", "प्रतिक्रियावादी सत्ताका विरुद्ध नयाँ जनवादी सत्ताको स्थापना गर्न जनयुद्धको दिशामा अघि बढौं !"*

३. चौथो विस्तारित बैठक

(क) चौथो विस्तारित बैठकका निर्णयहरू

- ० विभिन्न तहमा पार्टी नेतृत्वको केन्द्रीकरण र स्थापना गर्ने ।
- ० पार्टीभित्र शुद्धीकरण अभियान संचालन गर्ने ।
- ० पार्टी केन्द्रीय समितिमा युवा सदस्यहरूलाई निर्वाचित गर्ने ।

(ख) मुख्य नारा- *"आधारइलाका निर्माणको महान् दिशामा अघि बढौं ।"*

(ग) सिंगो देशको परिभाषा यसरी गरियो-

- ० प्रस्तावित आधारइलाकाहरू
- ० आधारइलाका वरिपरि छापामारइलाकाहरू
- ० छापामारइलाका वरिपरि सामान्य कार्वाहीका इलाकाहरू र राजधानीलगायत कतिपय शहरहरूलाई प्रचारइलाकामा परिभाषित गरियो ।

४. दोस्रो राष्ट्रिय सम्मेलन

- ० २०५७ माघ-फागुनमा सम्पन्न पार्टीको दोस्रो राष्ट्रिय सम्मेलनमा महामन्त्री कमरेड प्रचण्डद्वारा प्रस्तुत दस्तावेजको शीर्षक *"महान् अग्रगामी छलाङ्गः इतिहासको अनिवार्य आवश्यकता"* थियो ।
- ० दोस्रो राष्ट्रिय सम्मेलनका निर्णयहरू–
  - ☐ मार्क्सवाद-लेनिनवाद-माओवादलाई नेपाली वर्गसमाजमा प्रयोग गर्दै आउने क्रममा विकास भएको नवीन विचार-श्रृंखलालाई 'प्रचण्डपथ'को रूपमा संश्लेषण गरियो ।
  - ☐ पार्टीको महामन्त्रीको जिम्मेवारी कुशलतापूर्वक निर्वाह गर्दै आउनु भएका कमरेड प्रचण्डलाई पार्टीको सर्वोच्च पद 'अध्यक्ष' मा निर्वाचित गरियो ।
  - ☐ नेपाली कम्युनिस्ट आन्दोलनको नयाँ संश्लेषण, क.स्टालिनबारे मूल्यांकन (७० प्रतिशत ठीक र ३० प्रतिशत गलत) एवं दक्षिण एशियास्तरको २१औं शताब्दीको नयाँ सोभियत फेडरेशन निर्माण गर्ने निर्णय गरियो ।
  - ☐ क्रान्तिका तीन साधनहरू पार्टी, सेना एवं फौजी कार्यदिशा र सत्ता एवं संयुक्त मोर्चाको नयाँ ढंगबाट नयाँ स्तरमा विकास गर्ने निर्णय गरियो ।
  - ☐ योजनाको मुख्य नारा- "आधारइलाकाहरू सुदृढ र विस्तार गरौं, नयाँ जनवादी केन्द्रीय सरकारको निर्माणको दिशामा अघि बढौं !"

५. प्रचण्डपथले मार्क्सवादका तीन संघटक अंगमा विकास गरेका मौलिकताहरू

(क) दर्शनको क्षेत्रमा

- ० मार्क्सवादी-लेनिनवादी-माओवादी दर्शनको आलोचनात्मक तथा क्रान्तिकारी सारतत्वको ग्रहण र प्रकटीकरण ।

- द्वन्द्वात्मक भौतिकवादको वस्तुगत पदार्थ र सामाजिक भौतिक जीवनलाई प्राथमिकता दिने मान्यताको उद्घाटन ।
- व्यवहार र ज्ञानबीचको द्वन्द्वात्मक एकत्व, व्यवहारबाट सिद्धान्त र सिद्धान्तबाट व्यवहारमा जाने ज्ञानको दुई छलाङको सिद्धान्तको आत्मसातीकरण । दार्शनिक विज्ञानको जीवनमा प्रयोग र नयाँ विचारको विकास ।
- विपरीतहरूको एकत्व, अन्तर्विरोधको नियम, एकको दुईमा विभाजन, विश्लेषण र संश्लेषणको सही बुझाइ, एकताको सापेक्षता, संघर्षको निरपेक्षता, एकता-संघर्ष-रुपान्तरण, मात्राको गुणमा छलाङ, सचेतन धक्का र महाविपत्तिका रुपमा विकास आदि मान्यताको वर्गसंघर्ष र दुई लाइनसंघर्षमा प्रयोग, नयाँ अनुभवहरूको विकास ।
- दृश्य रुप र सारतत्व, यथार्थता र सम्भावना, आवश्यकता र आकस्मिकताको द्वन्द्वात्मक सम्बन्धको नेपाली क्रान्तिमा उद्घाटन ।
- जनतालाई इतिहासको निर्माताको रुपमा ग्रहण, जनसमुदायमा विश्वास र जनदिशाको प्रयोग ।
- स्वःस्फूर्तवाद, भडुँवा विकासवाद, सारसंग्रहवाद, मनोगतवाद र ऐतिहासिक आदर्शवादका विरुद्ध द्वन्द्वात्मक भौतिकवादको नेपाली समाज, क्रान्ति र पार्टी जीवनको विशिष्टतामा प्रयोग, वर्गसंघर्ष र दुई लाइनसंघर्षका विशिष्ट नियमहरूको उद्घाटन ।

(ख) राजनीतिक अर्थशास्त्रको क्षेत्रमा

- मार्क्सवादी-लेनिनवादी-माओवादी राजनीतिक अर्थशास्त्रको बुझाइ ।
- नेपाली समाजको उत्पादक शक्ति र उत्पादनसम्बन्धको विकासको अवस्था, गति र दिशाको प्रक्रियाबारे वस्तुवादी विश्लेषण ।
- नेपाली अर्धसामन्ती तथा अर्धऔपनिवेशिक सामाजिक-आर्थिक अवस्था र नोकरशाही पुँजीवादको विज्ञानसम्मत उद्घाटन र वर्गविश्लेषण ।
- जनयुद्ध र नयाँ जनसत्ताको अभ्यास प्रक्रियाका बीचबाट नेपाली नयाँ जनवादी अर्थतन्त्रका विशिष्ट नियमहरू, सामूहिक श्रम अभियान, सहकारिता, श्रम उत्पादकता, आत्मनिर्भरता, सचेत अनुशासन आदिको उद्घाटन ।

(ग) समाजवादको क्षेत्रमा

- वर्गसंघर्ष, बलप्रयोग, राज्यसत्ता, सर्वहारा अधिनायकत्त्व र त्यसअन्तर्गत क्रान्तिकारी निरन्तरता, महान् सर्वहारा क्रान्तिसहितका वैज्ञानिक समाजवादका मान्यताहरूको सही समझदारीताको विकास ।
- नेपाली समाजका आधारभूत, प्रधान र ठोस अन्तर्विरोधहरूको उद्घाटन ।
- नेपाली क्रान्तिका प्रेरक शक्तिहरू, दुश्मन र मित्रहरू, वर्गीय र राजनीतिक शक्तिहरूको स्वरुप र चरित्रको वस्तुवादी अध्ययन, वर्तमान राज्यसत्ताको प्रतिक्रियावादी स्वरुप र चरित्रको उद्घाटन ।
- नेपाली नयाँ जनवादी क्रान्तिपथको राजनैतिक तथा फौजी कार्यदिशा, नीति र कार्यक्रम, राजनैतिक तथा फौजी रणनीति, कार्यनीति र कार्ययोजनासम्बन्धी सैद्धान्तिक मान्यताको विकास ।
- पार्टी, सेना र संयुक्त मोर्चा, नयाँ जनसत्ता र संयुक्त क्रान्तिकारी सरकारसम्बन्धी अवधारणाको विकास ।
- राजनीतिक र फौजी, फौजी र गैरफौजी, मुख्य र सहायक, मुख्यइलाका र सहायकइलाका, केन्द्रीकरण र विकेन्द्रीकरण, ग्रामीण र शहरिया, केन्द्रीय र स्थानीय जस्ता द्वन्द्वात्मक अवधारणाका आधारमा संघर्ष, संगठन, कामकार्वाही र सत्तासम्बन्धी क्रान्तिकारी सन्तुलन नीतिको प्रतिपादन ।
- दक्षिण, उग्र र मध्यपन्थी अवसरवाद, संशोधनवाद र नवसंशोधनवादका विरुद्ध संघर्ष, दुई लाइनसंघर्षसम्बन्धी सिद्धान्त, रणनीति र कार्यनीतिको विकास ।
- नयाँ जनवादी क्रान्तिका सिद्धान्त, नीति, संगठन र संघर्षसम्बन्धी विशिष्ट मौलिक नियमहरूको उद्घाटन ।

६. प्रचण्डपथले विकास गरेका कार्यनीतिक श्रृंखलाहरू

- गाउँको कामलाई प्राथमिकता देऊ तर शहरको कामलाई पनि नछोड ।
- अवैधानिक संघर्षलाई प्राथमिकता देऊ तर वैधानिक सम्भावनालाई पनि नछोड ।
- निश्चित रणनीतिक इलाकाहरूलाई प्राथमिकता देऊ तर अन्य इलाकालाई पनि नछोड ।
- जनयुद्धको कामलाई प्राथमिकता देऊ तर जनआन्दोलनको काम पनि नछोड ।
- भूमिगत कामलाई प्राथमिकता देऊ तर खुल्ला काम पनि नछोड ।

- ग्रामीण वर्गसंघर्षलाई प्राथमिकता देऊ तर देशव्यापी संघर्षलाई पनि नछोड ।
- छापामार काम-कार्वाहीलाई प्राथमिकता देऊ तर राजनैतिक भण्डाफोर र प्रचार पनि नछोड ।
- देशभित्रको प्रचारलाई प्राथमिकता देऊ तर विश्वव्यापी प्रचारको कामलाई पनि नछोड ।
- सैन्य संगठन निर्माणको कामलाई प्राथमिकता देऊ तर मोर्चा संगठनहरू निर्माणको कामलाई पनि नछोड ।
- आफ्नै संगठन र शक्तिमा भर पर्ने कुरालाई प्राथमिकता देऊ तर कार्यगत एकता, अन्तर्राष्ट्रिय जनमतको सहयोग र समर्थन लिने कुरालाई पनि नछोड ।

७. जनयुद्ध रणनैतिक सन्तुलनमा
- आफ्नै विशिष्टता, मौलिकता र भव्यताको आधारमा विकास भएको नेपाली जनयुद्ध सात वर्षको छोटै अवधिमा रणनीतिक रक्षाबाट रणनीतिक सन्तुलनको संक्रमणकालीन चरणमा प्रवेश गऱ्यो ।
- यसै पृष्ठभूमिमा पार्टी केन्द्रीय समितिको पूर्ण बैठक ०६० जेठ महिनामा आफ्नै सेना जनमुक्ति सेना, नेपालको संरक्षणमा आफ्नै आधारइलाकामा भव्यतापूर्वक सम्पन्न भयो ।
- बैठकमा पार्टी अधयक्ष क. प्रचण्डद्वारा निम्न शीर्षकका दुई वटा दस्तावेजहरू प्रस्तुत गरिएको थियो ।
  १. वर्तमान परिस्थिति र हाम्रो ऐतिहासिक कार्यभार
  २. इतिहासका अनुभव र २१औं शताब्दीमा जनवादको विकासबारे ।
  ३. उपरोक्त दुई दस्तावेजहरूले निम्नअनुत्तरित राष्ट्रिय एवं अन्तर्राष्ट्रिय प्रश्नहरूको ठीक-ठीक जवाफ दिने काम गऱ्यो-
     - ☐ प्रतिक्रान्तिको समस्याको वैज्ञानिक हल के हुन सक्छ ?
     - ☐ पार्टी, सेना र सत्ताका बीचको द्वन्द्वात्मक सम्बन्धलाई इतिहासका अनुभवका आधारमा कसरी समायोजन गर्ने ?
     - ☐ नयाँ विश्वपरिस्थितिमा विश्वक्रान्तिको चरित्रअनुसार जनवादको सुनिश्चितता कसरी गर्ने ?
  ४. बैठकले जनयुद्धको तेस्रो रणनीतिक चरण प्रवेशको तयारीको संक्रमणकालीन राजनीतिक र फौजी योजना निर्माण गर्दै आम पार्टीपंक्ति र जनताबीचमा कार्यान्वयनसँग जोडेर पुऱ्याउने काम गऱ्यो ।

८. दश दिने संसार हल्लाउने बैठक
- वि.सं. २०६१ श्रावण-भाद्र महिनामा पार्टी केन्द्रीय समितिको पूर्ण बैठक दुश्मनको कब्जामा पर्नु भएका कमरेडबाहेक सम्पूर्ण के.स.हरूको उपस्थितिमा आफ्नै आधारक्षेत्रभित्र भव्यतापूर्वक सम्पन्न भयो र यस बैठकले लिएका निर्णयहरूले देश त हल्लायो नै, साथै संसार हल्लाउने हैसियत राख्यो ।
- बैठकमा पार्टी अध्यक्ष कमरेड प्रचण्डद्वारा प्रस्तुत र पारित राजनैतिक एवं संगठनात्मक प्रस्तावको शीर्षक थियो- *"क्रान्तिकारी रुपान्तरणको प्रक्रियालाई नयाँ उचाइमा उठाउँदै रणनीतिक प्रत्याक्रमणको चरणमा प्रवेश गरौं !"*
- दस्तावेजका उपशीर्षकहरू निम्नानुसार थिए-
  - ☐ नयाँ विश्वपरिस्थिति र नयाँ वैचारिक संश्लेषणबारे ।
  - ☐ नेपाली क्रान्ति र भारतीय विस्तारवादका विरुद्धको संघर्षबारे ।
  - ☐ वर्तमान राष्ट्रिय परिस्थिति र पुरानो सत्तासँग वार्ताको प्रश्नबारे ।
  - ☐ रणनीतिक प्रत्याक्रमणमा प्रवेशको आधारबारे ।
  - ☐ ने.क.पा.(माओवादी) र किरात वर्कश पार्टीका बीच एकताबारे ।
  - ☐ रणनीतिक प्रत्याक्रमणबारे ।
  - ☐ शुद्धीकरण र कार्यशैलीमा सुधारबारे
  - ☐ संगठनात्मक शुद्धीकरण र कार्यशैलीमा क्रान्तिकारी रुपान्तरणबारे ।
- रणनीतिक प्रत्याक्रमणको पहिलो योजनाको रुपरेखा
  - ☐ योजनाको मुख्य नारा- *"प्रत्याक्रमणको पहिलो योजना सफल पारौं !, वैदेशिक हस्तक्षेप विरुद्ध व्यापक तयारी गरौं !!"*
  - ☐ योजनाका प्रमुख राजनीतिक लक्ष्यहरू
  - ☐ योजनाका प्रमुख फौजी लक्ष्यहरू

९. बलिदानको अनिवार्य कोटा चुक्ता

(क) शहादत

- ० क. रामवृक्ष यादव- ने.क.पा.(एकता केन्द्र) केन्द्रीय सदस्य, २०५१ भाद्र २ गते धनुषामा कांग्रेसी गुण्डाद्वारा हत्या ।
- ० क.सुरेश वाग्ले (वासु), ने.क.पा.(माओवादी) का पी.बी.एम., ०५६ भाद्र २३ गते गोरखामा गिरफ्तारपछि हत्या ।
- ० क.रीतबहादुर खड्का (प्रताप), पार्टी सी.सी.एम., ०५७ असार २ गते रौतहटमा लखेटेर गोली हानी हत्या ।
- ० क.नेपबहादुर के.सी. (परिवर्तन), पार्टी सी.सी.एम. तथा फस्ट ब्रिगेडका कमाण्डर, ०६१ वैशाख ३१ गते कपिलवस्तुमा आन्तरिक दुर्घटनामा शहादत ।
- ० क. शेरमान कुँवर (विशाल), पार्टी सी.सी.एम. तथा छैठौं ब्रिगेडका कमिसार, ०६१ भाद्र २० गते सिराहामा गिरफ्तारपछि हत्या ।
- ० क.मोहनचन्द्र गौतम (कुमार), पार्टी सी.सी.एम., ०६१ भाद्र २० गते सिराहामा गिरफ्तारपछि हत्या ।

(ख) बेपत्ता र गिरफ्तारी

- ० क. दण्डपाणी न्यौपाने (दीपेन्द्र शर्मा), पार्टी सी.सी.एम., ०५६ जेठ २ गते काठमाडौंबाट गिरफ्तारपछि बेपत्ता ।
- ० सी.पी.गजुरेल (गौरव), पार्टी पी.बी.एम., ०६० भाद्र ३ गते युरोप जान लाग्दा भारतको चेन्नई विमानस्थलबाट गिरफ्तार र त्यहीं बन्दी ।
- ० क.मातृका यादव, पार्टी पी.बी.एम. २०६० माघ २४ गते भारतको दिल्लीबाट गिरफ्तार गरी नेपाल सुपुर्दगीपछि बेपत्ता ।
- ० क.सुरेश आलेमगर, पार्टी सी.सी.एम., २०६० माघ २४ गते भारतको दिल्लीबाट गिरफ्तार गरी नेपाल सुपुर्दगीपछि बेपत्ता ।
- ० क.मोहन वैद्य (किरण), पार्टी स्थायी समिति सदस्य, ०६० चैत्र १३ गते भारतको सिलिगुडीबाट गिरफ्तार र त्यहीं बन्दी ।
- ० क.कुलप्रसाद के.सी. (सोनाम), पार्टी पी.बी.एम., २०६१ जेठ २० गते भारतको पटनाबाट गिरफ्तार र त्यहीं बन्दी ।
- ० क.लोकेन्द्र विष्ट (अभ्यास), पार्टी पी.बी.एम., २०६१ जेठ २० गते भारतको पटनाबाट गिरफ्तार र त्यहीं बन्दी ।
- ० क.कुमार दाहाल (विजय), पार्टी सी.सी.एम., २०६१ जेठ २० गते भारतको पटनाबाट गिरफ्तार र त्यहीं बन्दी ।
- ० क. हितबहादुर तामाङ (शम्शेर), पार्टी सी.सी.एम., २०६१ जेठ २० गते भारतको पटनाबाट गिरफ्तार र त्यहीं बन्दी ।
- ० क.अनिल शर्मा (विरही), पार्टी सी.सी.एम., २०६१ जेठ २० गते भारतको पटनाबाट गिरफ्तार र त्यहीं बन्दी ।

सैन्य विज्ञान

१. युद्धका दुई प्रकार

(क) न्यायपूर्ण युद्ध

- ० जनताद्वारा लडिने लडाईं
- ० युद्धको उद्देश्य- अन्याय-अत्याचार र सबै प्रकारका शोषणबाट मुक्ति ।

- o यसमा जनताले आफ्नो राजीखुशीले भाग लिने गर्छन् ।

(ख) अन्यायपूर्ण युद्ध
- o लुटेरा, साम्राज्यवादी तागतद्वारा लडिने लडाईं ।
- o युद्धको उद्देश्य : मुनाफा र अर्को देशमाथिको कब्जा ।
- o आम जनतालाई युद्धमा भाग लिन बाध्य बनाइन्छ ।

२. माओद्वारा विकसित छापामार युद्धका दश सिद्धान्त
- o विकेन्द्रित तथा अलग-अलग सैन्य समूह उपर पहिले आक्रमण गर, केन्द्रित र शक्तिशाली शत्रु समूहमा पछि आक्रमण गर ।
- o साना, मझौला शहर तथा विस्तृत ग्रामीण क्षेत्रमा पहिले आक्रमण गर र ठूला शहरमा पछि आक्रमण गर ।
- o हाम्रो लक्ष्य दुश्मनको प्रभावकारी शक्तिलाई सखाप पार्ने हुनुपर्छ, नकि कुनै ठाउँमा कब्जा गर्ने ।
- o प्रत्येक आक्रमणमा आफ्नो श्रेष्ठ सैन्य शक्ति केन्द्रित गर, शत्रुलाई पूरा घेराबन्दी गर, सोंच-विचार गरेर आक्रमण गर, शत्रुलाई विनास गर र जालबाट एउटा पनि उम्कन नदेऊ ।
- o विनातयारी कुनै पनि युद्ध नलड, विजयको ग्यारेण्टी गरेर मात्र लड ।
- o आफ्नो युद्धशैलीको पूरा प्रयोग गर, युद्धमा शहादत, बलिदान, निर्भयता, थकावटबाट नडराऊ, निरन्तर लडिरहू ।
- o शहरमा आक्रमण गर्दा उसको कमजोर किल्लामा आक्रमण गर, बलियो किल्लाको लागि उपयुक्त मौका पर्खेर बस ।
- o शत्रुबाट कब्जा गरेका हतियार र मान्छेहरूद्वारा आफ्नो शक्तिको पूर्ति गर ।
- o अभियानको बीचमा प्राप्त समयको उपयोग विश्राम गर्ने, प्रशिक्षण दिने र संगठन गर्ने काम गर्दै गर ।

३. प्रत्याक्रमणमा जान निम्न शर्तहरू पूरा हुनुपर्छ-
- o हाम्रा निम्ति परिस्थिति अनुकूल र शत्रुका निम्ति प्रतिकूल हुनुपर्छ ।
- o जनताले लालसेनालाई सक्रिय रूपमा समर्थन गरून् ।
- o धरातल कार्वाहीका लागि अनुकूल होओस् ।
- o लालसेनाका सबै मुख्य शक्तिहरू केन्द्रित होऊन् ।
- o शत्रुका कमजोर ठाउँहरू पत्ता लागेको होओस् ।
- o शत्रुहरू थकित र उत्साहहीन स्थितिमा परेका होऊन् ।
- o शत्रुलाई भुलभुलैयामा पारेर गल्ती गर्न दिइयोस् ।

४. घुमक्कड विद्रोहीका तरिकालाई ठीक पार्न निम्न उपायद्वारा वैचारिक संघर्ष चलाउनु पर्छ-
- o शिक्षालाई जोडदार रूपमा बढाऊ, गलत विचारहरूको आलोचना गर र घुमक्कड विद्रोही दलहरूको विचारधारालाई निर्मूल पार ।
- o लालसेनाका आधारभूत दस्ताहरूको बीचमा तथा हालै भर्ती गरिएका र बन्दीहरूका बीचमा रहेको आवारा दृष्टिकोण विरुद्ध शिक्षालाई जोडदार रूपमा बढाऊ ।
- o लाल सेनाको वर्गबनोटलाई फेर्नका लागि संघर्षमा अनुभव पाएका सक्रिय मजदुर र किसानलाई त्यसका पंक्तिभित्र ल्याऊ ।
- o लडाकु मजदुर तथा किसान समुदायको बीचबाट लालसेनाका नयाँ टुकडीहरू बनाऊ ।

५. लालसेनाभित्र विप्लववाद निम्न रूपमा अभिव्यक्त हुने गर्छ-
- o मनोगत तथा वस्तुगत अवस्थाहरूलाई बेवास्ता गरी आँखा चिम्लिएर काम गर्नु ।
- o शहरका लागि निर्धारित पार्टीका नीतिहरूलाई अपर्याप्त र फितलो ढंगबाट कार्यान्वयन गर्नु ।
- o शिथिल फौजी अनुशासन हुनु, खास गरेर पराजयको बेलामा ।
- o केही टुकडीहरूद्वारा घर जलाउने काम गरिनु ।
- o भगुवालाई गोली हानेर मार्ने र शारीरिक सजाय दिने चलन हुनु ।

६. यसलाई सुधार्ने उपायहरू-
- ० विचारधारात्मक रूपले विप्लववादलाई निर्मूल पार ।
- ० नियम, नियमावली तथा नीतिहरूद्वारा विप्लववादी व्यवहारलाई सच्याऊ ।

७. सैन्य संगठनभित्र जनवादलाई सुनिश्चित गर्न निम्न तरिकाबाट काम गर्नुपर्छ-
- ० आफूलाई नेतृत्वको केन्द्रको रूपमा प्रतिष्ठित गर्नका लागि पार्टीका नेतृत्वकारी अंगहरूले निर्देशनको सही कार्यदिशा अपनाउनु पर्छ र समस्याहरू उत्पन्न हुँदा तिनको समाधान निकाल्नु पर्छ ।
- ० माथिल्ला संगठनहरूले जनताको जीवन र तल्ला संगठनहरूको स्थितिलाई जान्नु पर्छ । यसले गर्दा सही निर्देशनका लागि वस्तुगत आधार प्राप्त हुनेछ ।
- ० सबै स्तरका पार्टी संगठनहरूले समस्या समाधान गर्नमा राम्ररी सोच-विचार नगरीकन फैसला गर्नु हुँदैन, तर एकपटक फैसला लिइसकेपछि त्यसलाई दृढ रूपमा कार्यान्वयन गरिनु पर्छ ।
- ० माथिल्ला पार्टी संगठनहरूले जति पनि महत्त्वपूर्ण फैसलाहरू लिन्छन्, तिनलाई तुरुन्त तल्ला संगठनहरूमा र आम पार्टी सदस्यहरूमा पुऱ्याउनु पर्छ । यसको तरिका हो : पार्टी शाखाका सक्रिय कार्यकर्ताहरूको वा आम पार्टी सदस्यहरूको वा परिस्थितिले दिएमा पूरा कालम (नियमित सेनाको एक डिभिजन) को बैठक बोलाउनु र यस्तो बैठकमा प्रतिवेदन प्रस्तुत गर्नका लागि मानिसहरू खटाउनु, आदि ।
- ० तल्ला पार्टी संगठनहरूले र आम पार्टी सदस्यहरूले माथिल्ला संगठनहरूका निर्देशनहरूमा विस्तृत छलफल गर्नुपर्छ, जसले गर्दा तिनीहरूले त्यसको अर्थलाई पूरा रुपमा बुझ्न र त्यसलाई कार्यान्वयन गर्ने तरिकालाई निर्धारित गर्न सकून् ।

८. अनुशासनका तीन मुख्य नियम र ध्यान दिनुपर्ने आठ कुराहरू-

(क) अनुशासनका तीन मुख्य नियमहरू-
- ० आफ्ना सबै कामकार्वाहीमा आदेशको पालना गर ।
- ० जनताबाट सित्तैमा एउटा सियो र एक डोरी धागोसम्म पनि नलेऊ ।
- ० जफत (कब्जा) गरिएका सबै चीजहरू पार्टीमा बुझाऊ ।

(ख) ध्यान दिनुपर्ने आठ कुराहरू-
- ० विनम्रताका साथ बोल ।
- ० किनेको चीजको उचित मोल तिर
- ० पैंचो लिएको हरेक चीज फिर्ता गर वा फर्काऊ ।
- ० विगारे-भत्काएको हरेक चीजको मूल्य तिर ।
- ० जनतालाई कुटपिट वा गाली-बेइजती नगर ।
- ० बालीनाली नाश नगर ।
- ० नारीहरूसँग उत्ताउलो व्यवहार नगर ।
- ० बन्दीहरूप्रति दुर्व्यवहार नगर ।

९. युद्धका सामान्य कार्यनीतिहरू-
- ० आम जनसमुदायलाई जागृत गर्न आफ्नो सैन्य शक्तिलाई विकेन्द्रित गर्ने र दुश्मनसँग लड्न आफ्नो सैन्य शक्ति केन्द्रित गर्ने ।
- ० जब दुश्मन अगाडि बढ्छ, आफू पछाडि हट्ने, जब दुशमन रोकिन्छ, हामीले हैरान पार्ने, जब ऊ थाक्छ हामीले आक्रमण गर्ने र जब ऊ पछाडि हट्छ-हामीले पिछा गर्ने ।
- ० आधारक्षेत्र बढाउन लहरझैं अघि बढ्ने । जब बलियो दुश्मनले पिछा गरिरहेको हुन्छ, भमरालेझैं चक्कर काट्ने ।
- ० थोरैभन्दा थोरै समयमा धेरैभन्दा धेरै जनतालाई राम्रोभन्दा राम्रो उपायद्वारा जगाउने ।

१०. साम्राज्यवादी युद्ध र हतियार-

- सन् १८२०-१८५९ सम्ममा पृथ्वीको कुल जनसंख्या एक अरब थियो । यसबीचमा कुल १२ वटा युद्ध भए । तिनमा ०.१ प्रतिशत अथवा ९ लाख मानिस मारिए । सन् १८६०-१९४९ सम्ममा विश्वको कुल जनसंख्या २ अरब थियो । यसबीचमा ११७ वटा युद्ध भए । तिनमा २ प्रतिशत अथवा ४ करोड ८५ लाख मानिसको मृत्यु भयो । यसैअनुसार सन् २००० देखि २०५० सम्ममा विश्वको जनसंख्या १० अरब पुग्ने छ । यो बीचको युद्धबाट ४०.५ प्रतिशत अथवा ४ अरब ५० करोड मानिसको मृत्यु अनिवार्य हुनेछ ।
- सबभन्दा पहिला अमेरिकाले सन् १९४० मा आणविक हतियार उत्पादन सुरु गऱ्यो । त्यसपछि सोभियत संघले उत्पादन गर्न थाल्यो । त्यसरी नै सन् १९५२ मा बेलायतले, १९६० मा फ्रान्सले र १९६४ मा चीनले आणविक परीक्षण गरे । विश्वमा आणविक हतियार उत्पादनको कुल परिणाममध्ये ८५ प्रतिशत अमेरिका र रूसद्वारा उत्पादन गरिन्छ भने बाँकी १५ प्रतिशत अन्य मुलुकले उत्पादन गर्छन् ।
- पानीमा डुबेर २००० कि.मी.टाढासम्म मार हान्नेलाई व्यालेस्टिक मिसाइल भनिन्छ भने यसको आक्रमण रोक्नेलाई एण्टि व्यालेस्टिक मिसायल भनिन्छ । जमिन, समुन्द्र र अन्तरिक्षबाट १५०० माइल टाढासम्म मार हान्ने क्रुज मिसायल हो भने परमाणु बमभन्दा हजारौं गुणा शक्तिशाली बम हाइड्रोजन बम हो । हाल विश्वमा एण्टि स्याटेलाइट हतियार, न्यूट्रन बम, अन्तरद्विपीय वम वर्षक, अन्तरद्विपीय व्यालेष्टिक मिसायल, ट्राइटेन्ट बमजस्ता हतियार बनेका छन् भने अमेरिकाले मात्रै स्ट्रेटेजिक इन्सिएटिभ एवं मृत्यु किरणको उत्पादनको तयारी गर्दैछ ।
- हाल विश्वमा ५०,००० नाभिकीय हतियारहरू छन् । यिनीहरूको कुल शक्ति २०,००० मेघाटन छ । सन् १९४५ मा अमेरिकाले हिरोशिमा (जापान) मा हानेको बम ०.५ मेगाटनको हो । यसले १ लाख ५० हजार मानिसको ज्यान लियो र ६० प्रतिशत घर ध्वस्त भए । यसलाई सानो केटो (Little Boy) को संज्ञा दिइएको थियो । हिजो-आज १० मेघाटनसम्मका बमलाई मध्यम श्रेणीमा राखिएको छ । अमेरिका र रूसमा सानो केटो, मध्यम श्रेणी तथा १०० मेघाटनसम्मका बम छन् । हिरोशिमामा खसालिएको बमभन्दा आजको विश्वमा भएका ५०,००० नाभिकीय हतियारहरूमा १७ लाख गुणा बढी नाभिकीय शक्ति छ । यो शक्तिले विश्वलाई १७ पटकसम्म ध्वस्त पार्न सक्छ । अमेरिका वा रूसजस्तो एउटा मुलुक ध्वस्त पार्न मात्र ४०० मेघाटन नाभिकीय शक्ति भए पर्याप्त हुन्छ ।
- आज विश्वमा नाभिकीय हतियार उत्पादनमा प्रतिदिन गरिने खर्च (५ खरब २९ करोड अमेरिकी डलर) ले अल्पविकसित देशहरूका दादुराको रोगबाट मर्नेहरूको कुल संख्यामध्ये ९ लाखलाई बचाउन सकिन्छ । विश्वमा एक वर्षमा युद्धमा गरिने खर्चले विश्वका सबै मानिसहरूलाई शुद्ध पिउने पानी उपलब्ध गराउन सकिन्छ । विश्वमा प्रतिवर्ष शस्त्र-अस्त्रमा गरिने होडमा कुल खर्चको ६० प्रतिशत बाट ४० करोड केटाकेटी पढ्ने ७ लाख स्कूल बन्न सक्छन् । १.५ करोड विरामीको उपचार गर्न सक्ने ३० हजार अस्पताल बन्न सक्छन् । २ करोड मानिसलाई काम उपलब्ध गराउने २० हजार ठूला कारखाना बन्न सक्छन् ।
- अमेरिकाले हातहतियार बिक्रीबाट सन् १९७० मा १२५.८० करोड डलर, १९८० मा २९८.३० करोड डलर मुनाफा कमायो भने यही अवधिमा रूसले क्रमशः ११३.६० करोड डलर र ४४२.५० करोड डलर मुनाफा कमायो ।

११ सेन्ट्रिको लागि आधार शब्द (Key word) : TEGOLAPPS

T = Time (समय), सेन्ट्री नियुक्ति गर्ने र छुट्टीको समय ।
E = Enemy (शत्रु), शत्रुको विषयमा अन्तिम सूचना ।
G = Ground (भूमि, स्थान), दुश्मनलाई राम्रोसँग देख्न सकिने सुरक्षित स्थान ।
O = Own Troops (स्वयं सेना), आफ्नो आसपासको सेन्ट्री पोष्टको स्थिति ।
L = Land mark (भूचिन्ह), आसपास वा निकटवर्ती क्षेत्रको भूचिन्हको विवरण ।
A = Action (कार्वाही), यदि व्यक्ति आएमा गरिने कार्वाही ।
P = Patrol (गस्ती), आफ्नो नजिकमा गस्ती टोली आउँदैछ वा जाँदैछ जानकारी ।
P = Password (पासशब्द) आफ्नो गस्तीबाट आउनेले प्रयोग गर्ने वा आफ्नो युनिटभित्रको पास तथा कोड शब्द ।
S = Signals (संकेत) आक्रमणको बेला वा दुश्मन आएकोबारे अरु ग्रुपलाई जानकारी दिने संकेत ।

१२. एम्बुसको प्रकार-

- जनरल एम्बुस (General Ambush)
- एरिया एम्बुस (Area Ambush)
- मिनि एम्बुस (Mini Ambush)
- नाइट एम्बुस (Night Ambush)

१३. ग्रिनेड (Grenade) का प्रकारहरू-

- अफेन्सिभ
- डिफेन्सिभ
- स्मोक
- विशाक्त

  विशाक्त (a) M36 Grenade (b) M52 Grenade (c) M72 Grenade (d) घरेलु तथा Local Grenade (सकेट)

१४. माइनिङ (Mining) का प्रकारहरू-

- ल्याण्ड माइन
- क्लोमोर माइन
- कभरिङ तथा एक्स्ट्रा माइन
- एन्टि ट्याङ्क माइन

१५. राइफल फायरिङ पोजिसनका प्रकारहरू-

1. General Position

) Normal Position
) March Position
) International Position
) Salute Position
) Homage ->4f~hnL_ Position

2. Alert Position

) Highport Alert Position
) Lowport Position
) Cradle Position
) Ready Position

3. Standing Position
4. Highkneeing Position
5. Slopsitting Position
6. Kneeing Position
7. Scatting Position
8. Lowkneeing Position
9. Assault Position
10. Sitting Position
11. Prawn Position
12. Sitting Angler Position
13. Laying Position
14. Hasty (Free) Position
15. Prawn Angler Position

१६ पेस्तोल फायरिङका प्रकारहरू-

1. Leading Position

2. Standing Position
3. Kneeing Position
4. Lowkneeing Position
5. Highkneeing Position
6. Rolling Position
7. Single hand Position
8. Prown and Prown Rolling Position
9. Claw Position
10. Free Position

१७ सुटिङ प्रतियोगिता

1. Bull मार्नेलाई ७ अंक दिने
2. Inner मार्नेलाई ३ अंक दिने ।
3. Mag pie मार्नेलाई २ अंक दिने
4. Outer मार्नेलाई १ अंक दिने ।
5. Board /Jungle मार्नेलाई ० अंक दिने ।

प्रत्येक Shooter लाई ५ Round दिने ।

5 Round Bull मार्नेलाई Sharpshooter को उपाधि दिने 100%
4 Round Bull मार्नेलाई Verygood shooter को उपाधि दिने 80%
3 Round Bull मार्नेलाई Good shooter को उपाधि दिने 60%
2 Round Bull मार्नेलाई Poorshooter को उपाधि दिने 40%
1 Round Bull मार्नेलाई Very poorshooter को उपाधि दिने 20%
1 Round klg Bull नमार्नेलाई Noshooter को उपाधि दिने 0%

१८. जनमुक्ति सेनाको संरचना-

- सर्वोच्च कमाण्डर (अध्यक्ष कमरेड प्रचण्ड)
- जनमुक्ति सेना मुख्यालय (जनरल स्टाफ र केन्द्रीय विभाग)
- डिभिजन (पश्चिम, मध्य र पूर्वी)
- ब्रिगेड (९ वटा, एक ब्रिगेडमा कम्तीमा ३ वटा बटालियन)
- बटालियन (३१ वटा कम्तीमा एक बटालियनमा ३ वटा कम्पनी)
- कम्पनी (एक कम्पनिमा कम्तीमा ३ वटा प्लाटून)
- प्लाटुन (हरेक प्लाटुनमा कम्तीमा ३ वटा सेक्सन)
- सेक्सन (हरेक सेक्सनमा कम्तीमा १५ जना सदस्य)
- एसटीएफ र अर्बान ग्रुप
- जनमिलिसियाहरू
- जनयुद्ध सुरुवातताका (०५२) को फौजी संरचना- लडाकु दल, सुरक्षा दल र जनताको स्वयंसेवक दल थियो ।
- चौथो विस्तारित बैठक (०५५) मा मुख्य सैन्य शक्ति, सहायक सैन्य शक्ति र जनमिलिसिया भनी फौजी फर्मेशनको नामाकरण गरियो ।
- वि.सं. २०५८ को सुरु (असार-साउन) मा सेनाको राष्ट्रिय भेला गरी जनमुक्ति सेना (People's Liberation Army-PLA) नेपाल नामाकरण गरियो । जनमुक्ति सेना नेपालका सर्वोच्च कमाण्डर पार्टी अध्यक्ष कमरेड प्रचण्ड हुनुहुन्छ ।

१९. जनमुक्ति सेनाका ब्रिगेडहरू-

- मंगलसेन फस्ट ब्रिगेड
- दाङघोराही दोस्रो ब्रिगेड
- लिस्नेगाम तेस्रो ब्रिगेड
- वासु स्मृति चौथो ब्रिगेड
- बेथानस्मृति पाँचौं ब्रिगेड
- सोलु-सल्लेरी छैठौं ब्रिगेड

- ० मेची-कोशी सातौं ब्रिगेड
- ० योद्धा-बहुवीर आठौं ब्रिगेड
- ० परिवर्तन स्मृति नवौं ब्रिगेड

२०. जनमुक्ति सेनाले गरेका मुख्य-मुख्य कार्वाहीहरू-

- ० जनयुद्धको घोषणा भएको दिन २०५२ फागुन १ गते गोरखा च्याङलीस्थित साना किसान बैंक, रोल्पाको होलेरी प्रहरी चौकी, रुकुमको आठविसकोटको राडी ज्यूला त्रिवेणी प्रहरी चौकी, सिन्धुलीको सिन्धुलीगढी प्रहरी चौकीमाथि हमला गरी पूरै कब्जा गऱ्यो भने काठमाडौं पेप्सीकोला (बहुराष्ट्रिय कम्पनी) कार्यालय काँडाघारीमा विस्फोट गरियो। काभ्रेको सामन्त, सुदखोर दौलतविक्रम दोङको घर कब्जा गरियो। यसबाहेक देशैभरि एकैसाथ सयौं फौजी कार्वाहीहरू सम्पन्न भए।
- ० २०५३ पौष १९ गते राति रामेछाप बेथानस्थित पानीघाट प्रहरी चौकीमाथि छापामारहरूले आक्रमण गरे। २ घण्टासम्म भिडन्त हुँदा एक हवल्दार र एक सिपाहीको मृत्यु भयो भने ४ थान ३-०-३ राइफल र सोको ६५ राउण्ड गोली लगायत अन्य युद्ध सामग्री कब्जा भयो। उक्त कार्वाहीमा जिल्ला सेक्रेटरी एवं उपव्यूरो सदस्य क. तीर्थ गौतम, छापामार सदस्यहरू दिलमाया योञ्जन र फत्तबहादुर स्मालीले शहादत प्राप्त गर्नुभयो।
- ० वि.सं. २०५८ असार २८ गते बिहान नेपाल बन्दको सन्दर्भमा रोल्पा जिल्लाको दक्षिणी आधार शिवर तथा इलाका प्रहरी कार्यालय होलेरीमाथि जनमुक्ति सेनाको भर्खरै गठन भएको बटालियनले आक्रमण गऱ्यो। आफूतिर विनाक्षति १ प्रहरीको मृत्यु भयो, ६९ प्रहरी कब्जामा ल्याइए र ७८ थान हतियार जनमुक्ति सेनाले प्राप्त गऱ्यो। त्यस कार्वाहीले पुरानो शक्ति सन्तुलनको विघटन र नयाँ शक्ति सन्तुलनको निर्माण गऱ्यो। फलस्वरुप दुश्मनको एउटा फौजी शक्ति प्रहरीको पूर्ण पराजयको स्थिति तथा अर्को अन्तिम फौजी शक्ति सेनाको प्रवेशलाई प्रारम्भ गरिदियो। दिउँसोको युद्धले जनसेनालाई नयाँ ज्ञान र अनुभव पनि दियो। २९ गते रोल्पाको नुवागाउँमा शाही सेना पैदल र आकाशबाट पुऱ्याइयो। उसका ४ हेलिकोप्टरमाथि प्रतिरोध भयो। ती मध्ये २ वटा क्षतिग्रस्त भए र ३ जना सेना गम्भीर घाइते पनि बने। २ दिनसम्म शाही सेना जनसेनाको घेरामा परेपछि वार्ताद्वारा उनीहरूलाई फिर्ता पठाइयो। यसै घटनाले तत्कालीन प्रधानमन्त्री गिरिजाप्रसाद कोइरालाको फासिवादी सोंचको पनि अन्त्य गरिदियो।
- ० जनमुक्ति सेनाको औपचारिक फर्मेशनपछि दरबारिया पारिवारिक शाही सेनामाथि पहिलो आक्रमण २०५८ मंसिर ८ गते राति दाङ घोराही ब्यारेकमा गरियो। दाङ घोराही कार्वाही पहिलो क्षेत्रीय सदरमुकाम एवं दोस्रो जिल्ला सदरमुकाममाथिको आक्रमण थियो र पूरै कब्जा पनि भयो। उक्त कार्वाहीबाट जनमुक्ति सेनालाई ठूला तोपहरू- ४ थान, २ इन्च मोटार-३ थान, जीपीएमजी (ठूलो मेशिनगन)- २ थान, एलएमजी-१३ थान, एसएलआर-९३ थान, ३०३ राइफल-५९ थान, 81mm रकेट लञ्चर-३ थान, पेस्तोल र रिभल्वर-१७ थान, सटगन-त्ख म्याग्नम-१०५ थान, रकेट गोला-ग्रिनेड-जिलेटिन फ्यूजवायर-३ ट्रक, १ लाख २५ हजार राउण्ड गोलीहरू र नगद ५ करोड ८१ लाख ४९ हजार २०२ रुपैया प्राप्त भयो। जनमुक्ति सेनातर्फ ८ जनाको शहादत भयो भने दुश्मनतर्फ मेजरसहित १६ जना मारिए।
- ० दाङ घोराही कार्वाहीकै दिन २०५८ मंसिर ८ गते राति मध्यकमाण्डअन्तर्गतको जनमुक्ति सेनाले स्याङजा जिल्लाको सदरमुकाममाथि धावा बोल्यो। जिल्ला प्रशासन कार्यालय, जिल्ला प्रहरी कार्यालय, कारागार, अदालत, विभिन्न बैंक र इलाका प्रहरी कार्यालय वालिङमाथि एकैचोटी आक्रमण गर्दै १३ मिनेटमा पूरै सदरमुकाम कब्जा भयो। जनमुक्ति सेनातर्फ विनाक्षति १४ जना प्रहरीको सफाया र १४० जनाले हतियार बुझाएर आत्मसमर्पण गरेका थिए।
- ० २०५८ मंसिर १० गते सोलुखुम्बुको सदरमुकाम सल्लेरी कब्जा गर्न पूर्वका जनमुक्ति सेनाहरू सफल भएका थिए। जनमुक्ति सेनाको उक्त कार्वाहीमा जनयुद्धको इतिहासमै पहिलोपटक प्रमुख जिल्ला अधिकारी बुद्धिसागर त्रिपाठीसहित जम्मा १३७ जना भाडाका सिपाहीहरू ढलेका थिए। सोलुको सदरमुकामबाट जनमुक्ति सेनाले ५५ थान थ्रीनट थ्री राइफल, १४ थान टुवेल्वोर, १ थान सटगन, रु १ करोड ८७ लाख नगद, ११ किलोग्राम सुन र १ ट्रक बराबर युद्ध सामाग्री कब्जा गरे। फौजी रूपमा पूर्वमा नयाँ उचाइमा पुऱ्याउन यो मोर्चाले महत्त्वपूर्ण भूमिका खेलेको थियो। अस्थायी वटालियन कमिसार क.विश्व र कमाण्डर क.परवानाले उक्त कार्वाहीको नेतृत्व गर्नु भएको थियो। उक्त मोर्चामा प्लाटुन कमाण्डरसहित १४ जना वीर योद्धाहरूले उच्च शहादत प्राप्त गर्नु भएको थियो।

० २०५८ फागुन ४ गते राति अछाम जिल्ला सदरमुकाम मंगलसेनमाथि जनमुक्ति सेनाले भीषण हमला बोल्यो। उक्त हमलामा जनमुक्ति सेनातर्फ २५ जनाको शहादत भयो भने २४ जना घाइते हुनुभयो। दुश्मनतर्फ अधिकृतसहित ५५ जना शाही सेना र १५० जना प्रहरीहरू मारिए। आक्रमणबाट जनमुक्ति सेनालाई जीपीएमजी-१ थान, एलएमजी-७ थान, एसएमजी-१२ थान, एसएलआर ३५ थानलगायत थुप्रै युद्धसामाग्री प्राप्त भयो।

० २०५९ भाद्र २३ गते राति अर्घाखाँची जिल्ला सदरमुकाम सन्धिखर्कमाथि जनमुक्ति सेनाले भीषण आक्रमण गऱ्यो। आक्रमणमा जनमुक्ति सेनातर्फ कम्पनी कमाण्डर अरुणसहित ५९ जना घटनास्थलमा, हंसपुर भीडन्तमा ४ जना र आन्तरिक दुर्घटनामा १ जना गरी जम्मा ६४ जना कमरेडहरूको शहादत भयो भने दुश्मनतर्फ ६९ जना सेना मारिए भने ८० जना गम्भीर घाइते भए। सहायक प्रमुख जिल्ला अधिकारीसहित ८९ जना सेना-प्रहरी गिरफ्तारीमा परे। उक्त आक्रमणबाट जनमुक्ति सेनालाई २ इन्च मोटार-२ थान, रकेट लन्चर- १ थान, एलएमजी- ९ थान, एसएमजी-१५ थान, एसएलआर- ३६ थान, ३०३ राइफल- ७२ थान, सटगन- ४ थान, म्याग्नम राइफल-५ थान, टुटु- ४ थान, माउजर-ब्राउनिङ पेस्तोल- १२ थान, रिवल्बर-६ थान गरी जम्मा १७३ थान हतियारसहित लाखौं राउण्ड गोली एवं ४ करोड ८५ लाख नगद र २० किलो सुन प्राप्त भयो।

० २०६० चैत्र ७ गते राति जनमुक्ति सेनाले म्याग्दी जिल्ला सदरमुकाम बेनीमाथि भीषण धावा बोल्यो। उक्त आक्रमणपछिको लडाईं भोलिपल्ट दिउसो १२ बजेसम्म चल्यो। उक्त लडाईंमा जनमुक्ति सेनातर्फ ब्रिगेड भी.सी.हरू क. योद्धा र क.बहुवीरसहित ९२ जना कमरेडहरूको शहादत भयो भने दुश्मनतर्फ २०० जना सेना-प्रहरी एउटै चिहान भए। लडाईंबाट २ इन्च मोटार-१ थान, एलएमजी-३ थान, एम-१६ राइफल-१ थान, एसएलआर-३५ थान, एसएमजी-७ थान, ३०३ राइफल ६५ थान, इन्सास राइफल-१४ थान, माउजर-४ थान गरी जम्मा १७० थान हतियार र ५० हजार राउण्ड गोली प्राप्त भयो।

० २०५९ माघ १२ गते बिहान ७.३० बजे ललितपुर उपमहानगरपालिका वडा नं. १४ बागडोल चक्रपथमा जनमुक्ति सेनाको एक टुकडी अर्बानले सशस्त्र प्रहरी महानिरीक्षक कृष्णमोहन श्रेष्ठमाथि आक्रमण गऱ्यो। यसबाट श्रेष्ठको सफाया भयो भने सँगै उनको अंगरक्षक र श्रीमतीको पनि मृत्यु भयो।

० २०६० कार्तिक २९ गते दिउँसो त्रिभुवन राजपथ (मकवानपुर जिल्ला पन्द्रुङ) मा एम्बुसद्वारा जनमुक्ति सेनाले आक्रमण गर्दा एक ट्रकसहित प्लास्टिक ग्रिनेडहरू ध्वस्त हुनुका साथै ट्रकमा सवार शाही सेनाको सहायकरथी (जर्नेल, प्राविधिक विभाग प्रमुख) सागरबहादुर पाण्डेसहित १ दर्जनको मृत्यु भयो।

जनपरिषद् (जनसरकार)

१. केन्द्रीय जनसरकार

संयुक्त क्रान्तिकारी जनपरिषद् नेपाल (United Revolutionary People's Council, Nepal)

घोषणा मिति : ८ मंसिर २०५८

संख्या : ४१ सदस्यीय (४ स्थान बाँकी)

संयोजक : बाबुराम भट्टराई

सह-संयोजक : कृष्णबहादुर महरा

सचिव : देव गुरुङ

सदस्यहरू :

१. टोपबहादुर रायमाझी २. हरिभक्त कंडेल ३. अग्निप्रसाद सापकोटा ४. मणि थापा ५. रवीन्द्र श्रेष्ठ ६. वर्षमान पुन ७. चन्द्रप्रसाद खनाल ८. शक्तिबहादुर बस्नेत ९. हिसिला यमि १०. रेखा शर्मा ११. जयपुरी घर्ती १२. श्रीराम ढकाल १३. खड्गबहादुर विश्वकर्मा १४. लेखराज भट्ट १५. रामचरण चौधरी १६. पूर्णबहादुर घर्ती मगर १७. नन्दकिशोर पुन १८. हितराज पाण्डे १९. सन्तु दराई २०. शिवराज गौतम २१. सुरेश आले मगर २२. पम्फा भुसाल २३. तिलक परियार २४ झक्कुप्रसाद सुवेदी २५. खोपबहादुर कंडेल २६. हितबहादुर तामाङ २७. दिलकुमार प्रजापति

२८. कुमार दाहाल २९. मुक्ति प्रधान ३०. चतुरमान राजवंशी ३१. जयकृष्ण गोइत ३२. गोपाल खम्बु ३३. भक्तराज कन्दङ्वा ३४. रेशम चौलागाई ।

नोट : संयुक्त क्रान्तिकारी जनपरिषद्को केन्द्रीय तदर्थ समितिबाट विभिन्न समयमा रेखा शर्मा, खोपबहादुर कँडेल र मुक्ति प्रधानलाई हटाइएको छ भने रिक्त पदहरूमा मातृकाप्रसाद यादव, सन्तोष बुढामगर, बासु शाक्य र खिमलाल देवकोटालाई थपिएको छ ।

२. प्रादेशिक जनसरकार
(क) मगरात स्वायत्त गणतन्त्र
घोषणा मिति : २५ पौष ०६० ।
स्थान : थवाङ, रोल्पा
सभामुख : शरुण बाठामगर
उपसभामुख : टीका बुढाथोकी
अध्यक्ष : सन्तोष बुढामगर
उपाध्यक्ष : गणेशमान पुन मगर
सदस्यहरू-

१. कमला रोका मगर २. किमबहादुर थापा ३. नेवबहादुर के.सी.(शहादत) ४. उमा भुजेल ५. तेजमान घर्ती (शहादत) ६. दीपक के.सी. ७. धनेश्वर पोखेल, ८. कृष्ण धमला ९. मंगल वि.क. १०. कीर्तिबहादुर पुन ११. नन्दबहादुर बुढा १२. वसन्त घर्ती १३. नेवबहादुर कुँवर १४. जुनकुमारी बुढा १५. खुमा सुवेदी १६. विमला के.सी. १७. सन्तोषी वि.क. १८. नरबहादुर पुन १९. चन्द्रबहादुर बुढा २०. पार्वती मगर २१. रेशम पुन मगर २२. चन्द्रबहादुर वि.क. २३. कुलानन्द गिरी २४. ठाकुर नेपाल, २५. दीपक चर्ती २६. रूपा वि.क. रहनु भएको छ ।
नोट : जम्मा २९ सदस्यीय र १ सदस्य खाली ।

(ख) भेरी-कर्णाली स्वायत्त गणतन्त्र
घोषणा मिति : ५ माघ, ०६० ।
स्थान : जुँगाथापाचौर, जाजरकोट ।
अध्यक्ष : खड्गबहादुर वि.क.
उपाध्यक्ष : कालिबहादुर मल्ल
सदस्यहरू :

१. ऋषि गौतम २. रामबहादुर बोहोरा ३. ज्ञानु बस्नेत ४. विष्णुबहादुर वि.क. ५. टेकबहादुर रावल ६. गजेन्द्र महत ७. थीरबहादुर कार्की ८. नैनप्रसाद पहाडी ९. प्रेमबहादुर रोका १०. अमरबहादुर वि.क. ११. कमल थापा १२. नवराज सिंह १३. छिरिङ्ग दम्दुल लामा १४. सीता नेपाली १५. सरस्वती पाण्डे १६. नवराज धामी १७. सोनाम ग्याल्जेन लामा १८. नरेश भण्डारी १९. गणेश सलामी हुनुहुन्छ ।
नोट : जम्मा २५ सदस्यीय (४ सदस्य खाली) ।

(ग) सेती-महाकाली स्वायत्त गणतन्त्र
घोषणा मिति : १५ माघ, ०६० ।
स्थान : रामारोशन पाताल, अछाम
अध्यक्ष : लेखराज भट्ट
उपाध्यक्ष : खगराज भट्ट
सचिव : भरत बम
सदस्यहरू :

१. शंकर खड्का २. नवीन वि.क. ३. हर्षबहादुर शाही (शहादत) ४. रामलाल चौधरी ५. कमरेड विविध ६. भगत बडुवाल ७. नन्द सार्की ८. गोरीकला वि.क. ९. देवकी मल्ल १०. धीरेन्द्र उपाध्याय ११. मञ्जु बम १२. गीता ठगुन्ना १३. टेकेन्द्र भट्ट १४. दुर्लभ पुन मगर १५. शरद अवस्थी १६. लक्ष्मण जोशी १७. दण्डविक्रम वि.क. १८. खेम बम १९. टेकबहादुर विष्ट २०. रेणु चन्द २१. रामबहादुर के.सी. हुनुहुन्छ ।

नोट : जम्मा २५ सदस्य (१ स्थान रिक्त)

(घ) थारुवान् स्वायत्त गणतन्त्र

घोषणा मिति : १५ माघ, ०६० ।
स्थान : जोगीगाउँ, बर्दिया ।
अध्यक्ष : रामचरण चौधरी
उपाध्यक्ष : कुवेर वली
सदस्यहरू :

१.पूर्णा सुवेदी २.सन्तकुमार चौधरी ३. हरि ज्ञवाली ४. अशोक रोकाया ५. दामा शर्मा ६. सूर्य पराजुली ७. इन्द्रजीत चौधरी ८. विष्णुप्रसाद चौधरी ९. परमानन्द वर्मा १०. रूपा चौधरी ११. नेवबहादुर चौधरी १२. जगत् रतगैयाँ (शहादत) १३. रामजी चौधरी १४. यमलाल पुँजाली १५. सुन्दरराज रेग्मी १६. दिलीप वि.क. १७. दुर्गाप्रसाद चौधरी १८. भुवन चौधरी १९. नरेश खटिक २०.वीरबहादुर चौधरी २१. पुष्पराज अधिकारी (शहादत) २२.जीवबहादुर चौधरी हुनुहुन्छ ।

नोट : जम्मा २५ सदस्य (१ सदस्य रिक्त) ।

(ङ) तामाङ स्वायत्त गणतन्त्र

घोषणा मिति : २ माघ ०६० ।
स्थान : हरिहरपुरगढी, सिन्धुली ।
सभामुख : दावा लामा
उपसभामुख : शंकर लामा
अध्यक्ष : हितबहादुर तामाङ
उपाध्यक्ष : कुमारी मोक्तान
मुख्य सचिव : सुरतबहादुर स्याङतान
सदस्यहरू :

१. गंगाबहादुर लामा २. लालध्वज लामा ३. दिलबहादुर घिसिङ ४. जे.बी.आले ५.तेजबहादुर मिजार ६. मोहन कार्की ७. मीना तामाङ ८.मीना पाखिन ९. सुभाष तामाङ १०. विमला सुवेदी ११. रामकुमार स्याङतान १२. नेत्र दंगाल १३. डिल्लीबहादुर तामाङ १४. युवराज चौलागाईं १५. दीनानाथ गौतम १६. शम्भु पौडेल (शहादत)
१७. क. सन्ध्या १८. इन्द्रबहादुर थिङ १९. अर्जुन श्रेष्ठ २०. पुष्प गौतम २०. तुलबहादुर माझी हुनुहुन्छ ।

नोट : जम्मा २९ सदस्य (५ सदस्य खाली)

(च) मधेश स्वायत्त गणतन्त्र

घोषणा मिति : १० माघ ०६० ।
स्थान : सर्लाही ।
सभामुख : प्रभु शाह
उपसभामुख : देवनारायण यादव
अध्यक्ष : मातृकाप्रसाद यादव
उपाध्यक्ष : विनोद उपाध्याय
मुख्य सचिव : महेन्द्र पासवान
सदस्यहरू :

१. श्रवण यादव २. विनय महतो ३. भरत शाह ४. रोषन जनकपुरी ५. शिवचन्द्र यादव ६. शिवचन्द्र कुशवाह ७. सूर्यनाथ यादव ८. उद्धव पोखेल ९. रामआश्रय राम १०. रामकुमारी चौधरी ११. रामकुमारी मिश्र १२. कविता यादव १३. कृष्णबहादुर के.सी. १४. महेन्द्र सदा १५. शिवकुमार मण्डल १६. शिला सुवेदी १७. परमानन्द चौधरी १८. मक्सुद अहिव १९. तिलक कुर्मी २०. रिकोबहादुर दर्लामी २१. रामलौटन तिवारी २२. शिवराम यादव २३. सरस्वती चौधरी हुनुहुन्छ।

(छ) तमुवान स्वायत्त गणतन्त्र
घोषणा मिति : १६ माघ २०६०
स्थान : पुरनचौर, कास्की
प्रमुख : देव गुरुङ
उपप्रमुख : अमर तमु
मुख्य सचिव : राजकाजी गुरुङ
सदस्यहरू :

१. सोमती गुरुङ २. भक्ति लामिछाने ३. सुशीला सिंखडा ४. थमन परियार ५. राजविक्रम भुर्तेल (शहीद) ६. बखानसिं गुरुङ ७. ....प्रजा (महिला) (८) क. अर्जुन (सेना) लगायतका हुनुहुन्छ।

(ज) किरात स्वायत्त गणतन्त्र
घोषणा मिति : १९ माघ २०६०
स्थान : भोजपुर
प्रमुख : गोपाल खम्बू
उपप्रमुख : टंक आम्बुहाङ
मुख्य सचिव : श्रीप्रसाद जगेवु
सभामुख : भक्तराज कन्दङवा
सदस्यहरू :

१. वासु शाक्य २. राजेश शर्मा ३. मावुहाङ खम्बु ४. साकुहाङ खम्बू ५. गोपाल गिरी ६. खड्ग योगी ७. किरण खम्बू (८) भोदन कन्दङवा (९) लोकेन्द्र खम्बु (११) समीता कार्की (१२) जशोदा कन्दङवा (शहीद) (१३) पुसिङ किराती (१४) रेङलिवक लिम्बू (१५) शिखर किराती (१६) विष्णुप्रसाद दाहाल (१७) कविलाल रिजाल (१८) लालबहादुर तामाङ (१९) मनकुमारी राई (२०) पासाङ शेर्पा (२१) सुमराज सुनुवार हुनुहुन्छ।

३. जिल्ला जनसरकारहरू

क.सं.	जिल्ला	प्रथम सरकार प्रमुख	घोषणा मिति	कैफियत
१.	झापा			
२.	इलाम	सूर्यवाला राई	१६ पुस २०६०	
३.	पाँचथर	श्रीप्रसाद जवेगु	१३ पुस २०६०	
४.	ताप्लेजुङ	प्रभाव तुम्बहाम्फे	९ पुस २०६०	
५.	मोरङ	प्रेमनिवक लिम्बू	६ मंसिर २०६०	
६.	सुनसरी			
७.	धनकुटा	डिल्लीराम राई	१९ कार्तिक २०६०	
८.	तेह्रथुम	भक्तराज कन्दङ्वा		
९.	संखुवासभा	वासु शाक्य		

१०.	भोजपुर	निसम खम्बू	२९ कार्तिक, ०६०	
११.	सप्तरी	सूर्यनाथ यादव	१६ पौष, ०५९	
१२.	सिराहा			
१३.	उदयपुर	राजन किराती	७ पुस, ०६०	
१४.	खोटाङ	रत्न राई	७ मंसिर, ०६०	
१५.	ओखलढुंगा	केशव राई	२६ भाद्र ०५९	
१६.	सोलुखुम्बु	यादव राई	१४ भाद्र ०५९	
१७.	धनुषा	विष्णुदेव यादव	२५ मंसिर ०६०	
१८.	महोत्तरी	गिरेन्द्रप्रसाद यादव	८ माघ, ०६०	
१९.	सर्लाही	भोला सहनी	५ माघ ०६०	
२०.	सिन्धुली	सोनामसिंह स्याङतान	११ भाद्र ०५८	
२१.	रामेछाप	बाबुराम योञ्जन	११ भाद्र ०५८	शहादत
२२.	दोलखा	रीतबहादुर खड्का	७ साउन, ०५८	शहादत
२३.	रौतहट	विन्देश्वर यादव	११ पौष ०६०	
२४.	बारा	शिवचन्द्र कुशवाह		
२५.	पर्सा	रामआश्रय राम	२१ पौष ०६०	
२६.	चितवन	दण्डपाणी पौडेल		
२७.	मकवानपुर	कुमारी मोक्तान	११ पौष ०६०	
२८.	ललितपुर	रामकुमार स्याङतान	१९ पौष ०५९	इलाका
२९.	काभ्रे	लालध्वज लामा	११ पौष ०५९	
३०.	भक्तपुर			
३१.	काठमाडौं			
३२.	धादिङ	बुद्धिलाल तामाङ	२ भाद्र ०५८	पलायन
३३.	नुवाकोट	हितबहादुर तामाङ	५ असोज ०५८	
३४.	रसुवा	काजीमान तामाङ		
३५.	सिन्धुपाल्चोक	दावा लामा	१३ भाद्र ०५८	
३६.	गोरखा	अमर तमु	२ भाद्र ०५८	
३७.	तनहुँ	हरिबहादुर चुमान	२ भाद्र ०५८	
३८.	लमजुङ	पूर्णबहादुर तमु	१२ भाद्र ०५८	
३९.	मनाङ			
४०.	कास्की	थमन परियार	१६ जेठ ०६१	
४१.	स्याङजा	दीपक चर्तीमगर		
४२.	नवलपरासी	तिनक कुर्मी -		
४३.	रुपन्देही	विनोद उपाध्याय	२५ मंसिर ०६१	
४४.	कपिलवस्तु	बाला थापा	११ पुस, ०६०	
४५.	अर्घाखाँची	चन्द्रबहादुर खड्का	८ असार ०६१	
४६.	गुल्मी	सुदर्शन बरालमगर	१४ भाद्र ०५८	
४७.	पाल्पा	केवल गाहामगर	१४ भाद्र, ०५८	शहादत
४८.	पर्वत	गुणाखर बस्याल	२ भाद्र ०५८	
४९.	बागलुङ	चन्द्रबहादुर बुढा	१२ मंसिर ०५८	
५०.	म्याग्दी	गमबहादुर श्रीस	१३ भाद्र ०५९	
५१.	मुस्ताङ			
५२.	प्युठान	दीपक के.सी.	२७ कार्तिक ०५८	
५३.	दाङ	कुवेर वली	२० भाद्र ०५९	
५४.	सल्यान	टेकबहादुर बस्नेत		

५५.	रोल्पा	सन्तोष बुढामगर	३ जेठ ०५८
५६.	रुकुम	पूर्ण घर्तीमगर	५ पुस ०५८
५७.	डोल्पा	रामबहादुर बोहोरा	
५८.	जुम्ला	परानबहादुर धराला	२५ जेठ ०५८
५९.	कालीकोट	खड्कबहादुर वि.क.	२० जेठ ०५८
६०.	मुगु	नवराज धामी	७ फागुन २०६०
६१.	हुम्ला		
६२.	बाँके	पूर्णा सुवेदी	
६३.	बर्दिया	विष्णु चौधरी	
६४.	सुर्खेत	ऋषि गौतम	२९ जेठ ०६०
६५.	जाजरकोट	भक्तबहादुर शाह	५ पौष ०५८
६६.	दैलेख	मायाप्रसाद आचार्य	१२ असार ०५८
६७.	कैलाली	विनोद चौधरी	६ मंसिर २०५८बेपत्ता
६८.	अछाम	शरदसिंह भण्डारी	१४ मंसिर २०६०
६९.	डोटी	भक्त बडुवाल	
७०.	बाजुरा		
७१.	बझाङ	शंकर खड्का	
७२.	कञ्चनपुर	वीरबहादुर राजवंशी	१८ माघ २०६०
७३.	डडेलधुरा	टेकेन्द्र भट्ट	
७४.	बैतडी	गोपाल चन्द	
७५.	दार्चुला	लक्ष्मण गिरी	

मोर्चाहरू

१. तामाङ

नाम : तामाङ राष्ट्रिय मुक्ति मोर्चा, नेपाल
(Tamang National Liberation Front, Nepal)
स्थापना : वि.सं. २०५५ मंसिर ५, काठमाडौं ।
संस्थापक : अध्यक्ष कुमार योञ्जन
राष्ट्रिय भेला : वि.सं. २०५८ कार्तिक १८, काभ्रे, अध्यक्ष गंगाबहादुर तामाङ
राष्ट्रिय महाधिवेशन : वि.सं. २०६० असार १०-१२ काभ्रे, अध्यक्ष हितबहादुर तामाङ

२. माझी

नाम : माझी राष्ट्रिय मुक्ति मोर्चा, नेपाल
(Majhi National Liberation Front, Nepal)
स्थापना : वि.सं. २०५८ जेठ ६ (प्रथम राष्ट्रिय भेला)
संस्थापक : अध्यक्ष तुलबहादुर माझी (१७ सदस्यीय केन्द्रीय समिति)
राष्ट्रिय भेला : वि.सं. ०५९ फागुन २५-२६, अध्यक्ष तुलबहादुर माझी
बाहुल्य जिल्ला : रामेछाप, सिन्धुली, मकवानपुर ।

३. दलित

नाम : नेपाल दलित मुक्ति मोर्चा
(Nepal Dalit Liberation Front)
स्थापना : वि.सं. २०५३ फागुन (भूमिगत रूपमा सुरेश वाग्लेको उपस्थितिमा)
संस्थापक संयोजक : तिलक परियार (७ सदस्यीय केन्द्रीय तदर्थ समिति)
राष्ट्रिय भेला : वि.सं. २०५५ फागुन ४ (३ गते मुक्ति समाजबाट विद्रोह गरी एकतामा सामेल) संयोजक सन्तोषी वि.क. (१७ सदस्यीय तदर्थ समिति)
दोस्रो भेला : २०५८, चितवनमा पार्टी अध्यक्ष कमरेड प्रचण्डको उपस्थितिमा दोस्रो राष्ट्रिय भेला सम्पन्न भयो । भेलाले तिलक परियारको अध्यक्षतामा ३९ सदस्यीय केन्द्रीय समिति बनायो ।

४. थामी
नाम : थामी राष्ट्रिय मुक्ति मोर्चा, नेपाल
(Thami National Liberation Front, Nepal)
स्थापना : वि.सं. २०५८ फागुन २८ दोलखा ।
संस्थापक अध्यक्ष: चुनबहादुर थामी ।
राष्ट्रिय भेला : ०५९ चैत्र १-२ दोलखा, अध्यक्ष चुनबहादुर थामी ।
बाहुल्य जिल्ला : दोलखा, सिन्धुपाल्चोक, रामेछाप, इलाम ।

५. राई-दनुवार
नाम : राई-दनुवार राष्ट्रिय मुक्ति मोर्चा, नेपाल
(Rai-Danuwar National Liberation Front, Nepal)
स्थापना : वि.सं. २०६० मंसिर २१ ।
संस्थापक अध्यक्ष: वर्तमान दनुवार ।
बाहुल्य जिल्ला : सिन्धुली, मकवानपुर, नुवाकोट, सिन्धुपाल्चोक ।

६. नेवार
नाम : नेवाः राष्ट्रिय मुक्ति मोर्चा, नेपाल
(Newar National Liberation Front, Nepal)
स्थापना : वि.सं. ०५५ जेठ ९ (नेपाल सम्वत ११११८) ।
संस्थापक अध्यक्ष: पवनमान श्रेष्ठ ।
राष्ट्रिय भेला : ०५५ पुस, प्रथम राष्ट्रिय भेला, अध्यक्ष दिलीप महर्जन
राष्ट्रिय सम्मेलन : २०६० असार १४, अध्यक्ष पवनमान श्रेष्ठ । यसै राष्ट्रिय सम्मेलनले मोर्चाको नाम, नेवाः राष्ट्रिय मुक्ति मोर्चा, नेपाल बनायो । स्थापनाकालमा मोर्चाको नाम नेवाः खल थियो ।

७. मगर
नाम : मगर राष्ट्रिय मुक्ति मोर्चा, नेपाल
(Magar National Liberation Front, Nepal)
स्थापना : वि.सं. २०५४ चैत्र २९ ।
संस्थापक : संयोजक लोकबहादुर थापामगर (थापाको गिरफ्तारी र पलायनपछि २०५९ को सुरुमा संयोजक सुरेश आलेमगर) ।
राष्ट्रिय सम्मेलन : ०५९ साउन प्रथम राष्ट्रिय सम्मेलन, अध्यक्ष सन्तोष बुढामगर ।
८. तमु (गुरुङ)
नाम : तमु राष्ट्रिय मुक्ति मोर्चा, नेपाल
(Tamu National Liberation Front, Nepal)
संस्थापना : वि.सं. ०५५ साल ।
संस्थापक संयोजक : मोहनसिंह तमु ।
राष्ट्रिय भेला : ०५७, संयोजक अमर तमु ।

राष्ट्रिय सम्मेलन : ०५८ कार्तिक, अध्यक्ष अमर तमु ।

९. किरात राष्ट्रिय मुक्ति मोर्चा, नेपालका अध्यक्ष भक्तराज कन्दङवा ।
१०. शेर्पा राष्ट्रिय मुक्ति मोर्चा, नेपालका अध्यक्ष पासाङ शेर्पा ।
११. मधेश क्षेत्रीय मुक्ति मोर्चा, नेपालका अध्यक्ष मातृका यादव ।
१२. भेरी-कर्णाली क्षेत्रीय मुक्ति मोर्चा, नेपालका अध्यक्ष खड्गबहादुर विश्वकर्मा ।
१३. सेती-महाकाली क्षेत्रीय मुक्ति मोर्चा, नेपालका अध्यक्ष लेखराज भट्ट ।
१४. थारु राष्ट्रिय मुक्ति मोर्चा, नेपालका अध्यक्ष रामचरण चौधरी हुनुहुन्छ ।

जनवर्गीय संगठनहरू

१. महिला
नाम : अखिल नेपाल महिला संघ (क्रान्तिकारी) अ.ने.म.संघ (क्रान्तिकारी)
All Nepal Womens' Association (Revolutionary)
प्रथम अध्यक्ष : उर्मिला अर्याल (२०३८ अयोध्या)
दोस्रो अध्यक्ष : हिसिला यमि (२०५१ मंसिर, काठमाडौं)*
तेस्रो अध्यक्ष : रेखा शर्मा (०५५ मंसिर, काठमाडौं)
चौथो अध्यक्ष : जयपुरी घर्ती (०६० असार, चितवन)
झण्डाको अर्थ : तीन ताराको अर्थ- एकता-संघर्ष-मुक्ति

- o मंगलादेवी (२००४)**
- o कामाक्षादेवी (२००८)
- o पारिजात (२०३३) पुनर्गठन
- o उर्मिला अर्याल (२०३८)
- o नैनकला थापा (...)
- o शशी श्रेष्ठ (२०४८ एकता)
- o पूर्णा सुवेदी (२०५०)

नोट : * दोस्रो राष्ट्रिय सम्मेलन एकताको राष्ट्रिय सम्मेलन हो र यसैबाट नामको पछाडि क्रान्तिकारी थपिएको हो ।
** उर्मिलादेखि जयपुरीसम्म सम्मेलनद्वारा निर्वाचित अध्यक्ष हुनुहुन्छ भने मंगलादेवीदेखि पूर्णा सुवेदीसम्म भेला वा बैठकद्वारा अध्यक्ष बनाइएको थियो ।

२. किसान
नाम : अखिल नेपाल किसान संघ (क्रान्तिकारी)
All Nepal Peasant Association (Revolutionary)
स्थापना : २००७ साल ।
भेला : वि.सं. २०५७ सालमा मकवानपुरमा सम्पन्न राष्ट्रिय भेलाले संगठनको नामको पछाडि (क्रान्तिकारी) शब्दावली प्रयोग गऱ्यो । त्यसभन्दा अगाडि २००७ लेख्ने प्रचलन रहेको थियो । भेलाले शिवराज गौतमलाई अध्यक्ष निर्वाचित गऱ्यो ।
o यसभन्दा अगाडि विभिन्न समयमा पोष्टबहादुर बोगटी, दिलबहादुर श्रेष्ठ, चित्रबहादुर श्रेष्ठ अध्यक्ष भएर काम गर्नुभएको थियो ।

३. मजदुर
नाम : अखिल नेपाल ट्रेड युनियन महासंघ
(All Nepal Trade Union Federation)

स्थापना : वि.सं. २००१-२००३ सम्म तीन वटा संगठन अस्तित्वमा देखिन्छन्, जसमा- विराटनगर मजदुर युनियन, स्वतन्त्र मजदुर युनियन र कटन मिल मजदुर युनियन ।

- ० वि.सं. २००६ सालमा कम्युनिस्ट पार्टीको स्थापनाले पारेको प्रभावसँगै २००८ सालमा वामपन्थीहरूले अखिल नेपाल ट्रेड युनियन कंग्रेस गठन गरे । यसको अध्यक्ष नयनलाल बोहरा हुनुहुन्थ्यो । त्यसै समयमा गिरिजाप्रसाद कोइरालाको अध्यक्षतामा विराटनगर मजदुर सभा पनि गठन भयो ।
- ० वि.सं. २०३६ सालमा बालाजुमा वामहरूको साझा मजदुर संगठन "नेपाल स्वतन्त्र मजदुर युनियन" गठन भयो ।
- ० यो संगठन मालेपरस्त भएपछि वि.सं. २०३७ सालमा नरबहादुर कर्माचार्यको नेतृत्वमा अखिल नेपाल ट्रेड युनियनको गठन भयो ।
- ० २०४० सालमा संगठनमा फूट भएपछि ईश्वरी दाहाल (असारे काका)को नेतृत्वमा अखिल नेपाल मजदुर संघको गठन गरियो ।
- ० अखिल नेपाल मजदुर संघ, अखिल नेपाल ट्रेड युनियन र राष्ट्रिय मजदुर संगठनको बीचमा एकता भई २०४८ पुस २१-२२ गते सम्पन्न राष्ट्रिय भेलाले अखिल नेपाल ट्रेड युनियन महासंघ गठन गर्दै अध्यक्षमा दिनेश शर्मालाई निर्वाचित गऱ्यो ।
- ० यसपछि महासंघको अध्यक्षमा क्रमश : रवि कार्की (२०५१ सालमा सम्पन्न राष्ट्रिय सम्मेलनमा) र कुमार दाहाल (२०५३ सालमा सम्पन्न संघीय परिषद्को बैठकमा) हुँदै २०६० असारमा सम्पन्न राष्ट्रिय भेलाले सालिकराम जम्कट्टेललाई निर्वाचित गऱ्यो ।
- ० महासंघअन्तर्गतका पेशागत संगठनहरू- (१) अखिल नेपाल मजदुर संघ (२) अखिल नेपाल यातायात मजदुर संघ (३) अखिल नेपाल निर्माण मजदुर संघ (४) अखिल नेपाल गलैचा मजदुर संघ (५) अखिल नेपाल होटल तथा रेष्टुराँ मजदुर संघ (६) अखिल नेपाल रिक्सा मजदुर संघ (७) अखिल नेपाल गार्मेन्ट मजदुर संघ (८) अखिल नेपाल चियावगान मजदुर संघ (९) अखिल नेपाल पेन्टर मजदुर संघ (१०) अखिल नेपाल थाङका कला मजदुर संघ (११) अखिल नेपाल मिटर ट्याम्पु मजदुर संघ (१२) अखिल नेपाल प्रगतिशील पत्रिका विक्रेता संघ ।

४. शिक्षक

नाम : अखिल नेपाल शिक्षक संगठन
(All Nepal Teachers' Organisation)
स्थापना : वि.सं. २०५० भदौ ।
संस्थापक : संयोजक मुक्ति खनाल (खनालको पलायनपछि ०५१ भदौमा संयोजक हितराज पाण्डे (उषा))
राष्ट्रिय भेला : २०५२ भाद्र, काठमाडौं, संयोजक हितराज पाण्डे (उषा)
राष्ट्रिय सम्मेलन : २०५२ माघ, प्रथम राष्ट्रिय सम्मेलनबाट अध्यक्ष हितराज पाण्डे ।
बैठक : असार ०५५ अध्यक्ष चन्द्रकान्त पौडेल (विजय)
बैठक : असार ०६० मा न्यूक्लियसको गठन ।
भेला : भाद्र ०६० राष्ट्रिय भेला सम्पन्न, संयोजक गुणराज लोहनी
राष्ट्रिय सम्मेलन : ०६१ पुस (रुकुम) दोस्रो राष्ट्रिय सम्मेलन, अध्यक्ष गुणराज लोहनी ।
नोट : २०५० भदौ अगाडि जिल्ला-जिल्लामा अखिल नेपाल शिक्षक संघको नामबाट वामपन्थी क्रान्तिकारी शिक्षकहरु क्रियाशील थिए ।

५. जनसांस्कृतिक संघ

नाम : अखिल नेपाल जनसांस्कृतिक संघ
All Nepal People's Cultural Association (ANPCA)
स्थापना : वि.सं. २०३८ चैत्र, संस्थापक अध्यक्ष, पारिजात (त्यतिबेला संगठनको नाम, अखिल नेपाल राष्ट्रिय जनसांस्कृतिक संघ थियो)
प्रथम राष्ट्रिय भेला : २०४८ सालमा प्रथम राष्ट्रिय भेला, संयोजक कृष्णसेन इच्छुक (यसै भेलाले संगठनको नाम अखिल नेपाल जनसांस्कृतिक संघ बनायो)
प्रकाशन : २०४९ मा प्रगतिशील साहित्यको प्रतिनिधि पत्रिका 'कलम' त्रैमासिकको प्रकाशन थालनी ।
पुनर्गठन : २०५२ सालमा संगठन पुनर्गठन गरी संयोजक शक्ति लम्साल ।

प्रथम रा.स.   : २०५५ माघ, अध्यक्ष कृष्णसेन इच्छुक (९ सदस्यीय केन्द्रीय समिति)
हत्या   : २०५९ जेठ ६ गते अध्यक्ष कृष्ण सेनको हिरासतमा हत्या ।
दोस्रो रा.स.   : २०६० असार, काठमाडौं अध्यक्ष मणि थापा

सांस्कृतिक परिवार तथा टोलीहरू
१. सामना सांस्कृतिक परिवार (केन्द्रीय टोली- २०४९ मा राष्ट्रिय भेलाद्वारा गठन)
यसका गीति क्यासेटहरू
- जनताका भाकाहरू-१
- आँधी आउँदैछ, हुरी चल्दैछ
- जलजला
- अभिवादन
- रातो घाम

२. क्षेत्रीय सांस्कृतिक परिवारहरू
- विसु (विनय-सुन्दर) सांस्कृतिक बटालियन (सेती-महाकाली)
- भेक सांस्कृतिक संगम (भेरी-कर्णाली)
- प्रतिरोध सांस्कृतिक समूह (विशेष क्षेत्र)

यसका चक्काहरू
- एकै रातमा धर्ती हल्लियो-१
- अब छिट्टै हाम्रो आधारक्षेत्र बन्दैछ-२
- विद्रोहको युग-३

० क्षितिज सांस्कृतिक परिवार (गण्डक)
यसका चक्काहरू
- युद्धको मैदान-१
- युगको आह्वान-२
- जनताको सुनौलो राज आउँदैछ-३

० सेन-च्याङ (कृष्णसेन-च्याङबा लामा) सांस्कृतिक परिवार (बागमती-नारायणी)
यसका चक्काहरू
- एक्काइसौं शताब्दी-१
- युद्धला मैदान रेजिना-२ (तामाङ भाषामा)

० शैलुङ सांस्कृतिक परिवार (जनकपुर)
यसका चक्काहरू
- मुक्ति युद्धका धूनहरू-१

० चोमोलुङमा सांस्कृतिक परिवार (सगरमाथा)

६. बुद्धिजीवी
नाम   : नेपाल राष्ट्रिय बुद्धिजीवी संगठन
(All Nepal National Intellectuals' Organisation)
स्थापना   : वि.सं. २०४८, संस्थापक संयोजक डा.बाबुराम भट्टराई ।
प्रथम रा.स.   : २०४८ चितवनमा, अध्यक्ष दीपेन्द्रबहादुर क्षेत्री ।
राष्ट्रिय भेला   : वि.सं. २०५०, अध्यक्ष- सुरेश आलेमगर ।
राष्ट्रिय भेला   : वि.सं. २०५२ अध्यक्ष रमेश शर्मा ।
दोस्रो रा.स.   : वि.सं. २०५५, काठमाडौं, अध्यक्ष रमेश शर्मा ।
राष्ट्रिय भेला   : वि.सं. २०५८ अध्यक्ष रमेश शर्मा ।
तेस्रो रा.स.   : ०६०, काठमाडौं, अध्यक्ष प्रताप वन्त ।
राष्ट्रिय भेला   : ०६१ माघ, विशेष क्षेत्र, अध्यक्ष कोमल बराल ।

७. विद्यार्थी
नाम   : अखिल नेपाल राष्ट्रिय स्वतन्त्र विद्यार्थी युनियन (क्रान्तिकारी)

{All Nepal National Independent Students' Union (Revolutionary)}

संस्थापना : वि.सं. २०२२ साल ।

राष्ट्रिय सम्मेलनहरू

क्र.सं.	मिति	अध्यक्ष	महासचिव
१.	पहिलो (जेठ, २०२२)	सुजन खरेल	
२.	दोस्रो (जेठ, २०२५)	विश्वकान्त मैनाली	
३.	तेस्रो (जेठ, २०२६)	गोविन्दमान श्रेष्ठ	
४.	चौथो (असार, २०२९)	मुकुन्दबहादुर श्रेष्ठ	पशुपति वाग्ले
५.	पाँचौं (जेठ, २०३३)	निरञ्जन चापागाईं	
६.	छैठौं (भदौ, २०३६)	लीलामणि पोखेल	बलराम बास्कोटा
७.	सातौं (चैत्र, २०३८)	लीलामणि पोखेल	कमल चौलागाईं
८.	आठौं (चैत्र, २०४०)	देव गुरुङ	रमन श्रेष्ठ
९.	नवौं (जेठ, २०४३)	रमन श्रेष्ठ	यदु गौतम
१०.	दशौं (फागुन, २०४४)	भानु शर्मा	तोयानाथ थपलिया
११.	एघारौं (जेठ, २०४७)	देवेन्द्र पौडेल	
१२.	बाह्रौं (फागुन, २०४८)	हितमान शाक्य	देवेन्द्र पौडेल
१३.	तेह्रौं (वैशाख, २०५२)	कृष्णध्वज खड्का	गंगा श्रेष्ठ
१४.	चौधौं (मंसिर, २०५४)	कृष्णध्वज खड्का	रामप्रसाद बञ्जाडे
१५.	पन्ध्रौं (असोज, २०५८)	देवेन्द्र पराजुली	पूर्ण पौडेल
१६.	सोह्रौं (असार, २०६०)	लेखनाथ न्यौपाने	हिमाल शर्मा

विद्यार्थी आन्दोलनको इतिहास

(क) राणाकाल

- वि.सं. १९९१ मा भारतको बनारसमा अध्ययनरत विद्यार्थीहरूले नेपाली छात्र संघको गठन गरे ।
- वि.स. १९९७ माघ १६ गते शोभाभगवतीमा झुण्ड्याएर त्रिचन्द्र क्याम्पसका विद्यार्थी नेता एवं नेपालको पहिलो राजनीतिक पार्टी 'नेपाल प्रजा परिषद्का सदस्य गंगालाल श्रेष्ठलाई राणा शासकले फाँसी दियो । त्यसकारण गंगालाल श्रेष्ठलाई विद्यार्थी आन्दोलनका प्रथम शहीद मानिन्छ ।
- वि.सं. २००१ मा भारतको कलकत्तामा अध्ययनरत नेपाली विद्यार्थीहरूले हिमाञ्चल विद्यार्थी संघको गठन गरे ।
- वि.सं. २००४ साल असार १ गते 'जयतु संस्कृतम्' नामले पहिलो संगठित विद्यार्थी आन्दोलनको सुरुवात भयो । यसका मुख्य मागहरू- बाहिरी रूपमास शिक्षामा कर्मकाण्डबाहेक इतिहास, भूगोल, अर्थशास्त्र आदि विषयहरू समावेश गरिनुपर्ने थियो भने भित्री मर्म भने राणा शासनको विरुद्ध संगठित रूपमा विरोध गर्नु र संघर्ष चलाउनु थियो । यसै क्रममा २००४ मंसिर २२ गते संस्कृत छात्रावास काठमाडौंबाट ४३ जना विद्यार्थीलाई रेस्टिकेट गरी राणा शासनले विद्यार्थी विरोधी दमनकारी चरित्र देखायो ।
- वि.सं. २००६ साल असार १७ गते भूमिगत रुपमा प्रचण्डराज सिंहको नेतृत्वमा अखिल नेपाल विद्यार्थी फेडरेशन (अ.ने.वि.फे.) गठन गरियो । यो संगठन नै नेपाली विद्यार्थी आन्दोलनको पहिलो विद्यार्थी संगठन हो ।

(ख) २००७ सालपछिको संसदीय काल

- ० वि.सं. २००७ साल पुस २४ गते भारतीय प्रधानमन्त्री जवाहरलाल नेहरूको मध्यस्थतामा त्रिपक्षीय (राणा, राजा र कांग्रेस) राष्ट्रघाती दिल्ली सम्झौता भयो। अखिल नेपाल विद्यार्थी फेडरेशनले उक्त धोकापूर्ण दिल्ली सम्झौताको तीव्र भण्डाफोर गर्दै विविध विरोधका कार्यक्रमहरू संचालन गर्न थाल्यो। आन्दोलनको यसै क्रममा २००८ साल कार्तिक २० गते आयोजित विरोध जुलुसमा तत्कालीन सरकारले अन्धाधुन्ध गोली चलायो। कार्यक्रममा सक्रिय सहभागी संगठनका होनहार सदस्य, विश्वनिकेतन हाइस्कूलमा पढ्ने १४ वर्षीय विद्यार्थी चिनियाँकाजी श्रेष्ठ 'उदास' को भूगोलपार्क काठमाडौंमा हत्या भयो। त्यतिबेला सरकारको नेतृत्व गर्ने राणाकालीन अन्तिम प्रधानमन्त्री मोहन शम्शेर थिए भने गोली हान्ने आदेश दिने गृहमन्त्री (कांग्रेसका नेता) विश्वेश्वरप्रसाद कोइराला थिए।
- ० वि.सं. २०११ सालमा अखिल नेपाल विद्यार्थी फेडरेशनले आफ्नो पहिलो राष्ट्रिय सम्मेलन गर्‍यो।
- ० वि.सं. २०१३ सालमा अखिल नेपाल विद्यार्थी फेडरेशन र उपत्यकामा क्रियाशील अन्तरकलेज विद्यार्थी युनियनबीच एकता सम्मेलन भएर नेपाल राष्ट्रिय विद्यार्थी फेडरेशन (ने.रा.वि.फे.) को गठन गरियो।
- ० यसबीचमा विद्यार्थी आन्दोलनमा अखिल नेपाल विद्यार्थी फेडरेशनबाहेक अन्तरकलेज विद्यार्थी युनियन, नेपाल छात्र संघ र संस्कृत छात्र संघ अस्तित्वमा थिए। नेपाल छात्र संघ र संस्कृत छात्र संघ यथास्थितिवादी विद्यार्थी संगठन भएकै कारण एकता प्रक्रियामा सामेल हुन इन्कार गरे।

(ग) पञ्चायतकाल

- ० वि.सं. २०१९ सालमा दरबारिया 'शाही कम्युनिस्ट' डा.केशरजंग रायमाझी समर्थकहरूले नेपाल राष्ट्रिय विद्यार्थी फेडरेशनलाई फुटाई आफ्नो गुट अनुकूलको माझीपन्थी संगठन नेपाल राष्ट्रिय विद्यार्थी फेडरेशनको गठन गरे।
- ० नेपाल राष्ट्रिय विद्यार्थी फेडरेशनको मूलप्रवाहले पनि आफ्नो ऐतिहासिक क्रान्तिकारी छविलाई विगार्दै रूसी संशोधनवादीहरूको पिछलग्गु बनेपछि क्रान्तिकारी विद्यार्थीहरूको अर्को छुट्टै संगठन निर्माण गर्नुपर्ने सोचको विकास हुँदै गयो।
- ० वि.सं. २०२१ साल वैशाखमा त्रिचन्द्र कलेज विद्यार्थी युनियनको क्रियाशीलता र व्यवस्थापनमा उपत्यकाव्यापी अन्तरकलेज विद्यार्थी सम्मेलन सम्पन्न भयो। यस सम्मेलनले निम्न मागसहितको एउटा मागपत्र तयार गरी सशक्त संघर्ष संचालन गर्ने निर्णय गर्‍यो।
    - ☐ गोर्खा भर्ती केन्द्र पूर्णतः खारेज गर्नुपर्ने।
    - ☐ सबै राष्ट्रघाती असमान सन्धिहरूको खारेज गर्नुपर्ने।
    - ☐ स्ववियू खोल्न पाउने अधिकारको बहाली गर्नुपर्ने।
    - ☐ सम्पूर्ण बन्दी विद्यार्थीहरू विनासर्त रिहा गर्नुपर्ने।

  पाँच दिनसम्म चलेर सम्मेलन भव्यताका साथ सम्पन्न भएको खुशीयाली (विजय) मा जेठ १ गते विद्यार्थीहरूको विशाल जुलुस प्रदर्शन भयो। भर्खरै चकचकीको अवस्थामा पुगेको पंचायती सत्ताले विद्यार्थी जुलुसमाथि व्यापक दमन गर्‍यो। पंचायती प्रहरीसँग आन्दोलनकारी विद्यार्थीहरूको व्यापक भीडन्त हुँदा कैयौं विद्यार्थी र प्रहरीहरू घाइते भए भने १५० भन्दा बढी विद्यार्थीहरू गिरफ्तार भए। त्यसपछि उपत्यकाव्यापी आम हड्ताल सुरु भयो। फलस्वरूप स्ववियू खोल्न पाउने अधिकार वहाली र बन्दी विद्यार्थी रिहाइसहित अन्य कतिपय माग पूरा गर्न पंचायती सत्ता बाध्य भयो। यसरी आन्दोलनको जीत भएकोले हरेक वर्ष जेठ १ गतेलाई विद्यार्थी दिवसको रूपमा मनाउँदै आइएको छ।
- ० वि.सं. २०२१ सालको अन्त्यतिर भारतको लखनऊमा प्रगतिशील नेपाली विद्यार्थी नेताहरूको भेला सम्पन्न भयो। भेलाले रूसी संशोधनवादी धारबाट मुक्त भएको क्रान्तिकारी विद्यार्थी संगठन निर्माणको आवश्यकता महसुस गर्दै देशभित्रै भेला वा सम्मेलनको आयोजना गर्ने र सोको जिम्मा त्रिभुवन विश्वविद्यालय स्वतन्त्र विद्यार्थी युनियनलाई दियो।
- ० वि.सं. २०२२ साल जेठमा विष्णुमती नदी किनाराको सानो बस्तीमा उपत्यकाव्यापी विद्यार्थी भेला भई अखिल नेपाल सम्मेलन नामको विद्यार्थी संगठनको स्थापना गरियो। उक्त प्रथम सम्मेलनले शान्ति

निकुञ्ज माध्यमिक विद्यालय काठमाडौंमा कक्षा ९ मा पढ्ने विद्यार्थी सुजन खरेल (आत्माराम खरेल) को संयोजकत्वमा ११ सदस्यीय केन्द्रीय समिति निर्वाचित गऱ्यो। यसका सदस्यहरूमा वाचस्पति देवकोटा, मोहनचन्द्र अधिकारी, भुवनलाल राजभण्डारी, विश्वकान्त मैनाली, दमननाथ ढुंगाना (?) आदि थिए। कानुनी रूपमा बच्नको लागि उमेर कम भएका सुजनलाई नेता बनाइएको हो भन्ने भनाइ पाइन्छ।

- अखिल नेपाल सम्मेलनको प्रथम सम्मेलन सम्पन्न भएलगत्तै यसै संगठनको तत्परतामा राष्ट्रिय र अन्तर्राष्ट्रिय समस्याहरूलाई लिएर अथवा विद्यार्थी हकहितका साथै भारतीय विस्तारवादद्वारा सुस्ता र महेशपुरमा भएका सीमा अतिक्रमण विरुद्ध संघर्ष थालियो।
- परिवर्तित अवस्थामा प्रथम राष्ट्रिय सम्मेलनद्वारा निर्वाचित केन्द्रीय समितिले प्रभावकारी ढंगबाट आफ्नो भूमिका पूरा गर्न नसकेको स्थितिमा त्रिभुवन विश्वविद्यालय विद्यार्थी युनियनका सभापति भुवनलाल राजभण्डारीलाई दोस्रो राष्ट्रिय सम्मेलन गर्नका लागि अधिकार प्रत्यायोजित गऱ्यो, ताकि आन्दोलनले माग गरेबमोजिम संगठनभित्र नयाँ तागत सिर्जना गरोस्।
- वि.सं. २०२५ साल जेठ ६ गते त्रिभुवन विश्वविद्यालय स्वतन्त्र विद्यार्थी युनियनको आयोजनामा त्रि.वि.वि. अडिटोरियम हल कीर्तिपुरमा अखिलको दोस्रो राष्ट्रिय सम्मेलन सम्पन्न भयो। सम्मेलनले विश्वकान्त मैनालीलाई कन्भेनर (संयोजक) मा निर्वाचित गऱ्यो। दोस्रो राष्ट्रिय सम्मेलनपछि संगठनले भारतीय चेकपोष्ट विरुद्ध र असमान वाणिज्य तथा पारवहन सन्धि विरुद्धमा असरदार संघर्ष संचालन गऱ्यो।
- अखिलको दोस्रो राष्ट्रिय सम्मेलनलाई सम्मेलन मान्ने कि नमान्ने भन्ने विषयमा केन्द्रमा नै केही विवाद उठ्यो र यसले तल पनि केही प्रभाव पाऱ्यो। यो विवाद हल गर्नका लागि एउटा समिति (आयोग) खडा गरियो। उक्त समितिले दोस्रो राष्ट्रिय सम्मेलनलाई सम्मेलन नै भन्ने निर्णय दिएपछि त्यसलाई सम्मेलन मानियो। साथै एक वर्षभित्रै अर्को राष्ट्रिय सम्मेलन (तेस्रो) गर्नुपर्ने निर्णय पनि उक्त समितिले दिएर समस्याको सहज हल दिने काम गऱ्यो।
- वि.सं. २०२६ साल जेठ २०-२१ गते २५ जिल्लाका प्रतिनिधिहरू सहभागी भई पाटनको लुखुसीमा संगठनको तेस्रो राष्ट्रिय सम्मेलन सम्पन्न भयो। सम्मेलनले गोविन्दमान श्रेष्ठको अध्यक्षतामा केन्द्रीय समिति निर्वाचित गऱ्यो। अखिलको तेस्रो राष्ट्रिय सम्मेलनलाई अत्यन्त महत्त्वपूर्ण सम्मेलन भनेर इतिहासमा लेखिएको छ र हामीले पनि त्यसरी नै मान्दै आएका छौं किनभने-
  - तेस्रो राष्ट्रिय सम्मेलनले संगठनको नामाकरण अ.ने.रा.स्व.वि.यु. गऱ्यो।
  - तेस्रो राष्ट्रिय सम्मेलनले संगठनको स्पष्ट विधान र नीति-कार्यक्रमसहित प्रतिवेदन तयार गऱ्यो।
  - संगठनले यस सम्मेलनपश्चात् प्रगतिशील विचारलाई स्पष्टसँग अँगाल्यो।
  - तेस्रो राष्ट्रिय सम्मेलनपछि संगठनले साम्राज्यवाद, विस्तारवाद, सामन्तवाद, प्रतिक्रियावाद र सबैखाले अवसरवादविरुद्ध संघर्ष गरी सामन्तवादी शिक्षा प्रणालीविरुद्ध जनवादी शिक्षा प्रणाली स्थापना गर्ने स्पष्ट अभीष्ट राख्यो।
- अ.ने.रा.स्व.वि.यु.को तेस्रो राष्ट्रिय सम्मेलनले स्पष्टसँग जनवादी शिक्षासहित प्रगतिशील विचार अँगालेपछि प्रगतिशील विचारविरोधी समूहले २०२७ वैशाख २६ गते छुट्टै समूह 'नेपाल विद्यार्थी संघ (ने.वि.संघ) को गठन गरे। संगठित नेपाली विद्यार्थी आन्दोलनमा यो फूट पहिलो थियो। उक्त समूह अखिलभित्र अट्न नसक्नाका कारणहरू थिए-
  - फरक वर्गचरित्र हुनु।
  - भिन्न राजनीतिक दृष्टिकोण हुनु।
  - राष्ट्रियताप्रतिको सोच आत्मसमर्पणवादी हुनु।
- नेपाली कम्युनिस्ट आन्दोलनभित्र देखापरेका विभिन्न धारमध्ये एउटा यान्त्रिक अतिवादी धार जबर्जस्त देखापऱ्यो। जुन धारले सशस्त्र संघर्षको नाम दिएर २०२८ सालमा झापामा किसान संघर्षको थालनी गऱ्यो। यस संघर्षको प्रभाव समाज विज्ञानको नियमअनुसार नै विद्यार्थी आन्दोलनमा पनि स्वाभाविक रूपले पऱ्यो। यसरी प्रभावित विद्यार्थी समूहलाई झापाली विद्यार्थी भनेर चिनिन्छ। उक्त समूहका मुख्य विचारहरू-
  - वैधानिक संघर्षको कुनै अर्थ छैन।
  - सशस्त्र संघर्षबाहेकका सबै अन्य क्रियाकलापहरू पूरै संशोधनवादी कार्य हुन्।
  - जनवर्गीय संगठनहरूको कुनै औचित्य छैन।

☐ 'बुर्जुवा शिक्षा बहिष्कार गरौं तथा बुर्जुवा सर्टिफिकेट च्यातौं' भन्ने थिए ।

- ० झापा संघर्षमा युवा विद्यार्थीहरूले सामन्तवाद र साम्राज्यवाद विरुद्धमा क्रान्तिकारी संकल्प, त्याग र उत्सर्ग उच्च प्रकारबाट प्रदर्शन गरे । साथै दृष्टिकोणमा यान्त्रिकता भए पनि संशोधनवादविरोधी सोंच लिएका थिए । यस पक्षलाई हामी सबैले सम्मान गर्नुपर्छ ।
- ० वि.सं. २०२९ साल असार ३-५ गतेसम्म झापा आन्दोलनको आलोचना गर्दै पाटनको च्यासलमा अ.ने.रा.स्व.वि.यु.को चौथो राष्ट्रिय सम्मेलन सम्पन्न भयो । झापाली विद्यार्थीहरूले यस सम्मेलनको विरोध गर्दै बहिष्कार गरे । सम्मेलनले अध्यक्षमा मुकुन्दबहादुर श्रेष्ठ र सचिवमा पशुपति वाग्ले रहेको केन्द्रीय समितिको निर्माण गर्‍यो ।
- ० फासिष्ट पञ्चायती व्यवस्थाले संघ-संस्था नियन्त्रण ऐन ल्याएर अ.ने.रा.स्व.वि.यु.लाई प्रतिबन्ध गर्‍यो । यस स्थितिमा संगठनको केन्द्रमा संगठनलाई सक्रियतापूर्वक अझ अगाडि लैजाने र निस्क्रिय बस्ने सदस्यहरूबीचमा अन्तरसंघर्ष चल्यो । अध्यक्ष मुकुन्दबहादुरको भूमिका सकारात्मक नभएपछि सचिव पशुपति वाग्लेलाई केन्द्रीय पहल गर्ने जिम्मा दिइयो ।
- ० वि.सं. २०२८/२९ सालमा पञ्चायती सत्ताद्वारा लागू गरिएको नयाँ शिक्षा योजना (जुन साम्राज्यवादले नेपालमा प्रयोगको लागि पठाएको आयातित औपनिवेशिक शिक्षा थियो) विरोधी संघर्षमा सक्रियतापूर्वक लाग्दा २०२९ साल असोज २ गते जनकपुर जदुकुवामा भएको प्रदर्शनमा पंचायती सेनाद्वारा आक्रमण भयो । यसमा विद्यार्थीहरू कामेश्वर र कुशेश्वर यादवको निर्मम हत्या गरियो ।
- ० वि.सं. २०३० सालसम्म आइपुग्दा विद्यार्थी आन्दोलनमा अ.ने.रा.स्व.वि.यु.बाहेक अन्य विभिन्न नाम भएका र विचारधारा बोकेका विद्यार्थी संगठनहरू जस्तै नेपाल प्रगतिशील विद्यार्थी युनियन (नेप्रवियु), नेपाल क्रान्तिकारी विद्यार्थी संघ (ने.क्रा.वि.सं.) र नेपाल क्रान्तिकारी विद्यार्थी संगठन (ने.क्रा.वि.संगठन) पनि अस्तित्वमा देखापरेका थिए । यद्यपि यिनीहरूको राष्ट्रव्यापी उपस्थिति थिएन र पछिसम्म पनि भएन ।
- ० वि.सं. २०३३ साल जेठ ९-१० गते भारतको अयोध्यायमा संगठनको पाँचौं राष्ट्रिय सम्मेलन सम्पन्न भयो तर झापाली विद्यार्थीहरूले यस सम्मेलनमा फेरि पनि भाग लिएनन् । देशभित्र संगठनात्मक गतिविधिमाथि पूर्णतः प्रतिबन्धको स्थिति, प्रायः नेतृत्वको निस्क्रियता र पलायनता आदि कारणले सम्मेलन देश बाहिर (प्रवासमा) भएको थियो । पाँचौं सम्मेलनले निरञ्जन चापागाईंको अध्यक्षतामा केन्द्रीय समिति निर्वाचित गर्‍यो ।
- ० अ.ने.रा.स्व.वि.यु.को पाँचौ राष्ट्रिय सम्मेलनपछि देशको पंचायती राजनीतिक व्यवस्थालाई पूर्णतः चुनौती दिंदै विद्यार्थी आन्दोलनको शंखघोष भयो । उक्त संघर्षका मुख्य एजेण्डाहरू निम्नअनुसार थिए-
  - ☐ नेपाली राष्ट्रियता विपरीत भारतसँग गरिएको व्यापार तथा पारवहन सन्धिको खारेजी ।
  - ☐ सीमानामा भारतले एकतर्फी राहदानी लागू गर्ने नीतिको खारेजी ।
  - ☐ पञ्चायती सत्ताले लागू गरेको कथित भूमिसुधार, विकेन्द्रिकरण तथा गाउँफर्क जस्ता नाराको भण्डाफोर ।
- ० वि.सं. २०३५ साल चैत्र २२ गते पाकिस्तानी भू.पू.प्रधानमन्त्री जुल्फिकर अलि भुट्टोलाई त्यहाँका फासिवादी शासक जियाउलहकद्वारा फाँसी दिइयो । फाँसीका विरुद्ध अ.ने.रा.स्व.वि.यु.ले चैत्र २४ गते पाकिस्तानी दूतावासमा जुलुससहित विरोध-पत्र दिने कार्यक्रम तय गर्‍यो । लैनचौरबाट विशाल जुलुस लिएर पानीपोखरीतिर अगाडि बढ्दा पंचायती प्रहरीले बीचैमा व्यापक हस्तक्षेप गर्‍यो । विद्यार्थी र प्रहरीबीच ठूल-ठूला भीडन्त भए । कैयौं विद्यार्थी घाइते भए भने कैयौं विद्यार्थी गिरफ्तारीमा परे । यसले संघर्षमा घ्यू थप्ने काम गर्‍यो ।
- ० मण्डले संगठनको पूर्णतः खारेजी, स्ववियु खोल्ने अधिकारको बहाली, गिरफ्तार विद्यार्थीहरूको रिहाईसहित २६ सूत्रीय माग राख्दै चैत्र २५ गतेबाट देशव्यापी क्याम्पस-विद्यालय आम हड्ताल सुरु गरियो । संघर्षलाई ठीक-ठीक ढंगबाट अगाडि बढाउन केन्द्रमा ९ सदस्यीय संयुक्त संघर्ष समिति समेत गठन गरियो ।
- ० संघर्षको क्रममा २०३६ साल वैशाख ९ गते काठमाडौंको अस्कल (अमृत साइन्स क्याम्पस) मा आयोजित विरोधसभामा प्रहरी हस्तक्षेप भयो । छात्रावासमा लुटपाट गरियो । छात्रावासको छतबाट विद्यार्थीहरू फाल्ने एवं गोली हान्ने काम तीव्र बनाइयो । यसमा ३ जना विद्यार्थीहरूको शहादत भयो । त्यसैले वैशाख ९

गतेलाई 'अस्कल डे' भनेर चिनिन्छ । यस घटनाले पंचायती सत्ता उग्र भएको प्रमाणित भयो भने चालु संघर्षलाई झन् उर्जा थप्यो ।

- विद्यार्थी संघर्षको ज्वारबाट पंचायती सत्ता नराम्रोसँग आत्तियो । देखावटी नै भए पनि छानविनको लागि शाही आयोग गठन गरेर भ्रमको खेती गर्दै विद्यार्थी संघर्ष रोक्ने दुस्प्रयास गर्न पुग्यो । आन्दोलनकारी विद्यार्थी नेताहरू शरणविक्रम मल्ल, कैलाश कार्की र बलबहादुर के.सी.ले शाही आयोगसँग सम्झौता गर्न पुगे र आन्दोलन रोक्न आह्वान गरे तर आँधीसरी आन्दोलन किन रोकिन्थ्यो र ? धोकेवाज कथित नेताहरूलाई आन्दोलनकारी विद्यार्थीहरूले कालो मोसो दले र ठेलागाडामा हालेर शहर घुमाए । यसमा पनि पंचायती सेना र प्रहरीले दमन गऱ्यो । शाही नेपाल वायु सेवा निगम ९च्ल्ब्क़० र गोरखापत्र संस्थानमा प्रतिरोधस्वरुप आगो लगाई संघर्षलाई गुणात्मक रूपमा माथि उठाउने काम भयो । अन्ततः स्ववियू खोल्न पाउने अधिकारको बहाली भयो । निर्विकल्प भनिएको पंचायतले २०३६ साल जेठ १० गते जनमत संग्रहको घोषणा गर्न बाध्य भयो ।
- वि.सं. २०३६ साल भदौ २१-२३ गतेसम्म ललितपुरको ठैवमा ६८ जिल्लाको सहभागितामा अ.ने.रा.स्व.वि.यु.को छैठौं राष्ट्रिय सम्मेलन सम्पन्न भयो । सम्मेलनले लीलामणि पोखेल अध्यक्ष र बलराम बास्कोटा महासचिव रहेको केन्द्रीय समिति निर्वाचित गऱ्यो । तर चौथो र पाँचौं राष्ट्रिय सम्मेलन बहिष्कार गर्ने झापाली विद्यार्थीहरूले पुनः पाँचौं राष्ट्रिय सम्मेलन गर्नुपर्ने माग राख्दै विवाद झिके । उनीहरूका भनाइ निम्नानुसार थिए-
  - हामीले पाँचौं राष्ट्रिय सम्मेलनमा भाग लिएका छैनौं ।
  - पाँचौं राष्ट्रिय सम्मेलन विदेशमा भएको थियो ।
  - सम्मेलन गुट संकीर्णतामा आधारित थियो ।
  - पुनः पाँचौं राष्ट्रिय सम्मेलनको आयोजना गरी विशेष सम्मेलन भनिनु पर्छ ।
- यसमा अ.ने.रा.स्व.वि.यु.को भनाइ निम्नानुसार थियो-
  - संगठन विसर्जनको स्थितिमा पुगेको बेला सम्पन्न पाँचौं राष्ट्रिय सम्मेलनको महत्त्व घटाउनु हुँदैन ।
  - पाँचौं राष्ट्रिय सम्मेलनले संगठनलाई बचाउँदै अगाडि बढायो र इतिहास बनायो ।
  - यस सम्मेलनले पंचायतविरोधी २०३५-३६ सालको राजनीतिक संघर्षमा अत्यन्त महत्त्वपूर्ण भूमिका निर्वाह गर्न सफल रह्यो ।
  - देशभित्र संगठनात्मक कार्य र गतिविधि पूरै प्रतिबन्धित अवस्थामा थियो र यस स्थितिमा प्रवासमा सम्मेलन गर्नु न्यायोचित मात्र होइन, जरुरी समेत थियो ।
- तर पनि झापाली समूहले छुट्टै पाँचौं राष्ट्रिय सम्मेलन गरे र टंक कार्कीलाई नेता छाने । यस घटनालाई विद्यार्थी आन्दोलनभित्रको दोस्रो फूट र अखिलभित्रको पहिलो फूटको रूपमा लिइन्छ । त्यसपछि पाँचौं सम्मेलन गर्नेहरूले अ.ने.रा.स्व.वि.यु.को पछाडि पाँचौं र छैठौं सम्मेलन गर्ने अखिललाई छैठौं भनेर चिनिन थालियो । त्यतिबेला पाँचौं राष्ट्रिय सम्मेलन गरेर आएका झापाली अर्थात् एमाले समर्थितहरूमा यतिबेला प्रगतिशीलताको कुनै गन्ध बाँकी नभएको पूरै प्रतिक्रियावादी गुटमा पतन हुन पुगेको सबैलाई प्रस्ट छ ।
- जनमतसंग्रहमा पंचायतले जितेको नक्कली घोषणापछि २०३८ सालमा राष्ट्रिय पञ्चायतको चुनावको घोषणा भयो । नेपाल कम्युनिस्ट पार्टीले पंचायती चुनाव बहिष्कार नीति लिएसँगै अखिल पनि बहिष्कार आन्दोलनमा सक्रियतापूर्वक लाग्यो तर पाँचौंवाला मौन बसे । रोल्पाको थवाङलगायत देशका कतिपय ठाउँमा पंचायती चुनाव बहिष्कार १०० प्रतिशत सफल भयो ।
- पंचायतले चुनाव जितेको मातपछि पंचहरू (मण्डले) ले पंचायतको आडमा जनतामाथि व्यापक दमन, गुण्डागर्दी, लुटपाट, बलात्कार गर्दै देशैभरि जघन्य घटनाहरू घटाए । यसैबीचमा रोल्पाको थवाङमा सैन्य अपरेशन गरियो भने पोखराको नमीता-सुनीताकाण्ड (बलात्कारपछि हत्या), सिन्धुलीमा ऋषि देवकोटाको हत्या, अर्घाखाँचीमा टंकप्रसाद भुसालको गिरफ्तारीपछि हत्या गरियो ।
- वि.सं. २०३८ मंसिर ९ गते विराटनगरमा विजय गच्छेदारहरूले अखिलका विद्यार्थी फणिन्द्र तिमिल्सिनाको हत्या गरे भने २०३८ चैत्र १ गते चितवनको वीरेन्द्र बहुमुखी क्याम्पसमा अखिलका विद्यार्थी शिवप्रसाद पौडेलको हत्या गरे ।

- वि.सं. २०३८ साल चैत्र १९-२१ गतेसम्म भक्तपुरको सूर्यविनायकमा अखिलको सातौं राष्ट्रिय सम्मेलन सम्पन्न भयो। सम्मेलनले पुनः लीलामणि पोखेललाई अध्यक्षमा र कमल चौलागाईंलाई महासचिवको जिम्मेवारी दिँदै केन्द्रीय समिति निर्वाचित गऱ्यो।
- सातौं राष्ट्रिय सम्मेलनपछि २०४० सालमा अखिलभित्र फेरि विवाद सुरु भयो र संगठनमा फूट आयो। यो फूट विद्यार्थी आन्दोलनभित्रको तेस्रो फूट र अखिलभित्रको दोस्रो फूट थियो। विवादका विषयहरू निम्नानुसार थिए-
  - ☐ पंचायती चुनावलाई हेर्ने दृष्टिकोणमा भिन्नता देखिनु।
  - ☐ २००७ सालको राजनीतिक आन्दोलनलाई बुझ्ने सवालमा भिन्नता हुनु।
  - ☐ संगठनलाई क्रान्तिकारी दिशा दिनेभन्दा सुधारवादी बाटोतिर लैजाने कार्य हुनु।
- यो फूटपछि एउटा अखिलले वि.सं. २०४० साल चैत्र १९-२३ गतेसम्म भारतको गोरखपुरमा आठौं राष्ट्रिय सम्मेलन सम्पन्न गऱ्यो र सम्मेलनले देव गुरुङलाई अध्यक्षमा र रमन श्रेष्ठलाई महासचिव छान्दै केन्द्रीय समिति चयन गऱ्यो। यस अखिलले नामको पछाडि आठौं के.स.(अ.ने.रा.स्व.वि.यु.आठौं केन्द्रीय समिति) को रूपमा आफूलाई चिनाउन थाल्यो भने अर्को अखिलले पनि २०४० सालमै आठौं राष्ट्रिय सम्मेलन गरी गिरिराजमणि पोखेललाई अध्यक्ष बनायो र आफूलाई के.स.(अ.ने.रा.स्व.वि.यु.केन्द्रीय समिति) भनेर चिनाउन थाल्यो।
- देशव्यापी रुपमा मण्डले-ने.वि.संघको गठबन्धन गरिंदै अखिलमाथि आक्रमण हुँदै थियो। यही क्रममा २०४२ साल वैशाख १८ गते दिउँसो किसान सभामा भाग लिन जाँदै गर्दा चितवनको पर्साधापमा मित्रमणि आचार्यलगायत अन्य साथीहरूमाथि आक्रमण भयो। मित्रमणिको घाँटी भाँची फालियो। उपचारको क्रममा त्यसैदिन साँझ उहाँले भरतपुर अस्पतालमा शहादत प्राप्त गर्नुभयो। उहाँ अ.ने.रा.स्व.वि.यु.आठौं के.स.का सदस्य एवं केन्द्रीय कृषि क्याम्पस रामपुरका स्ववियु सभापति समेत हुनुहुन्थ्यो।
- अ.ने.रा.स्व.वि.यु.आठौं के.स.भित्र नवौं राष्ट्रिय सम्मेलन हुनु अघि नै अर्थात् २०४२ मै पुनः फूटभयो। यो फूट अखिलभित्रको तेस्रो फूट थियो। फूटका मुख्य कारणहरूमा-
  - ☐ संगठनभित्रका केही सदस्यहरूमा छद्मअवसरवादी चरित्र देखापर्नु।
  - ☐ संगठनभित्रका केही सदस्यहरूमा चरम व्यक्तिवादी अराजकता देखापर्नु।
  - ☐ युवा पंक्ति र नेतृत्वलाई देख्न नसक्ने एम.वी.प्रवृत्ति हुनु आदि थिए।
- वि.सं. २०४३ साल जेठमा भारतको गोरखपुरमा अ.ने.रा.स्व.वि.यु. आठौं के.स.ले नवौं सम्मेलन गरी अध्यक्षमा रमन श्रेष्ठ र महासचिवमा यदु गौतम रहेको केन्द्रीय समिति बनायो र यस संगठनलाई अ.ने.रा.स्व.वि.यु.नवौं के.स.को रुपमा चिनिन थालियो भने अल्पमतवालाहरूले २०४३ सालमै नवौं राष्ट्रिय सम्मेलन गरी वीनबहादुर कुँवरलाई अध्यक्ष बनायो। यसले आफ्नो नामको पछाडि 'छैठौं' जोड्न थाल्यो।
- वि.सं. २०४४ साल वैशाखमा भएको विषाक्त दूधविरोधी आन्दोलन, यसै सालको रंगशाला काण्डविरुद्ध अखिलले संघर्ष चलाउँदै अघि बढ्यो।
- वि.सं. २०४४ फागुनमा अ.ने.रा.स्व.वि.यु.नवौं के.स.ले दशौं राष्ट्रिय सम्मेलन गरी भानु शर्मा अध्यक्ष र तोयानाथ थपलिया महासचिव रहेको केन्द्रीय समिति निर्वाचित गऱ्यो र यस संगठनलाई अ.ने.रा.स्व.वि.यु.दशौं भनेर चिनिन थालियो।
- आठौं राष्ट्रिय सम्मेलन गरेको अखिल के.स.ले २०४३ साल जेठमा नवौं राष्ट्रिय सम्मेलन गरी अध्यक्षमा पुनः गिरिराजमणि पोखेललाई छान्यो र दशौं राष्ट्रिय सम्मेलन गरी प्रभुनारायण बस्नेतलाई अध्यक्ष बनायो भने छैठौंले २०४५ सालमा दशौं राष्ट्रिय सम्मेलन गरी टोपबहादुर रायमाझीलाई अध्यक्ष बनायो।
- वि.सं. २०४५ चैत्र १० गतेबाट भारतले नेपालमा सम्पूर्ण व्यापारिक नाकाहरू र पारवहन सुविधासमेत बन्दको घोषणा गऱ्यो। देशमा पेट्रोलियम पदार्थ, खाद्य पदार्थ, औषधी आदिको व्यापक अभाव भएपछि भारतीय विस्तारवादविरुद्ध एवं पंचायती सत्ताको पनि विरुद्ध अखिलले आन्दोलनलाई तीव्रता दिने योजना बनायो। विद्यार्थीहरूले २०४५ चैत्र १८ गते व्यापार र पारवहन छुट्टाछुट्टै हुनुपर्ने र नाकाबन्दी तुरुन्तै हटाउने माग गर्दै भारतीय दूतावासमार्फत् भारतीय प्रधानमन्त्रीलाई विरोधपत्र बुझाए। नाकाबन्दी र पंचायती सत्ताको असक्षमताको विरुद्ध २०४५ चैत्र २१ गते विद्यार्थीहरूको विशाल विरोध प्रदर्शनपछि त्रिचन्द्र क्याम्पसमा आमसभाको आयोजना गरियो। त्यहाँ व्यापक प्रहरी हस्तक्षेपसँगै अश्रुग्यास छरियो र

लाठीचार्ज भयो । लगभग ५०० विद्यार्थी नेता-कार्यकर्ताहरू गिरफ्तार भए । व्यापक भीडन्त भएपछि पंचायतले राजधानीमा सभा-जुलुशमाथि प्रतिबन्धको घोषणा गऱ्यो र सँगै २ महिनाको लागि क्याम्पसहरू बन्दको घोषणा पनि गऱ्यो ।

- विं.सं. २०४६ साल माघबाट पंचायती व्यवस्थाविरुद्ध जनआन्दोलन सुरु भयो । व्यापक जनसहभागिता र जनदबावबाट पंचायती व्यवस्था हल्लन सुरु गऱ्यो । यसमा सम्पूर्ण विद्यार्थीहरूको ठूलो सहभागिता रह्यो । आन्दोलनकै क्रममा आन्दोलनमा सहभागी क्रान्तिकारी कम्युनिस्टहरूको साझा मोर्चा संयुक्त राष्ट्रिय जनआन्दोलनले २०४६ चैत्र २४ गते नेपाल बन्दको आयोजना गऱ्यो । जनसमर रत्नपार्क हुँदै राजदरबारतिर अघि बढ्यो । दरबार मार्गमा रहेको पंचायती व्यवस्थाका नाइके महेन्द्रको टाउको आन्दोलनकारी युवाहरूले फोर्न थाले । दरबारबाट शाही सेनाले आन्दोलनकारीहरूमाथि गोली बर्षाउन थाल्यो तर पनि टाउको फोर्ने अभियान रोकिएन । लगातारको गोली प्रहारबाट कैयौंको हत्या भयो । पंचायत निकै आत्तिएको बेलामा कांग्रेस र वाममोर्चाका नेताहरूले रातको समय (२०४६ चैत्र २६ गते राति) जतिबेला पूरै कर्फ्यू लगाइएको थियो, मा राजासँग सम्झौता गर्न पुगे । गणतन्त्रको नारासहित उठेको जनसमरलाई पंचायतको अन्त्य (देखावटी) र कथित बहुदलीय व्यवस्था प्राप्त भयो भन्दै धोका दिने काम गरियो । उक्त धोकापूर्ण सम्झौताविरुद्ध अखिल दशौं के.स.लगायतका विद्यार्थी संगठनहरूले नारा लगाउँदै गणतन्त्रको मागसहित सडकमा उत्रिए भने ने.वि.संघ, अनेरास्ववियू (पाँचौं)लगायतका संगठनहरूले धोकापूर्ण त्रिपक्षीय (राजा, कांग्रेस, 'वाम'मोर्चा) सम्झौताको समर्थन गर्दै पूर्ण परिवर्तनविरोधी चरित्र देखाए ।

(घ) २०४६ सालपछि

- अ.ने.रा.स्व.वि.यु.दशौं के.स.ले २०४७ पुसमा राष्ट्रिय भेला गरी भानु शर्माको संयोजकत्वमा एघारौं राष्ट्रिय सम्मेलन तयारी समिति गठन गऱ्यो । के.स.ले पनि २०४७ सालमै राष्ट्रिय भेला गरी प्रभुनारायण बस्नेतको संयोजकत्वमा एघारौं राष्ट्रिय सम्मेलन तयारी समिति बनायो । छैठौंले २०४७ जेठमा एघारौं राष्ट्रिय सम्मेलन गरी परी थापालाई अध्यक्ष र देवेन्द्र पौडेललाई महासचिव बनायो ।
- उता नेपाल क्रान्तिकारी विद्यार्थी संगठनले २०३९ मा प्रथम, २०४० मा दोस्रो, २०४१ मा तेस्रो, २०४२ मा चौथो, २०४५ मा पाँचौं राष्ट्रिय सम्मेलन गरी २०४७ सालमा सी.पी.दत्तको संयोजकत्वमा छैठौं राष्ट्रिय सम्मेलन तयारी समिति गठन गऱ्यो ।
- अखिलको इतिहासमा भएका फूटहरूमध्ये २०३६ सालको पहिलो फुट वैचारिक र राजनैतिक कार्यदिशाका आधारमा भएको अनिवार्य फूट भनेर हाम्रो संगठनको मूल्यांकन छ भने २०४० देखि पछिका २ वटा फूटलाई अनावश्यक फूट भनी मूल्यांकन गरिएको छ ।
- वि.स. २०४६ सालको राजनीतिक आन्दोलनले नेपाली वामपन्थी विद्यार्थी आन्दोलनमा ल्याइदिएको वैचारिक ध्रुवीकरणपछि अ.ने.रा.स्व.वि.यु. एघारौं रा.स.के.त.स., अ.ने.रा.स्व.वि.यु.एघारौं रा.स.त.स. र ने.क्रा.वि.संगठनबीच २०४७ पुस २९ गते संयुक्त बैठक बसी संगठन एकीकृत भएको घोषणा गरियो र एकता राष्ट्रिय सम्मेलन आयोजना गर्नका लागि भानु शर्माको संयोजकत्वमा आयोजक समिति निर्माण गरियो र संगठनको नाम अ.ने.रा.स्व.वि.यु.राखियो ।
- तीनवटा अखिलबीचमा एकता भएपछि छैठौंभित्र संगठनात्मक एकता गर्ने र नगर्नेबीच तीव्र विवाद चल्यो । छैठौंभित्रका एकताप्रेमी साथीहरूले विद्रोह गरी देवेन्द्र पौडेलको अध्यक्षतामा अ.ने.रा.स्व.वि.यु.(छैठौं) गठन गरी २०४८ भदौ १५ गते अ.ने.रा.स्व.वि.यु.मा एकीकृत हुन गयो ।
- वि.सं. २०४८ साल फागुन २३-२९ गतेसम्म पाटनको कुम्भेश्वरमा उद्घाटन र घोषणा काठमाडौंमा अ.ने.रा.स्व.वि.यु.को एकता राष्ट्रिय सम्मेलन (बाह्रौं रा.स.) भव्यतापूर्वक सम्पन्न भयो । सम्मेलनले संगठनको नाम अ.ने.रा.स्व.वि.यु. कायम गर्दै केन्द्रीय समितिको निर्माण गऱ्यो । जसमा-

  अध्यक्ष- हितमान शाक्य
  उपाध्यक्ष- कृष्णध्वज खड्का
  उपाध्यक्ष- डी.आर.पौडेल
  महासचिव- देवेन्द्र पौडेल
  सचिव- अनिल शर्मा

कोषाध्यक्ष- अञ्जु न्यौपाने हुनुहुन्थ्यो ।

- ० उक्त एकता राष्ट्रिय सम्मेलनलाई १२औं रा.स.भनियो । एकीकरणमा सहभागी संगठनहरूमध्ये जुन संगठनले सबभन्दा अघिल्लो (बढी) राष्ट्रिय सम्मेलन सम्पन्न गरेको छ, त्यस इतिहासलाई पछाडि नफर्काउने सैद्धान्तिक मान्यतालाई सबै संगठनले मान्ने निर्णय भएअनुरुप अन्य ३ संगठनले ११औं राष्ट्रिय सम्मेलन नगरे पनि छैठौंले गरेको एघारौं रा.स.लाई नै सबै संगठनको एघारौं रा.स.मानियो र एकता राष्ट्रिय सम्मेलनलाई बाह्रौं रा.स.भनियो ।
- ० वि.सं. २०४९ फागुन ३० गते राष्ट्रघाती टनकपुर सन्धिविरुद्ध सात वामहरूले संयुक्त रूपमा देशभरिका जिल्ला प्रशासन कार्यालयहरूमा धर्ना दिने कार्यक्रमअन्तर्गत सिन्धुलीमा प्रहरीले गोली चलाउँदा संगठनकी सदस्य सम्झना दाहालको शहादत भयो ।
- ० वि.सं. २०५० साल पुस ५-६ गते हेटौंडामा संगठनको राष्ट्रिय भेला सम्पन्न भयो र नामको पछाडि विचार झल्कने गरी 'क्रान्तिकारी' पदावली थपी संगठनको नाम अ.ने.रा.स्व.वि.यु.(क्रान्तिकारी) बनाइयो । संगठनभित्र असमझदारी विकास गराउन खोज्ने अराजक व्यक्तिहरूलाई भेलाले राम्रोसँग नंग्याउने काम गऱ्यो । भेलापछिका केही महिना त्यस्ता व्यक्तिहरू संगठनभित्र रहे पनि त्यसपछि तिनीहरूले विसर्जनको बाटो रोजे ।
- ० वि.सं. २०५२ वैशाख १४-१८ गतेसम्म ललितपुर पुल्चोकमा उद्घाटन र घोषणा सभा काठमाडौंमा गर्दै अ.ने.रा.स्व.वि.यु.(क्रान्तिकारी) को तेह्रौं राष्ट्रिय सम्मेलन सम्पन्न भयो ।
- ० सम्मेलनले २७ सदस्यीय केन्द्रीय समिति निर्वाचित गऱ्यो, जसमा

  अध्यक्ष - कृष्णध्वज खड्का

  उपाध्यक्ष - नेत्रविक्रम चन्द

  महासचिव - गंगा श्रेष्ठ

  सचिव - रामप्रसाद बन्जाडे

  कोषाध्यक्ष - कृष्ण के.सी.(हाल पलायन)

सदस्यहरू-

१.उमाकान्त खनाल (हाल शहादत) २. कृष्ण अधिकारी (गोरखा, पलायन)
३. गगन पुन (पलायन) ४. छविराज पोखेल (हाल पलायन)
५. तेजबहादुर वली ६. दीपेन्द्र पुन
७. देवेन्द्र पराजुली ८. धुव्र आचार्य (हाल पलायन)
९. पदम राई १०. पूर्ण पौडेल (हाल बेपत्ता)
११. विष्णु खनाल (पलायन) १२. विष्णु भट्टराई (पलायन)
१३. महेन्द्र पासवान १४. माण्डवराज कार्की (हाल आत्मसमर्पण)
१५. राम ब.रायमाझी (जेलमा शहादत) १६. लेखनाथ न्यौपाने
१७. लेखनाथ पौडेल (हाल शहादत) १८. सुनीता सापकोटा (हाल शहादत)
१९. सत्य पहाडी २०. हरि ज्ञवाली (पलायन)
२१. होमप्रसाद आचार्य (पलायन) २२. ज्ञामप्रसाद चालिसे (हाल शहादत)

- ० वि.सं. २०५२ साल फागुन १ गतेबाट ने.क.पा.(माओवादी) को नेतृत्व र आह्वानमा महान् जनयुद्धको सुरुवात गरियो । अ.ने.रा.स्व.वि.यु.(क्रान्तिकारी) ले साम्राज्यवाद, विस्तारवाद, प्रतिक्रियावाद र यथास्थितिवाद एवं विविध खालका अवसरवादका विरुद्ध देश, जनता र पूर्ण प्रजातन्त्रका पक्षमा संचालित सबै न्यायपूर्ण युद्ध (जनयुद्ध) लाई विनाकुनै हिच्किचाहट निस्वार्थ ढंगबाट समर्थन र सहयोग गर्ने निर्णय गऱ्यो ।
- ० जनयुद्धलाई सहयोग र समर्थन गरेकै आधारमा २०५२ फागुन १४ गते गोरखा पन्द्रुङमा कक्षा ४ मा पढ्ने ११ वर्षीय विद्यार्थी दिलबहादुर रम्तेलको प्रहरीद्वारा हत्या भयो । बलिदानको अनिवार्य कोटा चुक्ता गर्ने पहिलो अवसर अ.ने.रा.स्व.वि.यु. (क्रान्तिकारी) लाई मिल्यो । यसबाट संगठन र सम्पूर्ण सदस्यहरूले गर्व गर्न सिक्नुपर्छ ।

० यसबीचमा संगठनले राज्यआतंकको दृढतापूर्वक प्रतिरोध गर्दै साथमा राष्ट्रियतामाथिको सौदावाजी, महंगो एवं एकमुष्ठ भर्ना र भर्ना शुल्क र ३ वर्षे परीक्षा प्रणाली विरुद्ध आन्दोलनका झड्काद्वारा शासकहरूको निद हराम गराउन संगठन सफल बन्यो ।

० वि.सं. २०५४ साल मंसिर १६-२० गतेसम्म कीर्तिपुर काठमाडौंमा अ.ने.रा.स्व.वि.यु.(क्रान्तिकारी) को १४औं राष्ट्रिय सम्मेलन सम्पन्न भयो । तीव्र प्रशासनिक दमन, धरपकड, गिरफ्तारी र हत्याका डरलाग्दा श्रृंखलाहरूलाई चिर्दै सम्पन्न राष्ट्रिय सम्मेलनले जेलमा रहेका ९ जनासहित ३१ सदस्यीय केन्द्रीय समितिको निर्वाचन गर्‍यो । जसमा-

अध्यक्ष - कृष्णध्वज खड्का (बन्दी)
उपाध्यक्ष - ज्ञामप्रसाद चालिसे
उपाध्यक्ष - गंगा श्रेष्ठ (बन्दी)
महासचिव - रामप्रसाद बन्जाडे
सचिव - देवेन्द्र पराजुली
कोषाध्यक्ष - लेखनाथ न्यौपाने (बन्दी)

सदस्यहरू-

१. माण्डवराज कार्की (हाल आत्मसमर्पण)
२. लेखनाथ पौडेल (त्यतिबेला बन्दी, हाल शहादत)
३. राम ब.रायमाझी (बन्दी, शहादत)
४. पूर्ण पौडेल (बन्दी, हाल बेपत्ता)
५. महेन्द्र पासवान
६. छविराज पोखेल (पलायन)
७. राजेश थापा (बन्दी, हाल पलायन)
८. जगन्नाथ गौली (पलायन)
९. राजकाजी गुरुङ (बन्दी)
१०. ऋषि घिमिरे (हाल शहादत)
११. कृष्ण अधिकारी (काभ्रे)
१२. खगराज भट्ट
१३. खडानन्द लामिछाने (पलायन)
१४. गोपाल शर्मा
१५. चन्द्रबहादुर थापा
१६. टिकाराम गौतम (हाल शहादत)
१७. देवान राई
१८. धर्मशीला चापागाईं (हालसम्म बन्दी)
१९. निर्मल आचार्य
२०. प्रवेश लामा (पलायन)
२१. बन्दना सुवेदी
२२. वेनोज अधिकारी (हाल शहादत)
२३. महेन्द्र श्रेष्ठ
२४. शान्तराज पोखेल (पलायन, मृत्यु)

० वि.सं. २०५१ सालमा चोइटिएको विसर्जनवादी समूहबाट विद्रोह गर्दै अनिल शर्माको नेतृत्वमा अ.ने.रा.स्व.वि.यु.(क्रान्तिकारी) राष्ट्रिय भेला आयोजक समिति गठन गरी चौधौं राष्ट्रिय सम्मेलनमा सहभागी भएर क्रान्तिकारी आन्दोलनको मूल प्रवाहमा एकीकृत हुने काम भयो ।

० वि.सं. २०५६ मा सम्पन्न अ.ने.रा.स्व.वि.यु.(क्रान्तिकारी) को राष्ट्रिय भेलामा हेमराज भण्डारीको नेतृत्वमा अखिल (छैठौं) बाट विद्रोह गरी विद्रोही छैठौं गठन गरेर एकता प्रक्रियामा सहभागी बन्यो । यसै भेलाले संगठनको पन्ध्रौं राष्ट्रिय सम्मेलन आयोजक समिति निर्माण गर्‍यो ।

० यसबीचमा चारवटा अखिल- अखिल (क्रान्तिकारी), अखिल (छैठौं), अखिल (माले समर्थक), अखिल (क्रा.) हरूले विभिन्न शैक्षिक सवालहरूमा संयुक्त संघर्षको संचालन गर्दै अगाडि बढे ।

० नेपाली वर्गयुद्ध (जनयुद्ध) मा प्रत्यक्ष वा अप्रत्यक्ष सहभागी हुँदै अखिल (क्रान्तिकारी) ले पेशागत मागहरू जस्तै- मा.वि.शिक्षा पूर्ण निशुल्क, कथित राष्ट्रिय गीतको खारेजी, अनिवार्य संस्कृत शिक्षाको खारेजी वा इच्छाधीन बनाउनु पर्ने, क्याम्पस तहमा लागू गरिएको प्रवेश परीक्षा र ३ वर्षे परीक्षा प्रणाली, १०+२ को व्यवस्था र प्राविधिक शिक्षामा लागू गरिएको विद्यार्थीविरोधी नीति (धरौटी, तगारो प्रणाली) आदि विषयका विरुद्ध उठान गरिएको शैक्षिक आन्दोलनको नेतृत्व एकल वा संयुक्त रूपमा अ.ने.रा.स्व.वि.यु.(क्रान्तिकारी) ले गर्दै अघि बढ्यो ।

० वि.सं. २०५७ साल असारमा पन्ध्रौं राष्ट्रिय सम्मेलन आयोजक समितिको दोस्रो पूर्ण बैठक बसी संगठनको आवश्यकतालाई दृष्टिगत गरेर आयोजक समिति पुनर्गठन गरियो । यसका अध्यक्षमा देवेन्द्र पराजुली,

उपाध्यक्षहरूमा-लेखनाथ न्यौपाने (बन्दी) र गोपाल शर्मा, महासचिवमा पूर्ण पौडेल, सचिवमा वेनोज अधिकारी र कोषाध्यक्षमा महेन्द्र श्रेष्ठ हुनुभयो भने अन्य केही सदस्यहरू पनि थपघट गरिएको थियो ।

- प्रतिक्रियावादी सरकारी दमनकारी नीतिविरुद्ध एवं अत्यन्तै महत्त्वपूर्ण शैक्षिक मागहरू उठाउँदै घोषित राष्ट्रिय सम्मेलन स्थगित (२०५७ मंसिर २०-२६) गरी २०५७ मंसिर २३-२९ सम्म सप्ताहव्यापी सरकारी तथा निजी विद्यालय आम हड्ताल सानदाररुपमा अने.रा.स्व.वि.यु.(क्रान्तिकारी) को आह्वानमा सम्पन्न भयो । यसले संगठन र संघर्षका मागहरू राष्ट्रिय एवं अन्तर्राष्ट्रिय स्तरमा स्थापित गर्‍यो ।
- २०५७ मंसिर ५ गते काठमाडौं आर.आर.क्याम्पस अ.ने.रा.स्व.वि.यु.(क्रान्तिकारी) को इकाइ भेलामाथि भएको प्रहरी हस्तक्षेपको प्रतिरोधमा क्याम्पसमा आगो लाग्यो भने यसभन्दा पछाडि २०५७ मंसिर २६ गते पोखराको पृथ्वीनारायण क्याम्पसमा भइरहेको कास्की जिल्ला सम्मेलनलाई प्रहरीले भाँड्न खोज्दा पृथ्वीनारायण क्याम्पसको प्रशासनिक भवन खरानी भएको थियो र प्रहरीहरू त्यहाँबाट भाग्न बाध्य भएका थिए ।
- वि.सं. २०५७ पौष १३ गते सयौं सशस्त्र प्रहरीहरूले डाँका शैलीमा गृहमन्त्री रामचन्द्र पौडेलको आदेशमा भुरुङखेलस्थित अ.ने.रा.स्व.वि.यु.(क्रान्तिकारी) को केन्द्रीय कार्यालयमाथि धावा बोले । कार्यालय तोडफोड गर्दै त्यहाँबाट महासचिव पूर्ण पौडेलसहित २६ जना कार्यकर्तालाई गिरफ्तार गरियो । कार्यालयबाट प्रहरीले लाखौं मूल्यका फर्निचरहरू, प्रकाशन सामग्रीहरू, बाद्यसामग्री एवं नगद समेत लुट्ने कुकार्य गर्‍यो ।
- पुरानो सत्ताको तावेदार देउवा सरकार र ने.क.पा.(माओवादी) बीच वार्ता गर्ने सहमति भई युद्धविराम गरेर वार्ता प्रक्रिया अघि बढिरहेकै बेला ने.क.पा.(माओवादी) को आयोजनामा वि.सं. २०५८ असोज ५ गते काठमाडौंमा आयोजित विशाल सभा एवं ८ गतेदेखि हुने अ.ने.रा.स्व.वि.यु.(क्रान्तिकारी) को पन्ध्रौं राष्ट्रिय सम्मेलन अभूतपूर्व रूपमा सम्पन्न हुने निश्चित भएपछि पुरानो सत्ताले काठमाडौंमा सभा, सम्मेलन, जुलुस, धर्ना गर्न प्रतिबन्ध लगायो । त्यसपछि असोज ८-१४ गतेसम्म एकताको पन्ध्रौं राष्ट्रिय सम्मेलन पूर्वको राजनीतिक केन्द्र विराटनगरमा सम्पन्न भयो । ७५वटै जिल्ला र प्रवासबाट समेत गरी लगभग १००० जना प्रतिनिधि-पर्यवेक्षक सहभागी सम्मेलनको उद्घाटन पूर्व विद्यार्थी नेता एवं माओवादी वार्ता टोलीका संयोजक कृष्णबहादुर महराले गर्नुभएको थियो । पन्ध्रौं रा.स.ले ६५ पूर्ण र २० वैकल्पिक गरी जम्मा ८५ सदस्यीय केन्द्रीय समितिको निर्वाचन गर्‍यो । यसमा-

  अध्यक्ष - देवेन्द्र पराजुली
  उपाध्यक्ष - लेखनाथ न्यौपाने
  उपाध्यक्ष - कृष्ण के.सी.(हाल बेपत्ता)
  उपाध्यक्ष - गोपाल शर्मा
  उपाध्यक्ष - बेनोज अधिकारी (शहादत)
  महासचिव - पूर्ण पौडेल (बेपत्ता)
  सचिव - हिमाल शर्मा (हाल बेपत्ता)
  कोषाध्यक्ष - महेन्द्र श्रेष्ठ
  सदस्यहरू -

१. निर्मल आचार्य	२. ऋषि घिमिरे (शहादत)
३. टीकाराम गौतम (शहादत)	४. नवीन राई (बेपत्ता)
५. विपीन भण्डारी (बेपत्ता)	६. रामदीप आचार्य
७. कञ्चन खनाल	८. ज्ञानेन्द्र त्रिपाठी (हाल बेपत्ता)
९. शिव डाँगी	१०. हेमराज भण्डारी
११. शिवराम यादव	१२. टीकाराम वली
१३. सुरेन्द्र विष्ट (पलायन)	१४. विजय ढकाल (हाल शहादत)
१५. शिव लामिछाने (गद्दार)	१६. जनम बराल (शहादत)
१७. रेशम पुन	१८. रमेश मल्ल
१९. शंकर तमु (शहादत)	२०. गणेश ढकाल (शहादत)
२१. युवराज चौलागाई	२२. प्रीतकुमार मोक्तान (शहादत)

२३. दिलबहादुर राई (बेपत्ता)	२४. जानकी चौधरी (बेपत्ता)
२५. नारायण शर्मा (शहादत)	२६. कमल पुन (बेपत्ता)
२७. कृष्ण चौधरी (बेपत्ता)	२८. नेपबहादुर चौधरी
२९. देवहरि रिजाल (बेपत्ता)	३०. माधव सापकोटा
३१. कटक राई (बेपत्ता)	३२. निर्दल शाह (बेपत्ता)
३३. ध्रुव अधिकारी	३४. राजु नेपाल
३५. राजकाजी महर्जन	३६. हरि चौलागाईं
३७. नरबहादुर धामी (पलायन)	३८. बाबुलाल शाक्य (पलायन)
३९. सरस्वती पोखेल	४०. तारा भण्डारी (हाल बन्दी)
४१. मैनकुमार मोक्तान	४२. लुम्बिनी गौतम
४३. अमृता राई	४४. शरद्चन्द्र रसाइली
४५. सी.पी.कडेरिया	४६. राजेन्द्र कार्की
४७. शैलेन्द्र घिमिरे	४८.साधुराम देवकोटा (हाल आत्मसमर्पण, हत्या)
४९. फणिन्द्र देवकोटा	५०. शरद अवस्थी
५१. माधव शर्मा	५२. महेश यादव
५३. युवराज भट्टराई	५४. शार्दूल ओली
५५. कोमल पाण्डे	५६. कमल शाही
५७. सुम्निमा डी.सी.	५८. जनक बुढा
५९. कमल पौडेल	६०. हरिशरण आचार्य
६१. सुदीप कुँवर	६२. सीता वौडेल
६३. गोपाल बोहरा	६४. पूर्णबहादुर सिंह
६५. खड्ग सेजुवाल	६६. केशव पुडासैनी
६७. केशरराज रिमाल (हाल शहादत)	६८. ज्ञामनाथ गैरे
६९. रवीन्द्र पटेल	७०. पासाङ शेर्पा
७१. सुजित यादव (बेपत्ता)	७२. बन्दना सुवेदी
७३. उत्तरकुमार राई	७४. नवराज शाही
७५. राजेन्द्र पौडेल	७६. टीका पोखेल

७७. झकबहादुर मल्ल हुनुहुन्थ्यो ।

- माले अखिलको दक्षिणपन्थी विसर्जनवाद र प्रतिक्रियावादी कार्यदिशाविरुद्ध विद्रोह गरी कृष्ण के.सी.र हिमाल शर्मा (क्रमशः सचिव र कोषाध्यक्ष) को नेतृत्वमा अनेरास्ववियु राष्ट्रिय भेला आयोजक कमिटी गठन गरी क्रान्तिकारी ध्रुवीकरणमा सामेल हुनुभयो । यसरी एकताको पन्ध्रौं राष्ट्रिय सम्मेलनले इतिहासका टुटेका कडीहरूलाई जोड्ने ऐतिहासिक काम गऱ्यो । पहिलो पटक संगठित रुपमा चौ.म.को स्कूलिङबाट आएको अ.ने.रा.स्व.वि.यु.(क्रान्तिकारी) सँग झापाली स्कूलिङबाट आएको अनेरास्ववियुको बीचमा एकता सम्पन्न भयो ।
- अ.ने.रा.स्व.वि.यु.(क्रान्तिकारी) को पन्ध्रौं राष्ट्रिय सम्मेलनले संगठनको मार्गनिर्देशक सिद्धान्त मार्क्सवाद-लेनिनवाद-माओवाद र प्रचण्डपथ भएको घोषणा गर्दै जनयुद्धमा भौतिक रूपमै संलग्न हुने निर्णय गऱ्यो ।
- वि.सं. २०५८ मंसिर ११ गते देउवा सरकारले जनताविरुद्ध देशव्यापी सेना परिचालन गर्दै संकटकालको घोषणा गऱ्यो । अनेरास्ववियु (क्रान्तिकारी) लगायत अन्य जबस र मोर्चा एवं ने.क.पा.(माओवादी) लाई आतंककारीको आरोप लगाउँदै संगठनमाथि प्रतिबन्ध लगायो । पंचायतको अन्त्यपछि कथित बहुदलीय सरकारले पहिलो पटक संगठनहरूमाथि प्रतिबन्ध लगाएर आफूलाई पंचायतको असली उत्तराधिकारीको रूपमा उभ्याउन पुग्यो ।
- सेना परिचालन, संकटकालको घोषणा र अनेरास्ववियु (क्रान्तिकारी) माथि प्रतिबन्ध गरिएको स्थितिमा २०५८ फागुन २२ गते विराटनगरबाट संगठनका उपाध्यक्ष वेनोज अधिकारीलाई शाही सेनाले गिरफ्तार गरी २४ गते छातीमा गोली हानी हत्या गऱ्यो । अनेरास्ववियु (क्रान्तिकारी) को इतिहासमा नेतृत्वको यो स्तरबाट पहिलोपटक बलिदान गरी आफ्नो र संगठनको नाम सुनौला अक्षरले लेख्न आदरणीय वेनोज

अधिकारी सफल हुनुभयो । यसै कार्यकाल (पन्ध्रौं राष्ट्रिय सम्मेलनबाट निर्वाचित) मा केन्द्रीय समितिबाट बलिदान गर्नुहुने आदरणीय योद्धाहरूमा जनम बराल, टीकाराम गौतम, ऋषि घिमिरे, शंकर तमु, प्रीतकुमार मोक्तान, गणेश ढकाल, नारायण शर्मा हुनुहुन्छ ।

- दुश्मनहरूसामु नझुकी बेपत्ता हुन राजी भई बलिदानको अर्को उदाहरण अनेरास्ववियु (क्रान्तिकारी) का महासचिव पूर्ण पौडेलले प्रस्तुत गर्नु भयो । उहाँलाई २०५९ वैशाख १३ गते काठमाडौंबाट गिरफ्तार गरी बेपत्ता बनाइएको छ । यसै कार्यकालमा बेपत्ता हुनु भएका केन्द्रीय सदस्यहरूमा विपीन भण्डारी, नवीन राई, जानकी चौधरी, दिलबहादुर राई, कमल पुन, कृष्ण चौधरी, कटक राई, देवहरी रिजाल र निर्दल शाह हुनुहुन्छ ।
- २०५९ को अन्त्यदेखि २०६० को सुरुसम्ममा अनेरास्ववियु (क्रान्तिकारी) ले ठूला-ठूला संघर्षका कार्यक्रमहरू सम्पन्न गऱ्यो । सरकार झुक्न बाध्य भयो र बेपत्ता पारिएका संगठनका नेता-कार्यकर्ताको सार्वजनिक गर्ने, मा.वि.शिक्षा निशुल्क गर्ने, १०+२ मा सरकारी लगानी बढाउनेलगायत विभिन्न विषयहरूमा शिक्षा मन्त्रालयसँग अनेरास्ववियु (क्रान्तिकारी) को वार्ता भई ३ वटा मितिमा सम्झौता सम्पन्न भए, यद्यपि भौतिक रूपमा सबै कार्यान्वयन गर्न नमानी सरकारले बेइमानी गऱ्यो ।
- वि.सं. २०६० साल असार २०-२३ गतेसम्म पुल्चोक ललितपुरमा (उद्घाटन प्रज्ञाभवन काठमाडौं) अनेरास्ववियु (क्रान्तिकारी) को सोह्रौं राष्ट्रिय सम्मेलन सम्पन्न भयो । १६औं राष्ट्रिय सम्मेलनमा गोकुल निरौला ने.प्र.वि.यु.बाट विद्रोह गरी क्रान्तिकारी धुव्रीकरणमा सहभागी हुनु भयो । नेपाल कम्युनिस्ट पार्टी (माओवादी) का वरिष्ठ नेता एवं वार्ता टोलीका सदस्य क.रामबहादुर थापा (बादल) ले उद्घाटन गर्नुभएको सो सम्मेलनमा भारत, भुटान, श्रीलंका र फिलिपिन्सका पाहुना प्रतिनिधिहरूको पनि सहभागिता थियो । सम्मेलनले बेपत्ता पारिएका १० जना र बन्दी २ जनासहितको ६३ सदस्यीय केन्द्रीय समिति निर्वाचित गऱ्यो । जसको-

  अध्यक्ष - लेखनाथ न्यौपाने
  उपाध्यक्ष - महेन्द्र श्रेष्ठ
  उपाध्यक्ष - रामदीप आचार्य
  महासचिव - हिमाल शर्मा (बेपत्ता)
  सचिव - कञ्चन खनाल
  कोषाध्यक्ष - युवराज चौलागाईं

  सदस्यहरू

१. शिवराम यादव	२. शिव डाँगी
३. रेशम पुन	४. रमेश मल्ल
५. कमल शाही	६. विन्दमान विष्ट
७. ज्ञामनाथ गैरे	८. हरि चौलागाई
९. शरदचन्द्र रसाइली	१०. गोपाल बोहरा
११. शैलेन्द्र घिमिरे	१२. खड्गराज सेजुवाल
१३. पूर्णबहादुर सिंह	१४. जनक बुढा
१५. ईश्वर ढुंगाना	१६. दुर्गा चापागाईं
१७. सी.पी. कडेरिया	१८. राजकाजी महर्जन (बन्दी)
१९. युवराज भट्टराई	२०. गोकुल निरौला
२१. महेश यादव	२२. दीपेन्द्र पन्त (बेपत्ता)
२३. पासाङ शेर्पा	२४. सी.एन.ढुंगाना (बेपत्ता)
२५. अमृता राई	२६. डी.बी.तामाङ
२७. प्रदीप वली	२८. पसिन्द्र पटेल (शहादत)
२९. जनी बञ्जाडे	३०. कमल पौडेल
३१. नरेन्द्र न्यौपाने	३२. सुदीप कुँवर
३३. सीता वौडेल	३४. झपट साउद
३५. हरिशरण आचार्य	३६. ललित घलान

३७. सुरेश गौतम   ३८. अनिल शर्मा
३९. हरि चौधरी   ४०. बैकुण्ठ पोखेल (शहादत)
४१. तेजकुमार पौडेल   ४२. कृष्ण बडुवाल
४३. नेत्र लामा   ४४. राजेश खतिवडा
४५. तारा भण्डारी (बन्दी)   ४६. देवसागर दास
४७. अइन्द्रविक्रम लिम्बु (हाल बन्दी)
४८. पूर्ण पौडेल (अघिल्लो कार्यकालमा बेपत्ता)
४९. विपीन भण्डारी (अघिल्लो कार्याकालमा बेपत्ता)
५०. दिलबहादुर राई (अघिल्लो कार्यकालमा बेपत्ता)
५१. नवीन राई (अघिल्लो कार्यकालमा बेपत्ता)
५२. कटक राई (अघिल्लो कार्यकालम बेपत्ता)
५३. कमल पुन (अघिल्लो कार्यकालमा बेपत्ता)
५४. देवहरि रिजाल (अघिल्लो कार्यकालमा बेपत्ता)
५५. जानकी चौधरी (अघिल्लो कार्यकालमा बेपत्ता)
५६. निर्दल शाह (अघिल्लो कार्यकालमा बेपत्ता)
५७. कृष्ण चौधरी (अघिल्लो कार्यकालमा बेपत्ता)

० वि.सं. २०६० असार २५ गते शिक्षा मन्त्रालयमा पेश गरिएको २६ सूत्रीय माग (पछाडि हे.) को आधारमा २०६० फागुन १३-१७ गतेसम्म देशव्यापी आम हड्ताल (२ दिनपछि फिर्ता) भव्यरुपमा सफल भयो । त्यसैगरी २०६१ जेठ २४ गतेदेखि मुख्य ७ वटा माग राखी अनिश्चितकालीन शहर, सदरमुकाम र राजधानी केन्द्रित आम शैक्षिक हडतालको घोषणा भयो । १३ दिनसम्म चलेको हड्तालले संगठन र संघर्ष एवं अनेरास्ववियु (क्रान्तिकारी) का मागहरू अन्तर्राष्ट्रिय रुपमा समेत स्थापित भए । फासिवादी सत्ता झुक्दै असार ३ गते अनेरास्ववियु (क्रान्तिकारी) माथि लगाइएको आतंककारीको आरोप फिर्ता गरी प्रतिबन्ध फुकुवा गर्न बाध्य भयो र अन्य मागहरू वार्ताद्वारा हल गर्ने गरी पुरानो सत्तासँग सम्झौता भई हड्ताल स्थगित गरियो । संघर्षका मागहरू निम्नानुसार थिए-

- संकटपूर्ण राजनीतिलाई अग्रगामी निकासद्वारा लोकतान्त्रिक गणतन्त्रमा लैजानु पर्ने ।
- शिक्षा मन्त्रालयले हाम्रो संगठनसँग विगतमा गरेको सम्झौता इमानदारीपूर्वक तुरुन्तै कार्यान्वयन गर्नु पर्ने ।
- हत्या गरिएका संगठनका नेता-कार्यकर्तालाई शहीद घोषणा गर्दै क्षतिपूर्ति दिनुपर्ने र हत्यारालाई जनचाहना अनुरुप कार्वाही गर्नुपर्ने ।
- अनेरास्ववियु (क्रान्तिकारी) माथि लगाइएको कथित आतंककारीको आरोप तुरुन्त फिर्ता गरी प्रतिबन्ध फुकुवा गर्नुपर्ने ।
- बेपत्ता पारिएका संगठनका महासचिव हिमाल शर्मालगायत सम्पूर्ण नेता-कार्यकर्ताहरूको स्थिति सार्वजनिक गर्दै रिहा गर्नुपर्ने ।
- मा.वि.शिक्षा पूर्ण निशुल्क, सबै निजी विद्यालयहरूले साविकको शुल्कमा २९ प्रतिशत घटाउनुपर्ने र सबै १०+२ र सबै क्याम्पस (निजी र सरकारी) हरूले कम्तिमा २५ प्रतिशत शुल्क कटौती गरेर विद्यार्थी भर्ना लिनुपर्ने ।
- साम्राज्यवादी सैन्य हस्तक्षेप बन्द गरिनु पर्ने ।

० अनेरास्ववियु (क्रान्तिकारी) माथिको सरकारी दमन रोकिएन । गिरफ्तारी, बेपत्ता र हत्याका डरलाग्दा श्रृंखलाहरू फासिवादी सत्ताले बढाउँदै लग्यो । १६औं राष्ट्रिय सम्मेलनबाट निर्वाचित महासचिव हिमाल शर्मालाई २०६० कार्तिक ५ गते काठमाडौंबाट गिरफ्तार गरी हालसम्म बेपत्ता बनाएको छ भने केन्द्रीय सदस्यहरू गोकुल निरौला, दीपेन्द्र पुन र सी.एन.ढुंगाना पनि काठमाडौंबाटै गिरफ्तार गरी बेपत्ता बनाइएको छ । फासीवादी सत्ताले संगठनका केन्द्रीय सदस्यहरू कमल पौडेल (२०६० मंसिर १५), पसिन्द्र पटेल (०६० कार्तिक २६) र वैकुण्ठ पोखेल (०६१ असार ३१) को निर्ममतापूर्वक हत्या गऱ्यो ।

० वि.सं.२०६१ पौस २७ देखि ४ दिनसम्म चलेको अनेरास्ववियु (क्रान्तिकारी) केन्द्रीय समितिको विस्तारित बैठकद्वारा शिक्षामा भएको निजीकरण र व्यापारीकरणको पूर्ण अन्त्यको कार्यक्रमको घोषणासहित केन्द्रीय समिति पुनर्गठन गरेको छ। बेपत्ता पारिनु भएका महासचिव हिमाल शर्मालाई केन्द्रीय सदस्यको जिम्मा दिंदै महासचिवको जिम्मेवारी उपाध्यक्ष महेन्द्र श्रेष्ठलाई दिने निर्णय भयो। बैठकले संयुक्त संघर्षको एजेण्डा तयार गर्‍यो, जसमा-

- राजनीतिक एजेण्डा- राजतन्त्रको विरुद्ध र गणतन्त्रको पक्षमा संयुक्त संघर्ष।
- शैक्षिक एजेण्डा- शिक्षामा भएको निजीकरणको अन्त्यको लागि संयुक्त संघर्ष।

शहादत प्राप्त र बेपत्ता पारिनु भएका केन्द्रीय नेताहरू

क्र.सं.नाम	जिम्मा	जिल्ला	स्थिति
१.बेनोज अधिकारी	तत्कालीन उपाध्यक्ष	तनहुँ	शहादत*
२.पूर्ण पौडेल	तत्कालीन महासचिव	कास्की	बेपत्ता
३.हिमाल शर्मा	तत्कालीन महासचिव	बागलुङ	बेपत्ता**
४.कृष्ण सेन	भू.पू.संयोजक	अर्घाखाँची	शहादत#
५.ज्ञामप्रसाद चालिसे	भू.पू.उपाध्यक्ष	बर्दिया	शहादत*
६.राममणि भट्टराई	भू.पू.सचिव	लमजुङ	शहादत
७.कृष्ण के.सी.	भू.पू.उपाध्यक्ष	बागलुङ	बेपत्ता
८.जनम बराल	तत्कालीन के.स.	कालीकोट	शहादत
९.ऋषि घिमिरे	तत्कालीन के.स.	प्यूठान	शहादत
१०.टीकाराम गौतम	तत्कालीन के.स.	रुपन्देही	शहादत
११.शंकर गुरुङ	तत्कालीन के.स.	गोरखा	शहादत
१२.प्रीतकुमार मोक्तान	तत्कालीन के.स.	मकवानपुर	शहादत□
१३.गणेश ढकाल	तत्कालीन के.स.	रुपन्देही	शहादत
१४.नारायण शर्मा	तत्कालीन के.स.	दैलेख	शहादत
१५.सुजीत यादव	तत्कालीन के.स.	सिराहा	शहादत
१६.विपीन भण्डारी	तत्कालीन के.स.	सल्यान-काठमाडौं	बेपत्ता
१७.नवीन राई	तत्कालीन के.स.	भोजपुर	बेपत्ता
१८.दिलबहादुर राई	तत्कालीन के.स.	ओखलढुंगा	बेपत्ता
१९.जानकी चौधरी	तत्कालीन के.स.	बर्दिया	बेपत्ता
२०.कमल पुन	तत्कालीन के.स.	रोल्पा	बेपत्ता
२१.कृष्ण चौधरी	तत्कालीन के.स.	बर्दिया	बेपत्ता
२२.कटक राई	तत्कालीन के.स.	इलाम	बेपत्ता
२३.देवहरि रिजाल	तत्कालीन के.स.	सुनसरी	बेपत्ता
२४.कमल पौडेल	तत्कालीन के.स.	स्याङजा	शहादत
२५.पसिन्द्र पटेल	तत्कालीन के.स.	रौतहट	शहादत
२६.बैकुण्ठ पोखेल	तत्कालीन के.स.	नुवाकोट	शहादत□
२७.राम ब.रायमाझी	तत्कालीन के.स.	काभ्रे	शहादत□
२८.निर्दल शाह	तत्कालीन के.स.	बेपत्ता	
२९.गोकुल निरौला	तत्कालीन के.स.	इलाम	बेपत्ता
३०.दीपेन्द्र पन्त	तत्कालीन के.स.	गोरखा	बेपत्ता
३१.सी.एन.ढुंगाना	तत्कालीन के.स.	सुनसरी	बेपत्ता
३२.मित्रमणि आचार्य	तत्कालीन के.स.	प्यूठान	शहादत□
३३.उमाकान्त खनाल	भू.पू.के.स.	कपिलवस्तु	शहादत

३४.मातृका यादव	भू.पू.के.स.	धनुषा	बेपत्ता
३५.लेखनाथ पौडेल	भू.पू.के.स.	अर्घाखाँची	शहादत
३६.सुनीता सापकोटा	भू.पू.के.स.	बाँके	शहादत
३७.केशव पाण्डे	भू.पू.के.स.	नुवाकोट	शहादत
३८.विजय ढकाल	भू.पू.के.स.	कास्की	शहादत
३९.ठूलकुमार श्रेष्ठ	भू.पू.के.स.	खोटाङ	शहादत
४०.महेन्द्र श्रेष्ठ	भू.पू.के.स.	सिन्धुली	शहादत
४१.अजवलाल यादव	भू.पू.के.स.	धनुषा	शहादत
४२.कमल भुजेल	भू.पू.के.स.	तनहुँ	शहादत
४३.ज्ञानेन्द्र त्रिपाठी	भू.पू.के.स.	चितवन	बेपत्ता
४४.चर्तुमान राजवंशी	भू.पू.के.स.	झापा	बेपत्ता
४५.केशरराज रिमाल	भू.पू.के.स.	दोलखा	शहादत
४६.ईश्वर ढुंगाना	भू.पू.के.स.	मोरङ	शहादत
४७.साधुराम देवकोटा	भू.पू.के.स.	गोरखा	मृत्यु □

*नोट : *पक्राउपछि हत्या, **हाल के.स., # हिरासतमा हत्या, □दोस्रो वार्ताकालमा □□आतंककारी फिर्तापछि हत्या, □पंचायतकाल, □जेलमा □आत्मसमर्पणपछि हत्या ।*

बन्दी केन्द्रीय नेताहरू

१.	तारा भण्डारी	के.स.	नख्खु
२.	अइन्द्रविक्रम लिम्बू	के.स.	पाँचथर
३.	अनिल शर्मा	भू.पू.सचिव	भारत, विहार
४.	धर्मशीला चापागाईं	भू.पू.सदस्य	मोरङ
५.	राजेन्द्र कार्की	भू.पू.के.स.	भारत, बिहार

अखिल क्रान्तिकारीको संगठनात्मक संरचना

(क) तहहरू

केन्द्रीय समिति
उपकेन्द्रीय समिति
क्षेत्रीय समिति
जिल्ला समिति
एरिया समिति
इकाइ समिति (गाउँ, टोल,सह-इकाइ)

(ख) संख्याको आधारमा

६ हजार पूर्णकालीन कार्यकर्ता
१० हजार संगठन संख्या
१२ लाख साधारण सदस्य

(ग) केन्द्रीय समिति

अध्यक्ष

कार्यालय

सचिवालय

केन्द्रीय सदस्य

केन्द्रीय समिति

कार्यालय सचिवालय विभागहरू बाल अखिल (जिल्लासम्म)

अनेरास्ववियु (क्रान्तिकारी)का प्रकाशनहरू

क.सं.	नाम	प्रकाशक	प्रकार	कैफियत
१.	योद्धा	केन्द्रीय समिति	मुखपत्र	
२.	संगीन	केन्द्रीय समिति	बुलेटिन	
#=	The Revolu–tionary Voice	केन्द्रीय समिति	बुलेटिन	अंग्रेजी
४.	जनसंग्राम	सेती-महाकाली क्षे.स.	मुखपत्र	
५.	युगीन आवाज	भेरी-कर्णाली क्षे.स.	मुखपत्र	
६.	नयाँ दृष्टिकोण	विशेष क्षे.स.	मुखपत्र	
७.	लालरक्षक	सगरमाथा क्षे.स.	मुखपत्र	
८.	भलका	उपत्यका क्षे.स.	मुखपत्र	
९.	जलजला	रोल्पा जिल्ला समिति	मुखपत्र	
१०.	सिस्ने	रुकुम जिल्ला समिति	मुखपत्र	
११.	बलिदान	गोरखा जिल्ला समिति	मुखपत्र	
१२.	शारदा	सल्यान जि.स.	मुखपत्र	
१३.	हुँङ्कार	दाङ जि.स.	मुखपत्र	
१४.	विकल्प	बर्दिया जि.स.	मुखपत्र	
१५.	सिन्धुआवाज	सिन्धुपाल्चोक जि.स.	मुखपत्र	
१६.	विस्फोट	सिन्धुली जि.स.	मुखपत्र	
१७.	युवा गर्जन	मकवानपुर जि.स.	मुखपत्र	
१८.	भोजपुर गर्जन	भोजपुर जि.स.	मुखपत्र	
१९.	रक्तदीप	रुपन्देही जि.स.	मुखपत्र	
२०.	पन्ध्रौं रा.स.	सेती-महाकाली क्षे.स.	गीति क्यासेट	जनम बराल

२१. प्रतिबन्धित कलम, केन्द्रीय समिति, निबन्ध संग्रह, ले.प्रेमसुधा (लेखनाथ न्यौपाने)

२२. शैक्षिक हड्ताल, केन्द्रीय समिति, लेख/अन्तर्वार्ता, लेखनाथ न्यौपाने

२३. अखिल ज्ञान, केन्द्रीय समिति, लेखनाथ न्यौपाने

विचारका आधारमा क्रियाशील अन्य विद्यार्थी संगठनहरू

१. नेपाल विद्यार्थी संघ (ने.वि.संघ)नेपाली कांग्रेस नजीक

२. अ.ने.रा.स्व.वि.यु.(२०२२) ने.क.पा.(एकताकेन्द्र) नजीक

३. अनेरास्ववियु	ने.क.पा.(माले) नजीक
४. अ.ने.रा.स्व.वि.यु. (छैठौं)	ने.क.पा.(मसाल) नजीक
५. अनेरास्ववियु	ने.क.पा.(एमाले) नजीक
६. नेपाल विद्यार्थी संघ	नेपाली कांग्रेस (प्रजातान्त्रिक) नजीक
७. नेपाल क्रान्तिकारी विद्यार्थी संघ (ने.क्रा.वि.सं.)	नेपाल मजदुर किसान पार्टी नजीक
८. नेपाल विद्यार्थी मञ्च (ने.वि.मञ्च)	नेपाल सद्भावना पार्टी नजीक
९. नेपाल प्रगतिशील विद्यार्थी युनियन (ने.प्र.वि.यु.)	ने.क.पा.(संयुक्त) नजिक
१०. राष्ट्रिय प्रजातान्त्रिक विद्यार्थी संगठन (रा.प्र.वि.सं.)	राष्ट्रिय प्रजातन्त्र पार्टी नजिक

अनेरास्ववियु (पाँचौं)का अध्यक्षहरू

१. टंक कार्की- २०३६	२. टंक कार्की- २०३८
३. गौरी प्रधान-संयोजक	४. रामप्रसाद ज्ञवाली-२०४०
५. चन्द्र भण्डारी- २०४४	६. तुलबहादुर गुरुङ- २०४४
७. तुलबहादुर गुरुङ- २०४७	८. शंकर पोखेल- २०४८
९. रामनाथ ढकाल- २०५०	१०. योगेश भट्टराई- २०५२
११. अरुण नेपाल- संयोजक	१२. हिक्मत कार्की- २०५५
१३. राजेन्द्रकुमार राई- २०५७	१४. राजेन्द्रकुमार राई- २०५९
१५. खिमलाल भट्टराई- २०६१	

नेपाल विद्यार्थी संघका सभापतिहरू

१. विपीन कोइराला- २०२७	२. शेरबहादुर देउवा- २०२८
३. बलबहादुर के.सी.- संयोजक	४. विमलेन्द्र निधि- २०३६
५. ज्ञानेन्द्रबहादुर कार्की- २०३९	६. बलबहादुर के.सी.- २०४०
७. बालकृष्ण खाँड- २०४४	८. एन.पी.साउद- २०५२
९. धनराज गुरुङ- संयोजक	१०. गोविन्द भट्टराई- २०५३
११. विश्वप्रकाश शर्मा- २०५७	१२. गुरुराज घिमिरे- २०५९
१३. केशवराज सिंह- संयोजक	

लेनिनवादी संगठनात्मक सिद्धान्त

- संगठन संचालनको मुख्य विधि जनवादी केन्द्रीयता (परिपूरक वा एकको अस्तित्व वा उपस्थितिबिना अर्कोको अस्तित्व वा उपस्थिति असम्भव)
- संगठनात्मक जीवनको आन्तरिक बसाई (सम्मेलन, भेला, बैठक आदि) मा जनवाद प्रमुख हुन्छ भने केन्द्रीयता गौण हुन्छ ।
- छलफल भएर निर्णय भएका विषय (योजना) कार्यान्वयनमा केन्द्रीयता प्रमुख हुन्छ भने जनवाद गौण हुन्छ ।
- संगठनभित्र जहिले पनि अल्पमत बहुमतको अधीनस्थ हुन्छ (तर अल्पमतको मतलाई कदर गरिनु पर्छ) ।
- संगठनमा जहिले पनि तल्लो कमिटी माथिल्लो कमिटीको अधीनस्थ हुन्छ (माथिल्लो कमिटीको आदेश तल्लो कमिटीले मान्ने र तल्लो कमिटीको राय माथिल्लो कमिटीले लिने) ।

- संगठनमा जहिले पनि व्यक्ति/सदस्य संगठनको अधीनस्थ हुन्छ (सामूहिक नेतृत्व, व्यक्तिगत उत्तरदायित्व) ।
- सम्पूर्ण कमिटी मुख्यतः केन्द्रीय समिति महाधिवेशन/राष्ट्रिय सम्मेलनप्रति उत्तरदायी हुन्छ ।
- संगठनको सर्वोच्च संस्था महाधिवेशन/राष्ट्रिय सम्मेलन हुने गर्छ ।
- चित्त प्रशन्नता नभएका वा विमतिका विषयहरू माथिल्लो निकायमा अपिल गर्ने अधिकार हरेक सदस्यलाई हुन्छ ।

नोट :

(क) संगठन भन्नाले अधिकतम पार्टी केन्द्र र न्यूनतम जबसका तल्ला (इकाइ) समिति भन्ने बुझ्नु पर्छ ।

(ख) विश्वकम्युनिस्ट आन्दोलनका गुरु क. लेनिनले सन् १९२१ मा विकास गर्नु भएको उपरोक्त संगठनात्मक सिद्धान्त सबै क्रान्तिकारी कम्युनिस्ट पार्टी एवं उसको वैचारिक नेतृत्वमा चल्ने मोर्चा-संगठनहरूले जीवनव्यवहारमा लागू गर्दै आएका छन् ।

महत्त्वपूर्ण राजनीतिक शब्द परिचय

१.अखिल (All)

सामान्यतः अखिलको अर्थ सम्पूर्ण अथवा सबै भन्ने हुन्छ । हाम्रो सन्दर्भमा अखिल भन्नाले प्रगतिशील वा प्रगतिवादी संघ-संगठन भन्ने बुझिन्छ । जस्तै हाम्रो संगठन अखिल नेपाल राष्ट्रिय स्वतन्त्र विद्यार्थी युनियन (क्रान्तिकारी) लगायत अन्य जनवर्गीय संगठनहरू ।

२.अतिरिक्त मूल्यको सिद्धान्त (Theory of Surplus Value)

यो ऐतिहासिक भौतिकवादको मुख्य प्रवर्ग एवं मार्क्सवादी अर्थशास्त्रको आधारभूत सिद्धान्त हो । कार्ल मार्क्सले आफ्नो महान् कृति पुँजीमा यसबारे विसद व्याख्या गर्नुभएको छ । मजदुर वर्गले अतिरिक्त श्रमशक्ति खर्च गरेर अतिरिक्त मूल्य पैदा गर्दछ र यो पुँजीपति वर्गको हातमा पुग्दछ । यो पुँजीपति वर्गले मजदुर वर्गलाई शोषण गर्ने तरिका हो ।

३. अधिभूतवाद (Metaphysics)

प्रकृति, प्राकृतिक घटनाहरू, समाज तथा सामाजिक गतिविधिहरूलाई हेर्ने, अध्ययन गर्ने, बुझ्ने र व्याख्या गर्ने एकलकाँटे अथवा एकपक्षीय चिन्तन-प्रवृत्तिलाई अधिभूतवाद भनिन्छ । यसले द्वन्द्ववादलाई अस्वीकार गर्दछ । अधिभूतवादले सम्पूर्ण देख्दा अंश देख्दैन वा अंशलाई देख्दा सम्पूर्णलाई नदेख्ने गर्दछ । राम्रो पक्ष देख्दा नराम्रो नदेख्ने वा नराम्रो देख्दा राम्रो पक्ष देख्न नसक्ने प्रवृत्ति यसले बोकेको हुन्छ । यसले गुणात्मक परिवर्तनलाई स्वीकार गर्दैन ।

४. अन्तर्राष्ट्रिय श्रमिक महिला दिवस (International Women's Day)

यो महिला अधिकारको प्राप्तिको निमित्त महान् संघर्षको इतिहासबाट जन्मिएको महत्त्वपूर्ण दिवस हो । प्रत्येक वर्ष ८ मार्चलाई अन्तर्राष्ट्रिय श्रमिक महिला दिवसको रूपमा मनाइने गरिन्छ । १९१० मा अमेरिकामा महिला आन्दोलनबाट उत्साहित भएर क्लारा जेट्किनले समाजवादी कामकाजी महिलाहरूको डेनमार्कको कोपेनहेगनमा भएको द्वितीय अन्तर्राष्ट्रिय सम्मेलनमा महिलाहरूको एउटा दिवस मनाउने प्रस्ताव राख्नु भयो, जुन सर्वसम्मतिका साथ पास भयो । तर महिला दिवस मनाउने कुनै मिति निश्चित भने गरिएन । यस निर्णयअनुरूप प्रथम अन्तर्राष्ट्रिय महिला दिवस अष्ट्रिया, डेनमार्क, जर्मनी र स्वीट्जरल्याण्डमा १९ मार्च १९११ मा मनाइयो । यो मिति जर्मन महिलाहरूले तय गरेका थिए, किनभने यसै दिन १८४८ मा फ्रान्सका राजाले सशस्त्र विद्रोहको सामना गर्नु परेको थियो ।

१९१३ मा १९ मार्चको मिति बदलेर ८ मार्च राखिएको थियो । यो यस दिन घटेका दुई महत्त्वपूर्ण घटनाहरूको स्मरणमा राखिएको थियो । पहिलो, ८ मार्च १८५७ मा न्यूयोर्क शहरमा गार्मेन्ट एवं टेक्सटाइलमा काम गर्ने महिलाहरूले प्रथम पटक १२ घण्टाको काम, कम मजदुरी र अमानवीय कार्यका विरुद्ध एउटा विरोध

आयोजना गरेका थिए। दोस्रो, ८ मार्च १९०८ का दिन १५००० महिलाहरूले कम घण्टा, राम्रो तलब, मताधिकार र बालश्रम उन्मूलनको माग राखेर न्यूयोर्क शहरमा मार्च गरेका थिए।

कामकाजी महिलाहरूको निमित्त सबभन्दा महत्त्वपूर्ण अन्तर्राष्ट्रिय महिला दिवस १९१७ को ८ मार्च थियो। यस दिन (रूसी क्यालेण्डर अनुसार २४ फरवरी) क्लारा जेटकिन तथा अलैक्सान्द्रा कोलोन्ताइको नेतृत्वमा सेन्ट पिटर्सवर्गका रूसी महिलाहरूले रोटी र शान्तिको लागि हड्ताल गरे। फलस्वरूप जार शाही सत्ता छोड्न बाध्य भयो। सोभियत संघले यस दिनलाई राष्ट्रिय अवकास घोषणा गरेको थियो र बहादुर कामकाजी महिलाहरूलाई सम्मानित गर्दथ्यो। १९७७ मार्च ८ देखि संयुक्त राष्ट्रसंघले यस मितिलाई अन्तर्राष्ट्रिय श्रमिक महिला दिवसका रूपमा आधिकारिक मान्यता दिंदै आएको छ।

५. अन्तरिम सरकार (Provisonal/Interium Government)

संक्रमणकालमा अर्को व्यवस्था नहुने बेलासम्मका लागि निर्माण हुने अस्थायी सरकारलाई अन्तरिम सरकार भनिन्छ। यस प्रकारको सरकार एउटा व्यवस्थाको अन्त्य भएर अर्को व्यवस्थाको थालनी हुने प्रक्रियाको बीचको अस्थायी सरकार हुन्छ। त्यसकारण यसलाई काम चलाउ सरकार पनि भनिन्छ। नयाँ राजनीतिक व्यवस्थाअन्तर्गत नयाँ सरकार बनेपछि अन्तरिम सरकार स्वतःविघटन हुन्छ।

६. अनुभववाद (Empiricism)

यसले इन्द्रियजन्य ज्ञानलाई नै ज्ञानको एकमात्र स्रोत मान्दछ। यस ज्ञानले विवेकजन्य ज्ञानमा रूपान्तरण हुने र त्यसलाई व्यवहारद्वारा पुष्टि गर्नुपर्ने आवश्यकतालाई अस्वीकार गर्दछ। अनुभववादले सम्पूर्ण ज्ञान अनुभवमाथि नै निर्भर गर्छ भन्ने मान्दछ र वैज्ञानिक अवधारणा र सिद्धान्तको भूमिकालाई अवमूल्यन गर्दछ।

७. अर्थवाद (Economism)

यो एक प्रकारको ट्रेड युनियनवाद हो। यसले मजदुर आन्दोलनको दक्षिणपन्थी अवसरवादी धारको प्रतिनिधित्व गर्दछ। यो प्रवृत्तिले मजदुर आन्दोलनलाई श्रमका अवस्थाहरूमा सुधार, तलब बृद्धि, बोनस आदि आर्थिक संघर्षमा मात्र सीमित गर्दछ। यसले मजदुर आन्दोलनलाई राजनीतिक आन्दोलनसँग पृथक गर्दछ। यस प्रवृत्तिले आन्दोलनभित्र स्वतःस्फूर्तताको पक्षपोषण गर्दछ र योजनाबद्धताको विरोध गर्दछ।

८. अराजकतावाद (Anarchism)

निम्नपुँजीवादी वर्गीय चरित्रको प्रतिनिधित्व गर्ने राजनीतिक विचारधारा अराजकतावाद हो। यसले सबै प्रकारको राज्य वा सत्ताको विरोध गर्दछ। सर्वहारावर्गीय राज्यसत्ता र सर्वहाराअधिनायकत्वको समेत विरोध गर्दछ। सत्ता, नियम र अनुशासनको विरोध गर्ने यो धारले जनवादी र समाजवादी राज्यसत्ता, क्रान्तिकारी संगठन र जनवादी केन्द्रीयताको समेत निरपेक्ष विरोध गर्दछ। त्यसकारण यो धाराले क्रान्तिको विरोध र प्रतिक्रान्तिको सेवा गर्न पुग्दछ।

९. आदिम साम्यवाद (Primitive Commune)

यो प्रारम्भिक सामाजिक-आर्थिक व्यवस्था हो। यो अहिले जत्तिको सभ्य र परिस्कृत दुवै थिएन। तर पनि मान्छे-मान्छेबीचको सम्बन्धको प्रश्नमा कुनै भेदभाव थिएन। तेरो-मेरोको भेदभाव थिएन, साथै उँच-निच पनि केही थिएन। उत्पादन र वितरणका दृष्टिले आदिम साम्यवादी समाज सामूहिकतामा थियो। सामाजिक सम्बन्धका हिसाबले यो समाज मातृसत्तात्मक थियो।

१०. कबिला (Tribe)

रक्तसम्बन्धमा आधारित आदिम सामूहिक व्यवस्था कविला हो र यो मानव समाजको एउटा त्यो रूप हो, जसले आदिवासी जनजातिको स्थिति बुझाउँछ। क्षेत्र, भाषा र संस्कृतिका हिसाबले एउटा कविला अर्को कविलासँग भिन्न देखिन्छ।

११. कम्युनिस्ट घोषणा-पत्र (Communist Manifesto)

यसलाई कम्युनिस्ट लीगको नाममा क.मार्क्स र क. एंगेल्सले तयार पारी सन् १८४८ फरवरीमा लण्डनबाट पहिलो प्रकाशन गर्नु भएको हो। विश्वभरिका कम्युनिस्ट पार्टीहरूको मूल कार्यक्रम कम्युनिस्ट घोषणापत्रमा सबभन्दा पहिला "विश्वका मजदुर एक हौं" भन्ने नारा लेखिएको थियो। चार मुख्य भागमा विभाजित यो ऐतिहासिक दस्तावेज संसारका प्रायः सबै भाषामा सबभन्दा बढी प्रकाशित हुने, औंलामा गन्न सकिनेमध्येको एक पुस्तक कम्युनिस्ट घोषणापत्र हो।

१२. कम्युनिस्ट सूचना ब्यूरो (Comminform)

सन् १९४३ मा तेस्रो कम्युनिस्ट अन्तर्राष्ट्रियको विघटनपछि विश्वभरिका कम्युनिस्टहरूबीचमा विचार र सूचनाको आदान-प्रदानका लागि कम्युनिस्ट सूचना ब्यूरो गठन भएको थियो। यसको स्थापना दोस्रो विश्वयुद्धको अन्त्यपछि सन् १९४७ मा पोल्याण्डमा भएको हो।

१३. कमरेड्ली एकता (Comradely Unity)

ऋयmचबमभ को अर्थ साथी हो। यो शब्दको प्रयोग कम्युनिस्टहरूबीचमा हुन्छ भने गैरकम्युनिस्टहरूबीचमा खासै प्रयोग हुँदैन। कम्युनिस्टहरूबीचमा यसले सहयोद्धाको अर्थ राख्दछ एवं क्रान्तिकारी कम्युनिस्टहरूबीचमा जुझारु एकताको अर्थमा प्रयोग गरिन्छ।

१४. कार्यनीति र रणनीति (Tactic and Strategy)

कार्यनीति भनेको अपेक्षाकृत अल्पकालीन नीति हो अथवा आम नीतिको अपेक्षाकृत सानो अंश हो भने रणनीति भनेको निर्धारित कार्यक्रम सम्पन्न गर्ने आम नीतिको सम्पूर्ण पक्ष हो। रणनीति थुप्रै कार्यनीतिहरूको योग हो र सबै कार्यनीतिहरू यसका अंशहरू हुन्छन्। सबै कार्यनीतिहरू रणनीतिको अधीनस्थ हुन्छन्। रणनीति क्रान्ति सम्पन्न नहुँदासम्म फेरिन्न भने कार्यनीतिहरू आवश्यकताअनुसार फेरबदल भइरहन्छन्।

१५. गुप्तचर (Intelligence)

गुप्तचर भन्नाले कुनै व्यक्ति, संघ, संस्था, पार्टी वा राज्यका आन्तरिक गोप्यताहरू पत्ता लगाउन, घटनाहरूको पृष्ठभूमि बुझ्न, कुनै विषयमा को, कसको, के, कस्तो भूमिका रहेको छ भन्ने कुरा बुझेर पत्ता लगाउनका लागि खटाइएको व्यक्ति, संघ वा संस्थालाई बुझिन्छ। जस्तै अमेरिकाको CIA, भारतको RAW, रूसको KGB, पाकिस्तानको ISI, शाही सेनाको DMI आदि।

१६. गोथा कार्यक्रम (Gotha Programme)

जर्मनीको समाजवादी मजदुर पार्टीद्वारा सन् १८७४ मा गोथा भन्ने ठाउँमा सम्पन्न भएको महाधिवेशनमा त्यसबेलासम्म अस्तित्वमा रहेका दुई जर्मन समाजवादी पार्टीहरू एकाकार हुँदा पारित गरिएको कार्यक्रमलाई नै गोथा कार्यक्रम भनिन्छ। ती दुई पक्ष थिए, आयजेनाखवादी (अगष्ट बेबेल तथा विल्हेल्स लिब्कनेख्तद्वारा नेतृत्व गरिएका र मार्क्स-एंगेल्सको वैचारिक प्रभावमा परेका) र लासालवादीहरू (जर्मनीका निम्नपुँजीजीवी समाजवादी फेर्डिनाण्ड लासालका समर्थक र अनुयायीहरू)। यो कार्यक्रम सारसंग्रहवादद्वारा ग्रस्त र अवसरवादी पनि थियो, किनभने महत्त्वपूर्ण प्रश्नहरूमा आयजेनाखवादीहरूले लासालवादीहरूका शुत्रहरू पनि ग्रहण गरेका थिए। मार्क्सले 'गोथा कार्यक्रमको आलोचना' भन्ने कृतिमा र एंगेल्सले १८७५ को मार्च १८-२८ मा अगस्ट बेबेललाई लेख्नु भएको पत्रमा उक्त कार्यक्रमको मस्यौदालाई १८६९ को आयजेनाख कार्यक्रमको तुलनामा एउटा ज्यादै नै ठूलो प्रतिगामी कदमको रूपमा मूल्यांकन गर्दै त्यसको तीव्र आलोचना गर्नुभएको थियो।

१७. गोत्र (Clan)

गोत्र रक्तसम्बन्धमा आधारित मानवसमूहको एउटा रूप हो। यसको जन्म आदिम साम्यवादी युगमा भएको थियो। स्वामित्वको रूप सामाजिक थियो र कुनै भेदभावविना समुदायका सबै मानिसहरू समान हुन्थे। तिनै समूहका सन्ततिहरू आज नेपाल, भारतलगायतका देशहरुमा विभिन्न गोत्रका रूपमा अलग-अलग जात-थरको रूपमा अलगिने गर्दछन्।

१८. छलाङ (Leap)

छलाङ भन्नाले क्रम छोडेर फड्कोको रूपमा अगाडि बढेको नयाँ गति भन्ने बुझिन्छ। क्रमिक रूपमा हुने परिवर्तनभन्दा छलाङबाट हुने परिवर्तन धेरै छिटो हुने परिवर्तन भन्ने बुझिन्छ। मात्रात्मक परिवर्तनबाट गुणात्मक परिवर्तन हुँदा छलाङ देखा पर्दछ।

१९. तरुण हेगेलपन्थी (Young Hegelians)

हेगेलको दार्शनिक विचार तथा इशाईहरूका बारेमा हेगेलको आलोचना त्यतिखेरको जर्मनीको परिस्थितिमा बुर्जुवा चिन्तन र राजनीतिक जागृतिको विशिष्ट रूप थियो। यसबाट प्रभावित भएको युवा पिंढीले समाजमा असत्य विचारहरू हुनुको प्रमुख कारण मिथकीय विचारहरू (रूढिवादी) को परम्परागत निरन्तरता हो भनेर बताउँथे र आदर्शवादी सिद्धान्तहरूको आलोचनात्मक विश्लेषण गर्थे। उनीहरूलाई तरुण हेगेलवादी वा पन्थी भनिन्थ्यो। पहिला मार्क्स र एंगेल्स पनि यही धारमा सम्मिलित हुनुहुन्थ्यो।

२०.तीन जनसिद्धान्त (Three People's Theories)

डा. सन् यात्सेनले चीनको पुँजीवादी जनवादी क्रान्तिकालमा देशभक्ति, जनतन्त्र र जनजीविकाको बारेमा व्याख्या गर्दै साम्राज्यवादको विरोध गर्ने, मजदुर-किसानहरूका आन्दोलनको सक्रियतापूर्वक समर्थन गर्ने नीति अवलम्बन गर्ने कुरो गरे। त्यसको लागि सन् यात्सेनले सोभियत संघसँग मेलमिलाप, कम्युनिस्ट पार्टीसँग सहयोग र मजदुर-किसानको सहायता गर्ने कुरो गरे। यिनै कुरालाई तीन जनसिद्धान्त भनिन्छ।

२१. दर्शन (Philosophy)

यसको शाब्दिक अर्थ फिलोओ-प्रेम, सोफिया-विवेक. विवेक-प्रेम हुन्छ। प्रकृति, मानवसमाज, चिन्तन र ज्ञानका प्रक्रियाहरूमा आम नियमहरूको व्यवस्थित ज्ञान नै दर्शन हो। दर्शन भनेको संसार, प्रकृति र प्राकृतिक घटनाहरू तथा समाज र सामाजिक गतिविधिहरू आदिलाई हेर्ने, अध्ययन गर्ने, बुझ्ने एवं तिनीहरूको बारेमा व्याख्या र विश्लेषण गर्ने एवं संसार बदल्ने सिद्धान्त नै हो। अर्को शब्दमा दर्शनलाई विश्वदृष्टिकोण भन्न सकिन्छ। दर्शन दुई प्रकारका हुन्छन्। एक- भौतिकवादी दर्शन र दोस्रो-आध्यात्मकवादी दर्शन।

२२. नोकरशाही पुँजीवाद (Bureaucratic Capitalism)

जनताबाट अलग, सत्तामा बस्नेहरूको संगठनात्मक अधीनमा विकसित भएको पुँजीवादलाई नोकरशाही पुँजीवाद भनिन्छ। यसले एकातिर साम्राज्यवाद र नवउपनिवेशवादको दलाली गरेर तथा अर्कोतिर कमिशन र राजकीय एकाधिकार पुँजीवादलाई प्रश्रय दिएर मजदुर, किसान र अन्य श्रमजीवी जनताको शोषण गर्ने मात्रै होइन, राष्ट्रिय पुँजीको विकासमा समेत बाधा हाल्छ। त्यसकारण पुँजीवादी जनवादी क्रान्तिको कालमा पनि यो प्रतिक्रियावादको पंक्तिमा खडा हुन पुग्दछ।

२३. प्रचण्डपथ (Prachandpath)

नेपाली वर्गसमाजमा जनयुद्धको माध्यमद्वारा मार्क्सवाद-लेनिनवाद-माओवादलाई प्रयोग गर्दै अगाडि बढ्ने क्रममा विकसित भएको विशिष्ट विचार-श्रृंखलालाई प्रचण्डपथ भनिन्छ। प्रचण्डपथको प्रारम्भिक जग पंचायतकालको अन्त्यतिरबाटै सुरु भएको थियो भने मूर्त रूप (कार्यान्वयनका हिसाबले २०५२, संश्लेषणका हिसाबले २०५७) यसले २०५७ सालमा पायो। विकसित नयाँ विचार-श्रृंखलालाई ने.क.पा.(माओवादी) को दोस्रो राष्ट्रिय सम्मेलन (२०५७) ले प्रचण्डपथको रूपमा संश्लेषण गऱ्यो। त्यसपछिका ५ वर्षमा यसको अझै सम्बृद्धि भएको छ र अझै नयाँ ढंगबाट संश्लेषण गर्नुपर्ने देखिन्छ। यसले सार्वभौम चरित्र भने ग्रहण गरिसकेको मानिएको छैन तर त्यतातिर उन्मुख भइरहेको कुरामा कतैबाट कुनै शंका देखिदैन।

२४. पार्टी शुद्धीकरण (Rectification of the Party)

पार्टी शुद्धीकरण भनेको पार्टीभित्र रहेको फोहर-मैला सफा गर्ने विशेष अभियान हो। मिलिट्याण्ट, अनुशासित र लडाकु पार्टी निर्माणको दिशामा देखापरेका दोषहरूलाई हटाउन, क्रान्तिका अगाडि उपस्थित अवरोधहरू पन्छाउन र पार्टीलाई नयाँ ढाँचामा ढाल्नका लागि निरन्तर पार्टी शुद्धीकरण आवश्यक पर्दछ। पार्टीभित्र देखापरेका अनुशासनविहीन, गैरजिम्मेवार, अराजक तथा कतिपय पार्टी र क्रान्तिविरोधी गतिविधि नियन्त्रण गर्नका लागि तथा पार्टी एकता कायम राख्न, पार्टीमा आन्तरिक गोपनियताको संरक्षण गर्नका लागि पार्टीका कतिपय कमिटी र सदस्यहरूलाई निस्काशन गर्ने, निलम्बन गर्ने, हेरफेर गर्ने र पार्टीलाई पुनः सशक्त प्रकारले संगठित गर्ने अभियान नै पार्टी शुद्धीकरण हो।

२५. पुँजीवाद (Capitalism)

यो त्यो सामाजिक-आर्थिक संरचना हो, जुन सामन्तवादको अन्त्य भएपछि स्थापित भएको हो र वैज्ञानिक समाजवादको विजय नहुँदासम्म कायम रहन्छ। उत्पादनका साधनमाथि निजी स्वामित्व र ज्यालादारी श्रमको शोषणमा आधारित यो व्यवस्थामा उत्पादनको सामाजीकरण र वितरणमा निजीकरण हुन्छ भने उत्पादनको लक्ष्य मानिसहरूका आवश्यकता पूर्ति गर्नुभन्दा बढी जोड पुँजीपतिवर्गको सम्बृद्धिको स्रोत अतिरिक्त मूल्य हात पार्नु नै हुन्छ।

२६. पेरिस कम्युन (Paris Commune)

पेरिस कम्युन मानव इतिहासमा सर्वप्रथम सर्वहारावर्गको अधिनायकत्व स्थापना गरिएको अनुभव थियो। फ्रान्सको पेरिसमा सर्वहारा क्रान्तिको सफलतापछि गठित मजदुर वर्गको त्यो क्रान्तिकारी सरकार सन् १९७१ को १८ मार्चदेखि २८ मेसम्म जम्मा ७२ दिन रह्यो। १८७१ मे २१ को दिन पेरिस कम्युन आउनुभन्दा पहिलाका सत्ताधारीको नेतृत्वमा रहेको प्रतिक्रान्तिकारी सरकारको फौजले पेरिसमा घुसेर त्यहाँका मजदुरहरूको निर्ममतापूर्वक अन्धाधुन्ध दमन गऱ्यो। झण्डै ३० हजार मानिसको हत्या भयो भने ५० हजार जतिको गिरफ्तारी गरियो। कैयौंलाई कालापानी पठाइयो र २८ मे मा पेरिस कम्युन पल्टाइयो।

२७. फासीवाद (Fascism)

पुँजीवादी अधिनायकत्वको यो सबैभन्दा प्रतिक्रियावादी, अन्धराष्ट्रवादी, अहंकारवादी र साम्राज्यवादी तत्त्वहरूको प्रत्यक्ष आतंककारी रूप हो। यसले पुँजीवादका सबै प्रजातन्त्र, व्यक्तिगत स्वतन्त्रता र मानवअधिकारका ढोंगहरू उदङ्ग्याइदिन्छ। फासीवादले कम्युनिस्ट र श्रमजीवी संगठनहरूमाथि आफ्नो प्रहारको मुख्य निशाना बनाउँछ। फासीवादको जन्म सन् १९२२ मा इटलीमा भएको थियो र यसको नायक मुसोलिनी थियो। त्यसपछि १९३३ मा जर्मनमा हिटलर फासिवादको नयाँ रूप नाजिवाद लिएर जन्मियो।

२८.बहुलवाद (Pluralism)

यो एकतत्त्ववादको विरोधमा स्थापित सिद्धान्त हो। यसले हरेक अस्तित्वमान वस्तुहरूलाई धेरै तत्त्वबाट बनेको मान्छ। बहुलवादले एउटै कुराको आधारमा समाजको विकास हुन्छ भन्ने कुरा अस्वीकार गर्दछ र वस्तुगत नियमहरूको विश्लेषण नमान्ने मान्यता राख्दछ। मार्क्सवादविरुद्ध बुर्जुवा प्रजातन्त्रको औचित्य सिद्ध गर्नका लागि बहुलवादको उपयोग गर्ने गर्दछन्।

२९. बोल्सेभिक र मेन्सेभिक (Bolsevic and Mensevic)

सन् १९०३ मा रसियाली सामाजिक जनवादी मजदुर पार्टीको दोस्रो महाधिवेशनमा पार्टीको केन्द्रीय निकायको चुनाव हुँदाखेरि लेनिनको नेतृत्वमा क्रान्तिकारी सामाजिक जनवादीहरूले बहुमत प्राप्त गरे। त्यसैले तिनीहरूलाई बोल्सेभिक वा बहुमतवाला भनिन थालियो। परन्तु, अवसरवादी (रूसी सामाजिक-जनवादीभित्रका निम्नपुँजीवादी अवसरवादी धाराका पक्षधर)हरू चाहिं अल्पमतमा परे। त्यसैले तिनीहरू मेन्सेभिक वा अल्पमतवाला भनिए।

सन् १९०५-१९०७ को क्रान्तिकालमा मेन्सेभिकहरूले क्रान्तिमा मजदुर वर्गको प्रभुत्वको विरुद्ध, किसान समुदायसँग मजदुर वर्गको एकताको विरुद्ध आवाज उठाएका थिए र सुधारवादी पुँजीजीवीहरूसँग सह-मेलको माग गरेका थिए। महान् अक्टोबर समाजवादी क्रान्तिको विजयपश्चात् मेन्सेभिक खुल्लमखुल्ला रूपमा नै प्रतिक्रान्तिकारी भएर देखा परे र उनीहरूको पार्टी पनि सोभियत सत्ताको विरुद्ध लक्षित षड्यन्त्रहरू र विद्रोहहरूको आयोजक बन्ने वा विद्रोहमा सहभागी बन्ने गर्न पुग्यो।

३०. मई दिवस (May Day)

सन् १८८६ May 1st देखि अमेरिकाको शिकागो शहरका मजदुरहरूले मुख्यत: ३ वटा माग (८ घण्टा काम, ८ घण्टा आराम र ८ घण्टा मनोरञ्जन र भेटघाट) हरू राखेर आन्दोलनको सुरुवात गरेका थिए। आन्दोलनको क्रममा थुप्रै मजदुरहरूको बलिदान भयो। यसमा ११ नोभेम्बर १८८७ मा मजदुर आन्दोलनका नेताहरू एडोल्फ फिशर, अलबर्ट पारसन्स, अगस्ट स्पाइज, जर्ज एंगेल्सलाई फाँसी दिएर हत्या गरियो। तत्पश्चात् यही आन्दोलनको सम्झनामा संसारभर मई दिवस मनाउन थालियो। विश्वमा पहिलो मई दिवस सन् १८८९ को दोस्रो अन्तर्राष्ट्रियको स्थापनापछि सन् १८९० मे १ तारेखदेखि मजदुर वर्गको साझा चाडको रूपमा मनाउन थालिएको हो।

३१. वामपन्थी र दक्षिणपन्थी (Leftist and Rightist)

सन् १७८९ को फ्रान्सेली राज्यक्रान्तिपछिको फ्रान्सेली संसद्मा सत्तापक्षका सदस्यहरू अध्यक्षको दायाँपट्टि र विपक्षी दलका सदस्यहरू बायाँपट्टि बस्ने गर्थे। दायाँ बस्नेहरूले पुँजीपति वर्गको स्वार्थलाई आफ्नो स्वार्थ ठान्थे भने वायाँ बस्नेहरूले मजदुर वर्गको पक्षमा बोल्थे। यसरी दायाँ बस्नेलाई दक्षिणपन्थी र वायाँ बस्नेलाई वामपन्थी भन्न थालियो। समयक्रमसँगै प्रगतिशील विचार र क्रान्तिकारी विचार राख्नेलाई वामपन्थी र प्रगतिशील विचारविरोधी, शोषकवर्गलाई सहयोग र समर्थन गर्नेहरूलाई दक्षिणपन्थी भन्न थालियो।

क्रान्तिकारी कम्युनिस्टहरू सबैभन्दा दृढ र लडाकु वामपन्थी शक्ति हुन् भने सबै वामपन्थीहरू कम्युनिस्ट हुँदैनन्। समाजव्यवस्थाको प्रगति र आधारभूत परिवर्तन चाहने तर साम्यवादी सिद्धान्त नअपनाउनेहरू पनि वामपन्थी हुन्छन्। उता दक्षिणपन्थी जति सबै प्रगति र क्रान्तिविरोधी हुन्छन्। उनीहरू सबै शोषण, अन्याय र व्यक्तिगत सम्पत्तिको राज्यव्यस्था जस्ताको तस्तै सधैं टिकाइराख्न चाहन्छन्।

३२. विस्तारवाद (Expansionism)

यो त्यो प्रवृत्ति हो, जो एउटा शक्तिशाली तर आफै अर्धसामन्ती, अर्धऔपनिवेशिक र अर्धविकसित मुलुक भएर पनि आफूभन्दा साना, कमजोर र पिछडिएका राष्ट्रहरूको स्वतन्त्रता, सार्वभौमिकता र प्रादेशिक अखण्डतामाथि आँच पुऱ्याउने प्रभुत्ववादी नीतिहरु अवलम्बन गर्न निरन्तर क्रियाशील हुन्छ। जस्तै भारतीय

विस्तारवादले छिमेकी राष्ट्रहरू नेपाल, भुटान, बंगलादेश, मालद्विप आदिमाथि गरेको व्यवहार भारतको विस्तारवादी नीतिकै परिचायक हो ।

३३. साम्राज्यवाद (Imperialism)

यो पुँजीवादको चरम अवस्था हो । साम्राज्यवादलाई पुँजीवादको मरणासन्न अवस्था हो भनेर लेनिनले बताउनु भएको थियो । यसले संसार आफ्नो अधीनस्थ बनाउनका लागि प्रयत्न गर्छ । बजार र कच्चा मालमा एकाधिकार कायम गर्छ । जस्तै- अमेरिकी साम्राज्यवाद ।

३४. साम्यवाद (Communism)

समाज विकासको अन्तिम र उच्चतम चरण नै साम्यवाद हो । साम्यवाद मानवविकासको सबभन्दा चेतनशील र माथिल्लो चरण हो । यस चरणमा कुनै राज्य, सरकार, सेना, प्रहरी, अदालत र कानुनको आवश्यकता पर्दैन अथवा यी सबै साम्यवादमा पुगेपछि लोप (विघटन) हुन्छन् । साम्यवादमा सर्वहारावर्गले पूर्णमुक्ति पाउँछ । त्यसैले सम्पूर्ण व्यक्तिहरू पूर्ण चेतनशील, नैतिकवान् र विवेकशील हुन्छन् । साथै, सबै व्यक्तिका आवश्यकताहरू पूर्णतः पूरा हुन्छन् । यसरी सम्बृद्ध, समानतापूर्ण स्वर्णिम समाजको स्थापना गर्ने सिद्धान्तलाई नै साम्यवाद भनिन्छ । मार्क्सवादले खोज गरेको अन्तिम उद्देश्य पनि यही साम्यवाद हो ।

३५. संशोधनवाद (Rivisionism)

संशोधनवाद त्यो धारा हो, जसले मार्क्सवादी-लेनिनवादी सिद्धान्तलाई समर्थन गरेको बहाना त गर्छ, तर यसका आधारभूत नीतिहरूलाई प्रत्यक्ष वा अप्रत्यक्ष रूपले तोडमोड गर्ने, तिनको खण्डन गर्ने र विरोध गर्ने तथा मार्क्सवादको रचनात्मक प्रयोग र विकासको नाममा मार्क्सवादी-लेनिनवादी मूल्य र मान्यताहरूलाई पूरै अस्वीकार गर्ने काम गर्छ । वर्नस्टीन, काउत्स्की, ट्राटस्की, खुश्चोव, ब्रेजनेव, लिउशाओची, तेङ श्याओपिङ र हाम्रो सन्दर्भमा एमाले, मोहनविक्रम सिंह संशोधनवादका असली प्रतिनिधि पात्र हुन् । संशोधनवाद अन्ततः प्रतिक्रियावादमा पतन हुन पुग्दछ ।

केही लामो रुपहरू

ANNISUR = All Nepal National Independent Students' Union (Revolutionary)
ANWAR = All Nepal Women's Association (Revolutionary)
ANPCA = All Nepal People's Cultural Association
CM = Chairman
PBM = Political Bureau Member
CCM = Central Committee Member
RBM = Reginoal Bureau Member
PLA = People's Liberation Army
YCL = Young Communist League
RIM = Revolutionary Internationalist Movement
CCOMPOSA = Co-ordination Committee of Maoist Parties and Organizations of South Asia
CPNM = Communist Party of Nepal (Maoist)
STF = Special Task Force
GPMG = General Purpose Machine Gun
RV = Rendezvous
e-mail = Electronic Mail
WWW = World Wide Web
CNN = Cable News Network.
BBC = British Broadcasting Corporation
FM = Frequency Modulation

VHF	=	Very High Frequency
VC	=	Vice Chancellor/ Vice Commander
MBBS	=	Bachelor of Medicines and Bachelor of Surgery
NATO	=	North Atlantic Treaty Organization
SAARC	=	South Asian Association for Regional Co-operation
UNO	=	United Nation Organization
UNDP	=	United Nations Development Programme
RONAST	=	Royal Nepal Academy for Science and Technology
VAT	=	Value Added Tax
AIDS	=	Acquired Immune Deficiency Syndrome
FIFA	=	Federation of International Football Association.
ANFA	=	All Nepal Football Association.
GMT	=	Greenwich Mean Time.
ESCAP	=	Economic and Social Commission for Asia and the Pacific.
DNA	=	Deoxyrib Nuclic Acid.
RNA	=	Ribo Nuclic Acid.
MKS	=	Meter Kilo Second.
CGS	=	Centimeter Gram Second.
AM/PM	=	Ante Meriadian/ Past Meriadian.
PT	=	Physical Training/Part Timer.
WT	=	Whole Timer.
WPRM	=	World People's Resistance Movement.
AIRSU	=	All India Revolutionary Students' Union .

मननीय उक्तिहरू

(क) कमरेड मार्क्स

- हामीले त्यस्तो पेसा रोज्नु पर्दछ, जसबाट मानव जातिको बढी सेवा गर्न सकियोस् । हामी यस पेसाको थिचाइमा परेर निराश हुन्नौं, किनभने यो आम हितको लागि गरिने त्याग हो । त्यसबेला हामीले कुनै तुच्छ, संकीर्ण, अहंकारपूर्ण उल्लासको अनुभव गर्ने छैनौं । लाखौं मानिसको सुख नै हाम्रो सुख बन्ने छ ।
- साँच्चै भन्ने हो भने म सबै देवताहरूलाई घृणा गर्छु । आकाश-पातालका सबै देवताहरूका विरुद्ध संघर्ष गर्नु नै प्रगतिशील दर्शनशास्त्रको उच्चतम आदर्श हो ।
- धर्म जनताको लागि अफिम हो ।
- कुनै मेशिन आफै पुँजी बन्न सक्दैन । मेशिन त्यसबेलासम्म पुँजी बन्दैन, जबसम्म यो अर्काको श्रमको शोषण गरी पुँजीजीविको सेवा गर्ने सामाजिक शक्तिमा परिणत हुँदैन ।
- त्यो राष्ट्र कदापि स्वतन्त्र हुन सक्दैन, जसले अन्य राष्ट्रको उत्पीडन गर्दछ ।
- वर्तमान अतीतको सन्तान र भविष्यको जननी हो ।
- कम्युनिस्टहरू त्यस्तो निजी सम्पत्ति उन्मूलन गर्न चाहदैनन्, जुन मानिसहरूले आफ्नै परिश्रमले कमाएका छन् । उनीहरू यस्तो सम्पत्ति उन्मूलन गर्न चाहन्छन्, जसले पराई श्रमको शोषण गर्ने सम्भावना प्रदान गर्दछ । (कम्युनिस्ट घोषणापत्र)
- जब राजगद्दीले प्रतिक्रान्ति गर्छ, जनताले क्रान्तिद्वारा यसको जवाफ दिने अधिकार राख्दछन् ।
- ती जनता जो स्वतन्त्र बन्न चाहन्छन्, आफूलाई युद्धका सामान्य तरिकाहरूमा नै सीमित राख्न सक्दैनन् । आम विद्रोह, क्रान्तिकारी संग्राम, यत्रतत्र छरिएका छापामार दलहरू यिनै तरिकाले मात्र अल्पसंख्यक

जनताले ठूलो राष्ट्रमाथि विजय प्राप्त गर्न सक्छन् । यिनै तरिकाले मात्र कमजोर सेनाले बढी शक्तिशाली र बढी सुसंगठित सेनालाई जित्न सक्छ ।

- एक पटक क्रान्तिको बाटोमा पाइला टेकेपछि पराजयबाट समेत नयाँ शक्ति सङ्गालिंदोरहेछ र यस्ता मान्छेहरू जति-जति इतिहासको प्रवाहमा बग्दै जान्छन्, त्यतिकै उनीहरू दृढ हुँदै जाँदा रहेछन् ।
- विदेशी भाषा जीवन संघर्षको लागि हतियार हो ।
- मजदुरहरूसँग सफलताको एउटा तत्त्व छ, त्यो हो संख्या । परन्तु संख्या तब मात्र निर्णायक हुन्छ जब जनसाधारण संगठनमा एकताबद्ध हुन्छन् र ज्ञानले उनीहरूको नेतृत्व गर्छ ।
- आजसम्मको समाज विकासको इतिहास मूलतः वर्गसंघर्षको इतिहास हो ।
- अवश्य पनि लेखकले जीविकोपार्जन गर्नुपर्छ ताकि ऊ बाँच्न र लेख्न सकोस् । तर यस्तो कहिल्यै हुनुहुँदैन कि ऊ धन कमाउनकै लागि बाँचोस् र लेखोस् ।
- सर्वहारावर्ग पुँजीवादी समाजको चिहान खन्ने मलामी हो ।
- विज्ञानमा फराकिलो सम्म परेको बाटो हुन सक्दैन । त्यही मात्र विज्ञानको उज्ज्वल टाकुरासम्म पुग्न सक्छ, जो थकाइको त्रासविना यसको ढुंगैढुंगा भएको गोरेटोमा घिस्रीघिस्री अघि बढ्न तयार हुन्छ ।
- नयाँ संकटपछि मात्र नयाँ प्राप्तिको प्रार्दुभाव हुन सक्छ । (मार्क्स-एंगेल्स) ।
- साहित्य यथार्थवादी हुनुपर्छ । साहित्यले यथार्थ जीवनको चौतर्फी र गहन चित्रण गर्नुपर्छ ।

(ख) कमरेड एंगेल्स

- सर्वहारावर्गको विकास जहाँकहीं पनि आन्तरिक संघर्षको बीचबाट नै अगाडि बढ्दछ । जस्तो कि मार्क्स र म आफैले पनि अरू कसैसँग भन्दा बढी नक्कली समाजवादीहरूविरुद्ध जीवनमा कठोर लडाईं लडेका थियौं ।
- हाम्रो सिद्धान्त जडसूत्र होइन, बरु कार्यको पथप्रदर्शक हो ।
- सर्वहारावर्गको आन्दोलन अनिवार्य रूपले विभिन्न चरण भएर विकसित हुने गर्छ । प्रत्येक चरणमा व्यक्तिहरू केही थाक्छन् र अगाडिको यात्रामा सहभागी हुँदैनन् । यतिले मात्र पनि स्पष्ट गर्दछ कि सर्वहारावर्गको एकता जताततै आपसमा जीवन र मरणको संघर्ष गर्ने विभिन्न समूहमा विभाजनको क्रममा नै अगाडि बढिरहेको हुन्छ । घटनाक्रमहरू ठीक यसरी नै घटिरहेका छन् । कम्युनिस्ट लीग, प्रथम अन्तर्राष्ट्रिय र दोस्रो अन्तर्राष्ट्रिय सबै जुन प्रारम्भमा एकीकृत थिए, आफै दुईमा विभाजित भएर विकासकै क्रममा ती परस्पर विरोधी भाग बन्न पुगे । प्रत्येक पटक तिनले अवसरवाद र फूटवादका विरुद्ध अन्तर्राष्ट्रिय मजदुर वर्गको आन्दोलनलाई नयाँ चरणमा पुऱ्याउने काम गरे र नयाँ आधारमा अझै व्यापक र सुदृढ एकता कायम गर्न मद्दत पुऱ्याए ।
- हाम्रो निम्ति सोचिदिने दार्शनिकहरू र जुधिदिने श्रमजीवीहरू भएपछि संसारमा के कुनै त्यस्तो शक्ति हुन सक्ला, जसले हाम्रो प्रगतिलाई रोक्न सकोस् ?

(ग) कमरेड लेनिन

- विजय प्राप्त गर्ने र शक्ति आफ्नो हातमा लिने कुरा तिनै मानिसको लागि सम्भव छ, जो जनतालाई विश्वास गर्छन् र जो जनताको सिर्जनात्मक प्रतिभामा विश्वास राखेर फड्को मार्नका लागि तयार हुन्छन् ।
- तिमी त्यतिबेला मात्र कम्युनिस्ट हुन सक्छौ, जतिबेला मानव जातिले सिर्जना गरेका सम्पूर्ण खजानाहरूले आफ्नो मस्तिष्कलाई तिमी समृद्ध पार्न सक्छौ ।
- त्यो मानिस मानिस नै होइन, जसले गल्ती गर्दैन । त्यो मानिस पनि मानिस होइन, जसले गल्ती महसुस गरेर केही सच्याउँदैन । (दोस्रो डुमा १९०६ को चुनाव बहिष्कार गल्ती भएको स्वीकार्दै)
- यदि आफ्नै देशको सरकारले पनि अन्यायपूर्ण युद्ध संचालन गरेको छ भने हामीले त्यसको विरोध गर्नुपर्छ । कसैले त्यस्तो सरकारमा भाग लिएको वा आफ्ना सदस्यहरूलाई सदनमा पठाएको छ भने आफ्ना प्रतिनिधिहरूलाई फिर्ता बोलाएर समेत सरकारको विरोध गर्नुपर्छ ।
- तिमी नाराले जनताको पेट भर्न सक्दैनौ ।

- कम्युनिस्ट पार्टी भनेको वर्गसंघर्षको इतिहासमा मानवजातिले आर्जन गरेको ज्ञानद्वारा सुसज्जित नवमानवद्वारा बनेको बहुसंख्यक शोषित-पीडित, श्रमजीवी तथा सर्वहारावर्गको अभिन्न अंगको रूपमा रहेको अग्रदस्ता हो ।
- विद्यार्थीहरूको आवाज स्यालको हुइयाँ मात्र होइन, एक कुशल शिकारीको अचुक निशाना हो ।
- राजनीति भनेको अर्थतन्त्रको केन्द्रीय अभिव्यक्ति हो ।
- जातिहरूको आत्मनिर्णयको अधिकारको अर्थ अनन्य रूपसँग राजनीतिक अर्थमा स्वतन्त्रताको उत्पीडनकारी राष्ट्रबाट मुक्त राजनीतिक पृथकताको राजनीतिक अधिकार हो । ठोस रूपमा राजनीतिक जनवाद यो मागको अर्थ हो । अलग हुनका लागि आन्दोलन गर्ने पूर्ण स्वतन्त्रता तथा अलग हुने जातिको जनमत संग्रहद्वारा पृथकताको प्रश्नको निर्णय । यसैले यो माग पृथक राज्यको टुक्रा-टुक्रा गर्ने तथा साना-साना राज्य गठन गर्ने माग कदापि होइन । यो त सम्पूर्ण प्रकारको जातीय उत्पीडनको विरुद्धको संघर्षको मात्र सुसंगत अभिव्यक्ति हो । कुनै जनवादी राज्यप्रणाली पृथकताको जति नजीक हुन्छ, पृथक हुने काममा व्यवहारमा त्यति नै विरल र त्यति नै क्षीण हुनेछ ।
- हामीले शिक्षा गैरराजनीतिक हुनुपर्छ भन्ने पुरानो मान्यतालाई परित्याग गर्नुपर्छ । हामी राजनीतिबाट अलग्याएर शैक्षिक काम गर्न सक्दैनौं ।
- वास्तवमा यदि कसैले सानो गल्तीमा अड्डी लिन्छ, त्यसको औचित्य सिद्ध गर्न अधिक गम्भीर तर्क खोज्न थाल्दछ र त्यसलाई अन्तिम सीमासम्म पुऱ्याइदिन खोज्छ भने त्यो सानो गल्तीले वीभत्स र विराट रूप धारण गर्न पुग्छ ।
- मार्क्सवाद कुनै जीवनहीन जडसूत्र होइन, न त परिपूर्ण, बनिबनाऊ वा अपरिवर्तनीय सिद्धान्त नै, बरु यो त कार्यमा पथप्रदर्शक हो ।
- केवल सशस्त्र जनता नै स्वतन्त्रताका असली रक्षक हुन्छन् ।
- साम्राज्यवादी युग मुट्ठीभर महाशक्तिद्वारा सम्पूर्ण विश्वका जातिहरूको निरन्तर बढ्दो उत्पीडनको युग हो । त्यसकारण जबसम्म जातिहरूको आत्मनिर्णयको अधिकार स्वीकार गरिंदैन तबसम्म साम्राज्यवादका विरुद्ध अन्तर्राष्ट्रिय समाजवादी क्रान्तिका लागि लड्न असम्भव छ ।
- जसले वर्गसंघर्षलाई मात्र मान्दछ, ऊ मार्क्सवादी होइन, ऊ सम्भवतः अझै बुर्जुवा चिन्तन र बुर्जुवा राजनीतिको दायरामा नै चक्कर काटिरहेको हुन्छ । मार्क्सवादी केवल त्यही हो, जसले वर्गसंघर्षको मान्यतालाई सर्वहारा अधिनायकत्वको मान्यतासम्म विस्तारित गर्दछ ।
- संसारमा कुनै पनि सामाजिक जनवादी पार्टी (कम्युनिस्ट पार्टी-सं.) कठोर संघर्ष तथा सर्वहारावर्गका पुँजीवादी सहयात्रीका साथ अनेक फूटविना विशेष रूपमा पुँजीवादी क्रान्तिको समयमा कहिल्यै तयार भएका छैनन् ।

(घ) **कमरेड स्टालिन**

- जबसम्म मजदुर वर्गको पार्टीले आफ्नै पार्टीभित्रका अवसरवादीहरूका विरुद्ध सम्झौताहीन संघर्ष चलाउँदैन र जबसम्म त्यसले आफ्नै बीचमा रहेका समर्पणवादीहरूलाई खतम पार्दैन, तबसम्म त्यसले आफ्नो पंक्तिभित्र एकता र अनुशासनलाई कायम राख्न सक्दैन । त्यसले सर्वहारा क्रान्तिका संगठनकर्ता तथा नेताको भूमिका पूरा गर्न पनि सक्दैन र त्यसले नयाँ समाज निर्माणको भूमिका समेत पूरा गर्न सक्दैन ।
- यदि हामीले जित्नु छ भने हामीलाई तीन चीजको आवश्यकता पर्दछ । पहिलो हतियार, दोस्रो हतियार र त्यसपछि पनि हतियार ।
- कुन कुरा महसुस गर्नेबेला भएको छ भने संसारमा भएका सारा बहुमूल्य पुँजीमा सबभन्दा बहुमूल्य र सबभन्दा निर्णायक तत्त्व मानिसहरू र कार्यकर्ताहरू हुन् । कुन कुरा बुझ्नु पर्छ भने हाम्रो वर्तमान स्थितिमा कार्यकर्ताहरूले सबै कुराको फैसला गर्छन् । यदि उद्योग, कृषि, यातायात र सेनामा हामीसित असल र असंख्य कार्यकर्ताहरू भएमा हाम्रो मुलुक अजय हुनेछ । यदि हामीसित यस्ता कार्यकर्ताहरू भएनन् भने हामी दुवै खुट्टाका लंगडा हुनेछौं ।

(ङ) **कमरेड माओ**

- सामाज्यवाद र सामाजिक साम्राज्यवादले सर्वहारावर्गको अधिनायकत्व भएको हाम्रो राज्यसत्तालाई उल्टाउने प्रयत्नमा संभव सबै उपायहरू अपनाउँछन् । त्यसकारण उनीहरूले हरेक उपायद्वारा हाम्रो पार्टीमा आफ्ना एजेण्ट कायम गर्न खोज्दछन् । यो सधैं सम्भव रहन्छ कि हाम्रो पार्टीका कतिपय मानिसहरूले आफैलाई दुश्मनद्वारा भ्रष्ट हुन दिन्छन् र वर्गदुश्मनको दलाल हुने हदसम्म आफूलाई पतन गराउँछन् । पचास वर्षको आफ्नो इतिहासमा दशवटा ठूला-ठूला दुई लाइन संघर्षहरूबीचबाट हाम्रो पार्टी जसरी गुज्रेर आयो, ती संघर्षहरू राष्ट्रिय र अन्तर्राष्ट्रिय स्तरमा चलेकै वर्गसंघर्षकै प्रतिविम्बहरू थिए ।
- विद्यमान संस्कृति विद्यमान समाजको राजनीति र अर्थतन्त्रको विचारधारात्मक प्रतिविम्ब हो ।
- हामी कम्युनिस्टहरू बीउझैं हौं र जनता माटो हुन् । हामी जहाँ पुग्छौं हामीहरू त्यहाँका जनतासँग एक हुनुपर्छ । जनतामा जरा हाल्नु पर्छ र जनतामै फुल्नु पर्छ ।
- राज्यसम्बन्धी मार्क्सवादी सिद्धान्तअनुसार सेना राज्यसत्ताको मुख्य तत्त्व हुन्छ । जो कोही पनि राज्यसत्ता कब्जा गर्न चाहन्छ भने ऊसँग एक शक्तिशाली सेना चाहिन्छ ।
- समाजमा चल्ने वर्गसंघर्षको दीर्घकालीन प्रकृतिले पार्टीभित्र चल्ने दुई लाइनसंघर्षको दीर्घकालीन प्रकृतिलाई निर्धारण गर्दछ । जबसम्म वर्गहरू, वर्गअन्तर्विरोधहरू र वर्गसंघर्षहरू रहिरहन्छन्, त्यसको प्रतिविम्बको रूपमा पार्टीभित्र दुई लाइनसंघर्ष पनि चलिरहन्छ । सम्भवतः यो संघर्ष अर्को दश, बीस अथवा तीस पटक व्यक्त हुनेछ । यो सम्भव छ कि लिन प्याओ, वाङ मिङ, ल्यू शाओ ची, पेङ ते हुई र काओ काङजस्ता व्यक्तिहरू फेरि पनि देखापर्नेछन् । यो मानिसको इच्छाबाट स्वतन्त्र कुरा हो । कतिपय कमरेडहरू पार्टीमा महत्त्वपूर्ण दुई लाइनसंघर्ष देखापर्दा आश्चर्य मान्छन् । यो वास्तवमा समाजवादी कालमा वर्गसंघर्ष र दुई लाइनसंघर्षबारे स्पष्ट समभ्कदारीको अभावको परिणाम हो ।
- जसले अनुसन्धान गर्दैन, उसको बोल्ने अधिकार हुँदैन ।
- विचारधारात्मक तथा राजनीतिक कार्यदिशा सही वा गलत हुनुले सबै कुराको निर्धारण गर्छ । जब पार्टीको कार्यदिशा सही हुन्छ, तब सबै चीजहरू यसको मार्गमा आउनेछन् । यदि अनुयायीहरू छैनन् भने अनुयायीहरू आउनेछन् । यदि बन्दुक छैन भने बन्दुक आउने छ । यदि राज्यसत्ता छैन भने राज्यसत्ता आउने छ । यदि कार्यदिशा सही छैन भने भएको पनि सबै गुम्नेछ ।
- पुँजीवादी बाटो समातेका सत्ताधारीहरूका विरुद्ध संघर्ष गर्नु मुख्य काम हो तर यो कुनै उद्देश्य होइन । विश्वदृष्टिकोणको समस्या समाधान गर्नु यसको उद्देश्य हो । यो संशोधनवादका जरा उखेल्ने प्रश्न हो ।
- हामीले लेनिन पढ्नै पर्छ र लालभण्डा अभ्र बढी लाल तथा अभ्र बढी राम्रोसँग फहराउन साहसी हुनैपर्छ । हामी नयाँ कुराको पक्षपोषण गर्न र भिन्न चीजलाई स्थापित गर्न साहसी हुनैपर्छ ।
- प्रतिक्रियावादी वर्गमाथि अधिनायकत्वको अर्थ सम्पूर्ण प्रतिक्रियावादी तत्त्वको भौतिक उन्मूलन होइन । उद्देश्य त तिनीहरूलाई पुनः संस्कार गर्ने हो । उचित विधिद्वारा पुनः संस्कार गरी नयाँ मान्छे बनाउने हो । जनताको लागि फराकिलो जनवादविना सर्वहारा अधिनायकत्व सुदृढ हुन अथवा राज्यसत्ता सुस्थिर हुन असम्भव छ । जनवादविना, जनजागरणविना, जनताद्वारा सुपरिवेक्षणविना प्रतिक्रियावादीहरूमाथि र गलत तत्त्वहरूमाथि प्रभावकारी अधिनायकत्वको अभ्यास गर्न अथवा तिनीहरूलाई प्रभावकारी रूपमा पुनःसंस्कार गर्न असम्भव छ ।
- राज्यसत्ता बन्दुकको नालबाट जन्मन्छ ।
- युवाहरू सम्पूर्ण समाजका सबभन्दा सक्रिय र जीउँदा शक्ति हुन् । उनीहरू सिक्ने कुरामा सबैभन्दा बढी इच्छुक हुन्छन् र सोचाइमा सबैभन्दा कम रूढिवादी हुन्छन् ।
- एउटा असल मानिसको व्यवहार र आनिबानी र सुसंस्कृत, रसिलो र मीठो हुन्छ । तर, तालिमको लागि यो सम्भव छैन । तालिम अशिष्ट र खरो हुनुपर्छ । घोडाको पिठ्यूँमा कुदेर पुग्नासाथ निशाना हान्न सक्ने हुनु, युद्धैबाट गुज्रन सक्ने र पहाडलाई आफ्नो आवाजले हल्लाउन सक्ने, जोश, आवेग र गर्जनहरूले आकाशलाई रंगाउन सक्ने हुनु, जिङज्याङयु जस्तै पहाडलाई जरैबाट उखेलेर फ्याँक्न सक्ने तागत हुनु, युजी जस्तै सुरुङ खोल्न सक्ने बहादुर हुनु पर्छ । त्यो सबै अशिष्ट र रुखोपनबाट सम्भव छ । नम्रता र शिष्टतासँग यसको कुनै सम्बन्ध छैन । तालिम-प्रशिक्षणमा उन्नति गर्नको लागि अशिष्ट बन्नैपर्छ । यदि कोही अशिष्ट (जंगली) जस्तो छ भने उसको धेरै शारीरिक शक्ति हुनेछ । बलियो र कडा मांशपेशी र हड्डीहरू हुनेछन् । तालिम-प्रशिक्षणको विधि पनि रुखो हुनैपर्छ । त्यसपछि मात्र उसले आफूलाई गम्भीरतापूर्वक व्यवहारमा उतार्न सक्छ । यो नयाँ शिकारुहरूको लागि ज्यादै महत्त्वपूर्ण हुन्छ । तालिम-

प्रशिक्षणमा हामीले ध्यान दिने तीन कुराहरू हुन्- नियमितता हुनु, हाम्रो सबै शक्तिको एककट्टा गर्नु अनि अशिष्ट र रुखो बन्नु ।

(च) कमरेड प्रचण्ड

- वास्तवमा जनयुद्धको ऐतिहासिक पहलकदमी साम्राज्यवाद र हाम्रो अवस्थामा मुख्यतः भारतीय विस्तारवादको अगाडि घुँडा टेक्दै बारम्बार राष्ट्रघात गर्दै आएका राष्ट्रघातीहरूका विरुद्ध देशभक्तहरूको विद्रोह हो र यो यही सारलाई बोकेर निरन्तर अघि बढ्ने छ। जनयुद्ध प्रजातन्त्रका नाममा जनताका न्यायपूर्ण आन्दोलनका विरुद्ध शक्तिको भाषा बोल्ने जनताका अनगिन्ती छोराछोरीहरूको रगत पिउँदै आएका फासिष्टहरूका विरुद्ध जनताको विद्रोह हो र यही सारलाई बोकेर यो निरन्तर अघि बढ्ने छ। जनयुद्ध विकासका नाममा जनतालाई अभाव र गरिबीको दुश्चक्रमा पारी अरबपति बन्न पुगेका सामन्त, नोकरशाह र दलाल पुँजीपतिहरूका विरुद्ध विद्रोह हो र यही सारलाई बोकेर यो निरन्तर अघि बढ्ने छ। जनयुद्ध नेपाली कम्युनिस्ट आन्दोलनमा हावी भएको सुधारवाद र संशोधनवाद, जसले कम्युनिस्टको नाममा प्रतिक्रियावादको सेवा गर्दै आएको छ, त्यसका विरुद्ध क्रान्तिकारीहरूको विद्रोह हो र यही सारलाई बोकेर यो निरन्तर अघि बढ्नेछ ।
- पुरानो सामन्ती आधारलाई ध्वस्त पारेर जनवादी आधारमा नयाँ नेपाल निर्माण गर्ने अभियानलाई दुनियाँको कुनै पनि तागतले रोक्न सक्ने छैन ।
- प्रतिक्रान्तिका अनुभवले हामीलाई विगतका क्रान्तिमा हुन गएका सीमा र कमजोरीबाट शिक्षा लिन प्रेरित गर्दछन् भने विज्ञान-प्रविधिमा भएको विकासले हामीलाई क्रान्तिका रणनीति र कार्यनीतिमा सिर्जनात्मक विकास गर्न प्रेरित गर्दछन्। मानवसमाजका युगीन दृष्टिले आज पनि विश्वसाम्राज्यवाद र सर्वहारा क्रान्तिको युगमा नै रहेको भए तापनि आत्मगत र वस्तुगत परिस्थितिमा आएका उपरोक्त महत्त्वपूर्ण परिवर्तनहरूले आजको सर्वहारावर्गका अगाडि ठोस परिस्थितिको ठोस विश्लेषणका आधारमा आफ्ना विचार र रणनीतिहरूलाई विकास र परिमार्जन गर्नुपर्ने आवश्यकता उपस्थित भएको छ ।
- राज्यसत्ता कब्जा गर्ने प्रश्नभन्दा पनि राज्यसत्ताको निरन्तर जनवादीकरण गर्दै त्यसको विलोपीकरणतिर डोऱ्याउने प्रश्न अझ हजारौं गुणा कठिन र जटिल हुने गर्दछ ।
- इतिहास कसैका पूर्वाग्रह, गालीगलौज र दमन-आतंकका अगाडि झुक्दैन, बरु आफ्नो वस्तुगत नियमअनुसार निर्मम ढंगले अगाडि बढ्छ भन्ने वैज्ञानिक निष्कर्षलाई आठ वर्षका अनुभवहरूले सशक्त रूपमा प्रमाणित गरेका छन्। दुश्मनका रोमियो, किलो शेरा टू देखि कथित संकटकाल र अहिलेको हत्या अभियानसम्मलाई चिर्दै र अवसरवादीहरूका हजारौं सराप र गालीगलौजहरूलाई झुट्ठा सावित गर्दै जनयुद्ध आज विश्वसाम्राज्यवादका नाइकेहरूका लागि समेत एउटा चुनौती बनेर टक्कराउन पुग्नुले त्यही निष्कर्षलाई पुष्टि गरिरहेको छ ।
- पार्टीको महिलासम्बन्धी धारणालाई परिमार्जन गर्न यसबीचमा महिला समुदायले देखाएको अद्भूत वीरता, त्याग, तपस्या र इमानदारिताले काफी सहयोग पुऱ्याएको छ। आज पार्टी इतिहासमा पहिलो पटक कैयौं महत्त्वपूर्ण र नेतृत्वदायी पार्टी कमिटीको सेक्रेटरीको रूपमा, कैयौं स्क्वायड कमाण्डर र लडाकाको रूपमा तथा महिला नेताका रूपमा अगाडि आइरहनु भएको छ ।
- जनयुद्ध आज आफ्नो विकासको अत्यन्त संवेदनशील र संक्रमणकालीन चरणबाट गुज्रेको छ। रणनीतिक सन्तुलनको यो चरणमा एकातिर दुश्मनसँग चल्ने भीषण फौजी टक्करका कारण दक्षिणपन्थी आत्मसमर्पणवादी चिन्तन प्रबल खतरा बन्ने र अर्कातिर नयाँ सत्ताको विकासको अवस्थाको कारण नोकरशाही चिन्तन कार्यशैली प्रबल बन्ने खतरा रहन्छ। पार्टीले दक्षिणपन्थी आत्मसमर्पणवादका विरुद्धको वैचारिक संघर्षलाई प्रधानता दिंदै नोकरशाही चिन्तन र कार्यशैलीका विरुद्ध समेत संघर्षलाई बढाएर लैजाने नीति लिएको छ ।
- पार्टीभित्र गुटबन्दीलाई छूट दिने वा नदिने भन्ने प्रश्न वास्तवमा मार्क्सवादप्रति विश्वासघात गर्ने वा इमानदार रहने, क्रान्तिप्रति अविश्वास गर्ने वा विश्वास गर्ने तथा पार्टी एकतालाई तोड्ने वा त्यसको पक्षमा उभिने भन्ने प्रश्नसँग अभिन्न रूपले गाँसिएको छ ।

- विचारअनुसार संगठन र संस्कृति वा संगठन र संस्कृतिअनुसार विचार ? यो प्रश्न यतिबेला आन्दोलनको महत्त्वपूर्ण प्रश्न बनेको छ। निश्चित रूपमा क्रान्तिकारीहरूको प्रयत्न नयाँ विचारअनुसार संगठन र संस्कृतिमा रुपान्तरणका लागि संघर्ष हुनुपर्छ।
- दुई लाइनसंघर्षको केन्द्रविन्दु भूकम्पको केन्द्रविन्दुजस्तै पार्टीको केन्द्रीय कमिटी नै हुने गर्दछ। सर्वहारावादी कार्यदिशा र बुर्जुवा कार्यदिशाको केन्द्रीय अभिव्यक्ति र लडाईं केन्द्रीय कमिटीमा नै हुने गर्छ। दुई लाइनसंघर्षलाई ठीक ढंगले संचालन गरिएमा सामान्यतः क्रान्तिकारी पक्षको विजय निश्चित हुन्छ। दक्षिणपन्थी संशोधनवाद मुख्य खतरा भइरहेको वर्तमान अवस्थामा दुई लाइनसंघर्षसम्बन्धी उपरोक्त बुझाइमा स्पष्ट भएर मात्र पार्टीभित्र र बाहिरका अवसरवादका विरुद्ध ठीक ढंगले संघर्ष गरी पार्टी र क्रान्तिलाई अर्को नयाँ उचाइमा उठाउन सकिनेछ।
- पार्टीभित्र र बाहिर निश्चित विद्रोह न्यायसंगत हो वा होइन भन्ने कुराको फैसला गर्ने अधिकार आम कार्यकर्ता र जनसमुदायमा रहने व्यवस्थाको सुनिश्चित गरिनु पर्छ।
- महान् जनयुद्धलाई नयाँ उचाइ प्रदान गर्ने सन्दर्भमा नेपाली जनसमुदाय, तमाम देशभक्त, जनवादी तथा प्रगतिशील शक्तिहरू, क्रान्तिकारी संयुक्त मोर्चाका साथीहरू, महान् अमर शहीदहरू, छापामार योद्धाहरू र पार्टी कमरेडहरूको महत्त्वपूर्ण योगदान रहेको छ।
- सौन्दर्यशास्त्रका विशिष्ट मूल्यका नाममा सर्वहारावर्गको विज्ञानलाई त्यसबाट अलग्याउन खोज्ने चिन्तनले वस्तुतः सौन्दर्य शास्त्रकै वास्तविक मूल्यको अवमूल्यन मात्र गर्दछ।
- धार्मिक एवं जातीय समस्या भनेको यथार्थमा समाजमा रहेको शोषक-उत्पीडक वर्ग र शोषित-उत्पीडित वर्गका बीचमा संघर्षको समस्या हो। जबसम्म मुट्ठीभर शोषकवर्गका विरुद्धको संघर्षमा समाजको अत्यधिक बहुसंख्या रहेको शोषित वर्गको विजय हुँदैन, तबसम्म यो समस्याको वास्तविक समाधान असम्भव हुन्छ।
- नेपालमा राजतन्त्रको समर्थन गरेर धार्मिक स्वतन्त्रता र जातीय उत्पीडनबाट मुक्तिको कुरा गर्नेहरू या त महाअज्ञानी र पटमूर्ख हुन् या जनतालाई धोका दिने राजाका दलालहरू हुन्।
- जनयुद्धको ऐतिहासिक पहलका सन्दर्भमा जनतामाथि जुन आतंक खडा गरिएको छ र जनताका छोराछोरीहरूको जुन रगत बगेको छ, पार्टी र जनताले त्यसको बदला लिनेछन् र त्यो रक्तबीज भएर दुष्टहरूको शासन सधैंको लागि ध्वंस गर्ने कारक बन्नेछ।

(छ) हावर्ड फास्ट

- जो मानिस स्वतन्त्रता संग्राममा ढल्छ, त्यो निरर्थक मर्दैन भन्ने समझदारी छ। यही समझदारीको गहिराइबाट साहस उत्पन्न हुन्छ।
- समाजवादी लेखकले मात्र अग्निज्वालाबाट जन्मेको भविष्यप्रतिको आनन्द र आशालाई पूरा मात्रामा देख्न सक्छ।
- जो कोही पनि फासीवाद वा साम्राज्यवादको पक्षमा या विपक्षमा उभिन्छ। कोही पनि अलग रहँदैन। कुनै तटस्थ हुँदैन। लेखकले पनि एक वा अर्को पक्ष/विपक्षमा सहभागी हुनैपर्छ।
- नैतिकता त्यस्तो रस हो, जसले सिर्जनात्मक लेखनलाई परिपक्व बनाउँछ।
- कसाईलाई वीर, मूर्खलाई महात्मा, दलाललाई पूजनीय, पुङमाङ वर्ग चाकरलाई दार्शनिक बनाउने पुरानो चलन पूरै खतम नभएसम्म त्यसमाथि बारम्बार प्रहार गरिरहनु पर्छ।
- मूल्यवान् तथा गरिमामय साहित्य सिर्जना गर्ने हो भने उसले खोक्रो ड्रम ठटाउन छोडेर आजको नयाँ यथार्थलाई पक्रनु पर्ने हुन्छ।
- शिक्षा भनेको यथार्थको स्वभावप्रति वा सत्यप्रतिको एउटा दृष्टिकोण हो। सत्यको उद्घाटन अत्याचार र प्रतिक्रियावादको निम्ति सधैंभरि एउटा खतरा रहन्छ। तसर्थ आजको अमेरिकामा सत्यको निषेध गरिंदैछ।
- मार्क्सवादीहरू रूपलाई अस्वीकार गर्दैनन्, किनभने त्यसो गरेमा उनीहरूले आवश्यकीय रूपबाट कलालाई अस्वीकार गर्नुपर्ने हुन्छ।
- महान् लेखक बन्नका लागि मानवजातिलाई स्नेह गर्नु, मानवजातिको स्वतन्त्रतालाई प्यार गर्नु र त्यसको पक्षको संघर्षमा सहभागी बन्नु आवश्यक हुन्छ। यसो नभएमा कोही पनि महान् लेखक बन्न सक्दैन।

(ज) अन्य

- संघर्षको सुख नै श्रेष्ठ सुख हो- *गोर्की।*
- कोक्रो हल्लाउने हातले संसार हल्लाउन सक्छन्- *क.क्रुप्सकाया।*
- बहुबलद्वारा गरिने संघर्षले छाला र मासुलाई मात्र छुन सक्छ भने तर्क-वितर्कद्वारा गरिने संघर्षले चाहिं उनीहरूको आत्मालाई नै छुन सक्दछ - *क.च्याङचिङ।*
- जंगबहादुर मेरो लाशसँगै सती जानेछ- *लखन थापा।*
- म पराजित भएर घर फर्कने छैन। पराजयभन्दा बरु मृत्यु नै मलाई स्वीकार्य छ - *चे।*
- असल क्रान्तिकारीको रूपमा हुर्क, सम्झिराख महत्त्वपूर्ण कुरा भनेको क्रान्ति हो। एक्लो रूपमा हाम्रो कुनै अर्थ छैन। संसारका कुनै पनि भागमा जुनसुकै व्यक्तिमाथि भएको अन्याय किन नहोस्, त्यसले तिनीहरूलाई पनि घोचोस्। यो नै क्रान्तिकारीहरूमा रहेको सुन्दर गुण हो- *चे।*
- इमानदारले सामना गर्छ, गद्दारले विश्वासघात गर्छ, वीरले संघर्ष गर्छ, डरछेरुवाले घुँडा टेक्छ- *होचि मिन्ह।*
- हाम्रो सेनामा शारीरिक शक्ति र विधि भएपछि सबै पुग्छ भन्ने खालको हचुवा धारणा विगतका दिनहरूमा रहँदै आएको थियो। अर्कोतिर सेनालाई राजनीतिक चेतना भए मात्र पुग्छ भन्ने धारणा पनि थियो। यो दुवै गलत हो। के विगतमा हामीहरूले युद्धहरू जित्यौं त ? हो जित्यौं पनि। तर यसको अर्थ यो हुँदैन कि हाम्रो प्राविधिक दक्षता या त प्रचुर मात्रामा थियो या पुग्ने जति थियो। यदि हामीहरूसँग धेरै शारीरिक शक्ति र उत्तम प्रविधिहरूको साथ राजनैतिक चेतना पनि हुन्थ्यो भने हामीहरूले ठूला-ठूला युद्धहरू जितेका हुने थियौं र थोरै आकस्मिकताबाट पीडित हुने थियौं- *चु तेह।*
- सयवटा गिर्जाघरहरू निर्माण गर्नुको सट्टा एउटा बिजुली घरको निर्माण गर्नु धेरै उत्तम हुन जान्छ। - *डा. चेखोव।*

इतिहास

१. पहिलो विश्वयुद्ध (सन् १९१४-१९१८)

- सन् १९१४ जुनमा जर्मनीले रूसविरुद्ध युद्ध सुरु गऱ्यो।
- त्यतिबेला पुँजीवाद स्पष्ट साम्राज्यवादमा पतन भइसकेको थियो र आ-आफ्नो साम्राज्य फैलाउन एवं उपनिवेश जमाउन पुँजीवादी (साम्राज्यवादी)हरू बीचमा व्यापक गुटबन्दी भयो।
- यसको एकातिर जर्मनी, जापान र इटली थिए भने अर्कोतिर ब्रिटेन, फ्रान्स, अमेरिका र रूस थिए।
- विश्वयुद्धको समर्थन गर्ने पार्टीहरूमा मुख्यतः ब्रिटेन लेवर पार्टी, फ्रान्सिसी सोसलिस्ट पार्टी, जर्मन सोसल डेमोक्रेटिक पार्टी, अष्ट्रियन सोसल डेमोक्रेटिक पार्टी, बेल्जियम लेवर पार्टी र साउथ अफ्रिकन लेवर पार्टी थिए।
- विश्वयुद्धको विरुद्ध लाग्ने पार्टीहरू मुख्यतः दोस्रो अन्तर्राष्ट्रिय, रूसको बोल्सेभिक पार्टी, सर्वियाको सोसल डेमोक्रेटिक पार्टी, हंगेरीको सोसल डेमोक्रेटिक पार्टी र इटली, रुमानिया, बुल्गेरिया एवं अमेरिकाका सोसलिष्ट पार्टीहरू थिए।

२. दोस्रो विश्वयुद्ध (सन् १९३९-१९४५)

- ब्रिटेन र फ्रान्सले जर्मनीमाथि आक्रमण गरेर सोभियत संघसँग गरिएको शान्तिसन्धि भंग गर्न चाहन्थे।
- जर्मनीको हिटलर भने ब्रिटेन र फ्रान्सले कब्जा गरेका देशहरू समेत आफ्नो अधीनमा पारेर सारा युरोपमा आफ्नो आधिपत्य कायम गर्न चाहन्थ्यो।
- जापान आफ्नो आक्रमणलाई विस्तार गर्दै लगेर पूरै एशियाको मालिक बन्न चाहन्थ्यो।

- सोभियत संघ, अमेरिका र ब्रिटेनबीच फासिष्टविरोधी मोर्चा बन्यो ।
- अन्तमा ७ मे १९४५ मा जर्मनीले लालसेनासामु आत्मसमर्पण गऱ्यो। ६ र ९ अगस्त १९४५ मा अमेरिकाले जापानका क्रमशः हिरोसिमा र नागासाकीमा अणुबम प्रहार गऱ्यो। १४ अगस्त १९४५ मा जापानले पनि लालसेनासामु आत्मसमर्पण गऱ्यो ।
- दोस्रो विश्वयुद्धमा सोभियत संघमा मात्र ७५ लाख सेना र १ करोड २५ लाख जनता गरी २ करोड जनताको ज्यान गयो । अमेरिका र ब्रिटेनका ७ लाख ५० हजार सेना मारिए भने जर्मनीका २८ लाख ५० हजार सेनाले ज्यान गुमाए ।
- जापानको हिरोसिमामा मात्र १ लाख ५० हजार मानिसको ज्यान गयो ।

३. पेरिस कम्युन असफल हुनुका कारणहरू

- सर्वहारावर्गले बुर्जुवा वर्गमाथि आफ्नो सत्ताको आवश्यकताअनुसार बलप्रयोग (अधिनायकत्व लागू) गर्न नसक्नु ।
- सत्ता कब्जा गर्ने बित्तिकै यसलाई टिकाइराख्नका लागि सेना निर्माणको तयारी नगर्नु ।
- किसान समुदायसँग मजदुर वर्गले एकता कायम गर्न नसक्नु ।
- पुरानो सत्ताका वित्तीय संस्था (बैंक) कब्जा गर्न नसक्नु ।

४. नेपालको राजदरबारभित्र के-के हुन्छ ?

- कोतपर्व : त्यतिबेलाकी रानी राज्यलक्ष्मीका प्रिय भारदार गगन सिंहको हत्या भयो । हत्यारा पत्ता लगाउने बहानामा वि.सं. १९०३ भाद्र ३ गते राति रानीले सबै भारदारहरूलाई कोतको पटाङ्गिनी (आँगन) मा हाजिर हुन लगाइन् । भारदारहरू जम्मा भएको त्यही ठाउँमा रातको २ बजे जंगबहादुरले मुख्तियार (प्रधानमन्त्री) फत्यजंग शाह चौतरियासहित कैयौंको हत्या गऱ्यो । यस घटनालाई कोतपर्व भनिन्छ ।
- भण्डारखाल पर्व- जंगबहादुर मार्फत् आफ्नो स्वार्थ पूरा नहुने निश्चित भएपछि उनलाई पक्रन वि.सं. १९०३ कार्तिक १७ गते रानीद्वारा दरबारमा बोलाइयो। यो षड्यन्त्र विराज पाण्डे नामका एक भारदारमार्फत् पहिल्यै जंगबहादुरले थाहा पाए र पूरा तयारीका साथ उनी भण्डारखाल बगैचामा पुगे । सबै जम्मा भएपछि जंगबहादुरले सबैलाई आत्मसमर्पण गर्न आदेश गरे। कतिपयले आत्मसमर्पण गरे र हतियार बुझाए, यस्तालाई जन्मकैद हालियो भने आत्मसमर्पण गर्न नमान्नेहरूलाई काट्ने आदेश दिइयो । आदेशसँगै २३ जना त्यहीं काटिए। त्यसपछि जंगबहादुर दरबार पुगेर रानीलाई नजरबन्द गरे र देश निकाला गरे । यो घटनालाई भण्डारखाल पर्व भनिन्छ ।
- भगुवा राजा : राणाहरूसँग संघर्ष गर्नदेखि डराएर त्यतिबेलाका राजा त्रिभुवन शाह वि.सं. २००७ कार्तिक २१ गते भारत भाग्नका लागि सपरिवार (ज्ञानेन्द्र बाहेक, पछि ज्ञानेन्द्रलाई नै राणाहरूले राजा बनाए) भारतीय दूतावासमा शरण लिन पुगे। त्यसपछि कार्तिक २५ गते १२.३० बजे भारतीय जहाज चढेर त्रिभुवन भारत भागे। त्रिपक्षीय दिल्ली सम्झौता भएपछि भगुवा राजा फागुन ४ गते भारतबाट नेपाल फर्किए । त्यसपछि वि.सं. २००८ साल वैशाख १ गते त्रिभुवनले सेनाको सुप्रिम कमाण्डर इन चिफको पद लिए र सक्रिय राजतन्त्रको जग बसाले। तर विडम्बना भगुवा राजालाई राष्ट्रपिता भनेर नेपालीहरूलाई घोकाइन्छ ।
- सतीको सराप : मल्लकालीन राजा लक्ष्मीनरसिंह मल्लको पालामा उनकै भारदार (सापेक्षित रूपले उदारवादी) काजी भीम मल्ललाई मृत्युदण्ड दिइयो । त्यसपछि भीम मल्लकी पत्नीले “यो राज्यमा विवेक नरहोस्” भन्दै पतिको हत्यापछि प्रतिक्रिया दिइन् । त्यसैलाई व्याख्या गर्दै “नेपालमा अरुको भलाइ गर्नेको कहिल्यै भलो हुँदैन’ किनकि यो सतीले सरापेको देश हो” भन्ने भनाइ (किंवदन्ति) को रूपमा अद्यापि पाइन्छ ।
- २०१७ सालको फौजी कू : वि.सं. २०१७ साल पुस १ गते थापाथलीमा नेपाली कांग्रेसको युवा संगठन “नेपाल तरुण दल” को राष्ट्रिय महाधिवेशन उद्घाटन कार्यक्रममा तत्कालीन प्रधानमन्त्री विश्वेश्वरप्रसाद कोइरालासहित पार्टीका नेताहरू जम्मा भएर कार्यक्रम गर्दै थिए । राजा महेन्द्रको योजना र आदेशमा उक्त कार्यक्रमस्थललाई शाही सेनाले घेरा हाल्यो । प्रधानमन्त्रीलगायत कतिपय मन्त्री र पार्टीका नेता (अन्य पार्टीका पनि) हरूलाई गिरफ्तार गरी जेल हालियो । संविधान खारेज गरियो र देशभरि सैन्य शासन

लगाएर त्यसको प्रत्यक्ष नेतृत्व महेन्द्रले लिए । यसै दिनबाट ३० वर्षे निरंकुश पंचायती व्यवस्थाको औपचारिक सुरुवात गरियो । त्यस घटनालाई ०१७ सालको सैन्य (फौजी) 'कू' भनिन्छ ।

- ० नारायणहिटी हत्याकाण्ड : वि.सं. २०५८ साल जेठ १९ गते राति साम्राज्यवादी अमेरिकाको गुरुयोजना र लगानी एवं विस्तारवादी भारतको समर्थनमा अपराधी शाही सेना, गुण्डा पारस र तस्कर ज्ञानेन्द्रको भौतिक संलग्नतामा नारायणहिटी दरबारमा डरलाग्दो नरसंहार मच्चाइयो । दीपेन्द्रको मुकुण्डो लगाएर गरिएको सो आक्रमणमा सापेक्षित उदारवादी राजा वीरेन्द्र, उनकी रानी ऐश्वर्य, छोराहरू दीपेन्द्र र निराजन, छोरी श्रुती एवं भाइ धीरेन्द्रसहित १० जना शाही नातेदारहरूको हत्या गरियो । कालो पदार्थको खेल भन्दै दीपेन्द्रलाई लागू पदार्थ खुवाएर मारिएको उक्त हत्याकाण्डमार्फत् दाजुको वंशनाश गर्ने ज्ञानेन्द्र शाही त्यसपछि स्वघोषित राजा बने । यस घटनालाई नारायणहिटी हत्याकाण्ड भनिन्छ ।
- ० अर्को १७ साल : आफ्नै दाजुको वंश नास गरेर स्वघोषित राजा (नक्कली) बन्न पुगेको ज्ञानेन्द्र शाहीले कथित जननिर्वाचित शेरबहादुर देउवाको सरकारलाई असक्षम भनी बर्खास्त गरी वि.सं. २०५९ साल असोज १८ गते शासन आफ्नै हातमा लिने काम गरे । त्यसपछि दरबारका खेतालाहरू लोकेन्द्रबहादुर चन्द, सूर्यबहादुर थापा र पुनः शेरबहादुर देउवाको खोजी गर्दै उनीहरूको नेतृत्वमा दरबारका कठपुतली सरकारहरू गठन गरेर २०१७ साल दोहोऱ्याउने प्रारम्भिक अभ्यास ज्ञानेन्द्रले गरे । एमाले एकातिर प्रतिगमन भन्दै र अर्कोतिर खेताला सरकारको नेतृत्व आफैले गर्ने खुला माग गर्दै माझीपन्थी बन्न पुग्यो । तैपनि एमाले दरबारमा मुख्य खेताला बनेर जान पाएन । अन्ततः कुर्सी भनेपछि मरिहत्ते गर्ने एमाले, पूर्व पंचहरूको पार्टी राप्रपा र पूर्व पंच बद्री मण्डलहरू शेरबहादुर देउवाको खेताला सरकारमा सामेल भए । फेरि पनि शेरबहादुर देउवालाई शतप्रतिशत असक्षम भन्दै वि.सं. २०६१ माघ १९ गते दिउसो १० बजे ज्ञानेन्द्रले शाही घोषणामार्फत् शाही सेनाको बलमा सम्पूर्ण सत्ता आफ्नो हातमा लिएको घोषणा गरे । संसदीय पार्टीका नेताहरू एवं प्र.म.शेरबहादुर समेतलाई घरघरमै नजरबन्द गरियो । प्रकाशन र प्रसारणमा आफ्नो गीत गाउनेबाहेक अन्यमा कडा सेन्सरसिप लागू गरियो । देशभरि टेलिफोन, इन्टरनेट लाइन र टी.भी.केवल लाइन काटियो । यसै सैन्य 'कू' लाई अर्को ०१७ साल भनिन्छ ।

५. नेपालमा राजतन्त्रको खर्च

- ० वि.सं. २०५८ मंसिरको संकटकालअगाडि प्रतिबर्ष जम्मा ९ करोड मात्र ।
- ० वि.सं. २०५८ को संकटकालपछि प्रतिवर्ष जम्मा ११ करोड मात्र ।
- ० वि.सं. २०५९ भदौ पछि (लोकेन्द्रबहादुर सरकारले) प्रतिवर्ष जम्मा ६२ करोड मात्र ।
- ० वि.सं. २०६१ जेठमा (शेरबहादुर सरकारका अर्थमन्त्री भरतमोहन अधिकारीले) प्रतिवर्ष जम्मा ६३ करोड मात्र ।

६. राजतन्त्र रहेका मुलुकहरू

नेपाल	भूटान	बहराइन	ब्रुनाइ
कम्बोडिया	जापान	कुवेत	मलेसिया
साउदी अरब	थाइल्याण्ड	कतार	ओमान
जोर्डन	बेलायत	बेल्जियम	डेनमार्क
स्पेन	स्वीडेन	नर्वे	नेदरल्याण्ड
स्वीट्जरल्याण्ड	लक्जेम्वर्ग	मोनाको	मोरक्को
लेसोथो	समोआ	टोङ्गा	लिचेटन्सन

७. राजतन्त्र कि गणतन्त्र ?

- ० विश्वमा जनसंख्याका हिसाबले ९० प्रतिशत जनसंख्या गणतन्त्रले ओगटेको छ भने ९ प्रतिशत जनसंख्या संवैधानिक राजतन्त्रले ओगटेको छ र बाँकी १ प्रतिशत जनसंख्या मात्र सक्रिय राजतन्त्रले ओगटेको छ ।

८. सशस्त्र विद्रोहका घटनाहरू

- ० सन् १८७६ अप्रिलमा तत्कालीन राणा प्रधानमन्त्री जंगबहादुरविरुद्ध गोरखामा लखन थापा (जन्म-१८३४) द्वारा सशस्त्र विद्रोह सुरु गरेलगत्तै व्यापक दमन भयो । उनले भनेका थिए, "मलाई मारियो भने जंगबहादुर

पनि मेरो लाससँगै सती जानेछ ।" आखिर लखन मारिए । लखन थापा समेत ६ जना युवाहरूलाई गोरखा मनकामनामा रूखमा झुण्ड्याएर हत्या गरियो । त्यसकारण राजनीतिक आन्दोलनका प्रथम शहीद लखन थापालाई मानिन्छ ।

- वि.सं. २०१८ माघ ४ गते राजा महेन्द्रलाई बम प्रहार गरेको आरोपमा प्रजातन्त्रवादी युवा दुर्गानन्द झालगायत ५ जना युवाहरूलाई गिरफ्तार गरियो र जेल हालियो । वि.सं. २०२० माघ ५ गते झालाई जेलमै मृत्युदण्ड दिइयो ।
- वि.सं. २०१९ असोज १७ गते पंचायती सेनाद्वारा बझाङको सीमानाको वित्थड लेकमा बझाङी राजासहित ११ जना कांग्रेस कार्यकर्ताको निर्मम हत्या गरियो ।
- वि.सं. २०२८ साल जेठ २ गतेदेखि झापा विद्रोह सुरु भयो । त्यही आरोपमा गिरफ्तार गरी जेल राखिएका र पछि जेल सरुवा भन्दै २०२९ फागुन २१ गते सुखानी जंगलमा लगी हत्या गरिएका योद्धाहरू हुन्- रामनाथ दाहाल, नेत्र घिमिरे, वीरेन राजवंशी, कृष्ण कुईंकेल र नारायण श्रेष्ठ ।
- वि.सं. २०३१ फागुन ३० गते राजा वीरेन्द्रमाथि विराटनगरमा बम प्रहार भयो । उक्त घटनामा आरोपित भीमनारायण श्रेष्ठलाई गिरफ्तार गरियो र २०३५ माघ २४ गते जेलबाट निकाली पंचायतले श्रेष्ठको हत्या गर्‍यो ।
- वि.सं. २०३१ सालमा ओखलढुंगा टिमुरबोटेमा सशस्त्र विद्रोह सुरु भयो । त्यहाँ सेनाद्वारा आक्रमण गरी दर्जनौंको हत्या गरियो । त्यसै घटनामा पक्राउ परेका क्याप्टेन यज्ञबहादुर थापालाई २०३५ साल माघ २४ गते राति जेलबाट निकाली हत्या गरियो ।
- वि.सं. २०४२ असार ६ गते काठमाडौं सिंहदरबार दक्षिण ढोका, राष्ट्रिय पञ्चायत भवनलगायत विभिन्न ठाउँमा बम विस्फोटन भयो । उक्त घटनासँग सम्बन्धित भनेर जनवादी मोर्चाका अध्यक्ष रामराजाप्रसाद सिंह, उपाध्यक्ष लक्ष्मणप्रसाद सिंह र महासचिव खेमराज भट्ट मायालुलाई मृत्युदण्डको सजाय सुनाइयो । गिरफ्तार गरिएका लक्ष्मीनारायण झा, ईश्वर लामा, पदम लामा, महेश्वर चौलागाईं, साकेतचन्द्र मिश्र आदि पंचायती हिरासतबाटै आजसम्म बेपत्ता छन् ।
- यसबाहेक पश्चिममा भीमदत्त पन्तले चलाएको सशस्त्र विद्रोह, २०१०-१२ सालमा बारा-पर्सामा चलेको किसान विद्रोह, धादिङको खनियावास किसान विद्रोह, चितवनको जुगेडी-जुटपानी किसान विद्रोह इतिहासका महत्त्वपूर्ण राजनीतिक विद्रोहका घटनाहरू हुन् भने धनकुटाको छिन्ताङ हत्याकाण्ड र सिन्धुपाल्चोकको पिस्कर हत्याकाण्ड पञ्चहरूले गरेका जघन्य हत्याकाण्डहरू हुन् ।

वार्ता, आचारसंहिता र अध्यक्ष कमरेडका ६ प्रश्न

(क) पहिलो युद्धविराम र वार्ता

- कुख्यात नारायणहिटी हत्याकाण्डपछि परम्परागत रूपमा चल्दै आएको राजतन्त्रको अन्त्य भएको निष्कर्षसहित देशको शासन व्यवस्था गणतन्त्रतिर जाने वस्तुगत आधार बनेको निचोड ने.क.पा.(माओवादी) ले निकाल्दै अन्य सबै पार्टीहरू (मुख्यतः संसदवादी पार्टीहरू) लाई यो दिशामा अघि बढ्न आह्वान गर्‍यो ।
- ने.क.पा.(माओवादी) ले वार्ता र अग्रगामी राजनीतिक निकासको लागि लचिलो र प्रजातान्त्रिक कार्यनीतिअन्तर्गत सर्वपक्षीय गोलमेच सम्मेलन, अन्तरिम सरकारको गठन र संविधानसभाको चुनावमार्फत् गणतन्त्रमा जाने घोषणा गर्‍यो ।
- वि.सं. २०५८ साल साउन ८ गते नयाँ सत्ताले अगाडि सारेको राजनीतिक निकासको विषयमा छलफल गर्ने निर्णयसहित पुरानो सत्ताले युद्धविरामको घोषणा गर्‍यो भने त्यसको लगत्तै नयाँ सत्ताले पनि युद्धविराम घोषणा गरी वार्ताको टेबुलमा बस्ने र अग्रगामी राजनीतिक निकासमा जाने प्रतिबद्धता जाहेर गर्‍यो ।
- नेपाल कम्युनिस्ट पार्टी (माओवादी) का तर्फबाट पार्टीका राजनीतिक ब्यूरो सदस्य कमरेड कृष्णबहादुर महराको नेतृत्वमा कमरेड अग्निप्रसाद सापकोटा र कमरेड टोपबहादुर रायमाझी सदस्य रहेको वार्ता टोली निर्माण गरी २०५८ भाद्र १२ गते कीर्तिपुरमा आयोजित स्वागत सभामार्फत सार्वजनिक गरियो ।

- पुरानो सत्ताको तर्फबाट मन्त्री चिरञ्जीवी वाग्लेको नेतृत्वमा चक्र बाँस्तोला, नरहरि आचार्य, महेश आचार्य र पूर्णबहादुर खड्का सदस्य रहेको वार्ता टोली गठन गरियो ।
- वि.सं. २०५८ साल भाद्र १४ गते ललितपुरको गोदावरीमा प्रथम चरणको वार्ता भयो भने दोस्रो चरणको वार्ता २०५८ भाद्र २८-२९ गते बर्दियाको ठाकुरद्वारमा सम्पन्न भयो । यसैगरी तेस्रो चरणको वार्ता २०५८ कार्तिक २८ गते गोदावरीमा भयो ।
- वार्ताद्वारा अग्रगामी राजनीतिक निकासमा जाने प्रतिबद्धताप्रति पुरानो सत्ता बेइमानीपूर्ण ढंगबाट प्रस्तुत हुँदै भीषण लडाइँ र जनदमनको तयारी गर्दै अग्रगामी राजनीतिक निकासको ढोका लगभग बन्द गर्न पुग्यो ।
- वि.सं. २०५८ मंसिर ६ गते पार्टी अध्यक्ष कमरेड प्रचण्डले वार्ता र अग्रगामी राजनीतिक निकास समाप्त प्रायः भएको घोषणा गर्दै आम जनता र पार्टीपंक्तिलाई सचेत र सतर्क हुन आह्वान गर्नुभयो । त्यसपछि मंसिर ८ गते राति जनमुक्ति सेनाले दाङ ब्यारेक र स्याङजा सदरमुकाममा आक्रमण गरी आफ्नो अपराजय तागत प्रदर्शन गर्न सफल भयो ।

(ख) दोस्रो युद्धविराम र वार्ता

- ठूला-ठूला युद्धमोर्चाहरूमा शाही सेनाको सर्मनाक पराजय हुँदा र जनमुक्ति सेना विजयी हुँदै जाँदा पुरानो सत्ता फेरि वार्ताद्वारा अग्रगामी राजनीतिक निकासको एजेण्डामा खुलेरै छलफल गर्ने प्रतिबद्धता जाहेर गर्न बाध्य भयो । यसैका आधारमा दुवै पक्षबाट २०५९ माघ १५ गते युद्धविराम गर्ने सहमति भएअनुसारै माघ १५ गते दोस्रो पटक युद्धविराम भयो ।
- नयाँ सत्ताको तर्फबाट वार्ताको लडाईं संचालन गर्नको लागि क.बाबुराम भट्टराईको संयोजकत्वमा क.रामबहादुर थापा (बादल), कृष्णबहादुर महरा, क. देव गुरुङ, क. मातृकाप्रसाद यादव सदस्य रहेको ५ सदस्यीय वार्ता टोली घोषणा भयो ।
- पुरानो सत्ताको तर्फबाट सुरुमा (२०६० वैशाख १२ सम्म) नारायणसिंह पुनलाई संयोजक बनाइयो भनेपछि (२०६० वैशाख १३ देखि जेठ २८ सम्म) संयोजक बद्रीमण्डल र सदस्यहरूमा नारायणसिंह पुन, रमेशनाथ पाण्डे, उपेन्द्र देवकोटा, कमल चौलागाईं र अनुराधा कोइरालालाई बनाइयो । लोकेन्द्रबहादुर चन्दको सरकार मिल्काइएपछि एवं सूर्यबहादुर थापाको खेताला सरकारलाई भर्ती गरेपछि संयोजक प्रकाश चन्द्र लोहनी र सदस्यमा कमल थापालाई नियुक्ति गरियो ।
- पुरानो सत्ताभित्रको चरम संकट, सत्ता तानातान एवं समस्याहरूलाई गम्भीरतापूर्वक नलिने र राजनीतिक हलको दिशातिर नजाने स्थिति तीन पटकको वार्ता टोलीको परिवर्तन एवं शाही सेनाको जनविरोधी रवैयाले राम्रैसँग प्रस्ट्यायो ।
- नयाँ सत्ताको वार्ता टोली पहिलो पटक वि.सं. २०५९ चैत्र १५ गते नयाँ बानेश्वरस्थित अन्तर्राष्ट्रिय सम्मेलन हलमा आयोजित विशाल पत्रकार सम्मेलनमा सार्वजनिक भयो र चैत्र २० गते लाखौं जनताको उपस्थितिमा सम्पन्न शहीद मञ्चको विशाल आमसभामा पाँचै जनाले सम्बोधन गर्ने काम भयो ।
- पहिलो औपचारिक वार्ता वि.सं. २०६० वैशाख १४ गते काठमाडौं स्थित शंकर होटलमा सम्पन्न भयो भने दोस्रो चरणको वार्ता वैशाख २७ गते सोही ठाउँमा भयो । त्यसपछि तेस्रो चरणको वार्ता २०६० साउन ३२ गते दाङको हापुरे (पुरन्धारा गा.ज.स.) मा सम्पन्न भयो ।
- वार्ताका सहजकर्तामा दुवै पक्षको सहमतिमा पद्मरत्न तुलाधर, दमननाथ ढुंगाना, शैलेन्द्रकुमार उपाध्याय र कर्णध्वज अधिकारी नियुक्त हुनुभयो ।
- वार्ताद्वारा समस्या हल गर्न नचाहने एवं वार्ता भन्दै विद्रोही पक्ष (माओवादी) लाई अल्मल्याउने अनि नयाँ-नयाँ ठाउँमा जनदमनका लागि नयाँ ब्यारेकहरू स्थापना गर्ने र आफू भीषण युद्धको तयारीमा लगातार लाग्ने काम पुरानो सत्ताले गरिनै रह्यो । पुरानो सत्ताको बेइमानीपूर्ण काम मुख्यतः तेस्रो चरणको वार्ता हापुरेमा चल्दै गर्दा २०६० साउन ३२ गते रामेछापमा त्यहाँका जनसरकार प्रमुख बाबुराम योञ्जनसहित १९ जना निशस्त्र राजनीतिक कार्यकर्ताहरूको निर्ममतापूर्वक हत्यारो शाही सेनाद्वारा गरिएको जघन्य हत्या थियो । यसरी औपचारिक र भौतिक रूपमा वार्ता सिद्धिएको घोषणा पुरानो सत्ताले गर्‍यो ।
- पुरानो सामन्ती सत्ता र हत्यारो शाही सेनाको बेइमानीपूर्ण षड्यन्त्रको भण्डाफोर र प्रतिरोधविना जनताका अधिकार प्राप्त नहुने र रक्षा पनि हुन नसक्ने निष्कर्षसहित नयाँ सत्ताले आफ्ना योजना अगाडि बढाउने

निर्णय गऱ्यो। फलस्वरुप २०६० भाद्र १० गते ने.क.पा.(माओवादी) बाट एक विज्ञप्ति जारी गरिई औपचारिक र आधिकारिक रूपमा युद्धविराम भङ्ग भयो र फेरि युद्ध शुरु भयो।

(ग) आचारसंहिता

- वार्ताको माध्यमबाट समस्याको शान्तिपूर्ण निकास खोज्न दुवै पक्ष प्रतिबद्ध र प्रयत्नरत रहने।
- राष्ट्रिय हितप्रति संवेदनशील रहँदै महत्त्वपूर्ण निर्णय गर्दा आम सहमति कायम गर्न कोसिस गर्ने।
- दुवै पक्षबाट सबै प्रकारका हिंसात्मक बल प्रयोगका गतिविधि बन्द गर्ने।
- दुवै पक्षले संवेदनशील क्षेत्रमा एक-अर्कालाई उत्तेजित पार्ने खालका गतिविधि नगर्ने।
- एक-अर्काका कब्जामा रहेका व्यक्तिहरूलाई दुवै पक्षले क्रमिक रूपमा रिहा गर्दै जाने।
- दुवै पक्षले जनहितका नियमित काम शान्तिपूर्ण ढंगले गर्ने विषयमा कुनै बाधा व्यवधान नगर्ने।
- सरकारी संचार माध्यमबाट दुवै पक्षका विचार निष्पक्ष ढंगले प्रवाहित गर्ने।
- संचार माध्यमबाट वार्ता तथा शान्ति प्रक्रियालाई प्रतिकूल असर पार्ने खालका अभिव्यक्ति कसैले नगर्ने। आ-आफ्ना आस्थाअनुसारका राजनीतिक विचार प्रचार-प्रसार गर्दा शिष्ट तथा मर्यादित भाषाको प्रयोग गर्न ध्यान दिने।
- कसैसँग इच्छा विपरीत जिन्सी वा नगदी चन्दा र आर्थिक सहयोग नउठाउने।
- वार्ता अवधिभर हड्ताल, बन्द वा चक्काजामजस्ता कार्यक्रम नगर्ने तर शान्तिपूर्ण ढंगबाट सभा जुलुस गर्न सकिने।
- अनावश्यक खानतलासी गर्ने, गिरफ्तार गर्ने, अपहरण गर्नेजस्ता कार्य दुवै पक्षले बन्द गर्ने।
- युद्धविरामको अवधिभर देशमा शान्ति-व्यवस्था कायम गर्न दुवै पक्षले एक-अर्कालाई सहयोग गर्ने।
- खाद्यान्न, औषधी तथा दैनिक उपभोग्य वस्तुहरू ओसार-पसार गर्न बन्देज नलगाउने।
- नागरिकको एक स्थानबाट अर्को स्थानमा स्वतन्त्रतापूर्वक आवत-जावत गर्न पाउने अधिकारको हनन दुवै पक्षले नगर्ने।
- आम जनताले प्राप्त गरेका मौलिक हकको उपयोग गर्नमा कुनै किसिमको बाधा-विरोध नगर्ने।
- वार्तामा संलग्न दुवै पक्षका व्यक्तिहरूको आवागमन र गतिविधिमा कुनै प्रकारको बाधा-व्यवधान नगर्ने।
- विस्थापित भएकाहरूलाई आ-आफ्नो घर फर्कने र शान्तिपूर्ण ढंगले पुनःस्थापित हुने कार्यमा दुवै पक्षले सहयोग गर्ने।
- दुवै पक्षको सहमतिले आचारसंहिताको अनुगमन टोली बनाउने।
- आचारसंहितामा कुनै संशोधन गर्नुपर्ने भएमा दुवै पक्षको सहमतिमा मात्र गर्ने।
- आचारसंहिताको व्याख्यामा कुनै विवाद देखापरे दुवै पक्ष बसी समाधान गर्ने।
- दुवै पक्षको सहमतिबाट आचारसंहिताको अन्त्य गर्न सकिने।
- यो आचारसंहिता तत्काल लागू हुनेछ र हस्ताक्षर भएको मितिबाट तीन हप्ताभित्र पूर्ण रुपमा लागू भइसक्नु पर्नेछ।

नोटः यो आचारसंहिता वि.सं. २०५९ साल माघ २९ गते घोषणा भएको हो। यसमा कृष्णबहादुर महरा र नारायणसिंह पुनले हस्ताक्षर गर्नुभएको हो।

(घ) अध्यक्ष कमरेड प्रचण्डका ६ प्रश्न

भीषण नरसंहार मच्चाउने र शाही फासीवादलाई अझै फासीवादीकरण गर्दै लैजाने तर वार्ता भनेर दुनियाँलाई भ्रम दिइरहने ज्ञानेन्द्र शाहीको नेतृत्वमा चलेको कठपुतली शेरबहादुर देउवा सरकार, जसमा एमाले समेत टाँसिएर भाग खोजिरहेको छ, को वैधानिकता र हैसियत नभएको भन्दै समस्या हल गर्ने अधिकारवाला शक्तिमाथि वि.सं. २०६१ असोज ९ गते पार्टी अध्यक्ष कमरेड प्रचण्डले राख्नु भएका प्रश्नहरू निम्नअनुसार छन्-

- के उनीहरू असोज १८ को शाही कदमलाई उल्टाएर देशलाई पहिलेकै स्थितिमा लैजान सक्छन् ?
- के उनीहरू दरबार र शाही सेनाका जनरलहरूको इच्छाविपरीत संसद्वादी राजनतिक दलहरूलाई समेत विशवासमा लिएर वार्ताको विश्वासयोग्य वातावरण बनाउन सक्छन् ?

- ० निर्दोष जनताको निर्ममतापूर्वक हत्या गर्ने शाही सेनाको त कुरै छाडौं, सरकारमै सामेल एमालेका पूर्व सांसद हेमनारायण यादवजस्ता व्यक्तिको हत्या गर्नेलाई कार्वाही गर्न सक्छन् ?
- ० के उनीहरू संविधानसभामार्फत् जनतालाई वास्तविक अर्थमा सार्वभौम तुल्याउने प्रतिबद्धता र आचरण प्रदर्शन गर्न सक्छन् ?
- ० के उनीहरू भारतीय शासकहरूसँग सैनिक सहयोगको भीख माग्न छाडेर समस्या समाधानका निम्ति राष्ट्रसंघ वा भरपर्दो अन्तर्राष्ट्रिय मानवअधिकारवादी संस्थालाई संलग्न गराएर वार्ताको आयोजना गर्न सक्छन् ?
- ० के उनीहरू शाही सेनामाथि आफ्नो नियन्त्रण भएको कुरा साबित गर्न एउटा पनि आधिकारिक व्यवहार प्रदर्शन गर्न सक्छन् ?

विज्ञान र प्रविधि

(क) कसले के पत्ता लगायो ?

१. एड्स	माइकल गोलफेबेल (अफ्रिका)
२. हवाइजहाज	राइट ब्रदर्श (अमेरिका)
३. एटम बम	ओटोहन
४. कृत्रिम जिन	डा.हरगोविन्द खुराना
५. जीवाणु	रोवट कोच
६. रगत समूह	कार्ल लैड सिनर (अष्ट्रिया)
७. ब्लेड	जिलेट
८. व्याट्री	भोल्टा
९. सिनेमा स्कोप	हेनरी चेटिन (फ्रान्स)
१०. कोकाकोला	डा.जोन पिमवर्टन
११. क्यामरा	डाग्वेर
१२. लुगा सिउने कल	थियो नियर (फ्रान्स)
१३. साइकल	म्याकलिन
१४. साइकल टायर	जे.वि.डनलप (स्कटल्याण्ड)
१५. सिनेमा	ए.एल.जे.लुभरी (फ्रान्स)
१६. क्लोरोफार्म	जेम्स हैरिसन र जेम्स सिम्पुसन
१७. डिजल इन्जिन	सल्फोड डिजेल
१८. विद्युत शक्ति	वेन्जामिन फ्रेंक्लिन (अमेरिका)
१९. इलेक्ट्रिकल जेनेरेटर	माइकल फेराडे (बेलायत)
२०. इलेक्ट्रोनिक कम्प्युटर	जे.पी.एर्कट
२१. विजुली	वान गुएरिके (जर्मनी)
२२. ग्यासबत्ती	मार्डक
२३. लाउडस्पिकर	थमस एल्वा एडिसन
२४. लिफ्ट	एफ.जी.ओटिस
२५. मिलिटरी ट्याङ्क	स्वीनयन
२६. मेशिनगन	डा.गेटलिङ
२७. माइक्रोफोन	वरनिनर
२८. नर्सिङ प्रणाली	फ्लोरेन्स नाइटिङ्गेल
२९. नाइलन	केरोटर्हस
३०. घुम्ने कुर्सी	वेन्जामिन फ्रेंक्लिन (अमेरिका)

३१. रेविजको औषधी डा.लुइ पाश्चर
३२. रेडियो मार्कोनी
३३. रिभल्वर जोसेफ हाल्ट
३४. कैची लियो नार्डोदा भिन्ची
३५. सूर्यकिरणमा सप्तरङ्ग सर आइज्याक न्यूटन
३६. पृथ्वीको गुरुत्वबल सर आइज्याक न्यूटन
३७. दूरविन ग्यालिलियो
३८. टेलिफोन ग्रामबेल
३९. क्षयरोगको किटाणु रोवट कोच
४०. टाइपराइटर सोल्स
४१. टेप रेकर्डर पोल्सन (डेनमार्क)
४२. टेलिग्राम सामुयल मोर्स (अमेरिका)
४३. भिटामिन डि अलेक्जेण्डर
४४. एक्स-रे डब्लु रोइन्टजेल
४५. रेडियम म्याडम क्यूरी र पेरे क्यूरी

(ख) विभिन्न वस्तु नाप्ने यन्त्रहरू
१. विद्युतको करेण्ट एम्पियर
२. विरुवाको जरा बढेको एक्जामिटर
३. उचाइ अल्टिमिटर
४. टाउकाको सल्यक्रिया वोनस्टेनलर
५. वायुमण्डलीय चाप व्यारोमिटर
६. तरल पदार्थ व्यारल
७. चालकले रक्सी पिएको ब्रैथलाइजर
८. विरुवाको बृद्धि क्रेसकोग्राफ
९. जहाजमा समय क्रोनोमिटर
१०. मुटुको चाल इलेक्ट्रो कार्डियोग्राफ
११. समुन्द्रको गहिराइ फेदोमिटर
१२. वायुमण्डलको आर्द्रता हाइग्रोमिटर
१३. पानीभित्र ध्वनि हाइड्रोफोन
१४. दूधको शुद्धता ल्याक्टोमिटर
१५. ग्यासको चाप मानोमिटर
१६. भूकम्प रेक्टरस्केल
१७. वर्षा रेजमेज
१८. भूकम्पको तीव्रता सिस्मोग्राफ
१९. सानो सिनेमालाई ठूलो सिनेमेट्रोग्राफी
२०. फोक्सोको आवाज स्टेथेस्कोप
२१. टाढाको वस्तुको उचाइ सेक्सटेन्ट
२२. सूर्यलाई हेर्ने टेलिस्कोप
२३. तापक्रम थर्मामिटर

(ग) कुन वस्तुमा कति पानी हुन्छ ?
१. मानिसको शरीर ६५ प्रतिशत
२. गाईको दूध ८७ प्रतिशत
३. काँक्रो ९६ प्रतिशत

४. स्याउ	८४ प्रतिशत
५. आलु	७८ प्रतिशत
६. पृथ्वी	७१ प्रतिशत

(घ) विभिन्न नाप प्रणाली

१. लम्बाई

10 Milimeter	= 1 Centimeter
10 Centimeter	= 1 Decimeter
10 Decimeter	= 1 Meter
10 Meter	= 1 Decameter
10 Decameter	= 1 Hectometer
10 Hectometer	= 1 Kilometer
1 Mile	= 2.69 K.M.

२. तौल

10 Miligram	= 1 Centigram
10 Centigram	= 1 Decigram
10 Decigram	= 1 Gram
10 Gram	= 1 Decagram
10 Decagram	= 1 Hectogram
10 Hectogram	= 1 Kilogram
100 Kilogram	= 1 Quintal
10 Quintal	= 1 Metricton.

नोटः यसलाई MKS (Meter, Kilo, Second) CGS (Centimeter, gram, Second) or FPS (Foot, Pound, Second) System भनिन्छ ।

३. माना पाथी

१० मुठी	१ माना
२ माना	१ कुरुवा
४ कुरुवा	१ पाथी
२० पाथी	१ मुरी

४. जमीनको नाप तथा वर्गीकरण

१६ दाम	१ पैसा	अब्बल (सबभन्दा राम्रो)
१६ पैसा	१ आना	दोयम (राम्रो)
१६ आना	१ रोपनी	सीम (कमसल)
१३ रोपनी	१ विघा	चार (सबभन्दा कमसल)
१०० मुरी	१ खेत	

५. विविध

- सात रङ्ग- Red, Orange, Yellow, Green, Blue, Indigo, Violet
- प्राकृतिक रङ्गहरू- Red, Blue, Green
- अन्य रङ्गहरू
  - Red+Blue= Violet (Magenta)
  - Red+Green = Yellow
  - Blue+ Green = Cyan

- अहिलेसम्म पत्ता लागेका तत्त्वहरूको संख्या १०५ छ। तिनमा प्राकृतिक ९२ र कृत्रिम तत्त्वहरू १३ वटा छन्।
- १ ब्यारल बराबर ३१.५ ग्यालन हुन्छ भने १०० लालमा १ तोला हुन्छ।
- पारमाणविक शक्तिको उत्पादनसँगै उत्पन्न हुने विनाशकारी पदार्थ Redioactive Wastes हो।
- रगत रातो देखिनाको कारण हेमोग्लोविन नामक पदार्थ हो।
- वयस्क मानिसको शरीरमा करिब ५.५ लिटर रगत हुन्छ।
- मरमाणुको केन्द्रमा Proton र Neutron हुन्छ भने Orbit मा Electron हुन्छ।
- मंगल ग्रहलाई सूर्यको परिक्रमा गर्न करिब ६८७ दिन लाग्छ भने पृथ्वीलाई सूर्यको परिक्रमा गर्न ३६५ दिन ६ घण्टा लाग्छ। त्यसैगरी चन्द्रमालाई पृथ्वीको परिक्रमा गर्न २९.५ दिन लाग्छ।
- अघिल्लो दिनभन्दा भोलिपल्ट चन्द्रमा ५० मिनेट ढिलो देखिन्छ।
- प्रकाशको गति प्रतिसेकेण्ड ३००००० K.M. हुन्छ।
- सूर्यको तापक्रम सतहमा ५५४० डिग्री सेन्टिग्रेड र केन्द्रमा $15x10^6$ डिग्री सेन्टिग्रेड (अनुमान) छ।
- चन्द्रग्रहण लाग्दा सूर्य र चन्द्रमाको बीचमा पृथ्वी (सूर्य-पृथ्वी-चन्द्र) रहन्छ भने सूर्यग्रहण लाग्दा सूर्य र पृथ्वीको बीचमा चन्द्रमा (सूर्य-चन्द्र-पृथ्वी) रहन्छ।
- अन्तरिक्षमा पुग्ने प्रथम यात्री युरी गागरिन हुन् र उनी अप्रिल १९१६ मा पुगेका थिए।
- मानिसको दिमाग २ करोड तन्तुबाट बनेको हुन्छ।
- सुँघेपछि हाँस्ने ग्यासलाई प्रिस्टली (लाफिङ ग्यास) भनिन्छ।
- रौं र नङ्ग काट्दा नदुख्नाको कारण धमनी नहुनु हो।
- सिस्नुमा मिथोनाइड एसिड हुने भएकोले पोलेको अनुभव हुन्छ।

समाज विज्ञान

(क) मानव समाजका ५ युगहरू
- आदिम साम्यवादी युग
- दास युग (दास प्रथात्मक अवस्था)
- सामन्तवादी युग
- पुँजीवादी युग
- समाजवादी र साम्यवादी युग

(ख) क.एंगेल्सले आदिम युगलाई ७ चरणमा विभक्त गर्नुभयो
- वन्य अवस्था (भाषा विकासको निम्नचरण)
- आगो आविष्कारको मध्य चरण
- माटाका भाँडा बनाउने उन्नत चरण
- धनुषवाणको प्रयोग (बर्बर अवस्थाको निम्न चरण)
- तामाका भाँडाको प्रयोग (बर्बर अवस्थाको मध्यम चरण)
- फलामको आविष्कार (बर्बर अवस्थाको उन्नत चरण)
- स्थायी बसोबास र सम्पत्ति (सभ्य अवस्थाको चरण)

(ग) कम्युनिस्ट घोषणा-पत्रका ४ खण्ड
- पुँजीपतिवर्ग र सर्वहारावर्गको पतन र उत्थान।
- मजदुर वर्ग र कम्युनिस्टबीचको आपसी सम्बन्ध (सर्वहारा र कम्युनिस्ट)।
- काल्पनिक समाजवाद भनेको के हो र यो किन यथार्थसंगत छैन ?

o कम्युनिस्टले समाजमा बेलामौकामा देखापर्ने सबै किसिमका क्रान्तिकारी आन्दोलन र संघर्षलाई समर्थन गर्नुपर्ने सम्बन्धमा व्याख्या ।

(घ) मार्क्स : पुँजीको ३ खण्ड

o पहिलो : पुँजीको विकास कसरी हुन्छ र पुँजी लगानी गरेर पुँजीपतिवर्गले कसरी मुनाफा कमाउँछ भन्नेबारे विस्तृत व्याख्या ।

o दोस्रो : कारखानामा माल कसरी उत्पादन हुन्छ र उत्पादित वस्तुको उपयोग कसरी गरिन्छ भन्ने बारेमा विसद विवेचना ।

o तेस्रो : पुँजीद्वारा कमाइएको नाफा पुँजीपतिहरूबीच कसरी बाँडिन्छ भन्नेबारे तथ्यसंगत व्याख्या र विश्लेषण ।

(ङ) कमरेड लेनिनले ३ वटा अन्तर्राष्ट्रियबारे गरेको मूल्यांकन

- पहिलो अन्तर्राष्ट्रियबारे : यसले समाजवादका लागि सर्वहारावर्गको अन्तर्राष्ट्रिय संघर्षको बीजारोपण गऱ्यो ।
- दोस्रो अन्तर्राष्ट्रियबारे : यसले कैयौं देशमा व्यापक मात्रामा जनआन्दोलनका लागि पृष्ठभूमि तयार पाऱ्यो ।
- तेस्रो अन्तर्राष्ट्रियबारे : यसले दोस्रो अन्तर्राष्ट्रियको कामको उपलब्धिलाई एकीकृत गरेर त्यसमा रहेका अवसरवादी, अन्धराष्ट्रवादी, पुँजीवादी र निम्नपुँजीवादीहरूलाई निष्कासन गरी सर्वहारा अधिनायकत्व स्थापित गर्न सुरु गऱ्यो ।

(च) मार्क्सवादका आधारभूत सिद्धान्तहरू

- सर्वहारा विश्वदृष्टिकोण ।
- वर्गसंघर्ष ।
- हिंसात्मक क्रान्ति ।
- सर्वहारा अधिनायकत्व ।
- पार्टी नेतृत्व ।
- जनवादी केन्द्रीयता ।
- सर्वहारा अन्तर्राष्ट्रियतावाद ।

(छ) तीन गर र तीन नगर

- मार्क्सवाद लागू गर, संशोधनवाद होइन ।
- एकजुट होऊ, नफूट ।
- खुला र स्पष्ट बन, जालझेल र षड्यन्त्र नगर ।

  नोट : यो पार्टीभित्रका पुँजीवादपन्थीविरुद्ध कमरेड माओले महान् सर्वहारा सांस्कृतिक क्रान्तिताका विकास गर्नु भएको सिद्धान्त हो ।

(ज) समाजमा रहेका मुख्य अन्तर्विरोधहरू

- उत्पादक शक्ति र उत्पादन सम्बन्धबीचको अन्तर्विरोध ।
- विपरीत वर्गहरूबीचको अन्तर्विरोध ।
- नयाँ र पुराना चीजहरूबीचको अन्तर्विरोध ।
- श्रम र पुँजीबीचको अन्तर्विरोध ।
- शारीरिक र मानसिक श्रमबीचको अन्तर्विरोध ।
- आधार र उपरिसंरचनाबीचको अन्तर्विरोध ।
- रूप र सारबीचको अन्तर्विरोध ।
- गाउँ र शहरबीचको अन्तर्विरोध ।

(झ) आधारभूत अन्तर्राष्ट्रिय अन्तर्विरोधहरू

- सामाज्यवाद र उत्पीडित राष्ट्र एवं जनताबीचको अन्तर्विरोध (प्रधान अन्तर्विरोध)
- अन्तरसाम्राज्यवादी अन्तर्विरोध ।
- पुँजीपति वर्ग र सर्वहारावर्गबीचको अन्तर्विरोध ।
- पुँजीवादी व्यवस्था र समाजवादी व्यवस्थाबीचको अन्तर्विरोध (विश्वमा हाल एउटा पनि समाजवादी मुलुक नभएकोले यो अन्तर्विरोध हाल नभए पनि बिर्सनु भने कदापि हुँदैन ।)

(ञ) हाल नेपालको प्रधान राष्ट्रिय अन्तर्विरोध

- भारतीय विस्तारवादद्वारा पालित, पोषित र संरक्षित सामन्त, नोकरशाह एवं दलाल पुँजीपति वर्ग मिलेर बनेको घरेलु प्रतिक्रियावादी सत्तासँग नेपाली जनता र राष्ट्रको अन्तर्विरोध ।

(ट) अन्तर्विरोधहरू हल गर्ने विधिहरू

- उपनिवेश र साम्राज्यवादबीचको अन्तर्विरोधलाई राष्ट्रिय क्रान्तिकारी युद्धको विधि ।
- सर्वहारा र पुँजीपतिवर्गबीचको अन्तर्विरोधलाई समाजवादी क्रान्तिको विधि ।
- जनसमुदाय र सामन्ती व्यवस्थाबीचको अन्तर्विरोधलाई जनवादी क्रान्तिको विधि ।
- समाज र प्रकृतिबीचको अन्तर्विरोधलाई उत्पादक शक्तिको विकासको विधि ।
- कम्युनिस्ट पार्टीभित्रका अन्तर्विरोधलाई आलोचना, आत्मालोचना, चेतावनी र निष्कासन जस्ता अनुशासनात्मक कार्वाहीको विधि ।
- समाजवादी सत्तामा सर्वहारावर्ग र पुँजीवादपन्थी अर्थात् संशोधनवादीहरूबीचको अन्तर्विरोधलाई सर्वहारा अधिनायकत्वअन्तर्गत क्रान्तिको निरन्तरताको सिद्धान्तअनुरुप महान् सर्वहारा सांस्कृतिक क्रान्तिको विधि ।

(ठ) नेपालमा रहेका जनजातिहरू

क.सं.	जनजाति	संख्या	प्रतिशत
१.	धनुक	१३६९४४	०.७
२.	गनगाई	२२५२६	०.१
३.	राजवंशी	८२१७७	०.४
४.	राजी	३२७४	०.०
५.	दराई	१०७५९	०.१
६.	कुमाल	७६६३५	०.४
७.	राउटे	२८७८	०.०
८.	थारू	११९४२२४	६.५
९.	माझी	५५०५५	०.३
१०.	मगर	१३३९३०८	७.२
११.	बोटे	६७१८	०.०
१२.	दनुवार	५०७५४	०.३
१३.	सुनुवार	४०९४३	०.२
१४.	चेपाङ	३६६५६	०.२
१५.	नेवार	१०४१०९०	५.६
१६.	धिमाल	१६७८१	०.१
१७.	थामी	१९१०३	०.१
१८.	राई	५२५५५१	२.८
१९.	जिरेल	४८८९	०.०
२०	लेप्चा	४८२६	०.०
२१.	गुरुङ	४४९१८९	२.४
२२.	थकाली	१३७३१	०.१

२३.	लिम्बू	२९७१८६	१.६
२४.	भोटे	१२४६३	०.१
२५.	तामाङ	१०१८२५२	५.५
२६.	शेर्पा	११०३५८	०.६

अन्यमा,

२७. डोल्पो २८. ल्हापा २९. सियार ३०. बाह्रगाउने
३१. होलुङ ३२. ताङवे ३३. मार्फाली ३४. चिम्तन
३५. छौरोतन ३६. ल्होमी ३७. लार्के ३८. मुगाली
३९. मनाङे ४०. थुदुम ४१. तोप्केगोला ४२. ठिम्तन
४३. स्याङतान ४४. व्यासी ४५. दुरा ४६. छन्त्याल
४७. पहारी ४८. कुसुण्डो ४९. बरामो ५०. कुसबडिया
५१. हायु ५२. ह्योल्मो ५३. भुजेल ५४. सुरेल
५५. फ्री ५६. वनकरिया ५७. मेचे ५८. किसान
५९. सतार ६०. झाँगड ६१. ताजपुरीया

(ड) नेपालमा पाइने जातहरू

क.सं.	जात	संख्या	प्रतिशत
१.	वादी	७०९२	०.०
२.	बाहुन	२५५३३४१	१३.८
३.	क्षेत्री	२९६८०८२	१६.१
४.	दमाइ	३६७९८९	२.०
५.	गाइने	४४८४	०.०
६.	कामी	९६३६५५	५.२
७.	सन्यासी	१८१७२६	१.०
८.	सार्की	२७६२८४	१.५
९.	ठकुरी	२९९४७३	१.६
१०.	चमार	२०३९१९	१.१
११.	धोवी	७६५९४	०.५
१२.	दुसाध	९३२४२	०.५
१३.	हलुवाई	४४४१७	०.२
१४.	कानु	७०६३४	०.४
१५.	कायस्थ	५३५४५	०.३
१६.	केवट	१०१४८२	०.५
१७.	खतवे	६६६१२	०.४
१८.	कुर्मी	१६६७१८	०.९
१९.	कुश्वाह	२०५७९७	१.१
२०.	मल्लाह	११०४१३	०.६
२१.	मारवाडी	२९१७३	०.२
२२.	वानिया	१०१८६८	०.६
२३.	चुरौटे	१७७८	०.०
२४.	बंगाली	७९०९	०.०
२५.	मुसलमान	६५३०५५	३.५
२६.	शिख	९२९२	०.१

२७.	यादव	७६५१३७	४.१
२८.	तेली	२५०७३२	१.४
२९.	कल्बार	१६२०४६	०.९
३०.	राजपुत	५५७१२	०.४
३१.	मुसहर	१४१९८०	०.८
३२.	राजभाट	३३४३३	०.२
३३.	कुमाहर	७२००८	०.४

(ढ) नेपालमा भाषा-भाषीको स्थिति

- o नेपाली (खस) ५०.३१ प्रतिशत
- o मैथिली १०.८५ प्रतिशत
- o तामाङ ४.८९ प्रतिशत
- o राई-किरात २.३८ प्रतिशत
- o अवधि २.०३ प्रतिशत
- o गुरुङ १.२३ प्रतिशत
- o हिन्दी ०.९२ प्रतिशत
- o राजवंशी ०.४६ प्रतिशत
- o दनुवार ०.१३ प्रतिशत
- o थकाली ०.०४ प्रतिशत
- o अन्य ३.५ प्रतिशत
- o भोजपुरी ७.४६ प्रतिशत
- o थारू ५.३७ प्रतिशत
- o नेवारी ३.७३ प्रतिशत
- o मगर २.३३ प्रतिशत
- o लिम्बू १.३७ प्रतिशत
- o उर्दू १.०९ प्रशित
- o शेर्पा ०.६६ प्रतिशत
- o सतार ०.१४ प्रतिशत
- o सन्थाल ०.०४ प्रतिशत
- o भाषा नखुलेका ०.०५ प्रतिशत

विभिन्न व्यक्तित्वहरूको जीवनी

(क) कमरेड कार्ल मार्क्स

जन्म : सन् ५ मई १८१८ मा जर्मनीको प्रसियाअन्तर्गत ट्रियर शहरको एक वकिल परिवारमा ।
पिता/माता : हेनरिख मार्क्स, हेनरियेट्टा मार्क्स (हल्याण्ड)
परिवार : चार दाजुभाइ र पाँच दिदी-बहिनी (मार्क्स माइला)
विवाह : सन् १९ जुन १८४३ मा जर्मनीको सानो शहर क्रेश्चनाखमा जेनी बेस्टफालेनसँग ।
सन्तान : चार छोरी (जेनी, लाउडा, फ्रान्चिस्का, एलेओनोरा) र दुई छोरा (एडगार र गिदो)
मृत्यु : सन् १८८३ मार्च १४ मा उहाँको मृत्यु भयो । सन् १८८३ मार्च १७ शनिबारको दिन लण्डनको हाइगेट चिहानमा मार्क्सको शव गाडियो, जहाँ जेनीको अस्तु पनि राखिएको थियो ।
उपाधि : अप्रिल १८४१ मा भियेना विश्वविद्यालयबाट दर्शनशास्त्रमा डाक्टरी (विद्यावारिधी) प्राप्त ।
थेसिस : डेमोक्रिटको प्रकृति दर्शन र एयिकुरको प्रकृति दर्शनबीचको भेद ।
एंगेल्ससँग भेट: सन् १८४२ नोभेम्बरमा राइन पत्रिकाको कार्यालयमा एंगेल्ससँग पहिलो भेट भयो ।
सम्पादक : राइन पत्रिका (Rheinische zeitung) र नयाँ राइन (Rheeininische zeitung)
भाषा ज्ञान : मार्क्सलाई ग्रीक, ल्याटिन, जर्मनी र अंग्रेजीको उत्कृष्ट ज्ञान थियो भने इटालियन र स्पेनिस भाषामा लेख्न र पढ्न सक्नु हुन्थ्यो ।
सन्तानको मृत्यु : सन् १८५० मा सानो छोरा गिदो, सन् १८५२ मा साहिंली छोरी फ्रान्चिस्का (१ वर्षको उमेर), सन् १८५५ मा जेठो छोरा एडगार (८ वर्षको उमेर) र सन् १८८३ जेठी छोरी जेनी (३८ वर्षको उमेर) को मृत्यु भयो ।
जेनीको मृत्यु : सन् १८८१ डिसेम्बर २ मा श्रीमती जेनी मार्क्सको मृत्यु भयो ।
पुँजी : लगातार १५ वर्ष लगाएर महान् कृति पुँजी लेख्नु भयो ।

(ख) कमरेड फ्रेडरिक एंगेल्स

जन्म : सन् २८ नोभेम्बर १८२० मा जर्मनीको वर्मेन शहरमा, मार्क्सभन्दा साढे २ वर्षपछि ।

अध्ययन : एल्वरफेल्टको कलेजबाट सैन्य विज्ञानसम्बन्धी अध्ययन/त्यसपछि स्वअध्ययन ।

काम : सेनामा जागिरे, सन् १८४२ मा सैन्य सेवाबाट सदाको लागि विदा, त्यसपछि आफ्नै बाबुको मेन्चेस्टर स्थित कपडा कारखानामा कलर्कको रूपमा सन् १८५० मा काम सुरु र सन् १८७० मा काम छोडेर मार्क्सलाई भेट्न लण्डन प्रस्थान ।

विवाह : आइरिस युवती मेरी वन्स (विधिवत विवाह नभएको तर सहयोद्धा र अर्धाङ्गिनी) को सन् १८६३ मा मृत्यु भएपछि उनकै बहिनी लिजीसँग सन् १८६४ मा विधिवत विवाह सम्पन्न ।

सन्तान : नभएको ।

मृत्यु : सन् १८९५ अगस्त ६ ।

(ग) कमरेड लेनिन

नाम : भ्लादीमिर इल्यीच उल्यानोभ (लेनिन)

जन्म : १८७० अप्रिल २२, भोल्गा नदीको किनारमा अवस्थित शहर सिम्बिर्स्क हालको उल्यानोभ्स्कमा ।

पिता : इल्या निकोलायभिच उल्यानोभ ।

माता : मारिया अलेक्सान्द्रभ्ना उल्यानोभ ।

परिवार : अलेक्सान्दर (दाजु) र अन्ना, भोल्गा, दिमित्री र मारिया (दिदी-बहिनी) ।

शिक्षा : ५ वर्षको उमेरमा लेखपढ गर्न सिक्नु भयो र आफ्नो कक्षामा सधैं पहिला हुनुभयो । सन् १८९१ मा पिटर्सवर्ग विश्वविद्यालयबाट विश्वविद्यालयस्तरीय कानुन विषयमा प्रथम श्रेणीमा उत्तीर्ण हुनुभयो ।

पेशा : सन् १८९२ मा सामाराको जिल्ला अदालतमा वकालत सुरु ।

वेदना : सन् १८८६ मा पिताको अकस्मात मृत्यु, सन् १८८७ मार्चमा दाजु अलेक्सान्दर पिटर्सवर्गमा गिरफ्तार हुनुभयो । जारशाहीको हत्या षड्यन्त्रमा सामेल भनी मे महिनामा उहाँलाई श्लिसेल्वर्ग किल्लामा फाँसी दिएर हत्या गरियो । सन् १९१६ मा आमाको मृत्यु भयो । त्यतिबेला लेनिन निर्वासनमा हुनुहुन्थ्यो ।

मृत्यु : सन् १९२४ जनवरी २३ को दिन बेलुकी ६.३० बजे दिमागको नसा फुटेर लेनिनको मृत्यु भयो ।

संगठनात्मक संलग्नता :

- सन् १८९२ मा लेनिनले सामारामा पहिलो मार्क्सवादी अध्ययन मण्डली खोल्नुभयो ।
- मजदुर स्कूलकी मास्टर्नी नादेज्दा कन्स्ताम्तिनोभ्ना क्रुप्सकायासँग पहिलोचोटी सन् १८९४ मा लेनिनको जास्ताभाको आइतबारे सन्ध्या स्कूलमा परिचय भयो । त्यसपछिको सामूहिक कार्यले दुवैलाई नजीक ल्यायो ।
- सन् १८९५ मा लेनिनले पिटर्सवर्गका मार्क्सवादी अध्ययन मण्डलीहरूलाई संगठित गर्नुभयो । त्यसलाई मजदुर वर्ग मुक्ति संघ नाम दिइयो । यो रूसको क्रान्तिकारी मार्क्सवादी पार्टीको पहिलो बीउ थियो ।
- सन् १८९७ फरवरी १३ मा लेनिनलाई ३ वर्षे पूर्वी साइबेरिया जाने निर्वासन दण्ड दिइयो । यो ३ वर्षे अवधिमा लेनिनले ३० वटा महत्त्वपूर्ण कृति लेख्नुभयो ।
- एकवर्षपछि क्रुप्सकायालाई पनि मुक्ति संघमा लागेको आरोपमा निर्वासनमा पठाइयो तर लेनिनको दुलहीको रूपमा शुशेन्सकोयेमा निर्वासन काल बिताउने अनुमति दिइयो र त्यहीं लेनिनसँग विवाह भयो ।
- निर्वासन सिद्धिएर फर्किएपछि सन् १९०० को मे महिनामा पिटर्सवर्गको गोप्य भ्रमण गर्दा लेनिन गिरफ्तार हुनुभयो तर रिहा हुनुभयो । त्यसपछि १६ जुलाई १९०० मा लेनिन जर्मनीतर्फ लाग्नु भयो र त्यहाँ उहाँ ५ वर्षसम्म रहनुभयो ।
- सन् १९०० को डिसेम्बरमा इस्क्रा (फिलिङ्गो) को पहिलो अंक जर्मनीबाट प्रकाशित भयो । त्यसपछि उक्त पत्रिका १९०२ मा लण्डनबाट र १९०३ मा जेनेभाबाट प्रकाशित भयो । यो पत्रिका निकाल्न लेनिनलाई पूरै १ वर्ष लाग्यो । पत्रिकाको सबैभन्दा माथि 'यो फिलिङ्गो राँको बन्ने छ' लेखिन्थ्यो । यस पत्रिकालाई १९०३ को रसियाली सामाजिक जनवादी मजदुर पार्टीको दोस्रो महाधिवेशनले मुखपत्रको रुपमा मान्यता प्रदान गऱ्यो ।

- सन् १९०१ देखि भ्लादिमिरले आफ्ना केही लेखहरू लेनिनको नामबाट छपाउन थाल्नुभयो । (क्रुप्सकायाको भनाइअनुसार लेनिन नाम साइवेरियाली नदी लेनाबाट राखिएको हो)
- सन् १९०५ अप्रिलमा लण्डनमा रसियाली सामाजिक जनवादी मजदुर पार्टीको तेस्रो महाधिवेशन बस्यो । महाधिवेशनले लेनिनलाई पार्टी अध्यक्ष निर्वाचित गऱ्यो । यसलाई लेनिनले दुई महाधिवेशन र दुई पार्टीको संज्ञा दिनुभयो किनभने मेन्सेभिकहरू महाधिवेशनमा उपस्थित हुन अस्वीकार गरेका थिए ।
- लेनिन पार्टीको मुख-पत्र प्रलेतारिइको सम्पादक मनोनित हुनुभयो ।
- सन् १९०५ नोभेम्बरमा लेनिन पिटर्सवर्ग जानुभयो र देशभित्रै बसेर पार्टी र विद्रोहको नेतृत्व गर्न थाल्नुभयो ।
- सन् १९०५ अक्टोबर-डिसेम्बरसम्मको विद्रोहले पराजय भोगे पनि त्यो लेनिनको भनाइमा मजदुरवर्गको अविस्मरणीय कदम हो ।
- सन् १९०६ अप्रिलमा पार्टीको चौथो एकता महाधिवेशनमा भाग लिन लेनिन स्टकहोम जानुभयो । यसमा मेन्सेभिकहरू पनि सहभागी थिए तर भूमिसम्बन्धी नीतिमा बोल्सेभिकहरूसँग घमासान संघर्ष भयो । पार्टी केन्द्रीय समितिमा मेन्सेभिकहरूले आफ्नो बहुमत कायम गर्न सफल भएर पार्टी मुखपत्र पनि कब्जा गरे ।
- सन् १९११ को वसन्तमा लेनिनले पेरिस नजिक लोन्स्युमो बस्तीमा पार्टी स्कूल खोल्नुभयो । यो स्कूल भावी बोल्सेभिक पार्टी स्कूल र कम्युनिस्ट विश्वविद्यालयको जग थियो, जसमा भूमिगत मजदुर कार्यकर्ताहरू अध्ययन गर्थे ।
- सन् १९१२-१४ को अवधिमा प्राभ्दामा २८० भन्दा बढी लेनिनका लेखहरू छापिए र यी लेखहरूमध्ये धेरै भ.इल्यिन, भ.फ्रेइ, भ.इ., त, प्राभ्दावादी, तथ्याङ्कशास्त्री, पाठक उपनाममा लेखिएका थिए ।
- सन् १९१२ को शरदमा चौथो ड्यूमाको चुनाव भयो र लेनिनको पार्टी बोल्सेभिकले पनि भाग लियो, जसमा ६ जना निर्वाचित भएका थिए । उता मेन्सेभिकका ७ जना निर्वाचित भए ।
- प्रथम विश्वयुद्धको कडा विरोध गर्ने लेनिनलाई झुटो सूचनाको आधारमा अष्ट्रियाली सरकारले गिरफ्तार गऱ्यो र जारशाहीको जासुसीको आरोप लगाइयो । लेनिनका पाण्डुलिपीहरूलाई जासुसी कोड भएको दस्तावेज भनियो तर व्यापक जनदबावपछि २ हप्तामा छोडियो ।
- सन् १९१७ फरवरीमा बोल्सेभिक पार्टीको आह्वानमा पेट्रोग्रादमा मजदुरहरूले आम हड्ताल गरे । यसमा २ लाख भन्दा बढी मजदुर सहभागी थिए । नारा थिए– जारशाही- मूर्दावाद, युद्ध नाश होस्, रोटी-रोटी ।
- सन् १९१७ अप्रिल ३ को राति लेनिन झण्डै १० वर्षपछि निर्वासनबाट पेट्रोग्राद फर्कनु भयो । लालझण्डा बोकेका हजारौं श्रमिकहरूलाई बुलेटप्रुफ मोटरमा चढेर सम्बोधन गर्नुभयो ।
- बुर्जुवा जनवादी क्रान्तिले बुर्जुवा वर्गको हातमा सत्ता गएपछि लेनिनले अस्थायी सरकारलाई असहयोग र सम्पूर्ण सत्ता सोभियतहरूलाई भन्ने नारा अघि सार्नुभयो ।
- सन् १९१७ जुलाई ५ को राति जारशाहीका गुण्डाद्वारा प्राभ्दाको कार्यालयमा आक्रमण गरे, जहाँ लेनिन हुनुहुन्थ्यो तर उहाँ बाँच्न सफल हुनुभयो ।
- अस्थायी सरकारको अध्यक्ष केरेन्स्कीले लेनिनलाई गिरफ्तार गर्न मद्दत गर्ने व्यक्तिलाई धेरै पैसा इनाम दिने घोषणा गऱ्यो तर लेनिन भने पेट्रोग्राद नजीकको राजलिफ तलाउको किनारामा रहेको छाप्रोमा फिनल्याण्ड निवासी घाँसीको रूपमा भूमिगत भई काम गर्न थाल्नुभयो । त्यहीं उहाँले 'राज्य र क्रान्ति' भन्ने प्रसिद्ध पुस्तक लेख्नुभयो ।
- सन् १९१७ जुलाइको अन्त्यमा पेट्रोग्रादमा अर्धभूमिगत ढंगबाट पार्टीको छैठौं महाधिवेशन भयो र लेनिन अस्थायी सरकारको न्यायालयमा जान नहुने निर्णयसहित लेनिनलाई सम्मानीय अध्यक्षमा चुन्यो ।
- सन् १९१७ अक्टोबर १६ मा बसेको पार्टी केन्द्रीय समितिको विस्तारित बैठकलाई लेनिनले सम्बोधन गर्दै तुरुन्तै सशस्त्र विद्रोह सुरु गर्न आह्वान गर्नुभयो ।
- सन् १९१७ अक्टोबर २५ को बिहानीपख टेलिफोन, टेलिग्राफ, रेडियो स्टेशन, नेभा नदीका पुलहरू, रेल स्टेशनहरू र राजधानीका मुख्य-मुख्य अड्डाहरूमा विद्रोही मजदुर, सिपाही र नौ सैनिकहरूले कब्जा गरे ।
- त्यसैदिन श्रमिक तथा सैनिक डेपुटीहरूको पेट्रोग्राद सोभियतको क्रान्तिकारी सैनिक समितिले नागरिकहरूलाई सम्बोधन गरिएको एक घोषणापत्र प्रकाशित गऱ्यो ।
- त्यसैदिन २.३० बजे पेट्रोग्राद सोभियतको ऐतिहासिक बैठक सुरु भयो र त्यहाँ लेनिनले समाजवादी क्रान्तिको विजयबारे निकै जोशिलो भाषण दिनुभयो ।

- सोभियतहरूको दोस्रो महाधिवेशनले श्रमिक तथा सैनिक डेपुटीहरूका सोभियतहरूको एक अखिल रसियाली केन्द्रीय कार्यकारिणी समिति छान्यो र मन्त्रिमण्डल (कमिसार परिषद्) पनि गठन गर्‍यो । यसको अध्यक्षमा लेनिन चुनिनु भयो ।
- सन् १९१८ मार्च ६ को दिन पेट्रोग्रादमा सातौं पार्टी महाधिवेशन सुरु भयो । यसमा लेनिनको प्रस्तावअनुरूप पार्टीको नाम रसियाली कम्युनिस्ट पार्टी (बोल्सेभिक) राखियो ।
- सन् १९१८ जुलाईमा सोभियतहरूको पाँचौं महाधिवेशनले रूसी गणतन्त्रको संविधान स्वीकार गर्‍यो ।
- सन् १९१८ अगस्त ३० मा एसेर पार्टीकी सदस्य काप्लानले लेनिनमाथि गोली चलाई र लेनिन सख्त घाइते हुनुभयो, किनभने ती गोलीहरू विषाक्त थिए ।
- सन् १९१९ को मार्चमा मस्कोमा तृतीय अन्तर्राष्ट्रियको गठन र प्रथम महाधिवेशनमा लेनिनले नेतृत्व प्रदान गर्नुभयो ।
- जनवरी २३ मा महान् लेनिनको देह गोर्कीबाट मस्को ल्याइयो र संघीय भवनको स्तम्भ हलमा राखियो । ४ दिनसम्म लाखौं मजदुर र किसान (बच्चादेखि बृद्धासम्म) हरूले आफ्ना महान् नेता लेनिनबाट विदा हुँदै श्रद्धाञ्जली दिए ।
- जनवरी २७ दिउँसो ४ बजे लेनिनको अन्त्येष्टिको जुलुस निस्कियो । लेनिनको देह कफन लालमैदानमा विशेष रूपले बनाइएको समाधिमा राखियो ।

लेनिनको मृत्युपछि जनताको नाममा अपिल

"ती व्यक्तिको देहावसान भएको छ, जसको वीरतापूर्ण नेतृत्वमा हाम्रो पार्टीले युद्धको राँकोबीच दृढतापूर्वक सम्पूर्ण देशभरि अक्टोबर क्रान्तिको रातो झण्डा फहराएको थियो । शत्रुहरूको विरोधको बाढी रोकेको थियो र भूतपूर्व जारशाहीको जरा उखेली रूसमा श्रमिकहरूको प्रभुत्व कायम गरेको थियो । कम्युनिस्ट इन्टरनेशनलका संस्थापक, विश्वसाम्यवादका नेता, अन्तर्राष्ट्रिय सर्वहाराका प्रेम र गौरवका प्रतीक पददलित पूर्वेली जनताका झण्डाबाहक, रूसी सर्वहारा अधिनायकवादका अगुवा आज हाम्रो बीचमा हुनुहुन्न् ।"

नोट : सन् १९२४ जनवरी २९ को राति रसियाली कम्युनिस्ट पार्टी (बोल्सेभिक) केन्द्रीय समितिको प्लेनमले जनताको नाममा जारी एक अपिलबाट ।

(घ) स्टालिन

नाम : जोसेफ स्टालिन तर वास्तविक नाम जोसेफ विसारियोनोविच

जन्म : २१ डिसेम्बर १८७९ जार्जियाको एक शहर, गोरीमा । जुत्ता सिउने परिवारमा ।

बुबा, आमा: बुबा जुत्ता सिलाउने काम गर्नु हुन्थ्यो भने आमा किसानी काम गर्नु हुन्थ्यो ।

शिक्षा : ९ वर्षको उमेरमा कलरिकल स्कूल र १५ वर्षको उमेरमा तिफलिफ सेमनरी स्कूलमा भर्ना । यही बीचमा उहाँको हातमा कम्युनिस्ट घोषणापत्र, मार्क्सको पुँजी, जुलवर्नको आत्मकथा हुन्थे । यहींबाट औपचारिक शिक्षाबाट अनौपचारिक शिक्षातिर पूरै लागि पर्नुभयो । यसबाट उहाँले दर्शन, अर्थशास्त्र, राजनीति, इतिहास, रूसीशास्त्रीय साहित्य सबै पढ्दै जानुभयो ।

मृत्यु : सन् १९५३ मा ।

राजनीतिक संलग्नता :

- १५ वर्षको उमेरमा उहाँ एक क्रान्तिकारी कार्यकर्ता बनिसक्नु भएको थियो । सन् १८९६ मा उहाँ रूसी सामाजिक जनवादी मजदुर पार्टीमा सहभागी हुनुभयो र रेलमार्ग वर्कशपका मजदुरबीचमा संगठनकर्ता भएर काम गर्न सुरु गर्नुभयो । क्रान्तिकारी विचार अंगालेको आरोपमा स्टालिनलाई विद्यालयबाट निष्कासन गरिनुका साथसाथै प्रहरीले पटकौंपटक गिरफ्तार गर्‍यो ।
- सन् १८९८ अगस्तमा स्टालिनले कम्युनिस्ट पार्टीको सदस्यता लिनुभयो । १९०१ मा एक सहकर्मीसँग मिलेर उहाँले ब्रडजोला (संग्राम) नामक जनवादी पत्रिका प्रकाशन सुरु गर्नुभयो । यसले लेनिनद्वारा प्रकाशित ईस्क्राको भरपूर समर्थन गर्दै अगाडि बढ्यो ।
- सन् १९०३ को अन्ततिर साइवेरिया निर्वासन पठाइएको बेला सानो तर असाध्यै महत्त्वपूर्ण चिठी पाउनु भयो, जुन लेनिनले लेख्नु भएको थियो । यो पहिलो लेनिनसँगको अप्रत्यक्ष भेट थियो । साथै यो प्रक्रिया

पत्रपत्रिकामा छापिने लेखद्वारा चल्दै गयो। सन् १९०५ को डिसेम्बरमा लेनिनसँग स्टालिनको प्रत्यक्ष भेटघाट भयो, जहाँ बोल्सेभिक पार्टीको अधिवेशन (फिनल्याण्डमा) आयोजना गरिएको थियो। त्यसैगरी १९०६ को अप्रिल-मेमा स्टकहोममा आयोजित पार्टीको चौथो महाधिवेशनमा लेनिनसँग उहाँको दोस्रो भेट भयो। त्यसमा स्टालिन ट्रान्सकाकेशियाई (ठाउँ) सामाजिक जनवादी मजदुर पार्टी (बोल्सेभिक र मेन्सेभिक) को बीचबाट मततानद्वारा निर्वाचित प्रतिनिधि हुनुहुन्थ्यो।

- स्टालिनसँग बेजोड संगठनात्मक क्षमता थियो। त्यसैले लेनिनले उहाँलाई मजदुर आन्दोलनको असाधारण महत्त्व र अत्यधिक सम्भावना भएको बाकु शहर पठाउनु भयो।
- सन् १९१२ जनवरीमा रूसी मजदुर पार्टीभित्र तीव्र विवाद थियो र मेन्सेभिकहरूलाई पार्टीबाट निष्कासन गर्दै नयाँ बोल्सेभिक पार्टीको गठन गरियो। त्यसपछि नयाँ पार्टीको काम व्यवस्थित गर्न लेनिनले स्टालिनलाई रूसी ब्यूरोको जिम्मेवारी दिएर पिटर्सवर्ग जान भन्नुभयो। त्यतिबेला स्टालिन निर्वासनमा हुनुहुन्थ्यो।
- सन् १९१६ डिसेम्बरमा स्टालिन क्रास्नोयार्स्कमा निर्वासनमा हुनुहुन्थ्यो। त्यहाँबाट भागेर १२ मार्च १९१७ को रातको अँध्यारो कठोर चिसोमा पैदल हिडेर राजधानी पेट्रोग्राद पुग्नुभयो र उहाँलाई पार्टीले प्राभ्दा (पत्रिका) को संचालनको जिम्मा दियो।
- सन् १९१७ अप्रिल बोल्सेभिक पार्टीको सातौं महाधिवेशन आयोजना गरियो। यसमा केन्द्रीय समितिको मातहतमा एउटा सानो ब्यूरो गठन गरियो। यसको नाम पोलिटिकल ब्यूरो थियो। पछि यो पोलिटब्यूरोको नाममा प्रसिद्ध भयो। लेनिनको प्रस्तावमा उहाँलाई त्यसको सदस्य बनाइयो।
- सन् १९१९ पछिको गृहयुद्धकालमा मुख्य मोर्चाहरूजस्तै- पेर्मको पूर्वी मोर्चा, पेत्रोग्राद मोर्चा, दक्षिण मोर्चा र रैगल मोर्चाको प्रत्यक्ष फौजी नेतृत्व स्टालिनले गर्नुभयो। फलस्वरुप सबै मोर्चामा विजयी बनेको हुनाले उहाँलाई सोभियत गणतन्त्रद्वारा दुई पटक सर्वोच्च सोभियत सम्मान ‘अडर अफ रेड फ्ल्याग’को उपाधिले सम्मानित गरियो। सोभियत गणतन्त्रका अध्यक्ष लेनिनले यो चिन्ह उहाँको वर्दीमा लगाइदिनुभयो।
- सन् १९२२ मा स्टालिन राष्ट्रियतासम्बन्धी मामिला तथा मजदुर किसान निरीक्षणालयको कमिसार अथवा मन्त्री बन्नुभयो।
- १९२२ मेमा आयोजित पार्टी महाधिवेशनमा लेनिनले पार्टीको महासचिव पद त्याग्ने घोषणा गर्नुभयो र १९२२ को ३ अप्रिलमा सम्पन्न पार्टी केन्द्रको प्लेनममा लेनिनले स्टालिनलाई महासचिव बनाउने प्रस्ताव राख्नु भयो र उहाँ महासचिव बन्नुभयो।
- सन् १९२४ जनवरी २१ मा लेनिनको मृत्युपछि समाजवादी सोभियत संघको नेतृत्व गर्ने जिम्मा स्टालिनको काँधमा आयो।
- सन् १९३० मा सम्पन्न १६औं पार्टी महाधिवेशनले सबै मोर्चाको समाजवादीकरणको कार्यक्रम स्टालिनले घोषणा गर्नुभयो। १९४१ जुन २२ मा जर्मनीले रूसमा आक्रमण गऱ्यो। यसको प्रतिरोधको योजनासहित सशस्त्र सेनाको कमाण्डरमा स्टालिनलाई नियुक्त गरियो। संसारको शक्तिशाली सेना भएको जर्मन र हिटलरी फासीवादका विरुद्ध लगातार ३ वर्ष लडेर १९४४ मा जर्मनीलाई पूरै हार खुवाइयो।
- पार्टीभित्रका दक्षिणपन्थी अवसरवादी जस्तै- ट्राटस्की, कामेनोभ, ब्रेजनेभ, जिनोवेभ, खुश्चेभ, बुखारिन आदि विरुद्ध लगातारको वैचारिक लडाई लड्दै स्टालिनले मार्क्सवाद-लेनिनवादको सही प्रयोग गरेर समाजवादी सोभियत सत्ताको सुदृढीकरणसहित अगाडि बढ्नु भयो।

(ङ) कमरेड माओ त्से तुङ

जन्म : सन् १८९४ डिसेम्बर २६, हुनान प्रान्त श्याङश्यान काउन्टीको शाओसान गाउँमा एक किसान परिवारमा भएको थियो।

परिवार : बुबा- माओ सुन नेग र आमा-माओ वि.माई र २ भाइ।

शिक्षा : सुरुमा प्राइभेट स्कूलमा र १९१० मा श्याङथान काउन्टीको तुङशान उच्च प्राथमिक पाठशालामा एवं पछि प्रान्तीय राजधानी छाङशाको श्याङथाङ मा.वि.मा भर्ना हुनुभयो। १९१३ मा हुनान चौथो प्रान्तीय नर्मल स्कूलमा प्रवेश गर्दै १९१८ मा स्नातकको उपाधि पाउनु भयो।

सेवा : सन् १९११ को क्रान्तिपछि ६ महिना विद्रोही नौलो सेनामा सेवा गर्नुभयो, त्यहाँ तलब ६ यान थियो।

संगठनात्मक संलग्नता :

- सन् १९१८ अप्रिलमा छाइ हसन र अन्यसँग मिलेर छाङशामा नौलो जनसमाजको स्थापना गर्नुभयो ।
- सन् १९१९ मे ४ देखि उहाँ मार्क्सवादको सम्पर्कमा गई त्यसलाई अंगाल्न थाल्नुभयो ।
- सन् १९१९ अक्टोबर ५ मा कमरेड माओकी आमाको मृत्यु भयो ।
- सन् १९२० को शरदमा छाङशामा कम्युनिस्ट समूह गठन गर्नुभयो ।
- सन् १९२१ जुलाइमा सम्पन्न चिनियाँ कम्युनिस्ट पार्टीको प्रथम महाधिवेशनमा भाग लिनुभयो र क.पा.को संस्थापक सदस्य हुनुभयो । साथै चिनियाँ कम्युनिस्ट पार्टीको हुनान क्षेत्रीय पार्टी समितिको सचिव बन्नुभयो ।
- सन् १९२३ र १९२४ को जनवरीमा आयोजित कोमिन्ताङको प्रथम र द्वितीय महाधिवेशनमा उहाँ केन्द्रीय कार्यकारी समितिको बैकल्पिक सदस्यमा निर्वाचित हुनुभयो ।
- सन् १९२३ नोभेम्बरमा क.माओलाई चि.क.पा.को केन्द्रीय समितिको किसान आन्दोलन आयोगको सचिवमा नियुक्त गरियो ।
- सन् १९२७ अगस्त ७ मा चि.क.पा.को केन्द्रीय समितिको जरुरी बैठक बसी छन् तु श्युको दक्षिणपन्थी आत्मसमर्पणवादलाई अन्त्य गरी क्वोमिन्ताङको संगठित काटमार अभियान विरुद्ध 'कृषि क्रान्ति र सशस्त्र प्रतिरोध' गर्ने नीति लियो र यसै बैठकले माओलाई केन्द्रीय राजनीतिक ब्यूरोको बैकल्पिक सदस्यमा निर्वाचित गर्‍यो ।
- सन् १९२७ सेप्टेम्बर ९ मा हुनान चिङकाङसानमा माओले शरदे बाली विद्रोहको नेतृत्व गर्नुभयो । यसका उद्देश्यहरू निम्नानुसार थिए-
  - प्रान्तीय पार्टीलाई क्वोमिन्ताङबाट पूरै अलग्याउनु ।
  - किसान-मजदुर क्रान्तिकारी सेनाको गठन गर्नु ।
  - मझौला तथा ठूला जमिन्दारका सम्पत्ति जफत गर्नु ।
  - हुनानमा क्वोमिन्ताङबाट स्वतन्त्र रहेको कम्युनिस्ट पार्टीको सत्ता खडा गर्नु ।
  - सोभियतहरूको गठन गर्नु ।
- सन् १९२८ अप्रिलमा चु तेहका विद्रोही फौजसँग मिलेर मजदुर-किसान क्रान्तिकारी सेनाको निर्माण गर्नुभयो र पछि यसको नाम चिनियाँ मजदुर-किसान लालसेना राखियो । क.माओ यसको राजनीतिक प्रशिक्षक (प्रतिनिधि) र मोर्चा समितिको सचिव हुनुभयो भने चु तेह सैनिक कमाण्डर हुनुभयो ।
- सन् १९३१ नोभेम्बरमा चिनियाँ सोभियत गणतन्त्रको केन्द्रीय अस्थायी सरकारको उद्घाटन भयो र क. माओ अध्यक्षमा निर्वाचित हुनुभयो ।
- सन् १९३३ मा माओ पार्टी केन्द्रीय समितिको राजनीतिक ब्यूरो सदस्य बन्नुभयो ।
- सन् १९३४ अक्टोबरमा चि.क.पा. केन्द्रीय समिति र पहिलो मोर्चा सेनाले लम्बे अभियान (२५००० माइल) को बाटो लियो ।
- सन् १९३६ डिसेम्बरमा केन्द्रीय क्रान्तिकारी सैनिक आयोगको गठन भयो र क. माओ अध्यक्ष बन्नुभयो ।
- सन् १९४३ मार्चमा क.माओ केन्द्रीय समिति राजनीतिक ब्यूरोको अध्यक्षमा निर्वाचित हुनुभयो ।
- सन् १९४५ मार्च-अप्रिलमा चिनियाँ कम्युनिस्ट पार्टीको सातौं महाधिवेशन सम्पन्न भयो । महाधिवेशनले चि.क.पा.को मार्गनिर्देशक सिद्धान्त मार्क्सवाद-लेनिनवाद र माओविचारधारा स्वीकार गर्‍यो र माओलाई चि.क.पा. केन्द्रीय समितिको सर्वोच्च पद अध्यक्षमा निर्वाचित गर्‍यो ।
- सन् १९४९ सेप्टेम्बरमा चिनियाँ जनराजनीतिक सल्लाहकार सम्मेलनको अधिवेशनले क.माओलाई केन्द्रीय जनसरकारको अध्यक्षमा निर्वाचित गर्‍यो र उहाँले सन् १९४९ अक्टोबर १ मा तेनआनमेन रोष्टमबाट गणतन्त्र चीनको स्थापनाको घोषणा गर्नुभयो ।
- सन् १९५४ सेप्टेम्बरमा गणतन्त्र चीनको संविधान पारित भयो र क.माओलाई जनवादी गणतन्त्र चीनको पहिलो अध्यक्षमा निर्वाचित गरियो ।
- सन् १९२० मा कमरेड माओले पहिलो विवाह याङ काइ हुईसँग गर्नु भयो र उहाँको १९३० मा क्वोमिन्ताङद्वारा हत्या भयो । त्यसपछि उहाँले ह चि छनसँग दोस्रो र च्याङ चिङसँग तेस्रो विवाह गर्नुभयो ।
- माओका २ छोरा (माओ आनइङ र माओ आनचिङ) र २ छोरी (लि मिन र ...) थिए ।
- क.माओका जेष्ठ सुपुत्र माओ आनइङ कोरियामा युद्ध लड्दा शहीद बन्नुभयो ।
- सन् १९७६ सेप्टेम्बरमा क.माओको मृत्युभयो ।

(च) कमरेड चारु

नाम : चारु मजुमदार

जन्म : सन् १९१७ मे, बनारस, भारत ।

बुबा : वीरेश्वर मजुमदार विद्यालयका शिक्षक एवं कांग्रेसका कार्यकर्ता ।

शिक्षा : पढाइमा मेधावी विद्यार्थी चारुले ३० को दशकमा मेट्रिक पास गरी कलेजमा भर्ना हुनुभयो । आइ.एससी.को दोस्रो वर्षको परीक्षा नदिई आफ्ना पुस्तक साथीहरूलाई बाँडिदिएर पृथ्वीको विश्वविद्यालय (जनताको विश्वविद्यालय) तिर हिड्नु भयो ।

विवाह : सन् १९५२ मा राम्रो सेल्टर उपलब्ध गराउने डाक्टरकी छोरी लीला सेन गुप्तासँग चारुको विवाह भयो र लीलाले जलपाइगुडीको एक विद्यालयमा शिक्षकको कामलाई निरन्तरता दिंदै अगाडि बढ्नु भयो । पछि उहाँलाई गिरफ्तार गरी जेल चलान पनि गरियो ।

गिरफ्तारी : पढाइ छोडेर हिडेलगत्तै चारुलाई गिरफ्तार गरेर जेल हालियो । त्यतिबेला चारुका बुबा पनि बन्दी हुनुहुन्थ्यो । बाबुछोराको त्यहीं जेलमा भेट भयो र ६ महिना पछि दुवै जेलबाट रिहा भए पनि घरमै नजरबन्दमा राखियो ।

राजनीतिक संलग्नता :

- क्याम्पस पढ्नेक्रममै उहाँलाई कम्युनिस्ट विचारधाराले प्रेरित गरेको थियो । तत्पश्चात् चारुले उत्तर बंगाल रेल मजदुर र किसानहरूको बीचमा कम्युनिस्ट पार्टीको विचार प्रचार गर्न थाल्नुभयो । फलस्वरुप डाइभर, फायरम्यान आदिबीचमा संगठन निर्माण हुन थाल्यो ।
- सन् १९४७ मा भारत विभाजन भएपछि चारुले काम गर्ने थलो पूर्वी पाकिस्तान (अहिलेको बंगलादेश) मा परेपछि उहाँले चिया वगानका मजदुर एवं आदिवासी किसानको बीचमा काम गर्न थाल्नुभयो । सन् १९४८ मा कम्युनिस्ट पार्टीको दोस्रो महाधिवेशन सम्पन्न भयो । त्यसले शहरमा मजदुर वर्गको सशस्त्र संघर्षको लाइन पास गऱ्यो भने गाउँमा किसानको । शहर र गाउँमा एकैसाथ विद्रोह सुरु गर्ने निर्णय भयो । यसमा चारुको महत्त्वपूर्ण भूमिका थियो ।
- सन् १९४९ पछि पार्टीमा अन्तरसंघर्ष बढ्यो । महासचिव रणदिवेको अतिवामपन्थी दुस्साहसवादी लाइनका कारण सशस्त्र विद्रोहमा ठूलो समस्या देखापऱ्यो । १९५९ मा पार्टीको चौथो महाधिवेशनमा व्यापक विवाद भई केही नेहरूपन्थी, कोही खुश्चेव पन्थी हुँदै पार्टी फुट्यो । तर चारुले यी दुवै लाइनको विरोध गर्दै क्रान्तिकारी धारको प्रतिनिधित्व र नेतृत्व गर्नुभयो ।
- सन् १९६१ मा पार्टीको छैठौं महाधिवेशन भयो । तर चारुले त्यहाँ सहभागी नहुने निर्णय गर्दै भन्नु भयो- "त्यहाँ गएर काम छैन । खुश्चेव पन्थीका वयान सुन्नु मात्र हो । भारत र भारतीय जनताको मुक्ति खुश्चेवपन्थीहरूले गर्न सक्दैनन् किनकि हामी त चिनियाँ क्रान्ति र माओपक्षधर पऱ्यौं ।"
- सन् १९६५ मा चारुले पाँचवटा दस्तावेज लेख्दै भूमिगत क्रान्तिकारी संगठनको निर्माण एवं कृषि क्रान्तिको खाका खिच्नु भयो । उहाँले मजदुर आन्दोलनलाई अर्थवादबाट माथि उठाएर राजनीतिक आन्दोलनसँग एकाकार हुने कार्यक्रम पनि तयार गर्नुभयो । यसैको विकासमा १९६७ मे ८ मा नक्सलवाडी, फासिदेवा र सिलिगुडीमा किसान विद्रोह सुरु भयो । यो पछि अन्य प्रान्तहरूमा पनि फैलदै गयो ।
- चारुले 'नक्सलवाडी लालसलाम', 'माओविचारधारा जिन्दावाद'को नारा किसानहरूको बीचमा दिनुभयो र किसान विद्रोह जमिनका लागि वा बालीका लागि नभएर राजनीतिक सत्ताका लागि हो भनेर स्थापित गर्नुभयो ।
- सन् १९६९ अप्रिल २२ मा चारुको नेतृत्वमा भारतीय कम्युस्टि पार्टीको पुनर्गठन गर्दै पार्टीको नाम सीपीआई (एम.एल.) कायम गरियो । सन् १९७० मे १५-१६ मा सम्पन्न पहिलो महाधिवेशनले चारुलाई पार्टीको महासचिव चुन्यो ।
- सन् १९४८ मा पार्टी प्रतिबन्धित थियो । सबै संयन्त्र भूमिगत थिए तर त्यही बेला जलपाइगुडी पार्टी कार्यालय पुलिसले घेरा हाल्यो र चारुसहित अन्य कार्यकर्ता गिरफ्तार गरिए । जेलमै तीन जना साथीहरूको प्रहरीले हत्या गरेपछि त्यसको विरोध र राजबन्दीको मान्यताका लागि ५६ दिन अनसन चल्यो । सरकार झुकेर अन्ततः राजबन्दीको मान्यता दिने घोषणा गऱ्यो ।

० शहादत : सन् १९७२ जुलाई १६ मा गिरफ्तारीमा परेका राज्य कमिटी सदस्यले चारुको सेल्टर देखाइदिएपछि कलकत्ताको एक आश्रयबाट चारु गिरफ्तारीमा पर्नुभयो । असाध्यै गम्भीर विरामी अवस्थामा गिरफ्तार हुनु भएका चारुलाई कुनै औषधीको व्यवस्था गरिएन । फलस्वरुप उहाँ जेलमै २८ जुलाई १९७२ मा शहीद हुनुभयो ।

० शहादत हुनुभन्दा अगाडि बोल्न नसक्दानसक्दै पनि उहाँले "भारतमा क्रान्ति भई छाड्छ" भन्ने नारा लगाउनु भयो ।

(छ) कमरेड प्रचण्ड

नाम : पुष्पकमल दाहाल

जन्म : वि.सं. २०११ साल मंसिर, ढिकुरपोखरी, कास्की

माता/पिता : मुक्तिराम दाहाल/भवानी दाहाल ।

माताको मृत्यु : २०५१ साल ।

विवाह : सीता दाहालसँग सम्पन्न ।

भाइ-बहिनी : १ भाइ/६ बहिनी

शिक्षा : नारायणी मा.वि. चितवन, पाटन संयुक्त क्याम्पस ललितपुर । केन्द्रीय कृषि क्याम्पस रामपुर, चितवन ।

जागिर : भीमोदय मा.वि.आरुघाट, गोरखा ।

सन्तान : ३ छोरी र १ छोरा ।

राजनीतिक जीवन :

० वि.सं. २०२८ सालमा पुष्पलाल समूहबाट कम्युनिस्ट राजनीतिमा प्रवेश ।

० वि.सं. २०४० सालमा नेपाल कम्युनिस्ट पार्टी (चौ.म.) को केन्द्रीय सदस्य ।

० वि.सं. २०४६ को सुरुमा नेपाल कम्युनिस्ट पार्टी (मशाल) को महामन्त्री ।

० वि.सं. २०४८ मा ने.क.पा.(एकता केन्द्र) को महामन्त्री निर्वाचित ।

० वि.सं. २०५१ मा ने.क.पा.(माओवादी) को महामन्त्री ।

० वि.सं. २०५७ माघमा ने.क.पा.(माओवादी) को दोस्रो राष्ट्रिय सम्मेलनद्वारा पार्टीको सर्वोच्च पद अध्यक्षमा निर्वाचित ।

(ज) कमरेड वासु

नाम : सुरेश वाग्ले (वासु, जयबहादुर)

जन्म : २०१० आँपपीपल सिम्पानी रातमाटे, गोरखा, गरिब किसान परिवारमा ।

परिवार : बुबा, दुई आमा, दुई भाइ, श्रीमती,
दुई छोरा र एक छोरी ।

शिक्षा : शास्त्री (स्नातक)

पेशा : १७ वर्षसम्म अस्थायी मा.वि. शिक्षक भएर जनता मा.वि. आँपपीपलमा पढाउनु भएको ।

राजनीतिक संलग्नता :

: वि.सं. २०३० सालदेखि नै भूमिगत कम्युनिस्ट पार्टीमा आबद्ध । २०३० पछि गण्डकबाट काठमाडौं आएर अध्ययनरत वामपन्थी विद्यार्थीहरूको संगठन गण्डक विद्यार्थी परिषद्को सदस्य । शिक्षक संगठनमा रही जिल्लास्तरीय महत्त्वपूर्ण भूमिका निर्वाह । २०४८ सालमा गोरखा २ नं. चुनाव क्षेत्रबाट संसद् सदस्यमा संजमोको प्रत्याशी तर थोरै मतले पराजित । २०४८ पछि संजमोको केन्द्रीय सदस्य । २०५१ देखि ने.क.पा.(माओवादी) गोरखा जिल्ला सेक्रेटरी । २०५३ देखि ने.क.पा.(माओवादी) को केन्द्रीय सदस्य । ०५५ देखि ने.क.पा.(माओवादी) को बैकल्पिक पोलिटब्यूरो सदस्य ।

शहादत : २३ भाद्र २०५६ गाँखु गाजस, गोरखा । अहिलेसम्म नेतृत्वबाट भएको उच्च शहादत ।

प्रकृति : पार्टीका अन्य महत्त्वपूर्ण कामका साथै शहीद परिवारहरूलाई भेटघाट गर्ने क्रममा उहाँ विरामी पर्नुभयो । तैपनि कामलाई जारी राख्दै गर्दा प्रहरीको घेराउमा पर्नुभयो । उहाँले आफूसँगै रहनु भएका प्लाटुन कमाण्डर भीमसेन पोखेललाई "तपाई भाग्नुहोस्, घेरा तोड्न सक्नुहुन्छ, म विरामी छु सक्दिन । दुवैजना किन फस्ने ?" भन्नु भयो तर सुरक्षाको समेत जिम्मा लिनु भएका पोखेलले

अन्तिमसम्म उहाँलाई छोड्न मान्नु भएन । त्यसपछि उहाँहरू प्रहरीको कब्जामा परेपछि आत्मसमर्पण गर्न भनियो तर उहाँहरूले दुत्कार्नु भयो । जिल्लामा प्रहरीले सोध्यो, जिल्लाबाट जवाफ यस्तो आयो- 'आतङ्ककारीलाई जहाँ भेटिन्छ त्यही सिध्याइदिनु पर्छ । पक्राउ गरेपछि धेरै समस्या आइलाग्छ, त्यसकारण त्यही सिध्याइदिनू ।' यो आदेश दिने सिडिओ बुद्धिसागर त्रिपाठी थियो र पछि उसको सोलु कार्वाहीमा सफाया भयो । माथिको आदेश पाएपछि उहाँहरू दुवैलाई गोली हानेर हत्या गरियो ।

कृति : उहाँका थुप्रै राजनीतिक, वैचारिक एवं दार्शनिक रचनाहरू प्रकाशित भएका छन् भने "युद्ध र जनयुद्ध" पुस्तकाकारको रूपमा (संकलित रचना) प्रकाशित भएको छ ।

(झ) कमरेड परिवर्तन

नाम : नेपबहादुर के.सी.

जन्म : वि.सं. २०३० पौष, इरिवाङ-८ रोल्पा ।

शिक्षा : एस.एल.सी.

पिता/माता : भोगबहादुर के.सी./माता- विष्णु के.सी.

परिवार : एक दाजु र चार दिदी-बहिनी ।

श्रीमती : कलादेवी के.सी.

सन्तान : २ छोरा (भुवन र तुफान) र १ छोरी (पार्वती)

संलग्नता : ने.क.पा.(माओवादी) को केन्द्रीय सदस्य एवं जनमुक्ति सेना, नेपाल मंगलसेन फस्ट ब्रिगेड कमाण्डर ।

शहादत : वि.सं. २०६१ वैशाख ३१ गते कपिलवस्तु ।

प्रकृति : आन्तरिक प्राविधिक दुर्घटनामा परी अंगरक्षक क. हीरासँगै उहाँको पनि शहादत भयो ।

(ञ) कमरेड विशाल

नाम : शेरमान कुँवर ।

जन्म : वि.सं. २०२५ साल असार ४ गते रचतचुरा गाजस, सिन्धुली हाल मरिण ।

बुबा/आमा : दलबहादुर कुँवर/पवित्रा कुँवर ।

परिवार : २ दाजु, २ दिदी, श्रीमती, २ छोरी, एक छोरा । जेठी छोरी, जो ११ वर्षकी मात्र हुनुहुन्थ्यो, उहाँलाई शाही सेनाले ०५९ जेठ ११ गते मामाको घरबाट गिरफ्तार गरी अलि तल लगेर गोली हानी हत्या गरेको थियो ।

शिक्षा : एस.एल.सी. ।

शहादत : २० भाद्र २०६१, सिरहाको धनसवार ।

प्रकृति : केन्द्रीय समितिको १० दिने बैठक सिध्याएर कार्यक्षेत्रतिर फर्कने क्रममा धन्सवार इलाकाको एक घरमा खाना खाएर अर्का केन्द्रीय सदस्य मोहनचन्द्र गौतम (कुमार) लगायत अन्य साथीहरूसँग बस्दै गर्दा शाही सेनाले घर घेरा हाली सबैलाई कब्जा गरी हत्या गरेको ।

राजनीतिक संलग्नता :

० वि.सं. २०३९ सालमा अनेरास्ववियु (क्रान्तिकारी) को जिल्ला समिति सदस्य सिन्धुली । २०४७ सालमा संजमो सिन्धुली जिल्ला समिति सदस्य र पार्टी एसीएस । २०५१ सालमा लडाकु दल कमाण्डर । २०५४ मा जनमुक्ति सेना पीएल कमाण्डर । २०५५ सालमा सिन्धुली जिल्ला सेक्रेटरी । २०५६ साल उदयपुर/सिन्धुली जिल्ला सेक्रेटरी । २०५८ सालमा जिल्ला इन्चार्ज । २०५९ सालमा के.स. ने.क.पा.(माओवादी) तथा बेथान स्मृति पाँचौं ब्रिगेड कमिसार । २०६० सालमा सोलु सल्लेरी छैठौं ब्रिगेडको राजनीतिक कमिसार ।

(ट) कमरेड कृष्ण सेन

साहित्यिक नाम : इच्छुक

जन्म मिति : वि.सं. २०१३ साल कार्तिक-३, देहरादून, भारत ।

शिक्षा : एम.ए.

पिता/माता : यमबहादुर सेन/भीमकुमारी सेन
श्रीमती : तक्मा के.सी., एक छोरी ।
शहादत : वि.सं. २०५९ जेठ ६ गते ।
प्रकृति : हिरासतमा कुटीकुटी हत्या गरिएको ।
हत्याराहरू : तत्कालीन प्र.म.शेरबहादुर देउवा, गृहमन्त्री खुमबहादुर खड्का, डी.एस.पी.विक्रम थापालगायतका ।
राजनीतिक संलग्नता :

० ने.क.पा.(माओवादी) क्षेत्रीय ब्यूरो सदस्य, अखिल नेपाल जनसांस्कृतिक संघको अध्यक्ष, जनादेश साप्ताहिकको सम्पादक, कलम त्रैमासिकको सम्पादक, जनदिशा दैनिकको प्रधानसम्पादक, प्रगतिशील लेखक संघको केन्द्रीय सदस्य, जनअधिकार सरोकार अभियानको केन्द्रीय सदस्य, नेपाल पत्रकार महासंघको केन्द्रीय पार्षद् र अनेरास्ववियु (क्रान्तिकारी) का पूर्व केन्द्रीय संयोजक ।

(ठ) कमरेड चे ग्वेभारा

पूरा नाम : अर्नेवटो ग्वेभारा डेला सेर्ना
जन्म : सन् १९२८ अर्जेन्टिनाको दोस्रो ठूलो शहर रोजारियोमा ।
माता : सिलिया पेरो
शिक्षा : मेडिकल डाक्टर
विवाह : हिल्डा जो पेरुकी निर्वासित क्रान्तिकारी योद्धा थिइन्, उनीसँग ग्वाटेमालामा भेट भएर विवाह भएको थियो र एक छोरी जन्मिएपछि दुवैको सल्लाहमा सम्बन्ध विच्छेद भयो । त्यसपछि एलिडा, जो क्यूवाकी गुरिल्ला योद्धा थिइन, सँग विवाह भयो ।
सन्तान : हिल्दिला, एलिडा, क्यामिरो, सिलिया अर्नेवटो ।
संलग्नता : अर्जेन्टिनामा जन्मिएर ग्वाटेमालामा साम्राज्यवादविरुद्ध मोर्चा कस्ने, क्यूवामा छापामार युद्ध चलाएर सत्ता प्राप्तिपछि नेशनल बैंकको निर्देशक एवं मन्त्री बनेका तर पनि विश्वक्रान्तिको सपना देख्दै बोलिभियामा लड्न पुग्ने एक अद्वितीय कम्युनिस्ट योद्धा ।
हत्या : सन् १९६७ अक्टोबर ९ (३९ वर्षको उमेर) बोलिभियामा ।
प्रकृति : सी.आई.ए. र उसले तालिम दिएका वनरक्षक (रेन्जर)हरूले घेरा हाली पक्राउपछि हत्या गरे । चे को हत्यापछि एक दिनभरि शवलाई सार्वजनिक ठाउँमा प्रदर्शनीमा राखियो । ११ अक्टोबरका दिन ट्रकमा हाली बेपत्ता बनाइयो । २८ वर्षपछि चिहान खन्दा चेको कंकाल फेला पऱ्यो ।

(ड) कमरेड रोजा

नाम : रोजा लक्जेम्वर्ग (खुट्टाको अपाङ्ग)
उपनाम : वाज
जन्म : सन् १८७१ जनवरी १४ मा पोल्याण्डको जेमास्कमा ।
शिक्षा : राजनीतिक अर्थशास्त्रमा डाक्टरेट हासिल ।
संलग्नता : २३ वर्षको उमेरमा समाजवादीहरूसँग मिलेर पोल्याण्डमा सामाजिक जनवादी पार्टीको निर्माण, जर्मनमा स्पार्टाकस संघ (वामपन्थी, सामाजिक जनवादीहरूको संगठन) को गठन, सन् १९१८ डिसेम्बर ३० मा जर्मन कम्युनिस्ट पार्टीको स्थापना, द्वितीय अन्तर्राष्ट्रियको पाँचौं महाधिवेशनकी नेता ।
विवाह : जर्मन नागरिकता लिनका लागि जर्मन मित्र गुस्ताभ लुवेजसँग विवाह गरिन् । ५ वर्षपछि दुवैको सहमतिमा सम्बन्ध विच्छेद भयो । त्यसपछि लियो जोगिचेससँग दोस्रो विवाह भयो र १५ वर्षसम्म सँगै बसे । त्यसपछि सम्बन्ध विच्छेद भयो ।
सन्तान : नभएको ।
हत्या : सन् १९१९ जनवरी १५ (४८ वर्षको उमेरमा)
प्रकृति : गिरफ्तारपछि सेनाले भुइँमा पछारेको, राइफलको कुन्दाले टाउकोमा हानेको र भाग्न लागेको आरोपमा रोजालाई अनगिन्ती गोली ठोकिएको थियो । मृत शरीरलाई मोटरमा कोचेर मोटरभित्रै

मृत शरीरमा पनि गोली हानियो । तत्पश्चात् क्षतविक्षत रोजाको मृत शरीरलाई नहरमा फ्याँकियो र ४ महिनापछि मात्र उनको शव फेला पर्‍यो । हत्याभन्दा अगाडिको यातनाले रोजाको शरीरमा कपडा केही पनि थिएन । त्यसअघि उनलाई जिउदो वा मृत अवस्थामा ल्याउनेलाई १ लाख मार्क (जर्मन रुपैयाँ) इनाम घोषणा गरिएको थियो ।

(ढ) गुस्ता फ्युचिकोभा

बाल्यकालको नाम : अगस्टिना कोदेरिकोभा

जन्म : सन् १९०३ अगस्त ओस्त्रेदेका गाउँ, चेकोस्लोभाकिया ।

माता : गुस्ता १८ महिनाकी हुँदा आमाको मृत्यु र पिताले दोस्रो विवाह गरेपछि सौतेनी आमाको कठोर व्यवहार भोग्न बाध्य ।

विवाह : सन् १९३८ मा विश्वप्रसिद्ध पुस्तक "झुण्ड्याउँदा झुण्ड्याउँदै"का लेखक जुलियस फ्यूचिकसँग भयो, जुन विवाह आपसी सम्मान, प्रेम तथा समाजवादप्रतिको गहिरो निष्ठामा आधारित थियो ।

गिरफ्तारी : सन् १९४२ अप्रिल २४ को राति छापामारीमा बेग्लाबेग्लै ठाउँबाट जुलियस र गुस्ता गिरफ्तारीमा परे र पछि एन्टी कम्युनिस्ट डिपार्टमेण्टमा पुर्‍याइए । गिरफ्तार हुँदा गुस्ता पार्टीको आन्तरिक प्रकाशनलाई व्यवस्थित वितरणमा लाग्दै थिइन् ।

पतिको हत्या : सन् १९४३ सेप्टेम्बर ८ मा बर्लिनको प्लोटेन्सी जेलमा गोली ठोकेर जुलियसको हत्या गरियो भने गुस्तालाई सन् १९४५ मा रिहा गरियो ।

महान् कार्य : "झुण्ड्याउँदा झुण्ड्याउँदै" नामक पुस्तक जुलियसले हिरासत वा जेलमा बस्दा सिसाकलमले १६० टुक्रा कागजमा लेखेका हुन् । जेलरमार्फत त्यसलाई बाहिर पठाउने र सुरक्षित गर्ने काम भयो । गुस्ता छुटेपछि ती सबै टुक्राहरू जम्मा गरी पुस्तक प्रकाशन गर्ने काम गरिन् ।

मृत्यु : सन् १९८७ मार्च २५ मा ८४ वर्षको उमेरमा गुस्ताको निधन भयो ।

(ण) मित्रमणि आचार्य

जन्म : वि.सं. २०१९ असार ३, रम्दी गा.ज.स.-२, प्यूठान ।

आमा/बुबा : पिताम्बरा आचार्य/रेशमराज आचार्य

परिवार : ३ दाजु, १ भाइ र २ बहिनी

शिक्षा : प्रा.वि.बागेश्वरी, प्रा.वि.तिग्रा, नि.मा.वि.भुवनेश्वरी खैरा, मुक्ति मा.वि.रातामाटाबाट एस.एल.सी. उत्तीर्ण २०३६ सालमा ।

उच्च शिक्षा : कृषि क्याम्पस पक्लिहवा रुपन्देही (I. Sc.Ag), कृषि क्याम्पस रामपुर चितवन (B. Sc.Ag) २०४१ ।

जागिर : २०४० मा कृषि उपशाखा गजुरी, धादिङमा जे.टी.ए. ।

जिम्मेवारी : स्व.वि.यु.सभापति, पक्लिहवा-२०३७ । स्ववियु सभापति रामपुर-२०४१, मुक्ति मा.वि.इकाइ अध्यक्ष, क्याम्पस इकाइ अध्यक्ष- २०३७, केन्द्रीय प्रतिनिधि हुँदै केन्द्रीय सदस्य एवं मध्य-तराई उपकेन्द्र इन्चार्ज, अनेरास्ववियु आठौं के.स. ।

शहादत मिति : वि.सं. २०४२ वैशाख १८ गते राति ।

प्रकृति : ने.वि.संघ र मण्डले गुण्डाहरूद्वारा वैशाख १८ गते दिउँसो मेघौली किसान सभामा जाँदै गर्दा २.३० बजे पर्साढापमा आक्रमण गरी गम्भीर घाइते (घाँटी भाँचेर) बनाई फालेका र उपचार हुँदाहुँदै शहादत भएको थियो ।

(त) बेनोज अधिकारी

जन्म : वि.सं. २०३१ साउन २०, क्यामिन-१ तनहुँ ।

आमा/बुबा : हरिमाया अधिकारी/बाबुराम अधिकारी

परिवार : २ भाइ- मनोज र अनोज

शिक्षा : १-४ कक्षासम्म हरिपूर्व प्रा.वि.लैनचौर, काठमाडौं, ५ कक्षा क्यामिन प्रा.वि.तनहुँ। ६-७ कक्षा शारदा नि.मा.वि. धमिलकुवा लम्जुङ (मामाघर बसेर)। ८-१० कक्षा क्यामिन छापथोक मा.वि. तोरीखर्क, तनहुँ। एस.एल.सी. २०४७ क्यामिन छापथोक मा.वि.बाट। क्षऋग्क सरस्वती बहुमुखी क्याम्पस ठमेल, काठमाडौं- २०४८-०५०। द्याऋग्क नेपाल कमर्श क्याम्पस मीनभवन, काठमाडौं - ०५१-०५३।

गिरफ्तारी : ०५४ सालमा कोटेश्वर कोठाबाट गिरफ्तार भई लगभग ५ महिनाको जेल बसाइपछि ०५४ असोज १२ गते केन्द्रीय कारागारबाट रिहा। ०५८ फागुन २२ गते विराटनगर कोठाबाटै गिरफ्तार।

शहादत : वि.सं. २०५८ फागुन २४ गते।

प्रकृति : २२ गते कोठाबाट गिरफ्तार गरी हिरासतमा लगिएको र दुई दिनसम्म यातनापश्चात् हिरासतमै छातीमा गोली हानी हत्या गरिएको तर मोरङको खुर्सानी खोलामा दोहोरो भीडन्त भनी प्रचार गरिएको।

पार्टी हैसियत : उपक्षेत्रीय ब्यूरो सदस्य तथा मोरङ जिल्ला सेक्रेटरी ने.क.पा. (माओवादी)।

संगठनात्मक जिम्मेवारी :

० अखिलको साधारण समर्थक विद्यालयस्तरदेखि। इकाइ अध्यक्ष नेपाल कमर्श क्याम्पस, अखिल (क्रान्तिकारी)-०५१। जिल्ला सचिव, काठमाडौं अखिल (क्रान्तिकारी)- ०५३। जिल्ला अध्यक्ष काठमाडौं अखिल (क्रान्तिकारी)- ०५४, केन्द्रीय सदस्य अखिल (क्रान्तिकारी) १४औं राष्ट्रिय सम्मेलन-०५४। केन्द्रीय सचिव/पूर्वी उपकेन्द्रीय इन्चार्ज के.स. बैठकद्वारा- ०५७। केन्द्रीय उपाध्यक्ष पूर्वी उपकेन्द्रीय इन्चार्ज १५औं राष्ट्रिय सम्मेलन-२०५८।

(थ) गोर्की

नाम : एलेक्सि मेक्सिमो वीच पेशकोव (मेक्सिम गोर्की)

जन्म : सन् १९६८ मार्च २८, विनोव्गोरोदको निज्नि शहर, रूस।

बुबा, आमा : मेक्सिम साब्वोतविच पेशकोव, बर्बारा वसील्येव्ना पेशकोवा।

बाल्यकाल : गोर्की सानै (९ वर्ष) छँदैमा बा-आमाको मृत्यु भयो। उनले औपचारिक पढाइमा लाग्ने समय नै पाएनन्। बाल्यकाल अत्यन्तै गरिबी, अभाव र दरिद्रतामा बित्यो।

कामको बाध्यता: गोदाम घरको चौकीदार, प्लेट सफा गर्ने बेहरा, जुत्ता सिउने सार्की, अफिसको चपरासी, रेल र पानी जहाजको कुल्ली, सोडा पानी बेच्ने मान्छे, अखबार बेच्ने हकर, सडक सफा गर्ने कामदार। समग्रतामा अकाल, भोकमरी र यातनाका पात्र।

० जीवनको यही कालमा अन्याय र अत्याचारबाट अनि तनावग्रस्त भएर आत्महत्याको प्रयास समेत गरे तर बाँचे।

विवाह : सन् १८९६ मा सभारा नगरको कुलिन परिवारकी सदस्य चेकातेरीना पेश्कोवासँग पहिलो विवाह भयो र १९०४ मा सम्बन्ध विच्छेद भयो तर जीवन पर्यन्त मित्रता भने कायम रह्यो। यही बीचमा छोरा मक्सिभको जन्म भयो। गोर्कीले पेश्कोवाको नाममा लेखेका लगभग ६ सय पत्र प्रकाशित भएका छन्। १९०३ मा गोर्कीले मस्को आर्ट थियटरकी अभिनेत्री तथा बोल्सेभिक पार्टीकी सक्रिय सदस्य मारिया आन्द्रेयेवासँग दोस्रो विवाह गर्नुभयो।

पार्टी सदस्य : बोल्सेभिक पार्टीको विधिवत सदस्यता १९०५।

लेनिनसँग भेट: सन् १९०८ मा इटलीको काप्री द्वीपमा गोर्कीको लेनिनसँग पुनः (१९०५ मा पहिलो भेट भएको थियो। त्यो भेट देशभित्रै पिटर्सवर्ग थियो) भेट भयो र केही दिनसँगै बस्नु भयो। लेनिनले गोर्कीलाई १९१८ मा प्रचार अधिकारीमा नियुक्त गर्नुभयो। गोर्की सोभियत लेखक संघका प्रथम अध्यक्ष बन्नुभयो।

गिरफ्तारी : सन् १९०५ जनवरी ९ मा जारशाहीको फौजले मजदुरहरूको जुलुसमाथि गोली चलायो, गोर्की पनि त्यहीं हुनुहुन्थ्यो। त्यसपछि गोर्कीले जारशाहीको भत्सर्ना गर्दै सबै जनपक्षीय शक्तिहरूलाई एकताबद्ध भएर प्रतिरोधमा उत्रन आह्वान गरेको एक अपिल प्रकाशित गर्नुभयो। यसैकारण

उहाँलाई गिरफ्तार गरेर पिटर्सवर्गको पिटर पालमा थन्क्याइयो। पछि देश निकाला समेत गरियो।

मृत्यु : क्षयरोगबाट ग्रस्त गोर्कीको सन् १९३६ जुन १८ मा मृत्यु भयो।

(द) लू-सुन

जन्म : सन् १८८१ सेप्टेम्बर १५, याङत्सेको दक्षिणमा पर्ने साओसिङ शहर, चीन।

बुबा, आमा : चौ यो-ची, जागिरे बुद्धिजीवी। लू-जुइ, दयालु, उदार प्रवृत्तिकी गाउँले महिला।

शिक्षा : बारखरीको ज्ञान लू-सुनले आमाबाट पाउनु भयो। विद्यालयस्तरको शिक्षा मामाघर बसेर पूरा गर्नुभयो र नान्चिङ गएर सरकारी कलेजमा भर्ना हुनुभयो। यही समयमा लू-सुनले टी एस हक्सलेको इभोलुसन र इथिक्स एवं डार्विनको विकासवादको गहिरो अध्ययन गर्नुभयो। सन् १९०२ मा सरकारी छात्रवृत्ति पाएर उच्च अध्ययनको लागि जापान जानुभयो र त्यहाँ मेडिकल कलेजमा भर्ना हुनुभयो। तर ३ वर्षपछि पढाइबाट हात झिकेर जीवनलाई पूरै साहित्यिक क्षेत्रतिर लगाउनुभयो।

संलग्नता :० सन् १९०८ मा लू-सुन एउटा राजनीतिक पार्टी कुआङ फु लीगमा सामेल हुनुभयो। १९११ मा चीनमा एउटा सशस्त्र जनतान्त्रिक आन्दोलन भयो र मञ्चु सरकारको तख्ता पल्टियो। त्योबेला लू-सुन एउटा माध्यमिक विद्यालयमा शिक्षक हुनुहुन्थ्यो र विद्यार्थीका सशस्त्र डफ्फा बनाएर सडकमा पठाउनु भयो।

- ० १९१९ पछि लू-सुन नवजवान अखबारको सम्पादक हुनुभयो र यसैमार्फत् चिनियाँ कम्युनिस्ट पार्टीका संस्थापक सदस्य ता चाओसँग चिनजान र भेटघाट भयो। १९३० मा चिनियाँ कम्युनिस्ट पार्टीको नेतृत्वमा नौला क्रान्तिकारी प्रवृत्तिका लेखकहरूको एक संयुक्त मोर्चा कायम भयो। यसको नाम चिनियाँ वामपन्थी लेखक संघ राखियो। यसले कोमिन्ताङविरुद्ध संघर्ष छेड्ने घोषणा गऱ्यो। यसमा लू-सुनको महत्त्वपूर्ण नेतृत्वदायी भूमिका रह्यो।
- ० १९३५ मा कमरेड माओको नेतृत्वमा चिनियाँ मजदुर तथा किसान लालसेना गठन गरियो र यसैको छातामुनि लामो अभियान चलाइयो। यस कार्यबाट उत्साहित भएर लू-सुनले सांघाइबाट माओलाई जोशिलो अभिवादन पठाउनु भयो।

मृत्यु : क्षयरोगले ग्रस्त हुँदा डाक्टरले पूरै आराम गर्न भनेको विषयलाई वास्ता नगरी जापानविरुद्धको मोर्चामा आफूलाई अग्रपंक्तिमा उभ्याउन सफल लू-सुनको मृत्यु सन् १९३६ अक्टोबर १६ मा भयो।

विभिन्न मागपत्रहरू

(क) संयुक्त राष्ट्रिय जनआन्दोलन

यो तत्कालीन संयुक्त राष्ट्रिय जनआन्दोलनले वि.सं. २०४७ वैशाख २ गते तयार गरी पेश गरेको १० सूत्रीय मागपत्र हो।

- ० वर्तमान पंचायती संविधान तुरुन्त खारेज गरिनुपर्दछ र वर्तमान सरकार तथा राष्ट्रिय पञ्चायतदेखि गाउँ पञ्चायतसम्मका सबै पञ्चायती निकायहरू विघटन गरिनु पर्दछ।
- ० देशका सबै राजनीतिक पार्टीहरू तथा व्यक्तित्व र वर्तमान जनआन्दोलनमा सक्रिय भूमिका निभाउने पेशागत, जनवर्गीय र जातिगत तथा भाषागत संगठनहरू सम्मिलित भएको एक बृहत् राजनीतिक सम्मेलनले अन्तरिम शासन विधानको तर्जुमालगायत अन्तरिम कालका निम्ति आवश्यक निर्णयहरू लिनु पर्दछ।
- ० १ वर्षभित्र संविधानसभाको निर्वाचन गराउनु पर्छ र संविधानसभाद्वारा नयाँ संविधानको निर्माण गरिनु पर्छ।
- ० सम्पूर्ण राजबन्दी र राजनीतिक प्रतिशोधका कारणले झुठ्ठा मुद्दामा फसाइएका रोहितलगायत व्यक्तिहरूको अविलम्ब रिहाइ हुनुपर्छ। २०४२ सालको वमकाण्डका रामराजाप्रसाद सिंहलगायत झापाकाण्डका

सी.पी.मैनाली समेत र अन्य राजनीतिक घटनामा अदालतले दोषी ठहर्‍याएका तथा अभियुक्त बनाइएकाहरूलाई आम माफी दिइनुपर्छ र सबै राजनीतिक नेता तथा कार्यकर्ताहरूविरुद्धका वारेण्ट र मुद्दाहरू रद्द गरिनुपर्छ ।

- पञ्चायती व्यवस्थाविरोधी आन्दोलनमा शहीद भएकाहरूलाई ससम्मान शहीद घोषणा गरी उहाँहरूको सम्मान र स्मृतिमा शहीद स्मारकहरू बनाइनु पर्छ ।
- वर्तमान राष्ट्रिय जनआन्दोलनलाई दबाउने क्रममा भएको हिंसा र दमनको नयाँ निष्पक्ष आयोगद्वारा जाँच गरी दोषीलाई सख्त दण्ड दिइनुपर्दछ ।
- पञ्चायत र वर्गीय संगठनका चलअचल सम्पत्तिहरू तुरुन्त राष्ट्रियकरण गरिनुपर्छ ।
- गत ३० वर्षको शासनकालमा राजनीतिक हैसियतको प्रयोग गरी अनुचित प्रक्रियाद्वारा कमाई स्वदेश तथा विदेशमा राखिएका सम्पत्तिको उचित छानविन गरी राष्ट्रियकरण गरिनुपर्छ ।
- सम्पूर्ण पेसागत समूह, संगठन तथा समुदायले अघि सारेका तत्कालीन जायज मागहरू तुरुन्त पूरा गरिनु पर्छ र आन्दोलनको दौरानमा सरकारद्वारा गरिएका सबै प्रतिशोधात्मक कार्वाहीहरू सच्याइनु पर्छ ।
- भारतसँगको सन् १९५० को असमान सन्धिको खारेजी र पञ्चशीलकोआधारमा नयाँ सन्धि गर्नेतर्फ तुरुन्तै कदम चालिनु पर्छ ।

(ख) संयुक्त जनमोर्चा, नेपाल

यो मागपत्र तत्कालीन संयुक्त जनमोर्चा, नेपालले वि.सं. २०५२ माघ २१ गते शेरबहादुर देउवा सरकार समक्ष पेश गरी १५ दिनभित्र पूरा गरिनु पर्ने अल्टिमेटम दिइएको ४० सूत्रीय मागपत्र हो ।

राष्ट्रियतासँग सम्बन्धित मागहरू

- सन् १९५० को नेपाल-भारत सन्धिलगायतका सम्पूर्ण असमान सन्धिसम्झौताहरू खारेज गरिनुपर्छ ।
- राष्ट्रघाती टनकपुर सम्झौतालाई ढाकछोप गर्न र नेपालको सम्पूर्ण जलसम्पदा भारतीय विस्तारवादलाई सुम्पन वि.सं. २०५२ माघ १५ गते नेपाल र भारत सरकारबीच सम्पन्न कथित एकीकृत महाकाली सन्धि अझै बढी राष्ट्रघाती र दीर्घकालीन दृष्टिकोणले बढी खतरनाक भएकोले उक्त सन्धि तत्काल खारेज गरिनुपर्छ ।
- नेपाल-भारत खुला सीमाना नियन्त्रित र व्यवस्थित गरिनुपर्छ । नेपालभित्र भारतीय नम्बर प्लेटका गाडीहरू चलाउन तत्काल रोक लगाउनु पर्छ ।
- नेपालभित्र विविध क्षेत्रमा कामको निम्ति नेपाली कामदारहरूलाई नै प्रश्रय दिइनु पर्छ र विशेष अवस्थामा विदेशी कामदारहरूलाई काममा लगाउनु पर्दा 'वर्क परमिट' प्रथा लागू गरिनु पर्छ ।
- नेपालको उद्योगधन्दा, व्यापार र वित्तीय क्षेत्रमा विदेशी एकाधिकारवादी पुँजीको आधिपत्य अन्त्य गरिनु पर्छ ।
- आत्मनिर्भर राष्ट्रिय अर्थतन्त्रको विकास हुने गरी भन्सार नीति तय र लागू गरिनु पर्छ ।
- साम्राज्यवादी तथा विस्तारवादी सांस्कृतिक प्रदूषण र अतिक्रणको अन्त्य गरिनु पर्छ । देशभित्र छाडा हिन्दी सिनेमा, भिडियो र पत्रपत्रिकाहरूको आयात र वितरणमा तुरुन्त रोक लगाउनु पर्छ ।
- एन.जी.ओ/आई.एन.जी.ओ.आदिको नाउँमा देशभित्र साम्राज्यवादी-विस्तारवादी घुसपैठको अन्त्य गरिनु पर्छ ।

जनतन्त्रसँग सम्बन्धित मागहरू

- जनगणतन्त्रात्मक व्यवस्था स्थापनाको निम्ति चुनिएका जनताका प्रतिनिधिहरूद्वारा नयाँ संविधान निर्माण गरिनु पर्छ ।
- राजा र राजपरिवारका सबै विशेषाधिकार अन्त्य गरिनु पर्छ ।
- सुरक्षा ऐनलगायतका सबै दमनकारी ऐनहरू खारेज गरिनु पर्छ ।
- सेना, प्रहरी, प्रशासन पूर्णरुपले जनताको नियन्त्रणमा हुनुपर्छ ।
- राजनीतिक प्रतिशोधका कारणले झुठ्ठा मुद्दामा फसाइएका रुकुम, रोल्पा, जाजरकोट, गोरखा, काभ्रे, सिन्धुपाल्चोक, सिन्धुली, धनुषा, रामेछापलगायतका जिल्लाहरूका सम्पूर्ण राजबन्दीहरू तत्काल रिहा गरिनु पर्छ र सबै झुठ्ठा मुद्दाहरू खारेज गरिनुपर्छ ।

- जिल्ला-जिल्लामा भइरहेको सशस्त्र प्रहरी अप्रेशन, दमन र राज्यआतंक तुरुन्त बन्द गरिनु पर्छ।
- विभिन्न समयमा पुलिस हिरासतबाट बेपत्ता पारिएका दिलीप चौधरी, भुवन थापामगर, प्रभाकर सुवेदीलगायतका व्यक्तिहरूको बारेमा निष्पक्ष छानबिन गरी अपराधीहरूलाई कडा कार्वाही गरिनु पर्छ र पीडित परिवारलाई उचित क्षतिपूर्ति प्रदान गरिनुपर्छ।
- जनआन्दोलनको क्रममा मारिएकाहरूलाई शहीद घोषणा गरिनुपर्छ। शहीदका परिवार तथा घाइते र अपाङ्गहरूलाई उचित क्षतिपूर्ति दिइनुपर्छ र हत्याराहरूमाथि कडा कार्वाही गरिनु पर्छ।
- नेपाललाई धर्मनिरपेक्ष राज्य घोषणा गरिनु पर्छ।
- महिलाहरूमाथिको पितृसत्तात्मक शोषणको अन्त्य गरिनु पर्छ। छोरीलाई छोरासरह पैतृक सम्पत्तिमाथि समान अधिकार दिइनुपर्छ।
- सबैखाले जातीय शोषण र उत्पीडनको अन्त्य गरिनु पर्छ। जनजातिहरूको बाहुल्य भएका क्षेत्रहरूमा जातीय स्वायत्त शासनको व्यवस्था गरिनु पर्छ।
- दलितहरूमाथि भेदभाव अन्त्य गरिनुपर्छ। छुवाछूत प्रथा पूर्णरुपले बन्द गरिनु पर्छ।
- सबै भाषा-भाषीलाई समान अवसर र सुविधा दिइनु पर्छ। उच्च माध्यमिक तहसम्म मातृभाषामा शिक्षा प्राप्त गर्ने व्यवस्था मिलाउनु पर्छ।
- वाक तथा प्रकाशन स्वतन्त्रताको पूर्ण ग्यारेण्टी गरिनु पर्छ। सरकारी संचार माध्यमहरू पूर्णरुपले स्वायत्त हुनुपर्छ।
- बुद्धिजीवी, साहित्यकार, कलाकार र सांस्कृतिककर्मीहरूको प्राज्ञिक स्वतन्त्रताको ग्यारेण्टी गरिनु पर्छ।
- पहाड र तराईको क्षेत्रीय भेदभावको अन्त्य गरिनुपर्छ। पिछडिएका इलाकाहरूलाई क्षेत्रीय स्वायत्तता प्रदान गरिनु पर्छ। गाउँ र शहरबीच सन्तुलन कायम गरिनु पर्छ।
- स्थानीय निकायहरूलाई अधिकार र साधन सम्पन्न बनाइनु पर्छ।

जनजीविकासँग सम्बन्धित मागहरू

- जमिन जोत्नेको हुनुपर्छ। सामन्तहरूको जमिन जफत गरेर भूमिहीन तथा सुकुम्बासीहरूलाई वितरण गरिनु पर्छ।
- दलाल तथा नोकरशाही पुँजीपतिहरूको सम्पत्ति जफत गरी राष्ट्रियकरण गरिनु पर्छ। अनुत्पादक क्षेत्रमा अल्झिएको पुँजीलाई औद्योगीकरणमा लगाइनु पर्छ।
- सबैलाई रोजगारीको ग्यारेण्टी गरिनु पर्छ। रोजगारी नपाउन्जेल बेरोजगारी भत्ताको व्यवस्था गरिनु पर्छ।
- उद्योग, कृषिलगायतका सबै क्षेत्रमा काम गर्ने मजदुरहरूको न्यूनतम ज्याला निर्धारण गरी त्यसलाई कडाइसाथ लागू गर्ने व्यवस्था मिलाउनु पर्छ।
- सुकुम्बासीहरूलाई बसोबासको उचित व्यवस्था गरिनु पर्छ। वैकल्पिक बसोबासको व्यवस्था नगरी सुकुम्बासीहरूलाई उठिबास गर्ने काम तुरुन्त बन्द गरिनु पर्छ।
- गरिब किसानहरूलाई पूर्णरुपले ऋण मुक्त गरिनु पर्छ। कृषि विकास बैंकबाट साना किसानहरूले लिएको ऋण मिनाहा गरिनु पर्छ। साना उद्योगीहरूलाई समुचित कर्जाको व्यवस्था गरिनु पर्छ।
- मल-बीउ सस्तो र सुलभ हुनुपर्छ। किसानहरूलाई उत्पादनको उचित मूल्य र बजारको व्यवस्था गरिनु पर्छ।
- बाढी पीडित र सुख्खाग्रस्त क्षेत्रहरूमा उचित राहतको व्यवस्था गरिनु पर्छ।
- सबैलाई निःशुल्क र वैज्ञानिक स्वास्थ्य सेवा र शिक्षाको व्यवस्था गरिनु पर्छ। शिक्षा क्षेत्रमा व्याप्त व्यापारीकरणको अन्त्य गरिनु पर्छ।
- महंगी नियन्त्रण गरिनु पर्छ। महंगीको अनुपातमा ज्याला बृद्धि गरिनुपर्छ। दैनिक उपभोगका वस्तुहरू सस्तो र सुलभ तरिकाले आपूर्ति गर्ने व्यवस्था गरिनु पर्छ।
- गाउँ-गाउँमा खानेपानी, बाटोघाटो र विजुलीको व्यवस्था गरिनु पर्छ।
- कुटीर तथा साना उद्योगहरूलाई विशेष सहुलियत र संरक्षण दिइनु पर्छ।
- भ्रष्टाचार, कालोबजारी, तस्करी, घुसखोरी, कमिशनतन्त्र अन्त्य गरिनु पर्छ।
- अनाथ, अपाङ्ग, बृद्धा र बालबालिकाहरूको उचित संरक्षणको व्यवस्था गरिनु पर्छ।

(ग) अखिल (क्रान्तिकारी) का मागहरू

अनेरास्ववियु (क्रान्तिकारी) को १६औं राष्ट्रिय सम्मेलनपश्चात् केन्द्रीय समितिको पूर्ण बैठकले तयार गरी २०६० असार २५ गते शिक्षा मन्त्रालयमा पेस गरिएको यो २६ सूत्रीय माग-पत्र हो ।

हामी देशको संवेदनशील, विशिष्ट र संक्रमणकालीन मोडमा उभिएर शैक्षिक र समसामयिक सवालहरूलाई लिएर आन्दोलनरत छौं । हाम्रो जन्म, विकास र विस्तार आन्दोलनकै भूमरीको बीचबाट भएको छ । विगतमा पनि हामीले पटक-पटक बृहत् जनसमर्थनसहितका आन्दोलनद्वारा सरकारी पक्षलाई विद्यार्थीका हितमा विभिन्न सहमति गराउन त बाध्य पार्‍यौं, तर अहिले पनि ती सम्झौताहरूलाई इमानदारीपूर्वक कार्यान्वयन गरिएन । यसको उल्टो समग्र शिक्षा क्षेत्रलाई गैरजिम्मेवारपूर्ण तरिकाले अस्तव्यस्त बनाइएको छ । शान्तिपूर्ण तरिकाले अग्रगामी राजनीतिक निकासका पक्षधर नेपाली जनताको चाहना र ने.क.पा.(माओवादी) को अत्यन्त लचकदार र धैर्यतापूर्ण पहललाई अमेरिकी साम्राज्यवादको आदेश र प्रत्यक्ष सैनिक उपस्थितिमा बलपूर्वक दबाउने राष्ट्रिय आत्मसमर्पणवादी गद्दारी नेपाली शासकहरूले गरेका छन् । यसै सन्दर्भमा हाम्रो १६औं राष्ट्रिय सम्मेलन भव्यरुपमा सम्पन्न भएको छ । विगतको आन्दोलनको समीक्षासहित गम्भीरतापूर्वक छलफल गरेर शैक्षिक लगायतका अन्य क्षेत्रसँग सम्बन्धित ज्वलन्त सवालहरूलाई सूत्रबद्ध गरी प्रस्तुत गरेका छौं । यथाशीघ्र यी मागहरू पूरा गर्न जोडदार माग गर्दछौं । अन्यथा बेवास्ता गरेर समस्यालाई बल्झाउने प्रयत्न गरेमा हामी बृहत् आन्दोलनको आँधीबेहरी सिर्जना गर्न बाध्य हुनेछौं, जसको परिणामको भागिदार हामी बन्ने छैनौं ।

मागहरू

१. शैक्षिक निजीकरण र व्यापारीकरणको अन्त्य गरियोस् ।
२. देशको सम्पूर्ण बजेटको ५० प्रतिशत रकम शिक्षा क्षेत्रका लागि विनियोजन गरियोस् ।
३. शिक्षामा भएको जातीय, क्षेत्रीय र भाषिक दमन र विभेदको अन्त्य गरियोस् । मातृभाषामा पठनपाठनको व्यवस्था मिलाइयोस् । विद्यालय तथा उच्च शिक्षाको पाठ्यक्रममा भएका स्तुतिवादी र अवैज्ञानिक विषयवस्तु हटाइयोस् ।
४. व्यक्ति स्तुतिवादी कथित राष्ट्रिय गीत खारेज गरी देशभक्तिपूर्ण राष्ट्रिय गीतको व्यवस्था गरियोस् ।
५. शिक्षा मन्त्रालयसँग मिति २०६० जेठ १० गते भएको सम्झौताअनुसार मा.वि. तहसम्म निःशुल्क शिक्षालगायतका विषयमा भएको सहमति तुरुन्त कार्यान्वयन गरी अस्थायी शिक्षकलाई स्थायी लाइसेन्स दिने भनी शिक्षा मन्त्रालयले गरेको घोषणालाई कार्यान्वयन गरियोस् ।
६. त्रि.वि.वि.अन्तर्गतका सबै क्याम्पसहरूको भौतिक विकास र अध्ययन अनुसन्धानमा आवश्यक न्यूनतम सुविधाको समेत अभाव भएकोले तत्काल बजेट बृद्धि गरियोस् । हाम्रो संगठनसँग २०५९ फागुन ७ गते गरेको सम्झौता कार्यान्वयन गरियोस् ।
७. सार्वजनिक विद्यालयहरूमा सञ्चालित १०+२ लाई पर्याप्त बजेट छुट्याई सो सम्बन्धमा हामीसँग २०६० असार ११ गते गरिएको सम्झौता कार्यान्वयन गरियोस् ।
८. काठमाडौं, पोखरा र पूर्वाञ्चल विश्वविद्यालयहरूद्वारा सञ्चालित र सम्बन्धन दिइएका क्याम्पसहरूका साथै उच्च मा.वि.शिक्षा परिषद् र ऋत्भ्क्त बाट सम्बन्धन प्राप्त शिक्षण संस्थाहरूमा विद्यमान चर्को शुल्क घटाइयोस् ।
९. प्रमाण-पत्र तह विस्थापन ९एजबकभ यगत० नगर्ने सम्बन्धमा हाम्रो संगठनसँग मिति २०६० असार ११ गते भएको सम्झौता तुरुन्तै कार्यान्वयन गरियोस् । त्रि.वि.वि.को प्रमाणपत्र तहको पाठ्यक्रम, पठनपाठन र परीक्षा प्रणालीलाई गुणस्तरीय र व्यावहारिक बनाई १०+२ सँग सामञ्जस्यपूर्ण बनाइयोस् ।
१०. महेन्द्र संस्कृत विश्वविद्यालयलाई समयसापेक्ष आधुनिकीकरण गरी सांस्कृतिक विश्वविद्यालयमा रूपान्तरण गरी भाषा, संस्कृति, इतिहास, विज्ञान आदिको अध्ययन गराइयोस् ।
११. त्रिभुवन विश्वविद्यालयको कुलपति त्रि.वि.वि. सभाद्वारा निर्वाचित गराइयोस् ।
१२. जनघनत्व बढी भएका क्षेत्रका सार्वजनिक विद्यालयहरूमा छात्रवास ९ज्यकतभ्ि को व्यवस्था गरियोस् ।
१३. निजी र सार्वजनिक विद्यालयहरूका लागि समान पाठ्यक्रम लागू गरियोस् ।

१४. प्राविधिक क्याम्पसहरूमा द्यबचचष्भच क्थकतभ, म्यलबतष्यल क्थकतभ, ापाि ाभभ एबथष्लन क्थकतभ को अन्त्य गरी दुर्गम, उत्पीडित जाति र गरिब समुदायको लागि विशेष कोटाका साथै छात्रवृत्ति ९क्अजयबिचकजष्उ० को व्यवस्था गरियोस् र विद्यार्थी भर्ना संख्यामा बृद्धि गरियोस् ।

१५. प्राविधिक क्याम्पस तथा ऋत्भ्क्त लगायतका प्राविधिक क्याम्पसहरूमा म्भएइक्क्त तथा मासिक शुल्कमा ५० प्रतिशत शुल्क घटाइयोस् ।

१६. कृषि विश्वविद्यालयका साथै सुदूर पश्चिम तथा कर्णाली क्षेत्रमा विश्वविद्यालयको स्थापना गरियोस् । हिमाली क्षेत्रमा त्यसको विशेषताका आधारमा छुट्टै शैक्षिक क्यालेण्डरको व्यवस्था गरियोस् ।

१७. प्रस्तावित विद्यालयहरूलाई स्थायी स्वीकृति दिई शिक्षक र कर्मचारीको दरबन्दीको व्यवस्था गरियोस् ।

१८. सबै १०+२ तथा प्राइभेट क्याम्पसहरूमा स्वियुको व्यवस्था गरियोस् ।

१९. शिक्षाको नीति निर्माणमा वैदेशिक हस्तक्षेपको अन्त्य गरियोस् ।

२०. यातायात, मनोरञ्जन, स्वास्थ्य उपचार, मट्टितेल र अन्य आधारभूत उपभोग्य वस्तु तथा क्षेत्रमा ५० प्रतिशत विद्यार्थी सहुलियत उपलब्ध गराइयोस् ।

२१. उत्पीडित क्षेत्र, जाति तथा समुदायलाई लक्षित गरी शिक्षामा विशेष व्यवस्था लागू गरियोस् ।

२२. शाही सेना वा प्रहरीद्वारा गिरफ्तार गरिई मुठभेडका नाममा कायरतापूर्वक हत्या गरिएका निवर्तमान केन्द्रीय उपाध्यक्ष बेनोज अधिकारी, केन्द्रीय सदस्यहरू जनम बराल, ऋषि घिमिरे, टीकाराम गौतम, शंकर तमु, गणेश ढकाल, नारायण शर्मा, पुतकुमार मोक्तान, भू.पू. केन्द्रीय संयोजक कृष्ण सेन ‘इच्छुक’, भू.पू. उपाध्यक्ष ज्ञामप्रसाद चालिसेलगायतका नेता, कार्यकर्ता र जनताका हत्याराहरूलाई कडा कार्वाही गरियोस् । बेपत्ता पारिएका निर्वतमान महासचिव पूर्ण पौडेल, के.स.स.हरू विपीन भण्डारी, नवीन राई, दिलबहादुर राई, जानकी चौधरी, कृष्णा चौधरी, कमल पी.एम., कटक राई, निर्दल शाह र देवहरी रिजाललगायतलाई सार्वजनिक गर्नुको साथै के.स.स.हरू रामकाजी महर्जन, तारा भण्डारीलगायतका विद्यार्थीहरूलाई अविलम्ब रिहाई गरियोस् ।

२३. युद्धविरामको न्यूनतम मान्यता र आचारसंहिता उल्लंघन गरी शाही सेनाद्वारा मच्चाइएको हत्या, आतंक र धरपकडको अन्त्य गरी वार्ताप्रति इमानदार बन्दै गोलमेच सम्मेलन, अन्तरिम सरकार र संविधानसभाको निर्वाचनमार्फत् नयाँ संविधान निर्माण गरी वर्तमान संकटको अग्रगामी निकास खोजियोस् ।

२४. वैदेशिक प्रतिक्रियावाद मूलतः अमेरिकी साम्राज्यवाद र भारतीय विस्तारवादसँग आत्मसमर्पण गरी जनताको न्यायपूर्ण आन्दोलन दबाउन उद्धत रहेका सामन्ती राष्ट्रिय आत्मसमर्पणवादी रवैया बन्द गरियोस् ।

२५. साम्राज्यवादी राष्ट्रहरूद्वारा निर्देशित ल्इरक्ल्इ हरूलाई तुरुन्त बन्द गरियोस् ।

२६. भारतीय विस्तारवादद्वारा बारम्बार गरिने सीमा अतिक्रमण रोकियोस् र अतिक्रमित जमिन तुरुन्त फिर्ता गरियोस् ।

व्यक्ति र कृतिहरू

(१) कमरेड मार्क्स

० फायरवाखः भौतिकवादी तथा आदर्शवादी दृष्टिकोणको विरोध (१८४५-४६, दर्शन)
० दर्शनको दरिद्रता (१८४७, दर्शन)
० कम्युनिस्ट घोषणापत्र (१८४८, समाजवाद)
० ज्यालादारी श्रम र पुँजी (१८४७, अर्थशास्त्र)
० पुँजी भाग-१, २ र ३ (१८६७, अर्थशास्त्र)
० राजनीतिक अर्थशास्त्रको आलोचनामा योगदान (१८५९, अर्थशास्त्र)
० मजदुरी, मूल्य र नाफा (१८६५, अर्थशास्त्र)
० फ्रान्समा वर्गसंघर्ष (१८५०, समाजवाद)
० फ्रान्समा गृहयुद्ध (१८७१, समाजवाद)

- पुँजीपतिवर्ग र प्रतिक्रान्ति (१९४८, समाजवाद)
- लुई वोनापार्टको अठारौं ब्रुमेर (१८५१, समाजवाद)
- गोथा कार्यक्रमको आलोचना (१८७५, समाजवाद)

(२) कमरेड एंगेल्स

- कम्युनिस्ट घोषणापत्र (१८४८, समाजवाद)
- प्रकृतिको द्वन्द्ववादको भूमिका (१८७५-७६, दर्शन)
- समाजवादः काल्पनिक या वैज्ञानिक (१८८०, समाजवाद)
- लुडविग फायरवाख र शास्त्रीय जर्मन दर्शनको अन्त्य (१८७६, दर्शन)
- बाँदरदेखि मान्छेसम्मको विकासमा श्रमको भूमिका (१८७६, समाजवाद)
- ड्यूहरिङ मत खण्डन (खण्ड १, २ र ३) (१८७६-७८/दर्शन) ।
- परिवार, निजी सम्पत्ति र राज्यको उत्पत्ति (१८८८, अर्थशास्त्र)
- जर्मनमा क्रान्ति र प्रतिक्रान्ति (१८५१, समाजवाद)
- कम्युनिस्ट लीगको इतिहासबारे (१८८५, समाजवाद)
- इतिहासमा बलप्रयोगको भूमिका (१८९४, समाजवाद)

(३) कमरेड लेनिन

- भौतिकवाद र अनुभवसिद्ध आलोचना (१९०८, दर्शन)
- मार्क्सवादका ३ स्रोत र ३ संघटक अंग (१९१३, दर्शन)
- दार्शनिक नोटबुक (१९१४-१६, दर्शन)
- जुझारु भौतिकवादको महत्त्व (१९२२, दर्शन)
- आर्थिक स्वच्छन्दताको चरित्र चित्रण (१८९७, अर्थशास्त्र)
- सहकारी व्यवस्थापनबारे (१९२३, अर्थ)
- रुसमा पुँजीवादको विकास (१८९९, अर्थशास्त्र)
- साम्राज्यवाद : पुँजीवादको चरम अवस्था (१९१६, अर्थशास्त्र)
- सर्वहारा अधिनायकत्वको युगमा अर्थनीति र राजनीति (१९१९, अर्थशास्त्र)
- के गर्ने ? (१९०१-०२, समाजवाद)
- एक पाइला अघि दुई पाइला पछि (१९०४, समाजवाद)
- जनवादी क्रान्तिमा सामाजिक जनवादका दुई कार्यनीति (१९०५, समाजवाद)
- क्रान्तिकारी पार्टी र क्रान्तिकारी सेना (१९०५, समाजवाद)
- मार्क्सवाद र संशोधनवाद (१९०८, समाजवाद)
- जातिहरूको प्रश्नमा आलोचनात्मक टिप्पणी (१९१३, समाजवाद)
- जातिहरूको आत्मनिर्णयको अधिकार (१९१४, समाजवाद)
- दोस्रो अन्तर्राष्ट्रियको पतन (१९१५, समाजवाद)
- समाजवाद र युद्ध (१९१६, समाजवाद)
- समाजवादी क्रान्ति र जातिहरूको आत्मनिर्णयको अधिकार (१९१६, समाजवाद)
- सर्वहारावर्गको सैन्य कार्यक्रम (१९१६, समाजवाद)
- युद्ध र क्रान्ति (१९१७, समाजवाद)
- राज्य र क्रान्ति (१९१७, समाजवाद)
- मार्क्सवाद र विद्रोह (१९१७, समाजवाद)
- अप्रिल थेसिस (१९१७, समाजवाद)
- सर्वहारा क्रान्ति र गद्दार काउत्स्की (१९२०, समाजवाद)
- वामपन्थी साम्यवाद : एक बालरोग (१९२०, समाजवाद)

(४) कमरेड स्टालिन

० सोभियत संघको कम्युनिस्ट पार्टी (बोल्सेभिक)को इतिहास (१९३८, समाजवाद)
० लेनिनवादका आधारहरू
० मार्क्सवाद र भाषाशास्त्र
० मार्क्सवाद र जातीय सवाल (१९१६, समाजवाद)
० मार्क्सवाद र राष्ट्रिय प्रश्न
० सर्वहारा समाजवाद
० भी.आई.लेनिन

(५) कमरेड माओ त्से तुङ
० व्यवहारबारे (१९३७, दर्शन)
० अन्तर्विरोधबारे (१९३७, दर्शन)
० सही विचार कहाँबाट आउँछ (१९६३, दर्शन)
० द्वन्द्ववादका उदाहरणहरू (दर्शन)
० जनताबीचका अन्तर्विरोधहरूको सही संचालनबारे (१९५७, दर्शन)
० दर्शनको समस्याबारे कुराकानी (१९६५, दर्शन)
० द्वन्द्वात्मक भौतिकवादबारे (दर्शन)
० चिनियाँ समाजमा वर्गविश्लेषण (१९२६, अर्थशास्त्र)
० नौलो जनवादको अर्थव्यवस्था (१९४०, अर्थशास्त्र)
० समाजवादी गणतन्त्र सोभियत संघ (ग्क्क्च्० मा समाजवादसँग सम्बन्धित आर्थिक समस्याहरू (१९५८, अर्थशास्त्र)
० सोभियत पाठ्यराजनैतिक अर्थशास्त्रबारे अध्ययन टिप्पणीहरू (१९६१-६२, अर्थशास्त्र)
० हुनान किसान आन्दोलनको प्रतिवेदन (१९२७, समाजवाद)
० चीनमा लालराजनैतिक सत्ता किन कायम हुन सक्छ (१९२८, समाजवाद)
० चिङकाङ पहाडमा संघर्ष (१९२८, समाजवाद)
० नौलो जनवादबारे (१९४०, समाजवाद)
० चीनको क्रान्ति र युद्धका रणनीतिक समस्याहरू (१९३६, समाजवाद)
० जापानविरोधी छापामार युद्धका रणनीतिक समस्याहरू (१९३८, समाजवाद)
० दीर्घकालीन युद्धबारे (१९३८, समाजवाद)
० युद्ध र रणनीतिका समस्याहरू (१९३८, समाजवाद)
० पार्टीको कार्यशैली सुधार गर (१९४२, समाजवाद)
० छुङकिन सम्झौता वार्ताबारे (१९४५, समाजवाद)
० हाम्रो अध्ययनलाई सुधारौं (१९४१, समाजवाद)
० संयुक्त सरकारबारे (१९४५, समाजवाद)
० जनताको जनवादी अधिनायकत्वबारे (१९४५, समाजवाद)
० दश प्रमुख सम्बन्धबारे (१९५६, समाजवाद)
० कार्यविधिबारे सही बुँदाहरू (१९५८)
० आधारभूत कार्यनीतिहरू र छापामार युद्धबारे ।
० दुई लाइन संघर्षमा दश ठूला संघर्षहरू (१९७१)
नोटः उपरोक्त कृतिहरू प्रायः सबै माओ त्सेतुङ चुनिएका रचनाहरू भाग १, २, ३, ४ र ५ एवं चुनिएका सैनिक रचनाहरूमा समावेश भएका छन् ।

(६) कमरेड पुष्पलाल श्रेष्ठ (वि.सं.१९८१-२०३५)
० कम्युनिस्ट घोषणा-पत्रको प्रथम अनुवाद (२००५)
० ने.क.पा.को प्रथम घोषणापत्र र पर्चा (२००६)
० नयाँ जनवादको निम्ति नेपाली जनताको बाटो (२००८)

o राष्ट्रका नाममा ने.क.पा.को अपिल (२०१८)
o ने.क.पा.को १८ वर्षे क्रान्तिकारी संघर्षको सिंहावलोकन : एक शिक्षा (२०२५)
o नेपालमा मातृसत्तात्मक समाज (२०२२)
o मूल बाटो (२०२२)
o नयाँ जनवादी कार्यक्रम (२०२५)
o ने.क.पा.र यसको कार्यपद्धति (२०२५)
o राजनीतिक रिपोर्ट (२०२५)
o नेपालमा राजतन्त्रको उत्पत्ति, विकास र भविष्य (२०२६)
o दस्तावेजको अध्ययन कसरी गर्ने (२०२९)
o तेस्रो सम्मेलनको ऐतिहासिक महत्त्व (२०२९)
o नेपाली जनआन्दोलन एक समीक्षा (२०२९)
o नेपाल-भारत सम्बन्ध
o ने.क.पा.को संक्षिप्त इतिहास (२०३३)

नोट : उहाँका धेरैजसो कृति र रचनाहरू पुष्पलाल प्रतिष्ठानद्वारा प्रकाशित पुष्पलालका छानिएका रचना भाग १-४ मा समावेश गरिएका छन् ।

(७) कमरेड प्रचण्ड

o नेपाली क्रान्तिका समस्याहरू भाग- १
o नेपाली क्रान्तिका समस्याहरू भाग- २
o नेपाली क्रान्तिका समस्याहरू भाग- ३
o संस्कृति कला र सौन्दर्य चिन्तन (२०६१ वैशाख)
o Two Momentous Years of Revolutionary Transformation (अंग्रेजी)
o The first Glorious Year of People's War in Nepal. (अंग्रेजी)
o Problems and Prospects of Revolution in Nepal (अंग्रेजी)- संयुक्त ।
o वर्तमान राज्यसत्ता र नेपाली जनताको भविष्य ।

(८) कमरेड किरण (वि.सं.२००३)

o संघर्षको दर्शन (जनदिशा प्रकाशन २०६०)
o लाहुरेको रहर (खण्डकाव्य)
o द्वन्द्ववाद भनेको के हो ?
o मार्क्सवादी कलादृष्टि र समीक्षा (समालोचना)
o नेपाली समाज र संस्कृति : एक अध्ययन (जनदिशा प्रकाशन २०६१)
o एमाले प्रतिक्रियावादमा पतन : एक शल्यक्रिया (विहानी प्रकाशन, २०५७)

(९) गोर्की

o फोमा गोर्दयेव (उपन्यास, १८९९)
o आमा (उपन्यास, १९०६)
o न्यायाधीश (उपन्यास, १९१२)
o मेरो विश्वविद्यालय (आत्मपरक उपन्यास, १९०८ पछि)
o जीवनको बाटोमा (आत्मपरक उपन्यास, १९०८)
o मान्छेहरूको माझमा (उपन्यास, १८८९)
o बेकरीको मालिक (उपन्यास)
o अभागी (उपन्यास)
o मेरो बाल्यकाल (आत्मपरक उपन्यास)
o गहिरो खाडल (१९०५)

o चुनिएका कथाहरू खण्ड-१, खण्ड-२
o सिर्जनाको प्रक्रिया र शिल्पकाबारेमा
o तोल्स्तोय : एक शब्दचित्र
o अर्तामोनोव परिवार (उपन्यास, १९२४)
o क्लिभ सामगिनको जीवन (उपन्यास)
o रसातल (नाटक, १९०२)
o कूपमण्डूक (नाटक, १९०१)
o दुश्मन (नाटक, १९०६)
o फिलिस्टिन्स (नाटक)
o सूर्य पुत्र (नाटक)
o इटलीको कथा (कथा)
o तुफानी पंक्षी (गीत)

(१०) लू-सुन
o बहुलाहाको डायरी (कथा संग्रह, १९१९)
o आहक्यूको साँचो कथा (कथा संग्रह)
o आह्वान (कथासंग्रह, १९२३)
o जंगली घाँस (गद्य कविता संग्रह १-२३ खण्ड, १९२४)
o नववर्षको पूजा
o मेरो पुरानो घर
o औषधी
o १९१२-१९३६ सम्ममा १४०० जति निजी पत्रहरू प्रकाशित ।
o १००० पृष्ठका १० खण्डमा निबन्धहरू प्रकाशित ।
o ३ खण्डमा कथाहरू प्रकाशित ।
o १४ वटा राष्ट्रका १३ वटा ग्रन्थहरू चिनियाँ भाषामा उल्था ।

(११) लियो निकोलाइविच टाल्सटाय (१८२८-१९१०)
o युद्ध र शान्ति (उपन्यास)
o मालिक र नोकर (उपन्यास)
o कज्जाक (उपन्यास)
o अन्ना करेनिन (उपन्यास)
o पुनरुत्थान (उपन्यास)
o टिचिङ्स अफ क्राइस्ट
o विज्डम अफ चिल्ड्रेन
o दि स्लेवरी अफ आवर टाइम

(१२) निकोलाई ओस्त्रोब्स्की (१९०४-१९३६)
o अग्निदीक्षा (उपन्यास)
o तुफानको छोरो
o जय जीवन (लेख, भाषण र पत्रहरू)
o तुफान के जाये

(१३) प्रेम चन्द (१८८०-१९३६)
o वरदान (उपन्यास, १९१२)
o सेवा सदन (उपन्यास, १९२०)

o प्रेमाश्रम (उपन्यास, १९२०)
o रंगभूमि (उपन्यास, १९२५)
o कायाकल्प (उपन्यास, १९२६)
o निर्मला (उपन्यास, १९२६)
o कर्मभूमि (उपन्यास, १९३२)
o मंगलसूत्र (उपन्यास, १९३२)
o गोदान (उपन्यास)
o गवन (उपन्यास)
o रानी सारन्धा (कथा, १९१०)
o राजा हरदौल (कथा, १९११)
o आल्हा (कथा, १९१२)
o बडे घरकी बेटी (कथा, १९१०)
o गरिबीकी आय (कथा, १९११)
o ममता (कथा, १९१२)
o अमावस्या कि रात्री (कथा, १९१३)
o धर्मसंकट (कथा, १९१३)
o खुन सफेद (कथा, १९१४)
o नमकका दारोगा (कथा, १९१४)
o पहतावा (कथा, १९१४)
o शिकारी राजकुमार (कथा, १९१४)
o बेटीका धन (कथा, १९१५)
o पंच परमेश्वर (कथा, १९१६)
o मृत्यु के पिछे (कथा, १९२०)
o समर यात्रा (कथा, १९३२)
o सोजे वतन (कथा)

(१४) हावर्ड फास्ट (१९१४)
o मुक्ति मार्ग (उपन्यास)
o आदि विद्रोही (उपन्यास)
o शहीदनाम (उपन्यास)
o समरगाथा (उपन्यास)
o द लास्ट फ्रन्टियर (उपन्यास)
o कन्सेप्ट इन लिवर्टी (उपन्यास)
o द अनवैनक्वीस्ड (उपन्यास)
o सिटिजन टप टेन (उपन्यास)
o द अमेरिकन (उपन्यास)
o द प्राउड एण्ड द फ्री (उपन्यास)
o साइलस टिम्बर म्यान (उपन्यास)
o पिक स्किल (इतिहास)
o द चिल्ड्रेन (बाल कथा)
नोट : फास्टका १४ उपन्यास, ३ कथा संग्रह, २ इतिहासग्रन्थ, एक नाटक, एक समालोचना र ४ बालकथा संग्रह प्रकाशित भएका छन् ।

(१५) कमरेड बाबुराम भट्टराई (वि.सं. २०११)
o बेलाबखतका कुरा (२०४७)
o राजनैतिक अर्थशास्त्रको आँखीभ्यालबाट (२०...)
o मार्क्सवाद र महिला मुक्ति (हिसिलासँग संयुक्त/२०५७)
o नयाँ ढंगको पार्टी निर्माणको प्रश्न (२०६०)
o वार्ता र तत्कालीन राजनैतिक निकासको प्रश्न (२०६०)
o युद्ध र वार्ता (२०६०)
o नेपाली क्रान्तिका आधारहरू (२०६०)

) Nepal: A Marxist view (अंग्रेजी/१९९६)
) Politico-Economic Rationale of People's War in Nepal (अंग्रेजी १९९८)
) The Nature of Underdevelopment and Regional Structure of Nepal (अंग्रेजी/२००३)

(१६) इच्छुक (कृष्ण सेन)
o शोकाञ्जली (२०४८)
o इतिहासको यस घडीमा (कविता संग्रह, २०५६)
o बन्दी र चन्द्रागिरि (लामो कविता, २०५६)
o विभिन्न पत्रिकाहरूमा फुटकर लेख रचनाहरू प्रकाशित
o अन्य अप्रकाशित

(१७) पारिजात (वि.सं. १९९४-२०४९)
o शिरिषको फूल (२०२२)
o महत्ताहीन (२०२५)
o वैंशको मान्छे (२०२९)
o परिभाषित आँखाहरू (२०४६)
o पर्खालभित्र र बाहिर (२०३४
o अनिदो पहाडसँगै (२०३९)
o उसले रोजेको बाटो (२०३५)
o तोरीबारी, बाटा र सपनाहरू (२०३३)
o अन्तर्मुखी (२०३५)
o बोनी (२०४८)
नोट : यी सबै कृतिहरू पारिजात स्मृति ग्रन्थ खण्ड १, २, ३ र ४ मा संग्रहित छन् ।

(१८) डा.ऋषिराज बराल (२००९)
o गाउँको कथा भन्छु है त (कथा संग्रह, २०४२)
o भग्नावशेष (कथासंग्रह, २०४४)
o वयान (कथासंग्रह, २०५२)
o वनमान्छेको कथा (कथासंग्रह, २०५४)
o सैन्यउपहार (कथासंग्रह, २०५८)
o भावना (उपन्यास, २०४३)
o कमरेड हुतराजको राजधानी प्रस्थान (उपन्यास, २०४८)
o प्रगतिवाद र नेपाली उपन्यास (समालोचना, २०४०)
o प्रगतिवाद ((समालोचना, २०४२)
o मार्क्सवाद र उत्तरआधुनिकतावाद (समालोचना, २०५२)
o उपन्यासको सौन्दर्यशास्त्र (समालोचना, २०५६)

(१९) निनु चापागाईं (२००४)
o यथार्थवाद : रचनादृष्टि र विवेचना (२०५१)
o मार्क्सवादी चिन्तनमा सौन्दर्य (२०५४)
o सन्दर्भ : संस्कृति र सांस्कृतिक रुपान्तरण (२०५९)
o उत्तरआधुनिकतावाद : भ्रम र वास्तविकता (२०६१)

(२०) गोकुल जोशी (वि.सं. १९८७-२०१८)
o नेपालको भविष्य (२०११)
o नवप्रतिभा (२०१२)
o एशियाको फूलबारी नेपाल (२०१२)
o डा.के.आई.सिंहलाई स्वदेश आउन देऊ (२०१२)
o बाँच र बाँच्न देऊ (२०१४)
o सीमानाको दीप (२०१५)

(२१) आहुति (वि.सं. २००....)
- o तपस्वीका गीतहरु (कविता संग्रह, २०४७)
- o नयाँ घर (उपन्यास, २०४९)
- o स्खलन (उपन्यास)

(२२) खगेन्द्र संग्रौला (वि.सं.२००३)
- o चेतनाको पहिलो डाँक (उपन्यास, २०२८)
- o आमाको छट्पटी (उपन्यास, २०३४)
- o नलेखिएको इतिहास (कथासंग्रह, २०३५)
- o सेतेको संसार (कथासंग्रह, २०४२)
- o हाँडिघोप्टेको जीतवाजी (कथासंग्रह, २०४३)
- o जनआन्दोलनका छर्राहरु (निबन्धसंग्रह, २०४८)
- o हस्तक्षेप (कथासंग्रह, २०५१)
- o मई दिवस (कथासंग्रह, २०५१)
- o जुनकिरीको संगीत (उपन्यास, २०५६)
- o आमा र यमदूतहरू (क्वाँटी, २०५७)
- o घोडा, ईश्वर र मेरा बा (निबन्ध संग्रह, २०५८)
- o इतिहासमा कालो पोतिएको अनुहार (अखबारी निबन्धसंग्रह, २०५९)
- o संकटकालमा कुन्साङ काका (अखबारी निबन्ध संग्रह, २०५९)

(२३) प्रदीप नेपाल (संजय थापा/२०१०)
- o खुइते कडेरिया (उपन्यास, २०४०)
- o पार्टीकी आमा (उपन्यास, २०४२)
- o पूर्वतिर (उपन्यास, २०४४)
- o नओइलाउने फूल (उपन्यास, २०४५)
- o बुङ्लाका साँझहरू (उपन्यास, २०४६)
- o मुक्ति (उपन्यास, २०४६)
- o देउमाईको किनारमा (उपन्यास, २०४६)
- o आकाश गंगाको तीरैतीर (उपन्यास, २०५६)
- o नन्दिता (उपन्यास, २०५९)
- o एक्काइसौं शताब्दीकी सुम्निमा (उपन्यास, २०५८)
- o दुर्गा हजुरमाको भूत (बाल उपन्यास, २०६१)
- o सूर्यमान कथा श्रृंखला
  - ☐ सूर्यमानको बाल्यकाल (कथा, २०४०)
  - ☐ किशोर सूर्यमान (कथा, २०४१)
  - ☐ सूर्यमानको जेलयात्रा (कथा, २०४३)
- o नारी अनुहार (कथा, २०४६)
- o परोपकार यात्रा (कथा, २०५०)
- o बेचिएका नेपाली चेलीहरू (कथा, २०५५)
- o मुक्त आकाशको खोजी (संस्मरण, २०४८, ०५४ र ०५५)
- o अमेरिकी बास मातृभूमिको सम्झना (संस्मरण, २०६१)
- o इलामको रात (संस्मरण, २०४३)
- o रजत जयन्ति शब्दचित्र (कविता, २०४३)
- o मई दिवस कसरी मनाइँदैछ ? (२०४६)

(२४) मोदनाथ प्रश्रित (वि.सं. १९९९)

- ० नवीन नेपाली हितोपदेश (अनु, २०१५)
- ० आमाका आँशु (कविता, २०१९)
- ० बुबा खोइ (शोककाव्य, २०२०)
- ० मानव (महाकाव्य, २०२३)
- ० पचास रुपैयाँको तमसुक (नाटक, २०२८)
- ० आमाको काखमा (नाटक, २०३२)
- ० नयाँ जनवादी संस्कृति (दस्तावेज, २०२८)
- ० देवासुर संग्राम (महाकाव्य, २०३१)
- ० नारी बन्धन र मुक्ति (समाजशास्त्र, २०३३)
- ० देशभक्त लक्ष्मी भाइ (उपन्यास, २०३३)
- ० जीवाणुदेखि मानवसम्म (समाजशास्त्र, २०३३)
- ० चोर (उपन्यास, २०३९)
- ० गोलघरको सन्देश (खण्डकाव्य, २०३९)
- ० भूतप्रेतको कथा (समाजशास्त्र, २०४०)
- ० आस्था र प्रथा : एक विवेचना (समाजशास्त्र, २०४१)
- ० अतीतका पाइलाहरू (संस्मरण, २०४१)
- ० जनसंस्कृतिको नयाँ दिशा (दस्तावेज, २०४४)
- ० जब चल्छ हुरी (गीत, २०४६)
- ० धर्म र नारी (मानवशास्त्र, २०४७)
- ० केही सांस्कृतिक निबन्धहरू (२०४७)
- ० उपकथा (कथा, २०४८)
- ० नानीहरूलाई कसरी असल बनाउने (बालशिक्षा, २०४८)
- ० सपनाहरू : उपहार देशलाई (नाटक, २०४८)
- ० मानस्पटलका तस्वीरहरू (संस्मरण, २०४८)
- ० मन्त्रीजी (नाटक, २०५०)
- ० संकलित कविताहरू (२०५८)
- ० मानवताको कलंक : जातपात र छुवाछूत प्रथा (मानवशास्त्र, २०५८)
- ० कला-साहित्य : सौन्दर्य-समीक्षा (२०५८)
- ० कथाहरू (२०५८)
- ० वनौषधी चिकित्सा (स्वास्थ्य विज्ञान, २०६१)

(२५) विश्वेश्वरप्रसाद कोइराला (वि.सं. १९७१-२०३९)

- ० तीन घुम्ती (२०२५)
- ० सुम्निमा (२०२६)
- ० नरेन्द्र दाइ (२०२६)
- ० मोदी आइन् (२०३६)
- ० हिटलर र यहुदी (२०४०)
- ० बाबु, आमा र छोरा (२०४५)
- ० जेल जर्नल
- ० आत्मवृत्तान्त ।

शिक्षा र संस्कृति

(क) महान् सर्वहारा सांस्कृतिक क्रान्तिमा शिक्षा र संस्कृति

*० महान् सर्वहारा सांस्कृतिक क्रान्तिमा गर्नुपर्ने एउटा महत्त्वपूर्ण काम पुरानो शैक्षिक व्यवस्था, शैक्षिक पद्धति र अध्ययन-प्रणालीलाई रुपान्तरण गर्नु हो। यस महान् सांस्कृतिक क्रान्तिमा बुर्जुवा बुद्धिजीवीहरूले थिचिराखेको हाम्रो विद्यालयको गतिविधिलाई पूर्ण परिवर्तन गर्नुपर्छ।

० हरेक किसिमका विद्यालयहरूमा कामरेड माओत्सेतुङले अगाडि सार्नु भएको शिक्षाले सर्वहारावादी राजनीतिको सेवा गर्ने र शिक्षालाई उत्पादनमूलक काममा गाँस्ने नीतिलाई पूर्णतः लागू गर्नुपर्छ। जसबाट शिक्षा पाउनेले नैतिक, बौद्धिक र शारीरिक विकास गरोस् अनि समाजवादी चेतना र संस्कृति भएको श्रमिक बनोस्।

० विद्यालय जाने समयावधि घटाइनु पर्छ। पाठ्यक्रम छोटा र राम्रो हुनुपर्छ। पाठ्यसामग्री पूर्ण रूपले रुपान्तरण गरिनुपर्छ। कुनै कुरामा जटिल सामाग्रीलाई सरलीकरण गर्न सुरु गर्नुपर्छ। विद्यार्थीहरूको मुख्य काम अध्ययन गर्नु हो, तापनि विद्यार्थीहरूले अरू कुरा पनि सिक्नु पर्छ। यसो भन्नुको अर्थ हो आफ्नो अध्ययनको अतिरिक्त तिनीहरूले औद्योगिक काम, खेतीको काम र सैनिक कार्य पनि सिक्नु पर्छ र बुर्जुवाहरूलाई आलोचना गर्न सांस्कृतिक क्रान्तिको संघर्षमा (जब संघर्ष हुन्छ), भाग लिनुपर्छ।

** ० धेरै नयाँ वस्तुहरू महान् सर्वहारावादी सांस्कृतिक क्रान्तिमा देखापर्न थालेका छन्। धेरै विद्यालयहरू र इकाइहरूमा जनसमूहले सिर्जना गरेका सांस्कृतिक क्रान्तिकारी समूह, कमिटी र अरू संगठनात्मक स्वरुपहरू केही नौला र महान् ऐतिहासिक महत्त्वका छन्।

० यी सांस्कृतिक क्रान्तिकारी समूहहरू, कमिटीहरू र महाधिवेशनहरू संगठनका उत्तम र नौला स्वरुप हुन्, जहाँ जनसमूहहरूले कम्युनिस्ट पार्टीको नेतृत्वमा आफैलाई शिक्षा दिने छन्। तिनीहरू हाम्रो पार्टीलाई जनसमूहसँग प्रत्यक्ष सम्पर्क राख्ने उत्तम साँघु हुन्। तिनीहरू सर्वहारावादी सांस्कृतिक क्रान्तिका शक्तिका अंग हुन्।

० हजारौं वर्षदेखि सबै शोषक वर्गले छोडेर गएका पुराना विचार, संस्कृति, रीतिस्थिति र व्यवहारहरू विरुद्ध सर्वहारावादी संघर्षले ज्यादै लामो समय आवश्यक रुपले लिनेछ। त्यसकारण सांस्कृतिक क्रान्तिकारी समूहहरू, कमिटीहरू र महाधिवेशनहरू अस्थायी संगठन होइनन्, बरु स्थायी जनसंगठन बन्नु पर्छ। तिनीहरू केवल महाविद्यालयहरू, विद्यालयहरू र सरकार एवं अरू संगठनहरूलाई मात्र सुहाउँदो होइन, बरु साधारण कारखानाहरू, खानीहरू, अन्य उद्यमहरू, शहरी जिल्ला र गाउँहरूलाई पनि सुहाउँदा छन्।

० पेरिस कम्युनमा जस्तै सांस्कृतिक क्रान्तिकारी समूहका सदस्य, समितिका सदस्यहरू र प्रतिनिधिसभाका सदस्यहरूको चुनावको लागि आम निर्वाचनको व्यवस्था तर्जुमा गर्नु आवश्यक छ। उम्मेदवारहरूको नामावली पूर्ण छलफलपछि क्रान्तिकारी जनसमूहबाट अगाडि सारिनु पर्छ र नामावली उपर जनसमुहले दोहोऱ्याई-तेहऱ्याई छलफल गरेपछि मात्र निर्वाचन गराउनु पर्छ।

० जनसमूहलाई सांस्कृतिक क्रान्तिकारी समूह र कमिटीहरू एवं सांस्कृतिक क्रान्तिकारी महाधिवेशनका लागि चुनिएका प्रतिनिधिहरूको कुनै पनि समयमा आलोचना गर्ने अधिकार छ। यी सदस्यहरू एवं प्रतिनिधिहरूलाई तिनीहरूको ठाउँमा निर्वाचनद्वारा पूर्ति गर्न सकिन्छ वा छलफलपछि जनसमूहबाट फिर्ता बोलाउन सकिन्छ।

० महाविद्यालय र विद्यालयका सांस्कृतिक समूहहरू, कमिटीहरू र महाधिवेशनमा मुख्यतया क्रान्तिकारी विद्यार्थीहरूका प्रतिनिधिहरू रहनु पर्छ। त्यसको साथसाथै तिनीहरूसँग क्रान्तिकारी शिक्षा र प्रशासकीय कर्मचारी एवं कामदारहरूका प्रतिनिधिहरूका केही सदस्यहरू पनि हुनुपर्छ।

नोटः महान् सर्वहारा सांस्कृतिक क्रान्तिको १६ बुँदे परिपत्र (८ अगस्त १९६६) को १०औं बुँदामा *शैक्षिक सुधार र ९औं ** बुँदामा सांस्कृतिक क्रान्तिकारी समूह, कमिटीहरू र महाधिवेशनहरू उल्लेख छ।

(ख) पार्टीको शिक्षा नीति

शिक्षासम्बन्धी नयाँ जनवादी सरकारको मुख्य लक्ष्य जीवनमुखी, व्यावसायिक-प्राविधिक तथा सिद्धान्त र व्यवहारमा उत्पादनका सबै मुख्य शाखाहरूको ज्ञान दिलाउने पोलिटेक्निकल शिक्षा विकसित गर्नु हुनेछ। शिक्षा शिक्षाका निम्ति भन्ने खालको परम्परागत सामन्ती-साम्राज्यवादी शिक्षा नीतिका विपरीत जनवादी सरकारले सामाजिक दृष्टिबाट उत्पादक र श्रमशील शिक्षाबीचको घनिष्ठ सम्बन्ध स्थापित गर्ने छ, जसअनुसार– (क) अन्धविश्वासमाथि आधारित वैज्ञानिक आधार नभएको तथा स्तुतिवादमाथि आधारित परम्परागत नीति या पश्चिमी साम्राज्यवादी मुलुकबाट आयात गरिएको शिक्षा प्रणाली तत्काल अन्त्य गरिनेछ। (ख) सामाजिक

उत्पादन प्रक्रियासँग प्रत्यक्ष रूपमा सम्बन्धित रहने शिक्षा नीति अवलम्बन गरिनेछ। (ग) शिक्षालाई सामाजिक परिवर्तनको प्रभावशाली माध्यमको रूपमा विकसित गरिनेछ। (घ) राष्ट्रिय शिक्षा योजनाको मातहत माध्यमिक स्तरसम्मको शिक्षालाई निःशुल्क प्रदान गर्ने गरी सबैको आधारभूत अधिकार र अनिवार्य कर्तव्यका रूपमा विकसित गरिनेछ। (ङ) निरक्षर रहनुलाई अनुचित कार्य घोषणा गरी तदनुरुप सबैका लागि शिक्षा र साक्षरताको नीति अवलम्बन गरिनेछ।

नोट : पार्टीको शिक्षासम्बन्धी यो नीति ने.क.पा.(एकता केन्द्र)को एकता महाधिवेशनमा प्रस्तुत एवं पारित भएको थियो।

(ग) केन्द्रीय जनपरिषद्

- नयाँ जनवादी/जनताको जनवादी संस्कृति र शिक्षाको मूल चरित्र राष्ट्रिय जनवादी र वैज्ञानिक हुनेछ। संस्कृति र शिक्षाको क्षेत्रमा जनसरकारको मुख्य काम जनताको सांस्कृतिक स्तर अभिवृद्धि गर्नु र सामाजिक तथा राष्ट्रिय पुनर्निर्माणको निम्ति लाल र दक्ष जनशक्ति उत्पादन गर्नु र सामन्ती, दलाल र जनविरोधी विचारधाराको सट्टा जनताको सेवा गर्ने, प्रगतिशील, वैज्ञानिक विचारधाराको विकास गर्नु हुनेछ। जनवादी संस्कृति र शिक्षाले आम जनसमुदायमा देशप्रेम, जनताप्रति आदर, विज्ञानमा आस्था, श्रमप्रति श्रद्धा र सामूहिक सम्पत्तिप्रति चासोको भाव पैदा गर्नेछ।
- शिक्षालाई सर्वसुलभ, निःशुल्क र अनिवार्य गराइने छ। विशेष साक्षरता अभियान संचालन गरेर प्रौढलगायत सबै निरक्षरता उन्मूलन गरिनेछ। शिक्षालाई श्रमसँग जोडेर लगिनेछ र जीवनोपयोगी बनाइने छ। प्रकृति विज्ञान र समाज विज्ञानको सन्तुलन मिलाएर शिक्षा प्रदान गरिनेछ। पोलिटेक्निकल शिक्षामा विशेष जोड दिइनेछ। उच्च शिक्षा र विज्ञान-प्रविधि शिक्षामा आवश्यक ध्यान दिइने छ। सबैलाई खेलकूद र मनोरञ्जनको उचित व्यवस्था गराइने छ।
- पुराना पाठ्यक्रम-पाठ्यपुस्तकहरू खारेज गरी नयाँ वैज्ञानिक मूल्य-मान्यताअनुसारका पाठ्यपुस्तकहरू तयार गरिने छ। सबैलाई निश्चित तहसम्म आफ्नै मातृभाषामा शिक्षा प्रदान गर्ने व्यवस्था मिलाइने छ।
- साहित्य र कलाको संरक्षण र विकासलाई विशेष ध्यान दिइने छ। जनताको सेवा गर्ने, जनताको राजनीतिक चेतना अभिवृद्धि गर्ने, श्रमप्रति श्रद्धा बढाउने खालको साहित्य र कलालाई प्रश्रय दिइने छ। जननाट्य र जनसिनेमाहरूलाई प्रोत्साहन गरिनेछ। उत्कृष्ट साहित्य र कलाका कृतिहरूलाई पुरस्कृत गरिनेछ। छाडा र अश्लील साहित्य र फिल्महरूमाथि रोक लगाइनेछ।
- जनताको अभिव्यक्तिको स्वतन्त्रतालाई संरक्षण गरिनेछ। तथ्यपूर्ण समाचार सम्प्रेषण गर्ने पत्रपत्रिकाहरूको प्रकाशनलाई अभिप्रेरित गरिनेछ। जनताको रेडियो र प्रकाशन कार्यलाई प्रबर्द्धन गरिनेछ। जनउपयोगी र लोकप्रिय पुस्तक र पत्रिकाहरूको प्रकाशनमा विशेष ध्यान दिइनेछ।
- पुराना सांस्कृतिक धरोहरहरूको संरक्षणमा उचित ध्यान दिइनेछ। उत्पीडित जातिहरूको भाषा-संस्कृतिको संरक्षणमा विशेष ध्यान दिइनेछ।

नोट : संयुक्त क्रान्तिकारी जनपरिषद्, नेपालको न्यूनतम साझा नीति तथा कार्यक्रमको परिच्छेद-६ मा संस्कृति र शिक्षा शीर्षकभित्र ६ उक्त बुँदाहरू क्रमशः ५१ देखि ५६ नम्बरमा उल्लेख छन्।

(घ) प्रादेशिक जनपरिषद्

तमुवान :

- सम्भव स्थानहरूमा जनवादी शिक्षा प्रारम्भ गर्ने र नयाँ जनवादी पाठ्यक्रम सुरु गर्ने। सामन्ती ब्राम्हणवादी तथा साम्राज्यवादमुखी पाठ्यक्रम बदल्ने, अंग्रेजी, संस्कृत र खस/नेपालीलगायतका अनिवार्य भाषा विषय र अनिवार्य माध्यम भाषाको नीतिलाई खारेज गर्ने। भाषालाई ऐच्छिक बनाउने, बार्षिक परीक्षामा उत्तीर्ण हुनका लागि अंग्रेजीलगायतका भाषा समूहको विषयमा अनिवार्य उत्तिर्ण प्रावधानलाई खारेज गर्ने। मातृभाषालगायत इच्छाएको भाषामा शिक्षा हासिल गर्न पाउने व्यवस्था गर्ने। मा.वि.देखि स्ववियुको स्वतन्त्रता दिइने। पुरानो सत्ताको नेतृत्वमा संचालित विद्यालयहरूलाई जनसत्ताको नेतृत्वमा संचालन गर्न जोड गर्ने। जनसत्ताको पूर्णतासँगै सार्वजनिक विद्यालयहरू संचालन गरी निजी क्षेत्रका आवासीय विद्यालय खारेज गर्ने। सामन्ती, दलाल तथा नोकरशाही वर्गको लगानीमा संचालित विद्यालयहरूलाई प्रदेशको स्वामित्वमा संचालन गर्ने। द्वैत सत्ता रहेका क्षेत्रहरूमा निम्नमध्यम वर्गद्वारा

संचालन हुँदै आइरहेका विद्यालयको हकमा भने खारेज नहुँदासम्म तत्काल निम्न शर्तहरू पूरा भएको अवस्थामा संचालन गर्न छूट दिने-

- विदेशी साम्राज्यवादमुखी पाठ्यक्रम बदल्नु पर्ने ।
- अनिवार्य अंग्रेजी, संस्कृतलगायतका भाषा समूहका विषय र नैतिक शिक्षाको नाममा थोपरिएको विदेशी संस्कृतिमुखी शिक्षा खारेज गरी ती विषयलाई ऐच्छिक बनाइनु पर्ने ।
- नेपाली संस्कृतिसँग मेल नखाने विदेशी संस्कृतिमुखी अनिवार्य टाइ लगाउने र अध्यात्मवादी धार्मिक प्रार्थना गर्ने प्रथा खारेज गर्नुपर्ने ।
- विद्यालयले उठाउने शुल्कको सम्बन्धमा शुल्क दरको निर्धारण अभिभावक भेलाद्वारा गरिनु पर्ने ।
- मा.वि.तहदेखि स्ववियु खोल्न पाउने विद्यार्थीहरूको नैसर्गिक अधिकारको स्थापना हुनुपर्ने ।

मगरात :

- शिक्षालाई निःशुल्क गराउने लक्ष्य राख्दै हाल प्राथमिक तहसम्म निःशुल्क शिक्षा लागू गरिनेछ ।
- जनसाक्षरता अभियानलाई चुनवाङबाट सिक्दै प्रत्येक जिल्लाहरूले कम्तीमा एक वर्षमा २/२ गाजसहरूमा निरक्षरता उन्मूलन गर्ने ।
- हाम्रा सत्ताद्वारा संचालित जनवादी विद्यालयहरूलाई नमूना विद्यालयमा बदल्न आवश्यक भौतिक, प्राविधिक साधनहरूको व्यवस्था गर्ने । शिक्षकलाई तालिमको व्यवस्था गर्ने ।
- पुरानो विद्यालयलाई निरीक्षण, अनुगमन गर्दै स्थानीय सत्ताहरूले सुधार र व्यवस्थित गर्न आवश्यक कदम चाल्ने ।
- स्थानीय मातृभाषामा पठनपाठनको लागि पूर्वी-पश्चिमी मगर/खाम भाषामा २ वटा स्कूल संचालन गर्ने र तत्काल स्थानीय भाषा चलिरहेका ठाउँहरूमा स्थानीय मातृभाषामा पठनपाठनको व्यवस्था मिलाउने ।
- आगामी ६ महिनाभित्र नयाँ पाठ्यक्रम निर्माण तथा आगामी १ वर्षसम्म पाठ्यपुस्तकहरूबारे आवश्यक पहल गर्ने ।
- सेनामा निरक्षरता उन्मूलन र पठनपाठनबारे व्यवस्था मिलाउन सैन्य संगठनसँग समन्वय गरेर मिलाउने ।
- तत्काल शहीद परिवार, सेना परिवार तथा ध्त कार्यकर्ता परिवारहरूका छोराछोरीहरूलाई पठनपाठन गराउन एउटा आवासीय विद्यालय विशेष जिल्लामा संचालन गर्ने, आफ्नो औकात र क्षमताअनुसार अन्य जिल्लाहरूले पनि संचालन गर्न सकिनेछ ।

सेती-महाकाली :

- प्रादेशिक स्वायत्त सत्ताअन्तर्गत सबैलाई निःशुल्क शिक्षाको व्यवस्था गर्ने ।
- प्रतिक्रियावादी वर्तमान शिक्षा प्रणालीलाई जनवादी शिक्षामा रुपान्तरित गर्दै आत्मनिर्भर शिक्षा प्रणालीको विकास र कार्यान्वयन गरिनेछ ।
- सबै जातिहरूको भाषा संस्कृतिको विकासमा समान नीति अपनाइने छ ।
- धर्मलाई शोषणको माध्यम बनाउन दिइने छैन । त्यसका साथै यसबारे जनतालाई सचेत र प्रशिक्षित बनाइने छ ।

तामाङ :

- तामाङ स्वायत्त प्रदेशमा 'सबैको लागि शिक्षा' भन्ने नीतिको आधारमा सबै बालबालिकालाई पढ्ने व्यवस्था गर्न र जनसाक्षरताको लागि प्रौढ कक्षा एवं साक्षरता अभियान संचालन गरिने छ ।
- तामाङलगायत अन्य जाति-जनजातिहरूको भाषालाई समान मान्यता दिइनेछ र मातृभाषामा रोजेको लिपीमा उच्चशिक्षा आर्जन गर्न पाउने अधिकारलाई नागरिकको मौलिक र आधारभूत मानवअधिकारको रूपमा संरक्षित राख्दै तत्काललाई तामाङ र अन्य जनजातिहरूको पनि क्रमशः मातृभाषामा शिक्षा दिने व्यवस्था गरिनेछ ।
- तामाङ् स्वायत्त प्रदेशमा पुरानो सत्ताले संचालन गर्दै आएको अवैज्ञानिक, रूढिवादी एवं सामन्ती स्तुतिगानलाई पूर्णरुपले खारेज गरिने छ । शिक्षा क्षेत्रमा हुने निजीकरण र व्यापारीकरणका विरुद्ध संघर्ष केन्द्रित गर्दै सर्वसुलभ, निःशुल्क र अनिवार्य, वैज्ञानिक तथा व्यावहारिक शिक्षामा जोड दिइने छ ।

० शिक्षालाई वर्गसंघर्ष, इतिहास, उत्पादन एवं देशप्रेम, जनताप्रति आदर, विज्ञानमा आस्था, श्रमप्रति श्रद्धा र सामूहिक सम्पति आर्जन गर्न चासो बढाउने शिक्षा नीति लिइनेछ ।
० तामाङलगायतका जनजातिहरूको भाषाको विकास एवं संवर्द्धनको लागि शब्दकोश र व्याकरण बनाइनेछ र सोहीअनुसार प्रसारण गरिनेछ ।

मधेशी :
० कलर्की शिक्षा प्रणालीको अन्त गरी शिक्षा वैज्ञानिक, सर्वसुलभ, नि:शुल्क र अनिवार्य गराइनेछ । प्रौढ शिक्षा अभियान संचालन गरी सबै निरक्षरलाई साक्षर बनाइने छ । श्रमप्रति आस्था जगाउनमा जोड दिइनेछ ।
० सबै भाषालाई समान मान्यता दिई मातृभाषामा शिक्षा दिने नीति लागू गरिनेछ ।
० सबैलाई खेलकूद र मनोरञ्जनको उचित व्यवस्था गरिनेछ । तर छाडा, अश्लील साहित्य, गीत, संगीत र चलचित्रहरूमाथि प्रतिबन्ध लगाइनेछ ।

(ङ) जिल्ला र शिक्षण संस्था

क्र.सं.	जिल्ला	विद्यालय	उच्चमावि	क्याम्पस	कैफियत
१.	अछाम	३४४	४	२	
२.	अर्घाखाँची	४२४	८	२	
३.	भोजपुर	३६७	३	१	
४.	बारा	२९१	५	२	
५.	भक्तपुर	३००	६	९	
६.	बागलुङ	४९०	१२	१	
७.	बाँके	२७०	८	७	
८.	बर्दिया	२४१	५	१	
९.	बाजुरा	१५३	३	१	
१०.	बझाङ	२८८	४	१	
११.	बैतडी	३७५	७	२	
१२.	चितवन	४६०	१२	११	
१३.	धनकुटा	३१५	४	१	
१४.	धनुषा	२८२	१३	२	
१५.	दोलखा	३५३	४	३	
१६.	धादिङ	६१२	६	१	
१७.	दाङ	३८६	७	४	१ ८
१८.	दैलेख	४३०	४	२	
१९.	डोल्पा	१३३	१	०	
२०.	डोटी	३२६	७	१	
२१.	डडेलधुरा	२२६	५	३	
२२.	दार्चुला	२६४	४	१	
२३.	गोरखा	४९२	३	३	
२४.	गुल्मी	४५३	१२	३	
२५.	हुम्ला	११२	१	०	
२६.	इलाम	४७२	८	२	
२७.	झापा	६४०	३९	७	
२८.	जुम्ला	१२५	०	१	
२९.	जाजरकोट	२३८	१	१	
३०.	खोटाङ	५७१	१०	१	
३१.	काभ्रे	६४२	११	६	१८
३२.	काठमाडौं	९४५	९९	५७	१०२५८८

३३.	कास्की	६७४	१०	१३	१८
३४.	कपिलवस्तु	३४७	६	२	
३५.	कालीकोट	१५३	२	०	
३६.	कैलाली	६३५	४	३	
३७.	कञ्चनपुर	३१२	११	८	
३८.	ललितपुर	३८५	१३	११	
३९.	लमजुङ	२७८	११	५	
४०.	मोरङ	१३५७	२१	१४	१८
४१.	महोत्तरी	२३०	४	२	
४२.	मकवानपुर	४०५	७	४	
४३.	मनाङ	२९	२	०	
४४.	म्याग्दी	२०६	३	१	
४५.	मुस्ताङ	६६	०	०	
४६.	मुगु	१२४	२	०	
४७.	नुवाकोट	५०१	४	१	
४८.	नवलपरासी	५२१	१०	७	
४९.	ओखलढुंगा	३२६	५०	१	
५०.	पाँचथर	३७१	१०	१	
५१.	पर्सा	२९१	५	३	
५२.	पाल्पा	४५६	२५	५	
५३.	पर्वत	३२७	९	१	
५४.	प्यूठान	३६३	३	१	
५५.	रामेछाप	४११	६	२	
५६.	रौतहट	३९९	५	३	
५७.	रसुवा	९६	२	०	
५८.	रुपन्देही	४६७	३०	२	
५९.	रोल्पा	३०१	२	०	
६०.	रुकुम	३१०	४	१	
६१.	संखुवासभा	३५४	६	३	
६२.	सप्तरी	३१५	७	२	
६३.	सिराहा	३९०	५	३	
६४.	सोलुखुम्बु	२४८	६	२	
६५.	सर्लाही	३१८	६	३	
६६.	सिन्धुली	५५१	१२	२	
६७.	सिन्धुपाल्चोक	४९६	८	३	
६८.	स्याङजा	८०९	२६	४	
६९.	सल्यान	३५८	३	१	
७०.	सुर्खेत	४६१	६	२	
७१.	सुनसरी	३०५	२४	११	
७२.	तेह्रथुम	३३७	८	२	
७३.	तनहुँ	५२९	७	४	
७४.	ताप्लेजुङ	२४४	५	१	
७५.	उदयपुर	३५९	४	३	

- विश्वविद्यालय **निजी विद्यालय, यस तथ्याङ्कमा नयाँ सत्ताअन्तर्गत चलेका शिक्षण संस्थाको संख्या समावेश छैन । □

प्रकाशन र प्रसारणको इतिहास

(क) जनादेश साप्ताहिक
o प्रथम प्रकाशित मिति : वि.सं. २०४८ साल साउन १ गते मंगलबार
o प्रथम सम्पादक- सरोजनाथ प्याकुरेल
o दोस्रो सम्पादक- निनु चापागाईं
o तेस्रो सम्पादक - कुमार योञ्जन
o चौथो सम्पादक - कृष्ण सेन
o पाँचौं सम्पादक - शक्ति लम्साल
o छैठौं सम्पादक - नारायण शर्मा
o सातौं सम्पादक - कृष्ण सेन
o आठौं सम्पादक - गोविन्द आचार्य
o नवौं सम्पादक - हरिकृष्ण श्रेष्ठ (एकैसाथ पूर्व, उपत्यका, पश्चिम र प्रवासबाट प्रकाशित)
o दशौं प्रधान सम्पादक - महेश्वर दाहाल
सम्पादक मण्डल- गोविन्द आचार्य, ओम शर्मा, हीरामणि दुःखी ।

(ख) रेडियो गणतन्त्र
o रेडियो जनआवाज, नेपाल
o वि.सं. २०५९ भाद्र ३० गते अपरान्ह ७.३० बजे पहिलो परीक्षण प्रसारण
o रेडियो जनगणतन्त्र नेपाल (नाम परिवर्तन गरियो)
o अक्टोबर क्रान्ति दिवसको अवसरमा रेडियोको औपचारिक उद्घाटन र प्रसारण
o उद्घाटन मिति : वि.सं. २०५९ कार्तिक २१ गते
o उद्घाटन : पार्टी अध्यक्ष कमरेड प्रचण्डद्वारा (शुभकामना पत्रद्वारा)
o यसै दिनदेखि देशका ५ वटै रेडियोहरू प्रसारण हुन थाले र नाम पनि यसै दिनदेखि परिवर्तन गरियो ।

जेल ब्रेकका घटनाहरू

(क) नख्खु

पञ्चायतकालका जेलब्रेकककका चर्चित घटनाहरूमध्ये नख्खु जेल ब्रेक एक हो। त्यहाँ थुप्रै आन्दोलनकारी झापाली युवाहरूलाई थुनिएको थियो। दुई महिनासम्मको वैचारिक छलफलपछि तीन वटा विकल्पहरू- गेटबाट ब्रेक गर्ने, पर्खाल नाघ्ने र सुरुङ खन्नेमध्ये तेस्रो विकल्पबाट जेल ब्रेक गर्ने निर्णयमा पुग्दै ४५ दिनसम्म सुरुङ खन्ने काम भयो। ४५ दिनमा ६२ हात लामो सुरुङ खनिसकेपछि वि.सं. २०३३ चैत्र १२ गते राति १२-१ बजेसम्ममा जेलबाट १५ जना योद्धाहरू खुला संसारमा आउन सफल हुनुभयो। तिनमा- सी.पी.मैनाली, प्रदीप नेपाल, माधव पौडेल, वीरबहादुर लामा, जीवन मगर, घनेन्द्र बस्नेत, नरेश खरेल, धर्म घिमिरे, नारद वाग्ले, भीष्म धिमाल, हर्कबहादुर खड्का, दुर्गा अधिकारी लगायत अन्य ३ जना हुनुहुन्छ।

(ख) गोरखा

नेपालको इतिहासमा र सम्भवतः विश्वकै इतिहासमा पहिलो पटक महिला राजबन्दीहरूले वि.स.. २०५७ चैत्र १७ गते राति गोरखा जिल्ला सदरमुकाममा अवस्थित जेल ब्रेक गरेर सकुशल सबै सदस्यहरू पार्टी सम्पर्कमा आउन सफल हुनु भयो । भित्री घरको पर्खाल र बाहिरी पर्खालमा विनाकुनै बलिया र भरपर्दा

हतियार सुरुङ खनेर पानी परिरहेको रातमा ६ जना योद्धाहरू बन्द पर्खालबाट खुला संसारमा आउनु भयो। पुस ११ गते (माओ जयन्ति) का दिन ब्रेकको योजना पूरा हुन पाएन भने फागुन १ (जनयुद्धको बार्षिकी) को योजना पनि परिस्थितिमा आएको परिवर्तनले पूरा हुन पाएन। यो ऐतिहासिक घटनाका योद्धाहरू हुनुहुन्छ- उमा भुजेल, कमला नहर्की, मीना मरहट्ठा (शहादत पछि) एन्जिला वि.क. (शहादत पछि) सञ्जु अर्याल, रीता वि.क.।

(ग) सुर्खेत

नेपाली जनयुद्ध सिध्याउन र जनता मार्न नेपालमा शाही सेना परिचालन भएपछि सुर्खेत जेलभित्रका वीर योद्धाहरूले सुरुङ खनी बन्द संसारबाट खुला संसारमा आउने एउटा अर्को ऐतिहासिक कार्य गर्नुभयो। २०५८ कार्तिक २३ गतेबाट सुरुङ खन सुरु गरी बीचबीचमा रोक्दै खन्दै गरी पौष २ गते सुरुङ खन्ने कार्य पूरा गरी अनुकूल समयको पर्खाइमा रहेका योद्धाहरूले २०५८ माघ २ गते राति त्यो अनुकूलता देखेपछि योजना कार्यान्वयन गर्नुभयो। रडले सुरुङ खनी निस्किएको माटोले शौचालय पोत्ने, ओछ्यानमुनि लुकाउने, सिलिङ लिप्ने गरी व्यवस्थापन गर्दै जेल ब्रेक गर्ने योद्धाहरूमा १५ जना राजबन्दी र १५ जना अन्य बन्दीहरू हुनुहुन्छ। १६ घण्टापछि सबै योद्धाहरू पार्टी सम्पर्कमा पुग्न सफल हुनुभयो। उहाँहरू हुनुहुन्छ-

झकबहादुर मल्ल	विष्णु चौधरी
पुष्प चौधरी (पछि शहीद)	विन्दमान विष्ट
दलबहादुर पुन (पछि शहीद)	गणेश भण्डारी
लोकजंग शाही	लोकबहादुर चलाउने
रामबहादुर रसाइली	कृष्ण बडुवाल
देवीराम देवकोटा	गोपाल कार्की
नवराज खड्का	चक्रबहादुर वि.क.
रवीन्द्र।	

(घ) कञ्चनपुर

पार्टी, जनता र वर्गप्रति इमानदार र लडाकु योद्धाहरूले एकपछि अर्को ऐतिहासिक निर्णय गर्दै अगाडि बढ्ने क्रममा कञ्चनपुर कारागारमा बन्दी जीवन बिताउँदै आउनु भएका सहासी योद्धाहरूले वि.सं. २०६१ भाद्र २६ गते साँझ जेलब्रेक गर्दै अर्को नयाँ इतिहास रच्न सफल बन्नुभयो। डिउटीमा रहेका प्रहरीसँग एकता र संघर्षको विधिद्वारा केही कारागार सुरक्षामा खटिएका प्रहरी र हतियारसहित २० जना राजबन्दीहरू सकुशल पार्टी सम्पर्कमा पुग्नुभयो। जेल ब्रेकको क्रममा कमरेड रामबहादुर चौधरीको शहादत हुन पुग्यो।

शिक्षा र संस्कृतिको बाँकी अंश

थारूवान

१. प्राथमिक तहसम्म मातृभाषामा पठन-पाठन गराइने कुरामा विशेष जोड दिइने छ।
२. सबै भाषा संस्कृति संरक्षण र सम्बर्द्धनमा विशेष ध्यान दिइने छ।
३. राष्ट्रिय भाषा विकासको निम्ति भाषा एकेडेमीको गठन गर्ने कुरामा विशेष जोड दिइने छ।
४. पुरानो, अवैज्ञानिक, स्तुतीवादी र पुँजीवादी शिक्षाको भण्डाफोर गरिने छ। वैज्ञानिक तथा जनवादी शिक्षा लागू गरिने छ।
५. अनिवार्य संस्कृत शिक्षा खारेज गरी संस्कृत शिक्षालाई इच्छाधीन विषय बनाइने छ।
६. कथित राष्ट्रिय गान खारेज गरिने छ।
७. विशेष साक्षरता अभियान सञ्चालन गरी प्रौढलगायत सबै तहमा रहेको निरक्षरता उन्मूलन गरिने कदम चालिने छ।

नोट : अत्यावश्यक तर ढिलो प्राप्त भएकोले यसरी राखिएको छ-*ले.*।

मल्लिक आयोगका अपराधीहरू

० वि.सं. २०४६ सालको जनआन्दोलनका क्रममा भएका प्रशासनिक ज्यादतिहरूको छानबिन गर्न पूर्वाञ्चल क्षेत्रीय अदालतका तत्कालीन मुख्य न्यायाधीश जनार्दनलाल मल्लिकको नेतृत्वमा बनेको जाँचबुझ आयोगलाई मल्लिक आयोग भनिन्छ । यसका सदस्यहरूमा न्यायाधीशहरू उदयराज उपाध्याय र इन्द्रराज पाण्डे थिए ।

क.सं.	अपराधीहरू	तत्कालीन पद	हालको पद
१.	मरिचमान सिंह श्रेष्ठ	प्रधानमन्त्री	सेभ द नेशनका नेता
२.	लोकबहादुर चन्द	प्रधानमन्त्री	रा.प्र.पा.का नेता
३.	नवराज सुवेदी	प.नि.जा.बु.समिति अध्यक्ष	रा.प्र.पा.का नेता
४.	परशुनारायण चौधरी	प्रतिकार समिति अध्यक्ष	राजपरिषद् सभापति
५.	कमल थापा	सञ्चार मन्त्री	गृह तथा संचार मन्त्री
६.	नैनबहादुर स्वाँर	गृहमन्त्री	धनगढी अभिनन्दनका अध्यक्ष
७.	निरञ्जन थापा	गृहराज्यमन्त्री	कानुन सुधार आयोग अध्यक्ष
८.	शैलेन्द्रकुमार उपाध्याय	परराष्ट्र मन्त्री	-------
९.	हरिबहादुर बस्नेत	जलस्रोत मन्त्री	शिक्षा तथा संस्कृति मन्त्री
१०.	बद्रीप्रसाद मण्डल	कानुन मन्त्री	सद्भावना पार्टी अध्यक्ष
११.	सच्चित शम्शेर ज.ब.रा.	प्रधान सेनापति	राजपरिवार सदस्य
१२.	हेमबहादुर सिंह	प्रहरी महानिरीक्षक	अवकास प्राप्त
१३.	पशुपति शम्शेर जबरा	प्रतिकार समिति सदस्य	रा.प्र.पा.अध्यक्ष
१४.	डा.मोम्मद मोहसिन	प्रतिकार समिति सदस्य	राष्ट्रियसभा पूर्व अध्यक्ष
१५.	सुरेन्द्रबहादुर बस्नेत	प्रतिकार समिति सदस्य	रा.प्र.पा.नेता
१६.	लोकबहादुर श्रेष्ठ	प्रतिकार समिति सदस्य	राजदूतबाट अवकाश
१७.	भरतबहादुर प्रधान	प्रतिकार समिति सदस्य	स्वतन्त्र
१८.	दानबहादुर शाही	अञ्चलाधीश, कोशी	सहसचिव अवकाश
१९.	नरेन्द्रकुमार चौधरी	अञ्चलाधीश बागमती	रा.प्र.पा.नेता
२०.	खेमराज रेग्मी	प्रजिअ, धनुषा	प्रजातान्त्रिक कांग्रेसनेता
२१.	विमल कोइराला	प्रजिअ, चितवन	मुख्य सचिव
२२.	केशवराज राजभण्डारी	प्रजिअ	प्रमुख निर्वाचन आयुक्त

२३. अच्यूतकृष्ण खरेल, सहवीर थापा, रामकाजी वान्तवा, ज्ञानेन्द्र महत, राजेन्द्रबहादुर सिंह, तीर्थ प्रधान, अमरसिंह शाह प्रहरी अधिकृतहरू ।

स्रोतः नेपाल राष्ट्रिय साप्ताहिक, २७ वैशाख, ०६१

माओकालीन चीनमा अस्तित्वमा रहेका पार्टीहरु

कम्युनिष्टलाई तानाशाही र कम्युनिस्ट व्यवस्थालाई एक दलीय व्यवस्था भनेर प्रचार गरिंदै छ । तर इतिहासमा त्यस्तो थिएन र वर्तमानमा पनि हुने छैन । संयुक्त मोर्चाको अवधारणालाई व्यवहारमै कार्यरुप दिनका लागि तत्कालीन चिनियाँ कम्युनिष्ट सत्ताले आठ वटा प्रजातान्त्रिक पार्टीहरुलाई आफ्ना गतिविधिहरु निर्वाध सञ्चालन गर्न दिएको थियो । यद्यपि ती पार्टीहरुको आकार, सदस्य संख्या झिनो थियो । र, जनतामा पनि खासै प्रभाव थिएन । सयौं फूलहरु फुल्न देऊ भन्ने मान्यता राख्ने माओकालीन चीनमा त्यतिबेला निम्न पार्टीहरु अस्तित्वमा थिए -

१. चीन डेमोक्रेटिक लीग (८ पार्टीहरुमध्ये सबैभन्दा ठूलो पार्टी) ।
२. कोमिन्ताङ क्रान्ति कमिटी ।
३. ताइवान डेमोक्रेटिक लीग ।

४. चाइना डेमोक्रोटिक नेशनल कञ्जरभेशन एसोसिएशन ।
५. चाइना एसोसियसन फर प्रोमोटिङ डेमोक्रेसी ।
६. चाइनिज पिजन्स एण्ड वर्कस डेमोक्रेयाटिक पार्टी ।
७. चीउ सान सोसाइटी ।
८. चाइना ची-कुङ टाङ ।

विविध

- वि.सं. २०५७ असोज ६ गते राति नेपालको इतिहासमा पहिलो पटक जनमुक्ति सेना नेपालले डोल्पा जिल्ला सदरमुकाम दुनै कब्जा गऱ्यो ।
- रोमन अंक प्रणाली IVxCLDM गरी ७ वटा मात्र अंग्रेजी अक्षर प्रयोग हुन्छन् ।
- २० दिनको १ महिना र १८ महिनाको १ वर्ष हुने देश मेक्सिको हो ।
- मोजाम्बिकको राष्ट्रिय झण्डामा AK-47 हतियार अंकित छ ।
- जेल नभएको देश आयरल्याण्ड हो ।
- जीवनभरमा जम्मा ३ पटक मात्र नुहाउने राजा फ्रान्सका लुई चौधौं हुन् ।
- टेस्टट्यूवबाट जन्मेकी बेलायतकी प्रथम बालिका लुइस ब्राउन हुन् । उनको जन्म सन् १९७८ जुलाई २५ मा भएको थियो भने दोस्रो टेस्टट्युव बेबी कनुप्रियाको जन्म भारतमा सन् १९७८ अक्टोबर ३ मा भएको थियो । नेपालको प्रथम टेस्टट्युब बेबी २०६१ फागुन २० गते राजेन्द्र तामाङ र सन्ध्या तामाङको सन्तानको रूपमा जन्म्यो ।
- कम्प्युटर (COMPUTER) को नेपाली नाम सुसाङ्ख्य हो । यसको अर्थ
  C = Command, O = Operate, M = Machine, P= Particular,
  U = Use for, T = Trade, E = Education, R = Research हो ।
- सबैभन्दा लामो दिन जुन २१, सबभन्दा छोटो दिन डिसेम्बर २२ र दिनरात बराबर हुने दिन मार्च २१ र सेप्टेम्बर २३ हुन् ।
- पृथ्वी आफ्नो कक्षमा ६६.५^{O} को कोणमा ढल्केको हुन्छ ।
- विश्वको सबभन्दा सानो राष्ट्र भेटिकन सिटी हो, जसको क्षेत्रफल ०.४४ वर्ग कि.मी. छ ।
- मानिसको टाउकोको रौं १ दिनमा ३ मिलिमिटर बढ्छ भने दाह्री ६ मिलिमिटर बढ्छ ।
- बाँसको तामा एक दिनमा १.५ मिटर बढ्छ ।
- विश्वको सबभन्दा बढी मानिसले प्रयोग गर्ने भाषा चिनियाँ हो ।
- चीनको ग्रेटवाल १४०० माइल (२६९४.४६ किलो मिटर) लामो छ ।
- विश्वको सबभन्दा ठूलो मरुभूमि सहारा हो, जुन अफ्रिकामा पर्छ ।
- विश्वको सबभन्दा लामो नदी अफ्रिकाको नाइल हो, जसको लम्बाई ६६९० कि.मी. छ भने सबभन्दा ठूलो नदी ब्राजिलको अमेजन हो ।
- एक व्यक्तिलाई सास फेर्नका लागि ६-११ वटा रूखको आवश्यकता पर्दछ ।
- तत्त्वको मात्रा

तत्त्व	*वायुमण्डलमा*	*हामीले छोड्ने स्वासमा*
नाइट्रोजन	७९ प्रतिशत	७९ प्रतिशत
अक्सिजन	२० प्रतिशत	१६ प्रतिशत
कार्वन्डाइअक्साइड	०.०४ प्रतिशत	४.०४ प्रतिशत

- 'O' समूह रगत भएको मान्छेलाई सार्वभौम दानक (Universal Doner) भनिन्छ ।
- रगतको स्थिति

 O समूह ४६ प्रतिशत

☐ A समूह ४२ प्रतिशत
☐ B समूह ९ प्रतिशत
☐ AB समूह ३ प्रतिशत

o

Doner (दिने)	*Recipient (लिने)*
AB□AB	AB लाई सबैको रगत हुन्छ ।
A□A / AB	A□A / O
B□B / AB	A□B / O
O□ सबैलाई दिने	O□O समूहलाई मात्र

- o उत्तर-दक्षिण कोरियाको सीमारेखालाई ३८ प्यारलल भनिन्छ, इरान-इराक सिमारेखालाई ३६ प्यारलल भनिन्छ भने नेपाल-भारतको सीमारेखालाई १० गजा भनिन्छ ।
- o वी.वी.सी.ले सन् १९६७ जुन ७ देखि नेपाली भाषामा समाचार प्रसारण सुरु गरेको हो ।
- o सबभन्दा कम आयु भएको जन्तु कमिला हो भने सबभन्दा बढी आयु भएको जन्तु कछुवा हो ।
- o ४ दिनको सप्ताह मान्ने ठाउँ तिब्बत हो ।
- o चीनले सबैभन्दा धेरै १३ देशसँग सीमाना छोएको छ ।
- o विश्वमा सबभन्दा कम औसत आयु ३७ वर्ष अफगानीहरूको हो भने सबभन्दा बढी औसत आयु ७७ वर्ष जापानीहरूको हो ।
- o अन्धाहरूले प्रयोग गर्ने लौरीलाई सेतो छडी भनिन्छ भने प्रयोग गर्ने अक्षरलाई ब्रेल लिपी भनिन्छ ।
- o प्रथम विद्यार्थी शहीद गंगालाल श्रेष्ठमाथि गोली चलाउने व्यक्ति रत्नमान पोडे हो ।
- o मनमोहन अधिकारीको मृत्यु वि.सं. २०५६ वैशाख १३ गते भएको हो ।
- o राजा वीरेन्द्र र दीपेन्द्रको काट्टो खाने बाहुनहरू क्रमशः दुर्गाप्रसाद र देवीप्रसाद आचार्य हुन् ।
- o नेपालीको प्रतिव्यक्ति आय प्रतिवर्ष २३० ४ (अमेरिकी डलर) छ ।
- o एमालेका तत्कालीन महासचिव मदन भण्डारीको हत्या वि.सं. २०५० जेठ ३ गते चितवनको दासढुंगामा गाडी दुर्घटना गराएर भएको थियो ।
- o नेपाल कम्युनिस्ट पार्टीका संस्थापक सदस्य निरञ्जन गोविन्द वैद्यको निधन ८२ वर्षको उमेरमा वि.सं. २०६१ मंसिर २५ गते भयो ।
- o नेपालमा पहिलो जनगणना वि.सं. १९६८ मा भएको थियो, त्यतिबेला नेपालको जनसंख्या ५६,३८,७४९ थियो ।
- o संगीतकार प्रवीण गुरुङको हत्यारा पारस शाह हो ।
- o सन् १९४७ फेब्रुअरीमा ब्रिटेन सरकारले पाकिस्तान र भारतलाई अलग गरेर सरकार बनाउने घोषणा गर्‍यो ।
- o सन् १९४९ मा पुँजीवादी मुलुक मिलेर समाजवादी देशविरुद्ध उत्तर एट्लाण्टिक सन्धि संगठन ९ल्ब्त्इ० गठन गरे ।
- o सन् १९५६ मा रसियाली कम्युनिस्ट पार्टीको २०औं महाधिवेशन भयो र नेतृत्वमा संशोधनवादी खुश्चेव आयो ।
- o सन् १९६९ मा चि.क.पा.को नवौं महाधिवेशन भयो र सर्वहारा अधिनायकत्वअन्तर्गत निरन्तर क्रान्तिको सिद्धान्त पास भयो ।
- o योग्यताअनुसार काम र कामअनुसार दाम समाजवादी मान्यता हो भने क्षमताअनुसार काम र आवश्यकताअनुसार माम (वितरण) साम्यवादी मान्यता हो ।
- o क.माओपछिका चारजना (जसलाई अवसरवादीहरूले ग्याङ अफ फोर पनि भन्छन्) क्रान्तिकारी उत्तराधिकारीहरूमा च्याङ चिङ, च्याङ चुन चाओ, याओ वेन-युवान र वाङ हुङ वेन हुन् ।
- o सन् १९९१ जुलाई १ मा गोर्वाचोभले वार्सा सैनिक संगठनको विघटन गरे ।
- o त्रिभुवन विश्वविद्यालयको स्थापना वि.सं. २०१२ चैत्र १२ गते भएको हो ।
- o सन् १९४५ मा अमेरिकाद्वारा जापानको नागासाकिमा खसालिएको बमको नाम मोटो मान्छे ९ाबत :बल० हो भने हिरोसीमामा खसालिएको बमको नाम सानो केटो ाष्ततभि द्यबदथ० हो ।

- क्षेत्रफलका हिसाबले नेपालको सबभन्दा ठूलो अञ्चल कर्णाली हो भने सबभन्दा सानो महाकाली अञ्चल हो । क्षेत्रफलका हिसाबले सबभन्दा ठूलो जिल्ला डोल्पा हो भने सबभन्दा सानो जिल्ला भक्तपुर हो ।
- नेपालको १४ जिल्लाले चीनसँग सीमाना छोएका छन् भने २४ जिल्लाको भारतसँग सीमाना जोडिएको छ । चीन र भारत दुवै देशसँग सीमाना जोडिएका जिल्ला दार्चुला र ताप्लेजुङ हुन् ।
- काठमाडौं उपत्यकामा निर्मित चक्रपथको लम्बाई २७ कि.मी. छ, काठमाडौं-हेटौडा रज्जुमार्ग (Rope Way) को लम्बाई ४२.३ कि.मी. छ भने नेपालको पूर्व पश्चिम राजमार्गको लम्बाई १०६४ कि.मी. छ ।
- नेपाल २६^{O} उत्तरी अक्षांशदेखि ३०^{O} उत्तरी अक्षांशसम्म र ८०^{O} पूर्वी देशान्तरदेखि ८८^{O} पूर्वी देशान्तरसम्म फैलिएको छ ।
- नेपालले विश्वको भूगोलको ०.०३ प्रतिशत भूभाग ओगटेको छ भने एसियाको ०.३ प्रतिशत भूभाग ओगटेको छ । क्षेत्रफलका हिसाबले भारत नेपालभन्दा २२ गुणा ठूलो छ भने चीन ६७ गुणा ठूलो छ ।
- समयको मापन देशान्तर अनुसार गरिन्छ । एकदेखि अर्को देशान्तरमा ४ मिनेट समय फरक (घटी वा बढी) हुन्छ ।
- नेपालको पहिलो क्याम्पस त्रिचन्द्र क्याम्पसको स्थापना वि.सं. १९७८ मा भएको हो ।
- नेपाल-बंगलादेशबीचको सबभन्दा नजिकको सीमाना दुरी २७ कि.मी. छ ।
- सन् १९४९ अक्टोबर १ का दिन क.माओले चीनमा केन्द्रीय जनसरकारको घोषणा गर्नुभयो ।
- सन् १९४५ अप्रिल २४ मा चि.क.पा.को सातौं महाधिवेशन सुरु भयो । यसै महाधिवेशनले चि.क.पा.को मार्गनिर्देशक सिद्धान्त मार्क्सवाद-लेनिनवादवादको साथमा माओविचारधारा भएको निर्णय गर्‍यो । त्यसबेला चि.क.पा.सँग ९ लाख नियमित सेना, २२ लाख जनमिलिशिया र १२ लाख १० हजार पार्टी सदस्य थिए ।
- क.लेनिनका दाजु अलेक्ज्याण्डरलाई जारशाहीद्वारा फासीको सजाय दिइएको थियो ।
- वि.सं. २०६१ भाद्र ३ गते गिरफ्तार गरी १५ गते इराकमा १२ नेपाली युवाहरूको हत्या गर्ने संगठनको नाम हो : आर्मी अफ अन्सार अल सुन्ना ।
- नेपालको पहिलो राजनीतिक पार्टी नेपाल प्रजापरिषद् हो, जुन वि.सं. १९९३ जेठमा स्थापना भएको थियो । यसको लगत्तै गंगालाल श्रेष्ठहरूले 'नागरिक अधिकार समिति' नामक संगठन गठन गरेका थिए ।
- राणाकालमा प्रकाशित र प्रतिबन्धित पुस्तक 'मकैको खेती'का लेखक कृष्णलाल अधिकारी हुन् ।
- नेपालमा सबभन्दा बढी जनसंख्या भएको जिल्ला काठमाडौं हो, जसको ६७५३४१ जनसंख्या छ भने सबभन्दा कम जनसंख्या भएको जिल्ला मनाङ हो, जसको ५३६० मात्र जनसंख्या छ ।
- नेपालमा १५० कि.मी. भन्दा लामा नदीहरू १०० वटा छन्, जसमा १,४८,००० क्यूबिक मिटर पानी बग्छ ।
- नेपालको जलसम्पदाबाट ८३,००० मेघावाट विद्युत उत्पादन गर्न सक्ने क्षमता छ भने ८,००,००० हेक्टर जमिन सिंचाई गर्न सकिन्छ ।
- ६ ॠतुहरू-

  वसन्त (चैत्र-वैशाख) गृष्म (जेठ-असार)
  वर्षा (साउन-भदौ) शरद (असोज-कार्तिक)
  हेमन्त (मंसिर-पुस) शिशिर (माघ-फागुन)
- नेपालमा अवस्थित ८ हजार मिटरभन्दा अग्ला हिमशिखरहरू हुन्-

  सगरमाथा - ८,८४८ मिटर
  कञ्चनजङ्घा - ८,५८६ मिटर
  लोत्से - ८,५१६ मिटर
  यालुङकाङ - ८,५०५ मिटर
  मकालु - ८,४६३ मिटर
  चोबु - ८,२०१ मिटर
  धौलागिरि - ८,१६७ मिटर
  मनास्लु - ८,१६३ मिटर
  अन्नपूर्ण - ८,०९१ मिटर ।

नोटः ए्द हिमशिखर विश्वको दोस्रो अग्लो हिमशिखर हो । जुन भारतमा पर्छ । यसको उचाइ ८,६११ मिटर छ ।

o पञ्चशीलका सिद्धान्तहरू

१. एक राष्ट्रले अर्को राष्ट्रको स्वतन्त्रता, सार्वभौमसत्ता र राष्ट्रिय अखण्डताको रक्षा गर्ने ।
२. एक राष्ट्रले अर्को राष्ट्रको आन्तरिक मामिलामा हस्तक्षेप नगर्ने (अहस्तक्षेपको नीति अवलम्बन गर्ने) ।
३. परस्परमा आर्थिक, सामाजिक र सांस्कृतिक सहयोगको आदान-प्रदान गर्ने ।
४. एक राष्ट्रले अर्को राष्ट्रमाथि आक्रमण नगर्ने (अनाक्रमणको नीतिअनुसार व्यवहार गर्ने) ।
५. शान्तिपूर्ण सहअस्तित्व ।

o वि.सं. २०१५ साल फागुन ७ गते सम्पन्न संसदीय चुनावमा ने.क.पा.बाट विजयी सदस्यहरू (क) कमलराज रेग्मी-पाल्पा (ख) शेख फरमान-रौतहट (ग) तुलसीलाल अमात्य- ललितपुर (घ) हरदयाल महतो-रौतहट

उक्त चुनावमा ने.क.पा.ले ४७ स्थानमा उम्मेदवार खडा गरेकोमा १० स्थानमा निकटतम प्रतिद्वन्द्वी भएका थिए भने नेपाली कांग्रेसले २/३ स्थान जिती २०१६ साल जेठ १३ गते विश्वेश्वरप्रसाद कोइरालाको नेतृत्वमा सरकार गठन गरेको थियो ।

o वि.सं. २०४६ सालको जनआन्दोलनमा भाग लिने 'वाम' घटकहरू-

(१) वि.सं. २०४६ माघ २१ गते- ने.क.पा.(मशाल), ने.क.पा.(मसाल), सर्वहारा श्रमिक संगठन, कृष्णदास श्रेष्ठ समूह, शम्भुराम समूह र अन्य स्वतन्त्र वामपन्थीहरू मिली निर्माण गरिएको 'संयुक्त राष्ट्रिय जनआन्दोलन' हो, जसले कम्युनिस्ट चरित्रअनुसार आमूल परिवर्तनको माग राखेर अघि बढेको थियो ।
(२) सुधारवादी र सम्झौतावादी कोणबाट आन्दोलनमा सहभागी 'वाम' मोर्चाभित्रका घटकहरूमा- ने.क.पा.(माले), ने.क.पा.(चौम), ने.क.पा.(मार्क्सवादी), नेपाल मजदुर किसान पार्टी, मानन्धर समूह, अमात्य समूह र वर्मा समूह थिए ।

o वि.सं. २०४६ साल चैत्र २६ गते राति देशव्यापी कर्फ्यू लगाएर धोकापूर्ण त्रिपक्षीय ('वाम', कांग्रेस, राजाबीचमा) सम्झौता गरियो । सम्झौतामा सहभागी नेताहरूमा राजा वीरेन्द्र, कांग्रेसबाट कृष्णप्रसाद भट्टराई र गिरिजाप्रसाद कोइराला एवं 'वाम'मोर्चाबाट राधाकृष्ण मैनाली र साहना प्रधान थिए ।

o वि.सं. २०४८ सालमा सम्पन्न संसदीय चुनावमा विजयी जनमोर्चाका सदस्यहरू-

१. कृष्णबहादुर महरा - रोल्पा
२. खड्कबहादुर बुढा - रुकुम
३. वर्मन बुढा - रोल्पा
४. छक्कबहादुर लामा - हुम्ला
५. अमिक शेरचन - चितवन
६. लिलामणि पोखेल - ललितपुर
७. कमानसिंह लामा - काभ्रे
८. विष्णुबहादुर तामाङ - सिराहा
९. कमल चौलागाईं - रामेछाप
१०. घनश्याम शर्मापौडेल - राष्ट्रियसभा
११. सिन्धुनाथ प्याकुरेल - राष्ट्रियसभा

o कार्यकर्ता छनौटको मापदण्ड

☐ मजदुर वर्गको लक्ष्य र पार्टीप्रति निष्ठा ।
☐ जनतासित घनिष्ठ सम्बन्ध ।
☐ स्वतन्त्र निर्णय गर्ने र जिम्मेवारी बहन गर्ने सामर्थ्य ।
☐ अनुशासनको पालना ।

o १ रिम कागजमा २० जिस्ता हुन्छ भने १ जिस्तामा २४ ताउ (सादा कागज) हुन्छ तर हालको प्रचलनमा २० ताउलाई १ जिस्ता भन्ने छ ।

o मानिसको फोक्सोको हावाको क्षमता ४,५००-५,००० एम.एल.(मिलिलिटर) हो ।

० अंकलाई अंग्रेजी अक्षरमा लेख्दा इलभ (एक) देखि ज्ालमचभम (सय) सम्म ब्यत्रू कहीं पनि प्रयोग हुँदैन भने ब्यत्रू युद्ध भन्नाले ब्तफक्ष्अ (पारमाणविक) द्यष्ययिनष्अर्बा (जैविक) र ऋजभ्रुष्अर्बा (रसायनिक) युद्ध भन्ने बुझिन्छ ।

० लालसेनाका पिता ९ाबतजभच या च्भम ब्कथ० भनेर चुतेहलाई मानिन्छ ।

० पेटमा आँखा र दाँत हुने जीव विच्छी हो भने पेटमा गर्भाशय हुने जीव उडुस हो । साथै श्रवणशक्ति जिब्रोमा हुने जीव सर्प हो ।

० दिमागको तौल पुरुषको भन्दा महिलाको बढी हुन्छ । महिलाको दिमागको तौल २८२-३२० ग्रामसम्म हुन्छ भने पुरुषको २२०-२५० ग्रामसम्म हुन्छ ।

० मान्छेको जीन (वंशाणु) मा २३ जोडी क्रोमोजम हुन्छ । यीमध्ये २२ जोडी क्रोमोजम पुरुष र महिलामा उस्तै हुन्छ भने बाँकी १ जोडीमा फरक हुन्छ अथवा बाँकी एक जोडीमध्ये पुरुष जीनमा ह्थ एबचतष्अर्बा हुन्छ भने महिलामा ह्ह हुन्छ । यसरी हेर्दा छोरा जन्माउने कि छोरी भनेर निर्धारण गर्ने हैसियत पुरुषमा मात्र हुन्छ । अथवा पुरुषले आफूसँग भएको ह्थ मध्ये ह दियो भने महिलाको ह सँग मिलेर छोरी बन्छ र पुरुषले थ दियो भने महिलाको ह सँग मिलेर छोरा बन्छ ।

० लुसिफेरेन भन्ने वस्तुको सहयोगले जुनकिरीको पछाडिको भाग बल्छ ।

सन्दर्भ सामग्री

१. नेपाली क्रान्तिका समस्याहरू भाग १-३/- क.प्रचण्ड, केन्द्रीय प्रकाशन विभाग, ने.क.पा.(माओवादी) ।
२. संगीनका विभिन्न अंकहरू/अखिल (क्रान्तिकारी), केन्द्रीय समितिको प्रकाशन ।
३. जनप्रतिरोधका गौरवशाली चारसय दिनहरू/प्रकाशक-सम्पादक, प्रकाशन विभाग विशेष केन्द्रीय कमाण्ड, ने.क.पा.(माओवादी) ।
४. योद्धाका विभिन्न अंकहरू/अखिल (क्रान्तिकारी) केन्द्रीय समितिको मुखपत्र ।
५. जनप्रतिरोधका विभिन्न अंकहरू/प्रकाशन विभाग, विशेष क्षेत्रीय ब्यूरो ने.क.पा.(माओवादी) ।
६. दिशाबोध मासिकका विभिन्न अंकहरू ।
७. झिल्को मासिक/पूर्णाङ्क-१४, वैशाख-आश्विन २०४७ ।
८. आधारभूत सैन्य प्रशिक्षण निर्देशिका/प्रकाशन विभाग, जनमुक्ति सेना पश्चिम डिभिजन ।
९. सैन्य प्रशिक्षण गाइड : भाग १, २/प्रकाशन विभाग, जनमुक्ति सेना पश्चिम डिभिजन ।
१०.सिस्ने/अखिल (क्रान्तिकारी) रुकुमको मुखपत्र ।
११. चीनको आकाशमा रातो तारा/एड्गर स्नो/म्यूचुयल कम्प्युटर पाटन ।
१२. कार्ल मार्क्स जीवनी/एभगेनिया स्तेपानोमा, प्रगति प्रकाशन ।
१३. भ्ला.इ.लेनिन संक्षिप्त जीवनी/आविच्किन लगायत/प्रगति प्रकाशन, अनु.राजेन्द्र मास्के ।
१४. आस्था पुञ्ज/ -अग्निशिखा ।
१५.विश्वमा राजतन्त्र, उत्थान, पतन र भविष्य/- सूर्य थापा ।
१६. विश्व कम्युनिस्ट आन्दोलनको संक्षिप्त इतिहास/- युवराज ज्ञवाली ।
१७.जनसमरका विभिन्न अंकहरू/सेम क्षेत्रीय ब्यूरो तथा सैन्य ब्यूरो ने.क.पा.(माओवादी) ।
१८.राजनीतिक-दार्शनिक शब्दकोष/- युवराज पन्थी/निरन्तर प्रकाशन ।
१९.महत्त्वपूर्ण राजनीतिक शब्द ज्ञान/- सिद्धिश्वरमान श्रेष्ठ, अक्षलोक प्रकाशन ।
२०.महिला बुलेटिन/अ.ने.म.संघ (क्रान्तिकारी) केन्द्रीय समितिको प्रकाशन २०६०
२१. विधान तथा प्रतिवेदन/अ.ने.ज.सां.संघ, के.स. २०६० ।
२२.चिनियाँ जनमुक्ति सेनाको जनरल हेडक्वाटरको निर्देशन, १० अक्टोबर १९४७ ।
२३.मालेमा र प्रचण्डपथीय स्कूलिङ पाठ्यक्रम/स्कूलिङ विभाग, सेम क्षेत्रीय ब्यूरो ।
२४.नेपाली साहित्यको इतिहास/-डा.तारानाथ शर्मा/अक्षर प्रकाशन काठमाडौं ।
२५.प्रगतिवादी नेपाली कविताः रेखाङन र विश्लेषण/-डा.जगदिशचन्द्र भण्डारी ।

२६. सामान्य ज्ञान भाग-२/-एल.शर्मा र चिरन कोइराला, आशिष पुस्तक भण्डार ।
२७. अनमोल शब्द ज्ञान, बर्ष-४, अंक-१, २०५८ ।
२८. घटना र विचार, खण्ड-१/-अजय शर्मा ।
२९. नेपाल साप्ताहिकका विभिन्न अंकहरू ।
३०. ने.क.पा.(माओवादी) का अध्यक्ष कमरेड प्रचण्डद्वारा पार्टी केन्द्रीय समिति एवं पोलिटब्यूरोका विभिन्न बैठकमा प्रस्तुत दस्तावेजहरू ।
३१. संस्कृति, कला र सौन्दर्य चिन्तन/- कमरेड प्रचण्ड, केन्द्रीय सांस्कृतिक शाखा, ने.क.पा.(माओवादी) ।
३२. अनेरास्ववियु (क्रान्तिकारी) का विभिन्न राष्ट्रिय सम्मेलनका विधान तथा प्रतिवेदनहरू ।
३३. जनादेश साप्ताहिकका विभिन्न अंकहरू ।
३४. नेपाली शब्द सागर/-वसन्त सर्म्मा नेपाल/भाभा पुस्तक भण्डार ।
३५. नेपाली समाज र संस्कृति : एक संक्षिप्त अध्ययन/-कमरेड किरण, जनदिशा प्रकाशन ।
३६. उत्तर आधुनिकतावाद : भ्रम र वास्तविकता/-निनु चापागाई/सहस्राब्दी प्रकाशन
३७. महान् सर्वहारावादी सांस्कृतिक क्रान्तिसम्बन्धी दुईवटा ऐतिहासिक दस्तावेजहरू, जोशिलो प्रकाशन ।
३८. कार्यकर्ता र कार्यकर्ता नीति सम्बन्धमा/- चेन युन/अनु.संजीवदास श्रेष्ठ ।
३९. नेपाली क्रान्तिका आधारहरु- डा.बाबुराम भट्टराई जनदिशा प्रकाशन, नेपाल ।
४०. जनपरिषद्/संयुक्त क्रान्तिकारी जनपरिषद्, नेपालको मुखपत्र, पूर्णाङ्क-१ ।
४१. मानवअधिकार वर्ष पुस्तक २००४/इन्सेक ।
४२. साहित्य र यथार्थ/-हावर्ड फास्ट ।
४३. मगरात स्वायत्त गणतन्त्रको नीति तथा कार्यक्रम, २०६० ।
४४. तमुवान स्वायत्त गणतन्त्रको वक्तव्य, २७ चैत्र २०६० ।
४५. माओ त्से तुङका संकलित सैन्य रचनाहरू ।
४६. Fundamental of Health/(English) Dr. Bishnu Prasad Pandit.
४७. एभरेष्ट क्वीज सामान्य ज्ञान/- सी.एन.पण्डित/के.पी.पुस्तक भण्डार ।
४८. भारतीय क्रान्ति के महानायक कमरेड चारुमजुमदार (हिन्दी)/- समकालीन प्रकाशन, पटना ।
४९. समकालीनो कि नजर मे स्टालिन (हिन्दी)/अन्तर्राष्ट्रिय प्रकाशन, भारत ।
५०. लालपथ/ने.क.पा.(माओवादी) प्रवास शाखाअन्तर्गत पश्चिम र पश्चिमोत्तर उपशाखाको मुखपत्र ।
५१. विश्वप्रसिद्ध १०१ व्यक्तित्व (हिन्दी)/विश्व शर्मा र अजय कोठारी/पुस्तक महल, दिल्ली ।
५२. CCOMPOSA Bulletin (अंग्रेजी) नोभेम्बर २००३ ।
५३. Long Live Marxism- Leninism-Maoism (English) Central Propaganda Committee Kerala Comunist Party.
५४. ने.क.पा.(माओवादी) का ऐतिहासिक दस्तावेजहरू- खण्ड-१, केन्द्रीय प्रकाशन विभाग ने.क.पा.(माओवादी) ।
५५. जनजाति, वर्ष-१, अंक १-२, २०५६/राष्ट्रिय जनजाति विकास समिति ।
५६. Some Important Documents of Communist Party of Nepal (Maoist) Janadisha Publications.
५७. Problems and Prospects of Revolution in Nepal. A collection of Articles by Com., Prachand and Other Leaders.Janadisha Publications.
५८. पिपुल्स मार्च, फरवरी-२००१ (हिन्दी) ८ मार्च विशेष परिशिष्ट ।
५९. गोर्की और प्रेमचन्द : दो अमर प्रतिभायाँ (हिन्दी) मदनलाल मधु/रादुगा प्रकाशन, मस्को ।
६०. मार्क्सवाद समाज र साहित्य, संकलित रचनाहरू/शक्ति लम्साल, जनदिशा प्रकाशन ।
६१. गोर्की, यादों के दर्पण में (हिन्दी) प्रगति प्रकाशन, मस्को ।

